ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

9-10 грудня 2023 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ
X МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ НАУКИ ТА ОСВІТИ

9-10 грудня 2023 року

Львів
2023

УДК 005
ББК 94.3(0)

Актуальні питання розвитку науки та освіти: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 грудня 2023 року. – Львів: Львівський науковий форум, 2023. – 308 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання розвитку науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Актуальні питання розвитку науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник предназначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

Львівський науковий форум, 2023

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА.....13

Єсіпов А.О., Іванова Н.В. АРХІТЕКТУРА ТА ВІМ–ТЕХНОЛОГІЇ.....13

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....15

Калінский П.В. НИЗЬКОБЮДЖЕТНА БЕЗПРОВІДНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЗАПИЛЕНОСТІ ПОВІТРЯ НА БАЗІ ANDROID-СМАРТФОНА 15

Кікавець В.А. ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СТОВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ ДАНИХ ДЛЯ ПАРКІВ ЩОДО НАЯВНОЇ В НИХ РОСЛИННОСТІ.....19

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ.....21

Бодирєв Д., Забудський О., ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ 21

Будулатій Я.Р. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВОГНЕВІЙ ПІДГОТОВЦІ.....23

Данильченко А., Гіденко Є. ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ, ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ. 25

Данильченко А.О., Кондратьєва А.О. НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО 28

Дьяков М.В. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РАПТОВОГО БЛИЗЬКОГО ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ 31

Есаулов Д. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 33

Ілляшенко Л.М. РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ 35

Казакліу І.І., Ілляшенко Л.М. ВИБІР ФОРМИ ЕКРАНІВ ПРИ ЗАХИСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ 37

Кондратьєва А.О. ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ЗАГРОЗ СУЧАСНОСТІ 39

Лешан В.О., Ілляшенко Л.М. ВИБІР МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПОГЛИНАЮЧИХ ЕКРАНІВ ПРИ ЗАХИСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ 41

Мірошніченко А. ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В БОЙОВИХ ДІЯХ 43

Мірошніченко А. ВПЛИВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ 45

Резнік М. РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ 47

Сидоренко Я.О., Ілляшенко Л.М. ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЗАХИСНИХ ЗОН ПРИ ДІЇ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ 49

Тімощик А.Д. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗВО СИСТЕМИ МВС ПІД ЧАС ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ 51

Шпатар В.О., Ілляшенко Л.М. ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ 53

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ 55

Матей Ю.Ф. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКРЕДИТАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ 55

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ 58

Воронов Д.С., Воронов М.С. ПОКАЗНИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 58

Михайлова А.Б. РИЗИКИ ПОВ’ЯЗАНІ З УПРАВЛІННЯМ ЛОГІСТИКОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 61

Морозова О.О. РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ 65

Ченцова Ю.П., Козир С.А. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІМІДЖЕМ МЕДИЧНОЇ УСТАНОВИ.....67

Швед Т.М. ОЦІНКА РІВНЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....69

ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....74

Мазур Т.М., Каськів О.В. РОЛЬ МАТЕРІ БЛАЖЕННІШОГО КАРДИНАЛА ЛЮБОМИРА ГУЗАРА У ВИХОВАННІ, ФОРМУВАННІ ХАРАКТЕРУ ТА ВИБОРІ ДУХОВНОГО ШЛЯХУ СВОГО СИНА.....74

КУЛЬТУРОЛОГІЯ 77

Savva A.A. THE PROFESSION OF “PHILOLOGIST-TRANSLATOR”: CURRENT CHALLENGES, TASKS, PROSPECTS. 77

МЕДИЧНІ НАУКИ 79

Рзаєва А.А., Старусева В.В. ПРОФІЛАКТИКА РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ В МЕДСЕСТЕР НІЧНОЇ ЗМІНИ.....79

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО 81

Салюкова К.Р., Погода О.В. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....81

Себесевич О.М. ЦИРКОВИЙ МУЛЬТИЖАНРОВИЙ ФЕСТИВАЛЬ «BILHOROD CIRCUS FEST» ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВАННЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЦИРКОВИХ АРТИСТІВ.....84

Щирук Н.Р. ВПЛИВ СПОРТУ НА МИСТЕЦТВО: ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ.....86

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА.....89

Коровкіна С.Є. СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ 89

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....91

Батенчук В.М. ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....91

Болгар О.М., Баштанікова А.А. РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....94

Гук О.В., Процишин Р.В. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ У УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ 97

Демчук В. ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ (ЕСМ) НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ 100

Каграманян К.В. ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ 102

Кантаржи Н.Д., Дружинін М.С., Адамкевичус К.Ю. ІНКЛЮЗІЯ В ЗДО.....106

Костюкович М. ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 109

Крисак І.А. МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....113

Міськова Н.М., Лоскій А.Д. ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....115

Овсієнко Я.О. СПІВПРАЦЯ З БАТЬКАМИ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....118

Подолянчук С.В. РЕАЛІЗАЦІЯ НЕПОВНОЇ ВЗАЄМОЗАМІННОСТІ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ МОДЕЛЕЙ У ГУРТКАХ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ...121

Фабіянський О. БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....123

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ 126

Адамюк Д.С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ 126

Кравченко І.М. ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ.....128

Мильцева В.С. ТРАНСКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ КОМУНІКАБЕЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕННИХ ОСІБ ТА ОСІБ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ЗА КОРДОНОМ.....131

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ 134

Дегтярьов В.А. ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ТВАРИННИЦТВА В ПІДПРИЄМСТВІ 134

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ 136

Гнедюк В.Л. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ НА КІБЕРБЕЗПЕКУ 136

Шинкарьова К.Є. РОЗУМІННЯ МЕДІА-РЕПУТАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ ЧАСІ 138

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ 140

Бишовець І.П. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ МАРКЕТИНГУ 140

Вітюк І.К., Боровська-Карандюк І.А., Бірюченко Д.Я. РОЛЬ МЕМІВ У БІЗНЕСІ 143

ТЕХНІЧНІ НАУКИ 145

Fedushko S.S. LANDSCAPE OF SENTIMENT ANALYSIS RESEARCH 145

Белей В.І. ПРОЕКТУВАННЯ АКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГАЛЬМУВАННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОДА 151

Гуржій С.В. ВИКОРИСТАННЯ М-ПОСЛІДОВНОСТЕЙ У ТЕХНОЛОГІЇ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ 154

Данилович А.О. НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ ГЕОМЕТРИЧНОГО ПРОФІЛЮ РІЗЬБОВОГО З'ЄДНАННЯ ПРИ ФОТОПОЛІМЕРНОМУ ДРУЦІ 156

Коцюба В.П. РОЗПІЗНАВАННЯ МАСОК НА ОБЛИЧЧІ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ 158

Савка Р.О. ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЧНОГО ВИЯВЛЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ НА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ 160

Сукмановський О. РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ ШАХРАЙСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІВ 163

Хам І. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ НА ОСНОВІ НАВЧАННЯ АСОЦІАТИВНИХ ПРАВИЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ В FACEBOOK 165

Шпак І.І., Метенько С.В. АНАЛІЗ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМІВ ГРАФІЧНОЇ ОБРОБКИ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ЯВИЩ В РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ТА БІБЛІОТЕК 168

Шпак О.І., Чечоткін Д.Д. КЛІЄНТ-СЕРВЕРНА СИСТЕМА ОБРОБКИ ТА АНАЛІЗУ ВХІДНИХ ДАНИХ КОРИСТУВАЧА ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВЕБ-ПОРТАЛУ 171

Шпак О.І., Швед П.П. АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ЗНІМКІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ НА ОСНОВІ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ.....173

Шульга Д.П., Парфененко Ю.В. WEB-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-МАГАЗИНУ ЕКО-ТОВАРІВ ***177***

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ 181

Голубенко Ю. СПОРТ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ ВІЛЬНОГО ПЕРЕСУВАННЯ..181

Данильченко А.О., Кондратьєва А.О. СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ МВС УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....183

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ.....185

Бабійчук В.О. «ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «СВОБОДА» ТА «ЛЮБОВ» В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПІСНЯХ» 185

Войцех Є.К. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВ 188

Зіненко Н.В. ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ.....190

Щербина А.В., Науменко С.В. СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ 192

Щербина А.В. Алісой Фідан Етібар кизи ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ АВІАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ 194

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ 197

Кравченко О.О. ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 197

Толстолузький Є.Д. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СОЦІУМІ 199

Штанько В І., Єрохін Д.О. ПРОБЛЕМА ДОВІРИ ЛЮДИНИ ДО СИСТЕМ ПОЯСНЮВАЛЬНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 201

ЮРИДИЧНІ НАУКИ 204

Антонюк В.Є. ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ 204

Архипова А.А. ДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДО СТАНДАРТІВ НАТО 206

Афанасенко Д.А. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ 208

Безручко І.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ ШЛЯХОМ ПЕРЕГОВОРІВ ДЛЯ УКРАЇНИ 211

Богдан Д.О., Сачко Я.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 213

Бондаренко О., Нагорна О. ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 215

Брусенцева М.С., Нагорна О.О. ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ СВІДКА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 217

Волик М.М. ОБІГ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ 219

Вольська А.В. ОБСТАВИНИ, ШО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ 221

Галкін К. ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА 224

Гіденко Є.С. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ 226

Гіденко Є.С. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТАКТИКА ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА, ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ 228

Голобородько Л.В., Логінова М.В. ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ 230

Голубенко Ю.А. ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ ТОВАРІВ В ОБОРОТІ АБО ПЕРЕРОБЦІ.....233

Горбач В.С. ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЮТЬ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ? 236

Дьяков М. ЩОДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 238

Есаулов Д.А. ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ.....240

Есаулов Д.А. ЧАСТКОВА ТА НЕПОВНА ЦИВІЛЬНА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ: РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....242

Єрмакова А.С. ВІДМІННІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО І ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА 244

Ілютенко А.М. ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.247

Коломієць Н.В., Кот В.В. ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....250

Коломієць Н.В., Кот В.В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ В УКРАЇНІ 253

Коровкіна С. ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У РАЗІ ЙОГО ОБМЕЖЕННЯ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ 256

Крисько В.А. ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ ГЛАСНИХ І НЕГЛАСНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....258

Литвиненко В.М., Шевченко В.С. ПРАВНИЧА ЧИ ПРАВОВА ДОПОМОГА?..260

Мартиненко Г.А. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛОБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 263

Мельничук Б. ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 266

Некрасов Д.О. ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ТРУДОВІ ПРАВА НАСЕЛЕННЯ В ДЕРЖАВІ. 269

Олійник М.О. ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....272

Резнік М. СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ 274

Резнік М.П., Логінова М.В. СУТНІСТЬ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗОВУ В ТЕОРІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ НАУКИ.....276

Савенко А., Нагорна О. ЕЛЕКТРОНІ ДОКАЗИ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....278

Сачко Я.М. ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 280

Світайло Д.С., Мартиненко Г.А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ОТРИМАНОЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ 283

Світайло Д.С. THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGE STUDIES IN THE DEVELOP MENT OF MODERN SOCIETY 285

Сивокінь А.Ю. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ: НОВАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....287

Сівачинський І. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ 290

Сумін Є.О. УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ (В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ) ...292

Тарнапольська А.В., Логінова М.В. МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ 294

Тарнапольська А.В., Логінова М.В. ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, СПРИЧИНЕНОЇ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ 296

Тімощик А.Д. ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 298

Томас Д.С., Логінова М.В. ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....301

Чорна К.С. ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ.....304

Шлянчак А. ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ 307

АРХІТЕКТУРА

Єсіпов Андрій Олегович,
старший викладач каф. Архітектури
Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
Іванова Ніна Василівна,
канд. техн. наук,
доцент каф. Основ архітектурного проєктування
Харківський національний університет
міського господарства ім. О.М. Бекетова

АРХІТЕКТУРА ТА BIM–ТЕХНОЛОГІЇ

В сфері інноваційної діяльності архітектурно-будівельної галузі є ряд досягнень. Одне з них – здатність до потенційного розвитку, розуміння необхідності здійснення змін та запровадження сучасних методів роботи. Так, у напрямі інформатизації архітектурно-будівельної галузі відбуваються серйозні зміни.

Останні роки принципово новим підходом до архітектурно-будівельного проектування об’єктів будівельної галузі стає технологія BIM. Building Information Modeling означає «інформаційне моделювання будівель». Наразі можна стверджувати, що такий підхід має успішний досвід у застосуванні в провідних західних країнах, адже застосування BIM дає мільярдні прибутки, тому його визнано як пріоритетна технологія для будівельної галузі у всіх високорозвинених країнах.

Дана технологія ґрунтується на об’єднаному проектуванні архітекторів, конструкторів, інженерів та технологів. Центральна роль технології BIM відводиться тривимірному моделюванню. Утворювана модель застосовується протягом усього періоду робіт, розпочинаючи зі створення проекту та проектно-кошторисної документації до експлуатації будівельних об’єктів.

При інформаційному підході до моделювання, 3D-модель стає не лише об'єктом візуалізації для перевірки оптимальності об'ємно-планувальних рішень на етапі архітектурно-будівельного проєктування, а й носієм усієї графічної та текстової інформації про будівлю чи споруду на всіх стадіях проєктно-будівельного циклу.

Отже, одним із напрямів підвищення ефективності навчальної діяльності є міжпредметні проєкти, які дозволяють підвищити рівень підготовки студента. Нині, в умовах вітчизняного навчального процесу, недостатньо опрацьовано методику реалізації міжпредметних проектів у проєктно-графічній підготовці студентів архітектурно-будівельного профілю. Якісних змін під час підготовки архітекторів можна досягти, розробивши методику реалізації міжпредметних зв'язків з урахуванням міждисциплінарного проекту. Цього можливо досягти об'єднавши цілі, змістовні елементи, операційні зв'язки, методи та організацію проектно-графічної підготовки студентів.

Цілями виконання міждисциплінарного проєкту є певні результати. Можно прогнозувати наступні результати:

1. Формування узагальнених міжінтегративних знань та умінь;
2. Збільшення рівня повноти просторових уявлень та широти оперування студентами динамічними просторовими образами. Послідовно розвиваючи просторове мислення,

метод міжпредметного проекту надає можливість студентам побачити просторові зв'язки та відносини між геометричними об'єктами та їх частинами, підвищує ступінь свободи оперування цими елементами;

3. Перехід від ескізного етапу проектування до формування креслень та моделей містить елементи доконструювання та переконструювання, кодування та декодування інформації, що дозволило сформувати у учнів творчі (дослідні) навички;

4. Освоєння засобів сучасної передачі графічної інформації за допомогою графічних інформаційних технологій (технологія AutoCAD) призвело до посилення мотивації навчання, оскільки образотворчі засоби програми суттєво розширюють педагогічні можливості та позитивно впливають на навчання.

Інноваційна взаємодія всіх галузей, напрямків та спеціальностей, що задіяні у проектуванні, будівництві та експлуатаційному супроводі архітектурних та містобудівних об’єктів, є одним з основних напрямів сучасного розвитку архітектури та містобудування.

Увага щодо всіх аспектів та інновацій BIM- технологій у сфері архітектури та містобудування, будівництва цивільної та промислової інфраструктури дозволить забезпечити сталий розвиток об’єктів міської інфраструктури та буде сприяти забезпеченню якісного відновлення та ревіталізації архітектурно-будівельних об’єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новітні BIM-технології у будівництві: навіщо вони потрібні в Україні. URL: https://legalhub.online/budivnytstvo/ novitni-vim-tehnologiyi-ubudivnytstvi-navishho-vony-potribni-ukrayini/

2. Впровадження BIM-технологій підвищить якість проектування. URL: https://100realty.ua/uk/news/vprovadzennavim-tehnologii-pidvisit-akistproektuvanna

3. BIM-технології для сучасного архітектора. URL: https://www.bakotecharchitects.com/uk/event/vim-tehnologii-dljasuchasnogo-arhitektora-baku/

4. Андрухов В. М. Наскрізні автоматизовані технології в проектуванні багатоповерхових житлових будівель. Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві. 2018. № 2. С. 104-109.

5. Матвійчук В. В. Особливості створення цифрових моделей будівельних об’єктів для автоматизації виконання проектних робіт. збірник тез ВНТУ. Вінниця, 2019.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Калінский П.В.,
магістр, спеціальність 101 Екологія.
Науковий керівник: ***Міщенко А.М.,***
старший викладач кафедри біофізики і фізіології, к.б.н.

Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця

НИЗЬКОБЮДЖЕТНА БЕЗПРОВІДНА СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЗАПИЛЕНОСТІ ПОВІТРЯ НА БАЗІ ANDROID-СМАРТФОНА

Актуальність. В останні роки технологічний розвиток стає все швидшим, що призводить до серйозного забруднення навколишнього середовища [1]. Оскільки шкода від забруднення повітря дрібним пилом постійно зростає, інтерес до атмосферного середовища швидко зростає в усьому світі. Дрібний пил може викликати різні захворювання в організмі людини [2].

Існує широкий вибір приладів для вимірювання щільності пилу, проте багато з них мають високу вартість або не такі зручні для портативного використання, чи мають визначені сфери застосування. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки доступних та ефективних систем вимірювання, які базуються на використанні простих і недорогих компонентів. Такі системи можуть використовуватися в різних сферах застосування, незважаючи на меншу точність у порівнянні з комерційно використовуваними дорогими і громіздкими аналогами. Впровадження бездротового зв'язку дозволить використовувати ці системи в якості бездротових сенсорних мереж.

У сучасному світі моніторинг якості повітря здійснюється за допомогою стаціонарних вимірювальних станцій, що контролюються державними органами. Однак великі витрати на їх придбання та обслуговування обмежують їх кількість і призводять до обмеженої просторової роздільної здатності опублікованих карт забруднення. Рішенням цієї проблеми є розробка індивідуальної вимірювальної системи з використанням недорогих готових компонентів. Для отримання детальної інформації про забруднення повітря можна залучити мобільні пристрої, такі як смартфони з вбудованим GPS. Це відкриває можливість створення широкомасштабної сенсорної мережі для спільного моніторингу забруднення повітря.

Проте, виникають певні виклики, такі як забезпечення для використання недорогого та потужного вимірювального обладнання, розробки програмного забезпечення для отримання і подальшої обробки даних, способів отримання високоякісних даних та надання інформаційного зворотнього зв'язку з користувачами

Вище наведені факти обґрунтовують актуальність побудови низько бюджетної портативної системи моніторингу запиленості повітря на базі смартфона

Метою роботи є розробка недорогої портативної бездротової системи для вимірювання щільності пилу в повітрі.

Результати. Для вимірювання щільності пилу в повітрі розроблено прототип системи вимірювання якості повітря "Dust Monitor". Система побудована на основі оптичного датчика пилу Sharp GP2Y1010AU0F. Датчик GP2Y1010AU0F має здатність виявляти дрібні частинки, що мають розмір більше 0,8 мкм у діаметрі, включаючи сигаретний дим. Характеристикою цього датчика є низьке енергоспоживання, аналоговий вихід напруги та лінійний рівень вихідного сигналу, який корелює з щільністю пилу. Для підтримки різноманітних джерел живлення передбачено вбудовану схему підсилення напруги. Технічні параметри цього сенсора включають чутливість на рівні 0,5 В/ (100 мкг/м^3), діапазон вимірювання до 500 мкг/м^3, живлення від 2,5 В до 5,5 В та робочий струм не більше 20 мА.

З метою отримання інформації щодо щільності пилу, вихідний сигнал аналогового датчика GP2Y1010AU0F піддається оцифруванню. Для цього використовується мікроконтролер ESP32S, обладнаний модулями WiFi та Bluetooth, а також 12-розрядним аналого-цифровим перетворювачем. Оцифровані дані передаються на мобільний телефон для подальшого аналізу.

Прототип приладу показано на рис. 1.

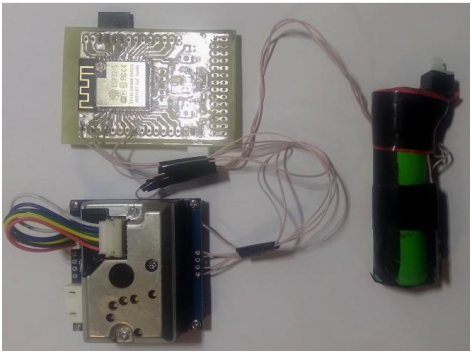

Рис. 1 – **Датчик для моніторингу якості повітря Sharp GP2Y1010AU0F підключений до мікроконтролера ESP32-S.**

Прошивка для мікроконтролера ESP32 запускає його в режимі WiFi, точки доступу до якої підключається смартфон. Обмін даними між смартфоном та мікроконтролером здійснюється за протоколом WebSocket. Мікроконтролер виступає в ролі WebSocket сервера. WebSocket клієнт на смартфоні передає команди для зміни конфігурації системи моніторингу, зміни параметрів реєстрації, запуску та зупинки процесу моніторингу. В зворотному напрямку передаються зареєстровані дані. Одне вимірювання триває мінімум 10 мс, але тривалість циклу вимірювань може бути збільшена для покращення точності вимірювань [3]. Перед передачею на смартфон мікроконтролер усереднює результати вимірювань, розмір вибірки, що усереднюється, також можна міняти.

Мобільний додаток, написаний для платформи Android, дозволяє керувати та міняти параметри (рис. 2) роботи пристрою. Він реалізує збір зареєстрованих даних, вимірює поточні GPS-координати та здійснює їх прив’язку до поточних даних, а отримані результати зберігає у текстовому форматі. Крім того, додаток виводить поточні результати на екран у вигляді текстової інформації та динамічних графіків. WebSocket-клієнт був імплементований за допомогою бібліотеки OkHttp [4]. Задачі збору даних, а також визначення GPS координат були реалізовані у вигляді фонового сервісу, для можливості

їх виконання в фоновому режимі роботи смартфона чи мобільного додатка. Для реалізації динамічних графіків використовується бібліотека GraphView [5] (рис. 2)

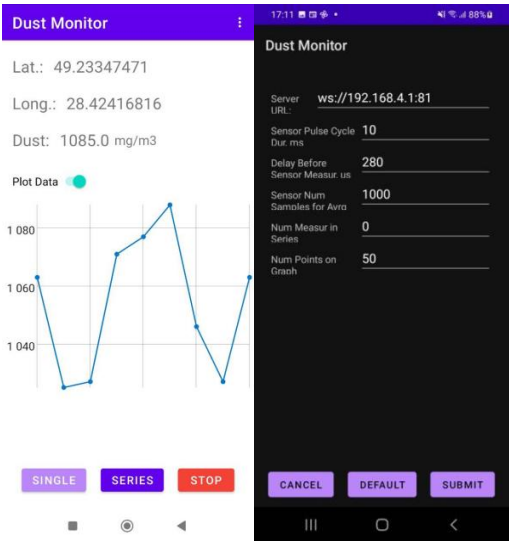

Рис. 2 – **Інтерфейс мобільного додатка та вікно з набором налаштувань приладу**

За допомогою створеного приладу був проведений моніторинг за різними маршрутами, пішки в різні часи доби. Був проведений моніторинг в межах міста, а також в екологічно чистих місцях, таких як ліс (рис. 3). Очікувано спостерігається збільшення щільності пилу біля доріг, особливо в ранішній час, коли трафік транспорту більший.

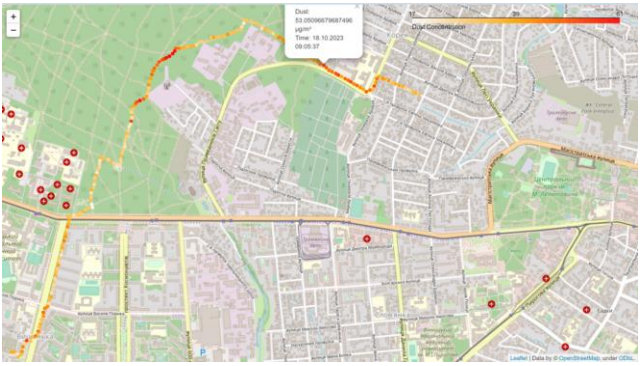

Рис. 3 – **Карта забруднення в м. Вінниця, вздовж одного з маршрутів моніторингу.**

Висновки. Було створено портативну бездротову систему для вимірювання щільності пилу в повітрі на основі оптичного аналогового датчика щільності часточок пилу GP2Y1010AU0F. Для збереження, візуалізації, а також прив'язки виміряних даних до поточних GPS-координат використовується смартфон. Оцифровування сигналу датчика пилу, їх первинна обробка та безпровідний зв'язок між смартфоном та системою моніторингу реалізовані з використанням недорогого мікроконтролера ESP32-S. В цілому пристрій є дешевим, простим в використанні. Система моніторингу була успішно випробувана для створення карт забруднення в м. Вінниця.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. J.xun, Y.hang and Z.lifu. A study of aerosol changing rule in beijing during a decade, 2016. Pg. 4
2. S.H.Kim, J.M.Jeong and M.T.Hwang, C.S.Kang. Development of an IoT-based Atmospheric Environment Monitoring system, 2017. Pg. 3.
3. Thompson J. E. Improved measurement performance for the sharp gp2y1010 dust sensor: reduction of noise / J. E. Thompson // Atmosphere. — 2021. — Vol. 12, No. 6. — P. 775.
4. OkHttp [Електронний ресурс]. https://square.github.io/okhttp/ (дата звернення: 29.11.2023)
5. GraphView [Електронний ресурс]. https://github.com/jjoe64/GraphView (дата звернення: 29.11.2023)

Кікавець В.А.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ СТОВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ БАЗИ ДАНИХ ДЛЯ ПАРКІВ ЩОДО НАЯВНОЇ В НИХ РОСЛИННОСТІ

В ході дослідження зелених зон міста Вінниці, зокрема міських парків, автор доповіді стикнувся з проблемою відсутності чітко структурованих даних щодо рослинності та екологічного стану парку.

Наявну проблему можна проілюструвати на прикладі двох вінницьких парків: Вишенського парку та парку Хімік.

Вишенський парк – парк площею 45 га, закладений у 1972 році вздовж притоки Південного Бугу, річки Вишні. Характерна особливість парку полягає у стратегії його створення: територію парку було поділено на ділянки, які були підпорядковані робочим колективам існуючим на той час вінницьких підприємств. Наслідком стала відсутність єдиного підходу до посадки та певна хаотичність у видовому різноманітті деревних насаджень, також відсутність чіткого документування. Паркова служба до сьогодні не має інвентаризаційних переліків наявних дерев. Працівники парку мають узагальнене уявлення щодо розташування та видове різноманіття деревних насаджень, не маючи змоги повноцінно оперувати даними щодо кількості дерев, їх точної геолокації, стану, тощо.

Парк Хімік – маленький міський парк, площею близько 4 га. Парк було створено на рубежі 1940-х – 1950-х років, в якості місця для відпочинку працівників місцевого хімічного комбінату. Парк був збудований та обслуговувався силами самих співробітників комбінату. Після банкрутства підприємства в кінці 1990-х років, парк перестали повноцінно обслуговувати, наслідком чого був тривалий період занедбаності, який тривав до початку проведення реконструкції (2018-2023 рр.). Безпосередньо перед початком робіт з реконструкції, організація «Інститут розвитку міст» провела дослідження території, яке включало аналіз кількості дерев та їх стану. Дані були представлені у вигляді картосхеми, на якій було позначено приблизне місце зростання дерева та різними кольорами відзначався їх стан. Інформація про видовий склад була представлена лише у вигляді кругової діаграми, з відсотковими значеннями переважання різних видів.

Таким чином, при проведенні аналізу екологічного стану парку після закінчення реставрації, наявні документи з одного боку давали основу для проведення порівняльних досліджень, з іншого боку, картосхема мала певні неточності в порівнянні з натурними спостереженнями. Головним недоліком була відсутність зазначення видової приналежності кожного дерева. Сумарно, означені проблеми ускладнювали процес дослідження парку Хімік. Можна зробити припущення щодо того, що наявність довідкової бази з геолокаційною прив'язкою до кожного дерева, в разі її існування, до початку та по закінченні проведення реконструкції парку, значно підвищила би якість даного аналізу, та швидкість його проведення [1].

Також слід згадати про спільну для двох парків проблему, а саме – зростання інвазійних видів на їх території. Такі види були зафіксовані під час візуального огляду ділянок дослідження в обох парках. До інвазійних можна включити дерева: робінію звичайну (Robinia pseudoacacia) та дуб червоний (Quercus rubra) [2]. Також були зафіксовані інвазійні види нижнього ярусу: рослини роду амброзія (Ambrósia sp.) та незбутниця дрібноцвіта (Galinsoga parviflora). Цифрова інвентаризація з прив'язкою до місцевості могла би

сприяти можливості моніторингу розростання подібних видів. При цьому, геолокаційна прив'язка була би бажана не тільки для деревної рослинності, а для кущових та трав'янистих екземплярів (інвазійні, ендемічні, занесені до Червоної книги, чи варті відзначення з інших причин), які при недоцільності точного відзначення на місцевості можна було би позначати в межах місцевого ареалу розростання.

В законодавстві України існує положення щодо необхідності інвентаризації зелених насаджень в населених пунктах, мета якої полягає у охороні та збереженні зелених насаджень, їх впорядкуванні та створенні бази даних [3]. Згідно наказу, інвентаризацією зелених насаджень повинно займатися бюро технічної інвентаризації раз на п'ять років [4].

Однак, в умовах цифровізації документообігу та появи сучасних геоінформаційних платформ, назріла потреба у змінах підходів до інвентаризації зелених насаджень. Про недоліки наявної системи в своєму аналітичному звіті відзначає ініціативна група науковців та екологів [5], які пропонують в якості існуючої альтернативи міжнародну інтерактивну систему I-Tree, в якій можна розміщувати дані про дерева з прив'язкою до місцевості.

Названа платформа – один із можливих варіантів, який може бути застосований, або замінений іншими платформами з розширеним функціоналом (зокрема, названій вище можливості додавати не лише деревні рослини). Подібні платформи можуть бути локальними (в межах одного парку, міста, району, тощо), всеукраїнськими, або глобальними. Якомога глобальніші бази стандартизованої інформації можуть бути використаними задля пошуково-дослідницької та моніторингової діяльності.

Потенційна відкрита база даних паркової рослинності може бути дієвим інструментом не тільки для працівників паркового господарства та міських служб озеленення, вона також може стати джерелом інформації для науковців – ботаніків, екологів, тощо. Такі бази даних можуть бути використані громадськими активістами зі сфери урбаністики та природозбереження задля проведення контролю. Окрім того, робота з цими онлайн-ресурсами може бути використана в освітніх цілях, зокрема для студентів екологічного спрямування, яких можна залучати до поточного моніторингу та внесення актуальних даних.

Отже, можна зробити висновки, що створення інтерактивної бази даних, з геолокаційною прив'язкою до місцевості може оптимізувати моніторинг екологічного стану парків та інших зелених зон, стати корисним інструментом для міських служб, екологів, студентів, тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. В.А. Кікавець, О.В. Машталер. Порівняльна характеристика функціонування та екологічного стану вінницького парку «Хімік» до та після проведення реконструкції // Вісник Студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса, Випуск 15, Т.2. 2023.
2. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України // Міндовкілля затвердило перелік чужорідних видів дерев, заборонених у відтворенні лісів. Режим доступу: https://mepr.gov.ua/mindovkillya-zatverdylo-perelik-chuzhoridnyh-vydiv-derev-zaboronenyh-u-vidtvorenni-lisiv/
3. Постанова від 30.03.1998 № 391 Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF#Text
4. Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України. Наказ №226 від 24.12.2001 Про затвердження Інструкції з інвентаризації зелених насаджень у населених пунктах України https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-02#Text
5. Можливості прозорої, партисипативної та дієвої інвентаризації міських зелених насаджень у населених пунктах України на прикладі міста Києва. Аналітичний звіт. Режим доступу: https://ecoclubua.com/wp-content/uploads/zvit-inventaryzatsiia-zelenykh-nasadzhen-u-kyievi-PAGES.pdf.

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Дмитро БОДИРЄВ,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Олександр ЗАБУДСЬКИЙ,
курсант ННІ права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ ПИТАННЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

Питання легалізації вогнепальної зброї серед цивільного населення гостро стоїть з моменту військової агресії рф, яке розпочалось більше 8 років тому. Тепер, серед цивільного населення, зброя здається не лише інструментом для зайняття улюбленою справою (спортом, полюванням), а й необхідністю для захисту себе та своїх близьких не лише від загроз, які можуть становити злочинці, а й зовнішній ворог, який у свої манері, підступно, розпочав повномасштабне вторгнення на територію нашої держави 24 лютого 2022 року.

Україна, як незалежна держава функціонує вже понад 30 років, але й досі залишається фактично єдиною державою в Європі, де немає спеціального закону щодо регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї [1]. Тому перед парламентом наразі постає завдання законодавчого врегулювання обігу вогнепальної зброї серед цивільного населення, одним із кроків у вирішенні цього питання було ухвалення 23 лютого 2022, в першому читанні, законопроєкту «Про обіг цивільної вогнепальної зброї». Закон про обіг зброї регулюватиме питання щодо спортивної, мисливської короткоствольної зброї у цивільних. Законом має бути передбачений порядок її придбання. Це наявність у громадян відповідних довідок, проходження навчання, наявність умов для зберігання зброї. Вважаємо, що лише за умови дотримання цих критеріїв її володіння може бути для людей безпечним [2].

Наразі в нашій державі відсутнє сформоване й визначене нормативно-правове підґрунтя, що урегульовувало б облік, перевезення, виготовлення та використання вогнепальної зброї. Відсутні й чітко визначені нормативно-правові акти, що регулювали б відносини суб'єктів, що використовують, виготовляють, зберігають вогнепальну зброю та владних суб'єктів, що здійснюють контрольно-наглядову та дозвільну функції. Існуюча правова база сформована з відокремлених, неузагальнених постанов, прийнятих різними інституціями, єдиним документом, що виконує регулятивну функцію є наказ МВС №622 від 07.10.1998 «Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів». Проблема регулювання питання дослідженого в нашій роботі полягає й у відсутності базового закону, який буде слугувати «регулювальником» для інших підзаконних нормативних актів. Тобто, без наявного «фундаменту» у вигляді

Закону України немає змоги створити юридично сформульовані, виважені, а головне – законні накази, інструкції та постанови суб'єктних інституцій, які будуть брати участь в регулюванні питань, що пов'язані з обігом вогнепальної зброї та боєприпасів серед цивільного населення.

Окремі норми кодифікованих Законів лише вказують на існуючу відповідальність за протиправне використання, зберігання, носіння, перевезення зброї, серед яких як норми Кримінального кодексу України (статті 262-264) так й Кодексу України про адміністративні правопорушення (статті 17, 190-195). Питання легалізації зброї вимагає не лише визначення порядку та кола осіб, які можуть отримати вогнепальну зброю, створення відповідної нормативно-правової бази, а й посилення відповідальності як за адміністративні так й кримінальні правопорушення за недбале користування зброєю, його неналежне зберігання тощо. Окремим аспектом, який потребує особливої уваги в процесі легалізації вогнепальної зброї серед цивільного населення є створення відповідних контрольно-наглядових механізмів для постійного контролю правоохоронними органами за станом наявної у цивільного населення зброї, варто пам'ятати про корупційні ризики, які можуть виникнути у зв'язку з цим та альтернативам здійснення таких перевірок, що унеможливлювали існування корупційної складової.

Зважаючи на результати нашого дослідження можемо зауважити, задля ефективного законодавчого врегулювання обігу вогнепальної зброї в нашій державі перш за все варто створити підґрунтя для врегулювання зброї серед цивільних, а саме, розробити та затвердити Закон, норми якого будуть безпосередньо формувати всі подальші підзаконні акти та відомчі інструкції. Окремими питанням в розрізі легалізації вогнепальної зброї – належний контроль за дозвільною системою та суб'єктами, що буду здійснювати безпосередні контроль за тією зброєю, що буде перебувати у володінні наших громадян, існує потреба й в тому, аби унеможливити корупційну складову в цьому процесі. Отже, Україна, як держава, що перебуває в стані повномасштабної війни потребує особливої уваги та прискорення у законодавчому врегулюванні легалізації вогнепальної зброї.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Драп'ятий Б. Чого очікувати від ухвалення законопроєкту про зброю?. Зеркало недели | Дзеркало тижня | Mirror Weekly. URL: https://zn.ua/ukr/internal/choho-chekati-vid-ukhvalennja-zakonoproektu-pro-zbroju.html (дата звернення: 10.12.2022).

2. Ковальова А., Сметанко О. Легалізація зброї: так чи ні? Що про це думають кропивничани та на якій стадії законопроєкт. Суспільне новини. URL: https://suspilne.media/268339-legalizacia-zbroi-tak-ci-ni-so-pro-ce-dumaut-kropivnicani-ta-na-akij-stadii-zakonoproekt/ (дата звернення: 10.12.2022).

Будулатій Я.Р.,
здобувач вищої освіти 4 курсу
навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Волков Юрій Михайлович,***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВОГНЕВІЙ ПІДГОТОВЦІ

В сучасних умовах повномасштабного вторгнення збройних сил РФ вогнева підготовка відіграє важливу роль у підготовці кадрів для сектору безпеки і оборони України, забезпеченні національної безпеки та територіальної цілісності держави та її захисту у разі війни чи збройного конфлікту. Така підготовка дозволяє військовим і поліцейським ефективно діяти на полі бою, здійснювати контроль над територією та захищати цивільне населення від нападу противника. Але в сучасних умовах окремо стоять питання використання мультимедійних технологій (симуляторів, тренажерів) під час підготовки стрільб у різних умовах службово-бойової діяльності та в бойових умовах.

Оволодіння методикою викладання вогневої підготовки та її постійне вдосконалення є одним із головних завдань удосконалення вогневої майстерності як майбутніх правоохоронців, так і діючих працівників підрозділів Національної поліції. У процесі вогневої підготовки у майбутніх поліцейських повинні формуватися: інтерес до вогнепальної зброї та впевненість у її володінні та використанні, фізична витривалість та морально-психологічна підготовка до її застосування.

У процесі навчання курсанти повинні набути теоретичних знань щодо матеріальної частини вогнепальної зброї, її законного застосування (використання) та практичних навичок безпечного поводження зі зброєю, швидкісної та влучної стрільби по рухомих і нерухомих цілях, з різних положень, у обмежений час, в русі. які в сукупності характеризують рівень вогневої підготовки стрільця [1].

Для цього необхідно:

- забезпечити вдосконалення системи вогневої підготовки з метою підвищення їх готовності до дій в умовах раптової зміни обстановки, протидії протиправній діяльності кримінального елементу під час охорони громадського порядку та безпеки, припинення злочинів, затримання правопорушників;
- підвищити рівень практичної підготовки курсантів, що дозволить якісно та результативно виконувати оперативно-службові завдання в разі різкої зміни оперативної обстановки, проведення спільних оперативно-профілактичних заходів;
- навчити особовий склад виконувати оперативно-службові завдання в різних умовах службової діяльності. Основною проблемою вогневої підготовки міліції на війні є недостатній рівень такої підготовки та відсутність необхідного озброєння та техніки, що знижує здатність поліцейських ефективно діяти в бойових умовах.

Для підвищення ефективності вогневої підготовки міліції в умовах війни, на нашу думку, необхідно вжити таких заходів:

1) забезпечити достатню кількість навчальних тренажерів та тирів для підготовки поліцейських до ведення бойових дій;

2) проводити регулярні тренування та навчання з використанням реалістичних сценаріїв, щоб допомогти поліцейським зберігати спокій і контроль в екстремальних ситуаціях;

3) забезпечити поліцейських необхідним озброєнням та технікою для дій в умовах війни, у тому числі бронежилетами, засобами зв'язку та сучасною зброєю;

4) проводити спільну підготовку та навчання з військовослужбовцями, щоб поліцейські мали можливість працювати в команді з фахівцями військової підготовки;

5) надавати поліцейським належну підтримку та консультації психологів та соціальних працівників для збереження емоційної стійкості та здатності до ефективних дій у бойових умовах;

6) забезпечує працівникам міліції належний правовий захист та навчає їх діяти відповідно до закону в умовах війни;

7) підвищення рівня культури безпеки серед населення та проведення профілактичної роботи щодо зменшення ймовірності виникнення конфліктних ситуацій та ескалації військового конфлікту [2].

Аналіз психолого-фізіологічних аспектів використання технологій вогневої підготовки поліцейських є дуже важливим для досягнення максимального ефекту від навчання. Наприклад, симулятори стрільби та віртуальні симулятори можуть викликати стресові реакції в поліцейських, що може вплинути на їхнє фізичне та психологічне благополуччя.

Тому актуальним є проведення додаткових досліджень щодо оптимальної тривалості та інтенсивності навчання, а також розробка спеціальних психологічних програм для працівників міліції, які працюють в умовах війни. Крім того, для досягнення найкращих результатів необхідно враховувати такі фізіологічні особливості поліцейських, як вік, стать, рівень фізичної підготовки тощо.

У контексті міжнародного співробітництва та спільних військових навчань використання таких технологій може сприяти стандартизації підготовки поліцейських різних країн, що сприятиме більш ефективному використанню їх потенціалу в бойових діях. Також спільне навчання з використанням пожежних симуляторів та віртуальних симуляторів може зменшити ризик травмування поліцейських та створити більш реалістичне навчальне середовище [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 № 50 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/z0260-16

2. Бодирєв Д. А., Лопаєва О. М. Особливості вогневої підготовки поліцейських на початкових етапах навчання. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 14–15. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10467.

3. Використання інтерактивного мультимедійного обладнання у підготовці поліцейських : навч. посібник / кол. авт. ; ред. С. А. Комісаров. Дніпро : ДДУВС, 2022. 196 с. URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9934.

Данильченко Анастасія,
курсант 3го курсу ННІПтаПФПНП(ДР),
Гіденко Євгеній,
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державнийо університет внутрішніх справ

ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ, ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ І ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ФАХІВЦІВ ЕКСПЕРТНИХ УСТАНОВ ТА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ.

Анотація. *Дослідження правоохоронної діяльності, забезпечення публічного порядку в умовах воєнного стану, а саме: основні заходи та додаткові повноваження працівників Національної поліції України.*

Ключові слова: *війна, воєнний стан, безпека громадян, публічний порядок.*

Постановка проблеми. Сьогодні воєнний стан є особливим правовим режимом діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та організацій в Україні, інших державних органів у виняткових обставинах, пов’язаних тільки з обставинами зовнішнього характеру – необхідністю відбиття агресії проти України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій, присвячених цій тематиці, варто вказати: Ковалів М.В., Кириленко І.В., Жевтобрюх А.В., Вінокуров В.Н.

Метою дослідження (завданням) є дослідження повноважень працівників поліції під час воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. У зв’язку з військовою агресією російської федерації проти України набув чинності Наказ Президента України від 24.02.2022 року «Про введення воєнного стану в Україні» [3, с.1].

Служба поліцейських пов'язана з високим ступенем ризику, небезпекою для життя та здоров'я, усвідомленням високої відповідальності за результати виконання завдань та безпеки громадян.

На основі Наказу Президента України на території, на якій було введено воєнний стан, застосовуються наступні заходи:

1) посилення захисту громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, захисту військових, важливих державних та спеціальних об'єктів, предметів, які забезпечують життя населення, функціонування транспорту, комунікацій та комунікацій, енергетичних споруд, а також об'єкти, які становити збільшення небезпеки для життя та здоров'я людини та для здоров'я людей екологічного середовища;

2) введення спеціального способу роботи об'єктів, які забезпечують функціонування транспорту, комунікацій та комунікацій, енергетичних об'єктів, а також об'єктів, що становлять збільшення небезпеки для життя та здоров'я людини та навколишнього середовища;

3) евакуація економічних, соціальних та культурних об'єктів, а також тимчасове переселення мешканців у безпечні райони з обов'язковим забезпеченням стаціонарних або тимчасових житлових приміщень таким жителям;

4) введення та надання спеціального вступу на територію, на якій вводиться воєнний закон, та відхід від нього, а також обмеження свободи руху по ньому;

5) призупинення діяльності політичних партій, інших громадських асоціацій, релігійних асоціацій, що ведуть пропаганду та (або) агітацію, а також інші заходи, що підривають захист та безпеку України в умовах воєнного стану;

6) залучення громадян у спосіб, призначений Законом України до впровадження роботи для потреб захисту, усунувши наслідки використання зброї противника, відновлення пошкоджених (знищених) економік, систем підтримки життєвої підтримки та військових об'єктів, а також щодо участі у боротьбі з пожежами, епідеміями та епізоотиками;

7) відкликання майна, необхідного для потреб захисту майна від організацій та громадян, з подальшою виплатою вартості вилученого майна;

8) заборона або обмеження вибору місця проживання або місця проживання;

9) заборона або обмеження зустрічей, мітингів та демонстрацій, процесій та пікетів, а також інші масові події;

10) заборона страйків та інших методів призупинення або припинення діяльності організацій;

11) обмеження руху транспортних засобів та впровадження їх перевірки;

12) заборона місця розташування громадян на вулицях та в інших громадських місцях у певний час доби та надання виконавчих органів та військових органів управління, якщо це необхідно, для перевірки ідентифікаційних документів громадян, особистих Шукайте, перевірку їхніх речей, житла та транспортних засобів, затримання громадян та транспортних засобів.

13) заборона або обмеження виїзду громадян за межі території України.

Закон також передбачає, що під час воєнного стану сертифікація поліцейських не проводиться. Поліцейські за весь період служби в поліції отримують відстрочку від проекту. Також під час воєнного стану поліція гарантує, що не сплачують медичну підтримку в галузі охорони здоров’я будь – якої форми власності.

Серед додаткових повноважень поліції:

– за письмовим запитом отримує інформацію, необхідну для виконання завдань та повноважень поліції, зокрема щодо військовополонених, від державних органів, органів місцевого самоврядування та юридичних організацій, що належать до держав, та юридичних осіб, що належать державі;

– супроводження осіб, які затримали за підозрою у вчиненні кримінального злочину, взятого під варту, звинуваченого чи засудженого за позбавлення волі, а також захисту в залі суду;

– зберігайте у тимчасових ізоляторах, для комісії кримінальних чи адміністративних правопорушень, осіб, пов'язаних з ними, зміст профілактики використовувався під вартою, особами, суб'єктами адміністративного арешту, а також обвинуваченими та засудженими.

– оперативний дозвіл: ідентифікація, утилізація та знищення вибухонебезпечних предметів.

– технічна та криміналістична перевірка місця події, включаючи пожежі, та спеціальна вибухова робота на привід факту вибухів, отримання звітів про ідентифікацію підозрілих вибухонебезпечних предметів та загрозу вибуху.

Під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення або чинить опір поліцейському, останній має право використати як заходи примусу, так і підручні засоби. Відтепер, поліція здійснює техніко – криміналістичне забезпечення огляду місця події та спеціальні вибухотехнічні роботи.

Також, в межах компетенції, поліція проводить розмінування оперативного характеру в частині виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення адміністративних або кримінальних правопорушень.

Отже, працівники поліції, які виконують обов'язки щодо охорони громадського порядку в умовах воєнного стану, мають знати організацію і тактику діяльності поліції у таких умовах, завдання, функції, форми і методи діяльності поліції, рішення місцевих органів влади з питань охорони громадського порядку, вогневу підготовку, чинне законодавство в умовах воєнного стану [4, с.70].

Висновки. Таким чином, навіть в період дії воєнного часу, у разі порушення поліцейським службової дисципліни, за наказом керівника поліції, може бути проведене службове розслідування щодо такої особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Офіц. Текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96 – %D0%B2%D1%80 (дата звернення: 07.09.2022).
2. Про Національну Поліцію: Закон України № 580 – VIII від 02.07.2015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580 – 19 (дата звернення: 07.09.2022).
3. Наказ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/64/2022 (дата звернення: 07.09.2022).
4. Ковалів М.В. Діяльність органів внутрішніх справ в умовах воєнного стану/ М.В. Ковалів, В.О. Іваха // Вісник Національного університету «Львівска політехніка». Серія: Юридичні науки. – 2016. – №837. – с.65 – 70

Данильченко Анастасія Олександрівна,
Кондратьєва Анна Олександрівна,
курсанти 3-го курсу ННІПФПНП
*Науковий керівник:**Казначеєв Дмитро Георгійович,***
викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський Державний університет внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ДОТРИМАННЯ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ ПРИ ПОВОДЖЕННІ ЗІ ЗБРОЄЮ ТА ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Анотація. *Дослідження особливостей поводження зі зброєю, а саме: фізична та психологічна підготовка.*

Ключові слова: *вогнева підготовка, фізична підготовка, психологічна підготовка до стрільби, збиваючі фактори під час стрільби, періоди пострілу, заходи безпеки, зброя.*

Постановка проблеми. Питання про законність використання поліцейським вогнепальної зброї є надзвичайно важливим з точки зору забезпечення безпеки самого працівника, дотримання закону та порядку в цілому. Незважаючи на швидкість і коротку тривалість вогневого контакту, противоправне та необережне використання зброї впливає на долю поліцейського, оточуючих громадян та правопорушника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед публікацій, присвячених цій тематиці, варто вказати: О.А. Моргунов, П.А. Санков, А.С. Кузнецова, В.І. Морсанова.

Метою дослідження (завданням) є дослідження застосування та використання вогнепальної зброї поліцейськими та рекомендаціями щодо психологічної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Під час служби поліцейські, виконуючи свої обов'язки, опиняються в екстремальних обставинах, пов'язаних із використанням зброї. Конфліктні ситуації та правопорушення ускладнюються різними зовнішніми факторами: у більшості випадків темний час доби, несприятливі погодні умови, обмежений час для оцінки подій та прийняття правомірного рішення, мінімальна відстань та неочікуваність нападу, агресивність та озброєність правопорушників.

При несенні служби на захисті інтересів держави, суспільств та громадян, поліцейський потребує розвитку фізичних та морально – психологічні якості: сила, спритність, витривалість, воля, повага до суспільства, психологічна витримка будь – яких стресових ситуацій, знання діючого законодавства, здатність приймати правильне рішення в найкоротший термін.

Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України [2, с.46].

Вогнепальна зброя – пристрої, конструктивно призначені для механічного враження цілі на відстані снарядом, що одержує направлений рух у стволі за рахунок енергії згоряння вибухових речовин.

Згідно зі статтею 46 закону України «Про поліцію», поліцейському забороняється використовувати вогнепальну зброю в місцях, де іншім особам можуть завдати шкоди, а також у пожежонебезпечних та вибухонебезпечних місцях, за винятком випадків відбиття нападу або крайньої необхідності [2, с.46].

Особиста безпека поліцейських при використанні вогнепальної зброї складається з двох компонентів: фізичної та психологічної безпеки.

Особиста фізична безпека поліцейських при використанні вогнепальної зброї визначається отриманими навичками стрільби під час початкової підготовки та вдосконалюється на заняттях з професійної службової підготовки.

У випадку, коли вчиняється опір поліцейському з використанням вогнепальної зброї, вогневий контакт зазвичай швидкоплинний і виникає на невеликих відстанях до 10 метрів у 62,5% випадків [3, с. 108]. У зв'язку з цим, у випадку ситуацій, в яких поліцейському потрібно використовувати зброю, швидкість роботи зі зброєю (швидко витягуючи її з кобури, приводячи її до готовності до використання та безпосередньо виробництвом пострілу) виходить на перший план.

За словами П. А. Санкова, «Розвиток фізичних та вольових якостей, розвиток навичок працівників значною мірою сприяє використанню форм класів конкурентного типу» [3, с. 109]. Для забезпечення безпеки у вогневому контакті дозволяє володіти технікою стрільби з високою швидкістю. Це тип стрільби з високою швидкістю, особливість якої полягає в тому, що ціль пістолета не використовується для націлювання, але ефект «м’язової пам'яті» використовується.

Виконання «дуельної стрільби» дозволяє поліцейському розвивати такі навички, як швидкість реакції, точний постріл та швидкість стрільби, а також сприяють розвитку «м’язової пам’яті», що є основою у розвитку техніки швидкої стрільби.

Володіння цими навичками, безумовно, допоможе забезпечити особисту безпеку у вогневому контакті, оскільки здатність першим стріляти та потрапляти в ціль часто дозволяє врятувати своє життя.

Ефективність використання поліцейським вогнепальною зброєю значною мірою визначається здатністю контролювати свій емоційний стан та здатність мобілізувати свої внутрішні можливості для досягнення мети [3, с. 110].

Щоб забезпечити особисту психологічну безпеку, поліцейський повинен мати знання про методи психологічної саморегуляції. Психологічна саморегуляція – управління поведінкою або діяльністю суб’єкта та саморегуляція його стану, використовуючи психічні засоби роздумів та моделювання реальності [4, с.1].

Свідома саморегуляція – це психологічний інструмент, необхідний для успішного досягнення цілей у певному виді діяльності [3, с.1]. Розвиток психічної саморегуляції поліцейських повинно проводитись з урахуванням усіх особистих характеристик та можливостей. В екстремальних умовах варто врахувати, наскільки ці умови впливають на працівника та його функціональний стан, а також усі його особливості, що визначають найбільш ефективний розвиток навичок психологічної саморегуляції.

У динамічно розвиваючих ситуаціях виконання службових завдань із підвищеним рівнем загрози для життя та здоров'я (надзвичайні, ризиковані ситуації, ситуації посилених емоційних ситуацій) найбільш ефективними можуть бути виражені експрес – методи психічної саморегуляції.

Експрес – метод (від лат. Expressus – посилений, швидкий) можна згрупувати в чотири групи: методи дихання; ідемоторні методи; вербальні методи саморегуляції; методи довільної мобілізації та розслаблення м'язів.

Слід також мати на увазі, що при вогневому контакті з противником не можна втратити зв'язок із зовнішнім середовищем і в той же час дозволити перехід від відчуттів до емоцій. Оскільки емоції спрямовані на стимулювання зайвої м'язової активності [3, с.110].

Слоу – методи (повільно, тривалий, довгостроковий) – група методів та методів саморегуляції, реалізація яких вимагає тривалого тимчасового ресурсу. Ця група включає: автоматичне тренування, розслаблення, медитативні та дихальні методи, методи самостійного кодування, психологічні умови тощо.

До поліцейські накладають особливі вимоги до комунікативних та фізичних навичок, які утворюються в процесі професійної підготовки, особливе місце серед яких надається навичкам психологічної саморегуляції.

Отже, формування навичок успішної та точної стрільби у поліцейських однаково сприяють навчання зі зброєю та психологічна впевненість у своїх діях. На сьогоднішній день існує потреба вдосконалити вогневу підготовку поліцейських, коригувати засоби та методи, а також форми проведення тренувань.

Висновки. Таким чином, здатність негайно реагувати на зміни в ситуації та приймати правомірні рішення сприяє більш ефективному виконанню службових обов'язків. Незважаючи на все, основа психологічної підготовки працівників поліції в ситуаціях використання вогнепальної зброї, дотримання заходів безпеки, формується на практичних заняттях з вогневої підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Офіц. Текст. Київ: КМ, 2013. 96 с. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96 – %D0%B2%D1%80 (дата звернення: 20.10.2023).
2. Про Національну Поліцію: Закон України № 580 – VIII від 02.07.2015 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580 – 19 (дата звернення: 20.10.2023).
3. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki (дата звернення: 20.10.2023).

Дьяков Максим Вячеславович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції
*Науковий керівник:**Тимофєєв Володимир Павлович,***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський Державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС РАПТОВОГО БЛИЗЬКОГО ВОГНЕВОГО КОНТАКТУ

Національна поліція України, разом із іншими правоохоронними органами, активно бере участь у відбитті збройної агресії країни-окупанта. Забезпечення безпеки та порядку у містах та селах, боротьба з диверсійними групами ворога, викриття та затримання посібників та агентів країни-окупанта, а також надання підтримки для безперебійного функціонування транспорту та забезпечення життєдіяльності населених пунктів — це лише декілька з важливих завдань, які лежать на плечах поліцейських. Виконання цих функцій виявляється також ключовим елементом успішного функціонування не лише на фронті, але й в умовах внутрішнього порядку.

З метою виконання покладених на поліцію завдань, передбачених що передбачені Законом України від 12.05.2015 № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану», а також Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року, виникає потреба в адаптації організації та управління силами і засобами поліції до сучасних завдань [1-2]. Враховуючи складність криміногенної обстановки та конрдиверсійну та контрпідривну діяльність поліції, важливо забезпечити високий рівень готовності та адаптованість до нових викликів.

Особливу увагу слід приділити особливостям служби поліцейських, які можуть включати перевірку документів, обслуговування блокпостів, охорону об'єктів критичної інфраструктури, а також участь у масових заходах. Важливо враховувати, що вогневий контакт із правопорушниками та агентами країни-окупанта, в основному, буде здійснюватися на близьких відстанях, вимагаючи від поліцейських високого рівня тренувань та професійної підготовки.

Важливо відмітити, що в системі професійного навчання питання вогневої підготовки часто обговорюються з урахуванням базових навичок стрільби в стандартних умовах, де "ціль" стоїть нерухомо, час для готовності зброї необмежений, і навколишні умови не обмежують дії правоохоронця. Однак у реальних ситуаціях службової діяльності поліцейського, близький вогневий контакт визначається як взаємодія між поліцейським та правопорушником, який використовує вогнепальну зброю, на відстані від 2 до 20 метрів. У таких ситуаціях обмеженість часу на прицілювання, вимога вести вогонь з не зручних позицій і відсутність можливості прицілювання ставлять перед поліцейським необхідність володіння навичками інтуїтивної стрільби [3].

Інтуїтивна стрільба вимагає від поліцейського здатності швидко та точно виправляти зброю, вести вогонь у ціль без візуального контакту. При розгляді існуючих методик

підготовки та набуття навичок інтуїтивної стрільби важливо акцентувати увагу на необхідності інтенсивного тренування, а саме великої кількості вистрелів, яку правоохоронець повинен витратити для оволодіння цими навичками. Однак у ситуаціях активних бойових дій, велике витрачання боєприпасів в тилу може виявитися неефективним.

У контексті активної участі Національної поліції України у відбитті збройної агресії країни-окупанта та забезпечення внутрішнього порядку, важливо враховувати комплексні виклики та загрози, що виникають в умовах воєнного стану. Професійне навчання поліцейських повинно бути адаптоване до реальних умов, зокрема, близького вогневого контакту.

Система професійного навчання повинна враховувати особливості служби поліцейських у різних ситуаціях, включаючи перевірку документів, обслуговування блокпостів, охорону об'єктів критичної інфраструктури та масових заходів. Зокрема, важливо вдосконалювати навички ведення вогню в умовах обмеженого простору та обмеженого часу для прицілювання.

Особлива увага повинна бути приділена інтуїтивній стрільбі, яка стає ключовою в умовах близького вогневого контакту. Важливо забезпечити ефективні методики навчання, спрямовані на розвиток необхідних навичок та відповідність вимогам реальних ситуацій.Забезпечення безпеки та успішне виконання завдань у воєнний період вимагає постійного вдосконалення системи підготовки поліцейських, враховуючи динаміку конфлікту та змінювану криміногенну обстановку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

4. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» від 26.01.2016 № 50. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text.

5. Законом України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text.

6. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

Дмитро ЕСАУЛОВ,
курсант 3-го курсу
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Дмитро БОДИРЄВ,***
старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський Державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану та початок повномасштабної війни на території України актуалізували питання підготовки поліцейських до застосування вогнепальної зброї. Представники Національної поліції України повинні бути готові до застосування вогнепальної зброї у разі необхідності.

У зв'язку з цим постає питання, чи всі працівники поліції мають можливість застосовувати вогнепальну зброю. Відповідно до частини 1 статті 46 Закону України "Про Національну поліцію", застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим засобом примусу [1].

На сьогоднішній день вимоги статті 46 Закону України "Про державну поліцію" повинні неухильно дотримуватися. Тому використання та застосування зброї повинно бути зумовлене конкретними діями осіб, які прямо передбачені пунктами 4 та 6 цієї статті. Тільки в таких випадках поліцейські мають право стріляти.

При застосуванні зброї необхідно підкреслити, що безпека особи та оточуючих є першочерговою. Це означає, що вони не повинні завдавати шкоди собі або іншим через недбалість при виконанні своїх обов'язків. Наприклад, без необхідності знявши запобіжник з безпечного положення і випадково вистріливши в людину, тварину чи транспортний засіб, або відкривши вогонь без необхідності. Іншими словами, поліцейські, по-перше, не вміють поводитися зі зброєю, а по-друге, не розуміють вимог законодавства щодо застосування вогнепальної зброї [2, с. 108].

Основними причинами цього є недостатня кількість навчального часу в навчальних закладах Національної поліції, відсутність спеціалізованої додаткової підготовки з вогнепальної зброї, а також низька якість та/або недбалість поліцейських під час виконання службових обов'язків.

Аналізуючи заходи, що вживаються правоохоронними органами для боротьби зі злочинністю, можна зробити висновок, що злочинці стали сміливішими, особливо в умовах воєнного стану.

Це проявляється у погрозах на адресу поліцейських та їхніх сімей, нападах на поліцейських, погрозах життю та здоров'ю поліцейських, а в деяких випадках навіть у вбивствах поліцейських при виконанні службових обов'язків. Володіння зброєю означає не тільки вміння влучити в ціль, але й вміння влучно стріляти в конкретну точку на мішені за різних обставин і незалежно від типу пострілу, а також вміння законно застосовувати зброю під час затримання правопорушника або його конвоювання.

Таким чином, належна вогнева підготовка поліцейських є однією з найважливіших вимог до служби в умовах воєнного стану, якість якої поки що не відповідає належному рівню. Питання поводження зі зброєю потребують термінового вирішення для забезпечення надійного захисту поліцейських та населення. Швидкість реагування на небезпеку, розсудливість і точність у стрільбі є важливими для всіх, хто має право носити, зберігати, використовувати та застосовувати вогнепальну зброю.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про Національну поліцію» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text
2. Навч.-метод. Посіб. / С. П. Максимов, О. В. Запорожанов, О. Г. Шкапа та ін.- К.: Київський нац. Ун-т внутр. Справ, 2018. С. 108.
3. Основи техніки швидкісної стрільби з пістолета для працівників поліції: [навч.-метод. посіб.]/ О. В. Запорожанов, А. М. Лобода, А. В. Нестеренко, С. П. Максимов. – К.: ФОП О. С. Ліпкан, 2019. – 112 с

Ілляшенко Л.М.,
кафедра фундаментальних дисциплін,
Національна академія Національної гвардії України

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ В ЗОНІ БОЙОВИХ ДІЙ

Вплив електромагнітного поля може бути шкідливим для здоров'я людини. Відомо, що ступінь впливу електромагнітного поля на організм людини залежить від діапазону частот, інтенсивності та тривалості дії, характеру випромінювання, режиму опромінення, розміру опромінюваної поверхні тіла, індивідуальних особливостей організму людини [1]. Розрізняють теплові та нетеплові дії електромагнітного поля. В той час, коли теплові дії електромагнітного поля вважаються досить дослідженими, механізм та особливості нетеплових дій електромагнітного поля ще до кінця не з'ясовані. В доданок до цього, війна створила нові загрози, включаючи враження людини дією електромагнітного поля від невідомих джерел випромінювання. Завдяки воєнним діям в першу чергу можуть постраждати військовослужбовці, тому доречно посилити механізм захисту військовослужбовців від впливу електромагнітного поля під час виконання професійних обов'язків. Оскільки люди, і навіть військовослужбовці, в мирні часи зазвичай знаходяться в населених пунктах, де вже встановлені правила для охорони здоров'я при впливі електромагнітного поля [2], а під час воєнних дій військові повинні створювати тимчасові пункти дислокації та приймати участь у бойових дія, де можливостей для враження дією електромагнітного поля значно більше, то дослідження процесів розповсюдження електромагнітного поля стає все більш актуальним. Електромагнітне поле являє собою сукупність магнітного та електричного полів і поширюється в просторі у вигляді електромагнітних хвиль. При наявності перешкод, таких як будівлі або дерева, в місцях тимчасової дислокації військовослужбовців або на місцях активних бойових дій, електромагнітна хвиля, відбиваючись від них, створює розсіяне перешкодою електромагнітне поле, а також електромагнітне поле, поглинуте перешкодою. Основними параметрами, що характеризують магнітне та електричне поля є напруженість магнітного поля та напруженість електричного поля. Результати вимірювань не завжди можливо отримати для того, щоб з'ясувати чи перевищено гранично допустимі рівні напруженостей електричного та магнітного поля [2], а якщо і можливо, то це значно дорожче, ніж чисельний аналіз характеристик електромагнітного поля. Процеси розповсюдження електромагнітних хвиль описуються рівняннями Максвела, яким задовольняє і електромагнітне поле від джерела випромінювання, і розсіяне перешкодою електромагнітне поле, і поглинуте перешкодою електромагнітне поле. Останні знаходять розв'язуючи задачу електромагнітного спряження [3]. Після того, як задача розв'язана, досліджується поведінка розсіяного електромагнітного поля, умовно поділяючи простір на дальню зону та ближню зону. В ближній зоні можна досліджувати не лише поведінку розсіяного поля, а і поведінку поглинутого перешкодою електромагнітного поля. Результати обчислень дозволяють з'ясувати напрямок розповсюдження розсіяного перешкодою електромагнітного поля з метою екранування деяких ділянок тимчасових місць дислокації військовослужбовців, а також з'ясувати де не потрібно робити споруди підвищеної пожежної небезпеки, які пов'язані з використанням легкозаймистих рідин або газів, таких як бензосховища, газосховища, гаражі, бензо- і газозаправні станції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жидецький В. Ц., *Основи охорони праці*, — Львів: Афіша, 2004 — 319 с.
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0203-03#Text
3. Illyashenko L.N., Numerical Efficiency of Methods for Electromagnetic Transmission Problem with Analytical Regularization, Proc. of International Seminar/Workshop on Direct and Inverse Problems of Electromagnetic and Acoustic Wave Theory (DIPED), 2019, 2019-September, 8882603, с. 35-39.

Казакліу І.І.,
командир 232 навчальної групи
командно-штабного факультету,
старший сержант,
Ілляшенко Л.М.,
к.ф.-м.н., викладач кафедри фундаментальних дисциплін

Національна академія Національної гвардії України

ВИБІР ФОРМИ ЕКРАНІВ ПРИ ЗАХИСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ

Навіть в мирні часи електромагнітне поле завдавало шкоду людям. Для збереження здоров'я людей були створені правила, які повинні бути враховані у нормативно-технічних документах: стандартах, будівельних нормах, технічних умовах, інструкціях, методичних вказівках та інших, які регламентують конструктивні та експлуатаційні вимоги до обладнання, устаткування, приладів, апаратів, що є джерелами електромагнітного поля [1].

Незважаючи на те, що зараз такі норми і правила є обов'язковими для всіх міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій незалежно від відомчої належності та форм власності, громадян, які проектують, виготовляють, експлуатують та обслуговують обладнання, апаратуру, прилади, устаткування тощо, що є джерелами електромагнітного поля, які розробляють та впроваджують заходи щодо зниження шкідливого впливу електромагнітного поля на людей, війна створила інші загрози для здоров'я інших людей, які перебувають в зонах дії електромагнітного поля. Категорією ріску є військовослужбовці. Тому повинна бути створена так звана електромагнітна безпечність - сукупність технічних, санітарно-гігієнічних і організаційних заходів, що забезпечують безпечні умови виконання службових обов'язків військовослужбовцями при наявності джерел електромагнітного поля.

Захист військовослужбовців від шкідливого впливу електромагнітного поля може досягатись при використанні приладів, які обмежують надходження електромагнітної енергії на місця знаходження військовослужбовців. Такими приладами можуть стати екрани. Екрани бувають відбивними та поглинаючими. Відбивні екрани – це екрани, захисна дія яких ґрунтується на відбитті електромагнітної енергії. Поглинаючі екрани – це екрани, захисна дія яких ґрунтується на поглинанні електромагнітної енергії. Розміри і форма екранів повинні визначатись виглядом електромагнітного поля, особливостями джерел, які генерують електромагнітне поле та процесів випромінювання електромагнітних хвиль цими джерелами, характеристиками території, яка екранується, необхідною ефективністю екранування і допустимими витратами енергії в екрані. Для підбору форми екранів треба розв'язати задачу електромагнітного спряження [2], та дослідити діаграми спрямованості розсіяного поля в залежності від форми екранів. Ця інформація допомагає не лише вибирати форму екранів, а і встановити екрани та розробити маршрути руху військовослужбовців в області дії електромагнітного поля таким чином, щоб унеможливити опромінювання військовослужбовців електромагнітним полем.

Розв'язок задачі електромагнітного спряження також дозволяє досліджувати і інтенсивність електричного та магнітного полів в ближній зоні, з'ясовуючи місця, захищені від впливу електромагнітного поля ("радіотінь", "мертва зона"). Екрани, підібрані таким чином, можуть бути пересувними, що зумовлює перспективність їх використання саме в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0203-03#Text
2. Ілляшенко Л.М., Нерух О.Г., Застосування спектральних методів крайових інтегральних рівнянь для створення нанооптичних приладів, Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Математичне моделювання в техніці та технологіях, 2023, №1, с. 122-127.

Кондратьєва Анна Олександрівна
здобувач вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: ***Гіденко Євген Сергійович,***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ТАКТИКО-СПЕЦІАЛЬНА ПІДГОТОВКА ПОЛІЦЕЙСЬКИХ З УРАХУВАННЯМ ЗАГРОЗ СУЧАСНОСТІ

Ефективність виконання завдань поліцією значною мірою залежить від належного рівня професійної підготовки особового складу. Зокрема, тактико-спеціальна підготовка формує здатність поліцейських діяти відповідно до ситуації та успішно розв'язувати завдання поліцейської діяльності [1]. Водночас, динамічні зміни оперативної обстановки, поява нових викликів у сфері правопорядку вимагають удосконалення тактико-спеціальної підготовки з урахуванням сучасних загроз [2].

Зокрема, зростання кількості правопорушень у публічних місцях, з боку осіб у стані алкогольного та наркотичного сп'яніння, агресивно налаштованих громадян зумовлює необхідність формування готовності поліцейських діяти в конфліктних ситуаціях, володіти методиками вербального та невербального впливу, прийомами фізичної сили тощо [3].

Сучасні загрози публічній та національній безпеці, такі як тероризм, кіберзлочинність, торгівля людьми та зброєю, вимагають удосконалення системи професійної підготовки поліцейських. У програмах тактико-спеціальної підготовки має бути передбачено формування готовності поліцейських протидіяти цим загрозам [3; 4]. Зокрема, необхідно впроваджувати спеціальні тренінги з формування навичок превентивної діяльності, виявлення ознак підготовки терористичних актів, розслідування кіберзлочинів. Доречним є моделювання ситуацій боротьби з цими загрозами з використанням новітнього обладнання та технічних засобів.

Також важливо розвивати вміння поліцейських щодо використання сучасних інформаційних ресурсів та баз даних для виявлення ймовірних загроз, аналізу та прогнозування криміногенної ситуації. Це дозволить підвищити ефективність діяльності поліції щодо запобігання та протидії сучасним викликам у сфері забезпечення правопорядку. Крім оновлення змісту підготовки, необхідно запровадити нові організаційні форми, зокрема, спільні навчання і тренінги з фахівцями інших відомств задля комплексного реагування на сучасні безпечні виклики.

Для цього доцільно: 1) оновити тематику занять; 2) розробити спецкурси та тренінги; 3) застосовувати інноваційні методики; 4) використовувати новітні технічні засоби; 5) залучати фахівців інших відомств.

Важливо також вдосконалювати підготовку поліцейських у сфері дотримання прав людини та протидії дискримінації. Це передбачає навчання ненасильницьким методам вирішення конфліктів, формування толерантності та неупередженого ставлення до різних соціальних груп. Для впровадження зазначених нововведень потрібно:

- Оновити навчальні програми та посібники з урахуванням сучасних викликів.
- Розробити спецкурси та тренінги з актуальних напрямів професійної підготовки.
- Застосовувати інтерактивні методики навчання.
- Задіяти новітні технічні засоби та обладнання.
- Налагодити співпрацю з міжнародними партнерами для обміну досвідом.

Такі заходи сприятимуть підготовці висококваліфікованих поліцейських, здатних ефективно реагувати на новітні виклики у сфері правопорядку.

Отже, ефективність виконання завдань поліцією значною мірою залежить від якості професійної підготовки особового складу. Зокрема, тактико-спеціальна підготовка має формувати готовність поліцейських діяти відповідно до ситуації та успішно вирішувати завдання поліцейської діяльності. Проте динамічні зміни оперативної обстановки та поява нових викликів у сфері правопорядку потребують удосконалення змісту й форм тактико-спеціальної підготовки.

Аналіз сучасних викликів свідчить про необхідність посилення підготовки поліцейських до дій в умовах конфліктних ситуацій, протидії тероризму, кіберзлочинності, торгівлі людьми та зброєю. Водночас, важливо розвивати вміння щодо дотримання прав людини та протидії дискримінації. Для цього потрібно оновити програми підготовки, розробити спецкурси, застосувати інтерактивні методики, задіяти новітні технічні засоби, налагодити співпрацю з міжнародними партнерами. Реалізація зазначених заходів сприятиме формуванню у поліцейських професійних компетентностей, необхідних для ефективного реагування на нові виклики у сфері правопорядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. No 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 12.11.2022).
2. Ягупов В.В. Професійна підготовка працівників патрульної служби поліції: навч. посіб. / В.В. Ягупов. К.: Друкарня ФОП Гаража М.Ф., 2017. 548 с.
3. Сокуренко В.В. Тактико-спеціальна підготовка як основа професіоналізму персоналу підрозділів поліції особливого призначення. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2018. Вип. 1(37). С. 141-145.
4. Military Functional Specialty-Related Training. RAND Corporation, 2019. 128 p.

Лешан В.О.,
командир 222 навчальної групи
командно-штабного факультету, молодший сержант
Ілляшенко Л.М.,
к.ф.-м.н., викладач кафедри фундаментальних дисциплін
Національна академія Національної гвардії України

ВИБІР МАТЕРІАЛУ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ПОГЛИНАЮЧИХ ЕКРАНІВ ПРИ ЗАХИСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНИХ ВИПРОМІНЮВАНЬ

Електромагнітне поле в залежності від його рівня може здійснювати шкідливий вплив на людину. Ступінь його небезпеки зростає із збільшенням напруженості. Санітарні норми і правила захисту людей від впливу електромагнітного поля в мирний час визначають гігієнічні вимоги до передавальних радіо-, телевізійних станцій та інших об'єктів, які випромінюють електромагнітну енергію в навколишнє середовище. Такі санітарні норми і правила дозволяють регламентувати умови експлуатації і розміщення засобів випромінювання електромагнітного поля відносно житлової забудови в населених пунктах і тим самим забезпечити охорону здоров'я населення від впливу електромагнітних полів [1]. Правила поширюються на існуючі житлові, громадські і виробничі будинки різного відомчого підпорядкування, а також забудови, що проектуються і споруджується, знаходячись в районах розташування як діючих радіотехнічних об’єктів, так і тих, що проектуються і споруджуються. Але в умовах воєнного стану військовослужбовці змушені замість знаходження в населених пунктах, створювати тимчасові пункти дислокації, та стикатись з іншими джерелами випромінювання електромагнітного поля. Таким чином правила [1] не задовольняють потреби воєнного часу, але війна підкреслила необхідність захисту людей від шкідливої дії електромагнітного поля. У місцях можливого перебування військовослужбовців напруженість електромагнітного поля може бути зменшена шляхом застосування поглинаючих екрануючих пристроїв. Їх ефективність залежить від матеріалу, з якого вони виготовлені та довжини хвилі опромінювання. В залежності від довжини електромагнітної хвилі розрізняють кілометрові хвилі, декаметрові хвилі, метрові хвилі, дециметрові хвилі, сантиметрові хвилі, міліметрові хвилі. Але для всіх цих типів хвиль процеси розповсюдження описуються за допомогою рівнянь Максвелла. Електромагнітне поле прийнято характеризувати двома компонентами: електричною та магнітною. Матеріали для створення поглинаючих екранів характеризуються діелектричною проникністю то магнітною проникністю. Розв’язуючи рівняння Максвелла спектральним методом граничних інтегральних рівнянь [2], досліджується залежність поглинаючих властивостей екрану від діелектричної та магнітної проникностей з метою вибору матеріалу з найкращими поглинаючими властивостями. Це робиться при обчисленні повних поперечників розсіювання та поглинання як функцій від довжини хвилі [2]. Проводяться також розрахунки напруженості електричної та магнітної складових поля в ближній зоні та визначення діаграм спрямованості розсіюваного поля в дальній зоні. Отримані розрахунки використовуються також для перевірки того, що рівень електромагнітного поля на території тимчасового місця дислокації військовослужбовців не перевищував гранично допустимий рівень, наведений в правилах [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-96#Text
2. Ілляшенко Л.М., Нерух О.Г., Застосування спектральних методів крайових інтегральних рівнянь для створення нанооптичних приладів, Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Математичне моделювання в техніці та технологіях, 2023, №1, с. 122-127.

Анастасія МІРОШНИЧЕНКО,
курсант 2 курсу н.г. ДР-245 ННІП ПФПНП
Науковий керівник: ***Дмитро БОДИРЄВ,***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ В БОЙОВИХ ДІЯХ

Вогнева підготовка курсантів у воєнних умовах є критичним елементом їхньої професійної підготовки. Головною метою вогневої підготовки здобувачів вищої освіти в навчальних закладах зі специфічними умовами навчання є попередження ситуацій, коли поліцейські не мають достатньої психологічної готовності для дій в екстремальних ситуаціях, особливо в умовах воєнного стану, що може мати фатальні наслідки. Однією з основних причин цього є відсутність професійно-психологічної готовності у використанні вогнепальної зброї в екстремальних ситуаціях.

Важливо, щоб поліцейські були готові не лише фізично, але й психологічно, для ефективного та безпечного застосування зброї в критичних ситуаціях. Це означає, що їм необхідно мати відповідне тренування, щоб управляти стресом, приймати швидкі та обґрунтовані рішення та володіти необхідними навичками ведення вогню.

Для досягнення цієї мети, вогнева підготовка повинна включати спеціальні психологічні тренування, що допомагають поліцейським розвивати стійкість до стресу, зосередженість та самоконтроль. Також важливо проводити симуляційні навчання, що реалістично відтворюють екстремальні ситуації, щоб курсанти могли набути практичного досвіду та навчитися приймати рішення в стресових умовах.

Забезпечення психологічної готовності поліцейських у веденні вогню в екстремальних ситуаціях є важливим елементом, що сприяє підвищенню ефективності та забезпеченню безпеки в бойових діях. Це допомагає уникнути непередбачуваних наслідків та зберегти життя як поліцейських, так і невинних людей, що перебувають у військовій зоні.

Удосконалення вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних закладів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб також:

В ході пошуку особливо важливо дотримуватися принципу "трьох очей". Це означає, що стрілець повинен зосередити свій погляд (обидва ока) разом із стволом зброї в одному напрямку. Незалежно від ситуації, всі три "ока" - два очі і ствол - мають бути спрямовані на одну точку. Наприклад, якщо стрілець дивиться вгору, то й ствол зброї має бути спрямований вгору. А якщо стрілець спостерігає за обрізом стіни, шукаючи потенційну ціль, то й зброя повинна бути спрямована у тому ж напрямку. Головна мета полягає в тому, щоб бути готовим у будь-який момент без коливань відкрити вогонь на противника, який раптово з'являється. Такий підхід забезпечує максимальну готовність та ефективність стрільця.

Під час перетинання відкритого простору важливо застосовувати тактичний крок, уникати зайвих рухів тіла. Під час цього кроку зброя повинна бути готовою та спрямованою у напрямок руху стрільця. Щодо позиції тіла, ноги повинні бути слабо зігнуті в колінах, корпус трохи нахилено вперед у впевненому стані. Це дозволяє стабілізувати верхню частину тіла, щоб

уникнути непотрібних рухів. Важливо контролювати рухи ніг, зберігаючи плавність руху, ніби ковзаючи, з коротшими кроками, ніж при звичайному ходьбі.

Також важливо уникати переходу до бігу, якщо стрілець не знаходиться під вогнем, оскільки при бігу важко вести точну прицільну стрільбу. Дотримання цих рекомендацій допомагає зберегти стабільність, контроль та готовність до ефективного ведення вогню в умовах воєнного стану[1].

Воєнний стан вимагає від курсантів володіння навичками вогневої підготовки для ефективного виконання бойових завдань:

1. Реалістичне моделювання воєнного середовища. Вогнева підготовка повинна відповідати реальним сценаріям та ситуаціям, з якими курсанти можуть зіткнутися під час воєнних дій. Це допомагає їм отримати практичний досвід у вирішенні реальних бойових завдань.

2. Розширення спектру вогневої підготовки. Курсанти повинні бути підготовлені до ведення вогню у різних умовах та на різних типах зброї. Це може включати стрільбу з рушниць, автоматів, гранатометів, снайперської гвинтівки та інших видів зброї, які вони можуть використовувати у певних ситуаціях.

3. Використання симуляційних засобів. Використання сучасних симуляційних систем дозволяє курсантам набути практичного досвіду у веденні вогню без реального використання боєприпасів. Це зменшує ризик травмування та сприяє більш інтенсивному навчанню.

4. Індивідуальна та колективна підготовка. Курсанти повинні отримати як індивідуальну, так і колективну вогневу підготовку. Індивідуальна підготовка спрямована на володіння навичками ведення вогню окремими бійцями, включаючи точність стрільби та навички обробки зброї. Колективна підготовка передбачає навчання командній стрільбі, тактиці і координації дій у бойових умовах.

5. Запобігання випадкам "стресового вогню". Вогнева підготовка в умовах воєнного стану повинна враховувати психологічний аспект. Курсанти повинні бути підготовлені до дій у стресових ситуаціях, щоб уникнути непередбачуваних випадків "стресового вогню" і забезпечити безпеку себе та оточуючих[2].

Отже, вогнева підготовка курсантів у воєнних умовах є складним і важливим процесом, який має за мету забезпечити їхню готовність до виконання бойових завдань і зміцнення національної безпеки. Цей підхід сприяє формуванню професійності, самовпевненості та ефективності курсантів у бойових умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конєв О. Ю., Геращенко О. С. Удосконалення методики навчання вогневої підготовки здобувачів вищої освіти навчальних заходів зі специфічними умовами навчання та цивільних осіб в умовах воєнного стану. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення УДК 351.741 DOI https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.18

2. Підготовка правоохоронців в системі МВС України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. тактич. та спец. фіз. підготовки ф-ту № 3, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2022. 440 с.

Анастасія МІРОШНИЧЕНКО
курсант 2 курсу н.г. ДР-245ННІП ПФПНП.
Науковий керівник: ***Дмитро БОДИРЄВ***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВПЛИВ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Система освіти та професійного навчання поліцейського Національної поліції України – це комплекс заходів теоретичного, а у більшій частині – практичного спрямування, метою яких є опанування тих специфічних вмінь, знань та навичок, які є необхідними для належного виконання поліцейським завдань, для виконання яких функціонують відповідні підрозділи поліції. В комплекс дисциплін практичного спрямування, опанування яких є обов'язковим особливу роль відіграє вогнева підготовка, в першу чергу як аспект професійної готовності поліцейського до виконання завдань, визначених законодавцем у Законі України «Про Національну поліцію», серед яких надання поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1], тому наше дослідження буде присвячено питанню впливу вогневої підготовки як складової професійного навчання на службову діяльність працівника поліції.

Від того, наскільки поліцейський професійно володіє зброєю: дотримується інструкції із заходів безпеки та чітко знає законні підстави застосування та використання вогнепальної зброї залежить не лише безпека і життя поліцейського, а перш за все - безпека громадян. Поліцейські нерідко застосовують вогнепальну зброю без урахування вимог визначених Законом України «Про Національну поліцію», а іноді й гинуть в результаті відсутності належних знань та практичних навичок, котрі постійно потребують вдосконалення.

Варто зазначити, що одним з внутрішніх факторів, що впливає на якість виконання поліцейським своїх службових повноважень є впевненість перш за все в професійності своїх дій, зокрема в контексті застосування поліцейських заходів примусу, в тому числі вогнепальної зброї та переконаність у професійності дій свого напарника. Зазначений аспект впливу може бути забезпечений лише за умови систематичного відпрацювання, відточення професійних навичок поводження з вогнепальною зброєю як під час навчання у вищих закладах системи Міністерства внутрішніх справ, що здійснюють підготовку поліцейських, так й в рамках службової підготовки (стрільби, заняття з тактичної підготовки), проходження курсів актуалізації чи підвищення кваліфікації, зміст яких передбачає заняття з вогневої та тактичної підготовки.

Також важливим є те, що у процесі навчання вогневої підготовки необхідно створювати умови і моделювати ситуації, які будуть сприяти формуванню у тих, хто навчається, незалежно від статевої приналежності, сміливості і рішучості, впевненості у своїх силах і можливостях. В такому випадку, дії працівника у кризових ситуаціях визначаються процесами антиципації, тобто передбачення [2, с.16].

Як слушно зауважив Бодирєв Д., вогнепальна зброя на всіх етапах навчання, вимагає підвищеної уваги і являє собою небезпеку. У зв'язку з цим відношення до самого предмету

і способам навчання слухачів є важливим багаторівневим завданням для викладачів вогневої підготовки. Займаючись вогневою підготовкою слухачів та курсантів, варто приділити увагу на вироблення єдиного алгоритму в навчанні, по методиці де психологічна готовність (стресостійкість) супроводжує слухачів та курсантів на всіх етапах підготовки, це: теорія, тренування вхолосту, практичні стрільби [3, с.56]. Зазначений підхід, відповідним чином впливає на формування критерію впевненості та певної автоматичності за рахунок систематичного відпрацювання комплексу алгоритмів, що імітують обстановку в якій поліцейському, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» надано підстави застосувати вогнепальну зброю.

Зауважимо, що в контексті формування навичок застосування вогнепальної зброї важливим є існування певної синергії відпрацювання влучної стрільби, її правомірність (в тому числі відповідність вимогам до поліцейського заходу: законність, достатність, пропорційність та необхідність) й тактичного аспекту поводження з вогнепальною зброєю та діями з нею.

Важливо враховувати, що правоохоронна діяльність пов'язана з високими морально-психологічними навантаженнями, виходячи з цього, зрозумілі високі вимоги до морально-психологічних характеристик працівників, яким вона довірена [4, с.446]. Формування зазначеного критерію є край важливим аспектом готовності до здійснення пострілу, в тому числі в живу людину, а тому можемо визначити критерій морально-психологічної готовності до здійснення пострілу як складової поняттю «вогнева підготовка» та впливу вказаного критерію на професійну діяльність поліцейського.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що на якість здійснюваної поліцейським завданнями впливає широкий спектр як об'єктивних, так й суб'єктивних факторів, рівня його професійної підготовки (знання законодавства, вогнева, тактична, спеціальна фізична підготовки), відточеності дій, впевненості та рішучості у прийнятті рішень, в тому числі щодо застосування або використання вогнепальної зброї. Виходячи з вищевикладеного у нашому дослідженні можемо стверджувати на існуючому впливі рівня вогневої підготовки поліцейського та якості здійснюваними ним повноважень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII : станом на 5 жовт. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 10.11.2023).
2. Волянський В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України, В. Волянський, Ю. Корнійчук, В. Штома, Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. : Фізичне виховання і спорт. 2013. Вип. 11. С. 14-17
3. Бодирєв Д. Удосконалення вогневої підготовки в ЗВО системи МВС України / Д. Бодирєв // Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. кругл. столу (м. Дніпро, 3 черв. 2022 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2022. – С. 55-57 URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10394 (дата звернення: 10.11.2023).
4. Лопаєва О. М. Психологічний аспект вогневої підготовки як складова професійної підготовки поліцейського / О. М. Лопаєва // Верховенство права: доктрина і практика в умовах сучасних світових викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 лютого 2022 р.). - Дніпро : ДДУВС, 2022. – С. 446-447 URL: https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/9331 (дата звернення: 10.11.2023).

Маргарита РЕЗНІК,
курсант 3-го курсу Навчально наукового інституту права підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Дмитро БОДИРЄВ,***
старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

РОЛЬ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Вплив вогнепальної зброї на особистість людини є загально відомим фактом. Однак також варто відзначити, що «ефект зброї» виявляється й під час навчання курсантів. Майбутні поліцейські відчувають певну пристрасть до вогнепальної зброї, і близько половини з них почувають себе більш впевнено в її присутності. Вони переконані, що вогнепальна зброя є необхідним предметом для ефективного виконання своїх професійних обов'язків.

Тим не менше, лише половина з цих курсантів усвідомлює особисту відповідальність, яку вони несуть при застосуванні вогнепальної зброї. Кожен четвертий курсант досить сильно переживає «страх зброї» і вважає необхідним постійно покращувати свої знання, навички та уміння з використання вогнепальної зброї під час стрільби.

Необхідність мати зброю може зробити поліцейських більш самовпевненими, що може призвести до недооцінки противника, власних сил та можливостей. Однак, наявність зброї сама по собі не гарантує готовності до її використання в реальних умовах, особливо якщо недостатньо тактичної, вогневої та психологічної підготовки [1]. Таким чином, важливо забезпечити курсантам відповідну підготовку та навчання, щоб забезпечити безпеку та ефективність їх виконання службових обов'язків з використання вогнепальної зброї [2].

Для успішної сучасної вогневої підготовки необхідна добре обладнана навчально-матеріальна база, яка забезпечує створення обстановки та умов, максимально наближених до реальних ситуацій. Наприклад, спеціальні тренувальні вправи з елементами практичної стрільби можуть проводитись після фізичного навантаження або в умовах, що відтворюють укриття від противника, зі слабким освітленням, схожим на нічні умови, та використанням світлозвукових пристроїв [4, с. 2].

Формування професійних знань, умінь та навичок майбутніх поліцейських потребує застосування сучасних форм та методів навчання, а також використання новітніх технологій. Особливість вогневої підготовки полягає в необхідності максимально ефективного використання навчального часу, матеріального забезпечення та методик викладання [3, с. 7]. Для досягнення цілей якісного та ефективного вдосконалення методики проведення практичних занять з вогневої підготовки, важливо мати ефективну матеріально-технічну базу.

Ефективна матеріально-технічна база включає сучасну зброю, боєприпаси, спеціальні тренувальні місця та установки, які дозволяють створювати реалістичні умови для тренувань. Наприклад, віртуальні тренажери зі спеціальними програмними засобами можуть імітувати різні ситуації, де поліцейським доведеться приймати швидкі та обґрунтовані рішення щодо застосування вогнепальної зброї.

Крім того, мультимедійні посібники, відео- та аудіоматеріали можуть бути використані для теоретичної підготовки поліцейських, пояснення правильної техніки стрільби та

тактичних прийомів. Спеціальні тренувальні майданчики з можливістю симуляції різних сценаріїв можуть допомогти поліцейським удосконалювати свої навички та вміння в умовах, що максимально наближені до реальних ситуацій.

Завдяки ефективній матеріально-технічній базі, поліцейські отримують можливість проводити практичні заняття з вогневої підготовки на високому рівні, утверджувати свої навички та розвивати тактичне мислення. Використання сучасних технологій та матеріалів допомагає забезпечити ефективну передачу знань та формування необхідних умінь у майбутніх поліцейських.

Такі симуляції надають поліцейським можливість набути практичних навичок у реалістичних умовах. Фізичне навантаження перед тренуванням допомагає створити подібність до фізичних зусиль, які можуть знадобитись під час реальних ситуацій. Використання укриття та обмеженого освітлення дає змогу вправлятись у вирішенні завдань в умовах обмеженої видимості, що важливо для поліцейських, які можуть опинитись у таких ситуаціях на роботі. Також використання світлозвукових пристроїв допомагає створити реалістичну атмосферу та реакцію на звукові та візуальні сигнали.

Ці новітні підходи до вогневої підготовки допомагають поліцейським краще оволодіти своїми навичками, розвивати тактичне мислення та приймати рішення в стресових ситуаціях.

Використання сучасних технологій під час навчання практичним стрільбам має великі перспективи. Саме притаманна процесу формування стійких навичок стрільби з бойової зброї специфіка зумовила пошук і застосування досягнень сучасних інформаційних технологій у навчально-тренувальному процесі для досягнення поставлених цілей і завдань навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про національну поліцію» (Відомості Верховної Ради(ВВР), 2015, № 40-41, ст. 379).
2. Наказ МВС України №334 від 26.04.2019 року «Про затвердження Курсу стрільб для поліцейських та Норм витрати боєприпасів, пострілів, вибухових пакетів і гранат поліцейськими під час проведення практичних стрільб».
3. Дослідження особистісного ставлення поліцейських до вогнепальної зброї. [Л.І.Воят, Л.М.Захарченко УДК 159.9.075] URL:/univd.edu.ua/general/publishing/kont/31_05_2019/pdf/24pdf.
4. Удосконалення методики проведення практичних занять з дисципліни «Вогнева підготовка» у майбутніх працівників правоохоронних органів. [Ю.С.Чабаненко, О.М.Мельник УДК 351.74; 37.037; 378.6] URL:lsej.org.ua/4_2021/140pdf

Сидоренко Я.О.,
командир 252 навчальної групи
командно-штабного факультету, молодший сержант
Ілляшенко Л.М.,
к.ф.-м.н., викладач кафедри фундаментальних дисциплін
Національна академія Національної гвардії України

ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ЗАХИСНИХ ЗОН ПРИ ДІЇ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ

Іноді люди змушені знаходитись під впливом електромагнітного поля. Коли це трапляться, то захист людей від впливу електромагнітного поля досягається шляхом проведення організаційних, інженерно-технічних заходів, а також використання засобів індивідуального захисту. Детальний опис таких заходів надається в документі [1], який визначає державні санітарні норми і правила при роботі з джерелами електромагнітних полів, встановлюючи вимоги до умов праці людей, що займаються експлуатацією, обслуговуванням та ремонтом обладнання, при роботі якого виникають постійні магнітні поля та електромагнітні випромінювання у небезпечному для здоров'я людини діапазоні частот. Правила поширюються на існуючі будинки в населених пунктах, а також забудови, що проектуються і споруджується, знаходячись в районах розташування як діючих радіотехнічних об'єктів, так і тих, що проектуються і споруджуються. Але під час війни військовослужбовці змушені замість знаходження в населених пунктах, створювати тимчасові пункти дислокації, та стикатись з іншими джерелами випромінювання електромагнітного поля. Електромагнітне поле може призвести до ураження військовослужбовців, пошкодження бойової техніки, тяжких аварій. Тоді у пунктах тимчасової дислокації військовослужбовці повинні розміщувати службові приміщення переважно на місцях, захищених від впливу електромагнітного поля ("радіотінь"), або орієнтувати їх так, щоб було унеможливлене опромінювання вікон і дверей, а у разі необхідності – екранувати їх. Для унеможливлення перевищення гранично допустимого рівня електромагнітного поля за рахунок відбитого випромінювання, поверхні відбиваючих об'єктів необхідно покривати матеріалами, що поглинають електромагнітне поле до допустимих рівнів. У разі спрямованого випромінювання допускається екранування тільки на відповідних ділянках. Організаційні заходи також можуть включати вибір раціональних режимів праці військовослужбовців, обмеження місця і часу перебування військовослужбовців в зоні опромінювання. Тоді виникає потреба знайти такі ділянки у зоні дії електромагнітного поля, які були б захищені від впливу електромагнітного поля, та визначити їх межі. Процеси розповсюдження електромагнітних хвиль описуються рівняннями Максвела, розв'язуючи які можна дослідити поведінку і опромінюючого поля, і поля, розсіяного перешкодами, а також поля, поглинутого перешкодами [2]. Електромагнітне поле складається з двох компонент: електричної та магнітної. При цьому і магнітне, і електричне поле можуть причинити шкоду людині. Дослідження впливу електричного і магнітного полів проводяться за допомогою побудови діаграм напрямленості розсіяного поля в дальній зоні, та обчислення інтенсивності поля в ближній зоні, завдяки чому визначаються межі захисних зон для довгострокового знаходження військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0203-03#Text
2. Illyashenko L.N., Numerical Efficiency of Methods for Electromagnetic Transmission Problem with Analytical Regularization, Proc. of International Seminar/Workshop on Direct and Inverse Problems of Electromagnetic and Acoustic Wave Theory (DIPED), 2019, 2019-September, 8882603, с. 35-39.

Тімощик Аліна Дмитрівна,
здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Казначеєв Дмитро Георгійович,***
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки,
кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ЗВО СИСТЕМИ МВС ПІД ЧАС ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ

Діяльність поліції у військових умовах передбачає підвищення професійних і психологічних вимог до її співробітників. Співробітники поліції повинні бути готові до швидкого прийняття рішень, вміти постійно стежити за своїм психологічнм станом і адекватно оцінювати ситуацію. Основним завданням з психологічної підтримки працівників системи МВС України в умовах війни є досягнення оптимального стану їх психічного здоров'я, розвиток психологічної стійкості до впливу стресових чинників і психологічної готовності працівника до подолання труднощів під час виконання службових обов'язків [2].

Необхідно враховувати, що в умовах постійної загрози для життя досить чітко виявляються стійкі риси особистості, її установки. Навантаження, яке впливає на психіку людини за умови загрози життю, – це, перш за все, навантаження на її нервову систему. Особливості нервової системи кожної людини індивідуальні, тому навантаження впливає на працездатність різних людей по-різному.У деяких людей стадія психічної нестабільності настає,коли критична ситуація висуває високі вимоги до активності [1].

Слідуючи цьому, у майбутніх поліцейських процес формування психологічної підготовки здійснюється вже на перших заняттях з вогневої підготовки, а саме коли починаються перші вправи зі стрільби.

Типовою психологічною проблемою при виконанні стрілецьких вправ для курсантів є очікування пострілу і затягування пострілу.

Поширеною помилкою початківців стрільців є очікування пострілів і страх перед ними. Це відволікає стрілка від точного здійснювання прицілювання і натискати на спусковий гачок, щоб підтримувати нервову систему в напруженому стані. Стрілку здається, що час тече дуже повільно, і він несвідомо прискорює натискання на спусковий гачок, порушуючи плавність його спуску. Ось чому тренування вхолосту і серія вправ зі стрільби дуже важливі. Адже тільки тоді курсанти зможуть оволодіти навичками управління спуском, зосередити свою увагу на мушці і навчитися не відволікатися на сторонні думки.

Наступною психологічною перепоною є затягування пострілу. Затягування пострілу здебільшого пов'язаний зі страхом самого пострілу. Курсанти зазвичай не встигають здійснити постріл у відведений для цього час і продовжують цілитися навіть незважаючи на якість такого пострілу. Складним бар'єром є те, що курсанти бояться відкласти постріл нібито змушуючи себе до пострілу. При цьому рука та очі вже стомлені, що в подальшому стане відображенням на мішені після виконання пострілу.

Відпрацювання практичних навичок і встановлення психологічного контролю над собою під час стрільби допоможе майбутньому поліцейському швидко реагувати на різні ситуації не відволікаючись на проблеми які б могили виникнути при використанні вогнепальної зброї. Тому, без заперечень можна стверджувати про необхідність та доцільність тривалої психологічної підготовки курсанті, під час якої виробити психологічну стійкість до виконання практичних вправ зі стрільби.

Процес формування професіоналізму майбутнього співробітника поліції визначається, перш за все, педагогічною спрямованістю, формуванням співробітників, що володіють професійною і морально-психологічною готовністю до ефективного вирішення професійних завдань, в тому числі в екстремальних ситуаціях. [2]

Якісний розвиток психологічної підготовки поліцейського забезпечує відповідну майбутню поведінку та ефективні дії в поєднанні з високим рівнем фізичної підготовки, що в кінцевому підсумку дозволяє співробітникам успішно виконувати поставлені перед ними завдання, якими б складними вони не були.

У навчально-тренувальному процесі бойової підготовки необхідно створювати умови та змодельовані ситуації, які сприятимуть формуванню в учнів (незалежно від статі) мужності та рішучості, а також впевненості у власних силах та можливостях.

Рішення ґрунтуються не лише на розумових розрахунках, а й на здогадах про плани злочинців. У цьому випадку дії співробітників у кризових ситуаціях визначаються антиципаційними процесами (тобто передбаченнями). [4]

Ми вважаємо, що лише через ступеневу підготовку, про яку було сказано вище, випускники вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання можуть досягти найкращих результатів у загальновійськовій підготовці. Можу додати, що даний метод удосконалення вогневої підготовки стосується як підготовки майбутніх офіцерів Національної поліції України, так і процесу підготовки або оновлення знань і навичок цивільних осіб, здатних брати участь у відсічі та стримуванні збройного наступу держави агресорки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Екстремальна психологія : підручник / за заг. ред. О. В. Тімченка. Київ : Август Трейд, 2007. 507 с.
2. Гершанов О. Основи роботи з травмою. URL: https://rm.coe.int/ptsd-ukr/1680a0a10b.
3. Іваній І.В., Сергієнко В.М. Психологія фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посібник. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 204 с.
4. Казначеєв Д.Г., Лопаєва О.М. Особливості формування психологічної стійкості і готовності працівників поліції у процесі навчання з вогневої підготовки. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал. 2018. №4 (97). С.84.

Шпатар В.О.,
командир 242 навчальної групи
командно-штабного факультету, сержант
Ілляшенко Л.М.,
к.ф.-м.н., викладач кафедри фундаментальних дисциплін
Національна академія Національної гвардії України

ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІД ВПЛИВУ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ПОЛЯ

Відомо, що магнітні та електричні поля можуть причинити шкоду людині. Магнітні та електромагнітні поля, а також електромагнітні випромінювання у виробничих приміщеннях і на робочих місцях нормуються згідно вимог ДСНіП 3.3.6.096-2002 «Державними санітарними нормами і правилами при роботі з джерелами електромагнітних полів» [1] і ДСН 239-96 «Державні санітарні норми і правила захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань» [2]. Війна в Україні створила додаткові умови для впливу електромагнітного поля на здоров'я людей, зокрема військовослужбовців, та підкреслила важливість захисту людей від шкідливої дії електромагнітного поля.

Сьогодні захист військовослужбовців від впливу електромагнітного поля може досягатись шляхом проведення організаційних заходів, інженерно-технічних заходів, а також використання засобів індивідуального захисту.

До організаційних заходів належать:

- вибір раціональних режимів поведінки військовослужбовців;
- обмеження місця і часу перебування військовослужбовців в зоні опромінювання.

Інженерно-технічні заходи включають:

- раціональне розміщення обладнання;
- використання приладів, які обмежують надходження електромагнітної енергії на місця знаходження військовослужбовців (поглинаючі матеріали, екранування).

До засобів індивідуального захисту належать:

- захисні окуляри з металовмісним склом, щитки і шоломи;
- захисний одяг.

Засоби захисту в кожному конкретному випадку визначаються з урахуванням діапазону частот, а також площею поразки. Після того, як площа поразки визначена, контакту військовослужбовців з електромагнітним полем, а відтак і шкідливої дії електромагнітного поля, можна уникнути шляхом застосування захисного огородження. Розповсюдження електромагнітних хвиль описується рівняннями Максвела. При цьому у випадку перешкоди в доданок до випроміненого поля з'являється ще і електромагнітне поле розсіяне перешкодою, а також електромагнітне поле поглинуте перешкодою. Для дослідження останніх необхідно розв'язати задачу електромагнітного спряження на поверхні перешкоди [3]. Використовуючи розв'язки, досліджуються діаграми спрямованості, а також розподіл поля в ближній зоні, що дозволяє знайти місця для захисних огороджень, включаючи екрани відбивні та екрани поглинаючі [1]. Особливо небезпечним може стати електромагнітне випромінювання з частотою, яка є резонансною для деяких органів та частин тіла людини. Для дослідження цього факту використовується дослідження повного поперечника розсіювання як функції від частоти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0203-03#Text
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0488-96#Text
3. Ілляшенко Л.М., Нерух О.Г., Застосування спектральних методів крайових інтегральних рівнянь для створення нанооптичних приладів, Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Математичне моделювання в техніці та технологіях, 2023, №1, с. 122-127.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Матей Юлія Федорівна,
здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня 2 року навчання
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
факультету економіки і права, кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної політики
Науковий керівник: ***Шумська Ганна Миколаївна,***
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної політики

Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКРЕДИТАЦІЇ ЯК МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В Україні тривалий час існує практика акредитації освітніх програм та закладів вищої освіти. Однак наукові дискусії про доцільність даної процедури, і про те, в якій формі вона повинна проводитися, тривають і зараз. У цьому полягає один із основних парадоксів сучасної освіти в Україні. Відомо, що у багатьох наукових працях точаться суперечки про тлумачення терміну «акредитації», та взаємопов'язаного з ним поняття «якість освіти». Логічно, що в освітянській спільноті досі виникають сумніви щодо точності та ефективності процедури акредитації освітніх, освітньо-наукових та освітньо-професійних програм. Досвід зарубіжних країн лише підтверджує цю тезу, в цих країнах інститут акредитації не є обов'язковим, а в деяких країнах він взагалі відсутній.

Болонську декларацію було підписано Україною в 2005 році, і основні принципи цього документа необхідно було втілити в національну систему вищої освіти. Відповідно до нормативних документів Болонського процесу оцінку якості освіти та акредитацію закладів вищої освіти мають здійснювати недержавні акредитаційні агенції, які визнані державними органами в галузі освіти. Але в Україні державна акредитація ЗВО здійснюється державним органом: Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, що здійснює функції з контролю та нагляду в галузі вищої освіти [5]. Ця обставина свідчить про тенденцію одержавлення даних механізмів, засилля бюрократії, обтяжливих механізмів оцінки та пріоритет кількісних методів. Акредитація стає все більш формалізованим та складним процесом, не пов'язаним безпосередньо з якісними характеристиками його змісту [4, с. 484].

З іншого боку, в Україні існує практика громадської акредитації. Відповідно до пункту 7 частини другої статті 10 Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. (поточна редакція від 28.05.2023 р.) під громадською акредитацією розуміється визнання рівня діяльності організації, яка здійснює освітню діяльність, відповідним критеріям та вимогам інститутами громадянського суспільства [6]. Отже, відповідно до цього,

роботодавці, їх об'єднання, а також уповноважені ним організації мають право проводити громадську акредитацію освітньо-професійних програм. Але така перевірка не має державних гарантій.

Таким чином, стало зрозуміло, що на даний момент справді виникла потреба у достовірній оцінці, яку проводили б незалежні експерти. У цьому зацікавлені заклади вищої освіти для підвищення престижу серед абітурієнтів та їхніх батьків, партнерів та роботодавців, конкурентоспроможності між ЗВО та визнання професіоналізму громадськими організаціями. Процес акредитації можна делегувати незалежним акредитаційним агентствам, які підтримує державна влада, оскільки ситуація, що є станом на зараз, суттєво ускладнила акредитацію, рутинізувала її механізм і не впливає на покращення якості освіти.

Неодноразово порушувалося питання про прозорість акредитаційних перевірок закладів вищої освіти. Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 977 від 11.07.2019 р. «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», одним із показників якості державної послуги є інформування про хід, строки та порядок акредитації закладу вищої освіти [7].

Продовжуючи тему про акредитаційну експертизу, варто сказати про характер оцінки, яку виробляє суб'єкт. Будь-яка оцінка є суб'єктивною за своєю природою. Навіть кількісні показники можна тлумачити по-різному залежно від суб'єктивних установок експертної спільноти. Об'єктивним рішенням може стати експертний висновок, що ґрунтується на колегіальності та відкритості прийняття рішення [2]. Щоб розробити критерії оцінки якості освіти, необхідно залучення великої галузі фахівців із різних соціальних груп: з академічного середовища, у тому числі студентського, іноземних експертів, зі сфери науки та виробництва, державних та громадських структур. І чим більше буде охоплення і більше експертних оцінок, тим самим рішення буде об'єктивним і неупередженим.

Необхідно, щоб колегіальний апарат, який приймає рішення, був насправді незалежний як від закладів вищої освіти та наукових установ, так і чиновників, а не «машиною, що схвалює» рішення, підготовлені колом уповноважених осіб. Виходячи з цієї тези, можна дійти висновку, що експертна оцінка повинна складатися з думок представників різних спільнот для її об'єктивності. Оцінки повинні відображати не лише різницю точок зору, а й демонструвати авторитетність та компетентність експертів у цьому питанні [1, с. 115].

Також в нормативно-правовому забезпеченні акредитації ЗВО є ще одна колізія. Відповідно до пункту 3 розділу III Наказу Міністерства освіти і науки України № 977 від 11.07.2019 р. «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» при прийнятті експертами акредитаційної комісії позитивного результату перевірки, закладу вищої освіти видається сертифікат про державну акредитацію, що передає певні права та повноваження на 5 років (якщо акредитація первинна), а під час наступних акредитацій – строком на 10 років [7]. Але у разі негативного вердикту закон вичерпним чином не закріпив обов'язковість, а також відповідальність за прострочення чи відсутність сертифікату про державну акредитацію. Наприклад, за провадження освітньої діяльності без ліцензії передбачено адміністративну відповідальність у рамках статті 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення [3]. Проте реалізація освітніх програм, що не пройшли державну акредитацію, за чинним законодавством фактично не переслідується, оскільки в освітньому законодавстві така норма поки що відсутня.

Проблеми нормативно-правового забезпечення акредитації, як механізму державного управління якістю вищої освіти в Україні, на сучасному етапі вимагають негайного уваги та розв'язання. Невідповідність чинного законодавства та його недоліки сприяють виникненню труднощів у процесі акредитації, що може впливати на якість надання освітніх послуг та впровадження сучасних стандартів у системи вищої освіти.

Відтак, необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, спростити та узгодити процедури акредитації, а також забезпечити їхню стабільність та прозорість. Крім того, важливо розглядати акредитацію як інструмент не лише контролю, але й стимулювання якісних змін у вищій освіті, сприяючи вдосконаленню освітніх програм та інфраструктури освітнього процесу.

Успішне вирішення цих проблем вимагатиме спільних зусиль від усіх учасників освітнього процесу, включаючи державу, заклади вищої освіти, експертні групи та інші групи стейкхолдерів. Тільки завдяки системному підходу та взаємодії можна забезпечити ефективне та сучасне управління якістю вищої освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Валєєв Р. Освітнє право України : навчальний посібник. Луганськ: ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка. 2011. 287 с. URL: https://www.irf.ua/files/ukr/programs/edu/edu_posibnyk.pdf (дата звернення: 15.10.2023 р.).

2. Засторожнікова І. Методи державного управління розвитком освіти. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 10, 2017. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1531 (дата звернення: 18.10.2023 р.).

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України № 8073-X від 07.12.1984 р. (поточна редакція від 14.10.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#doc_info (дата звернення: 08.12.2023 р.).

4. Коломоєць Н. Методи управління вищими навчальними закладами МВС України: сутність та специфіка. *Форум права.* 2011. № 1. С. 484–488. URL: https://dspace.univd.edu.ua/server/f64bc6bd-1712-9 (дата звернення: 16.10.2023 р.).

5. Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/347/2002#Text (дата звернення: 17.10.2023 р.).

6. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 01.07.2014 р. (поточна редакція від 28.05.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 04.12.2023 р.).

7. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України № 977 від 11.07.2019 р. (поточна редакція від 11.07.2019 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19#Text (дата звернення: 07.12.2023 р.).

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Воронов Дмитро Сергійович,
директор ТОВ «Білдінг М ЕНД Д»,
Воронов Максим Сергійович,
директор ТОВ «Модульні системи»

ПОКАЗНИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Війна в Україні має значний вплив на бізнес-середовище в країні та світі загалом. Актуальність дослідження показників забезпечення інноваційного розвитку підприємства в контексті війни набуває особливого значення через складну економічну ситуацію та виклики, що виникають для бізнесу в цих умовах. Через обмеження доступу до ресурсів та існуючих логістичних шляхів, зміни в міжнародних економічних відносинах, переорієнтування економіки країни на військові рейки підприємства змушені шукати нові шляхи розвитку, переглядати стратегії та швидко адаптуватися до змін в економічному оточенні. Дослідження показників інноваційного розвитку підприємств стає надзвичайно актуальним у контексті цих подій, оскільки дозволяє оцінити існуючий стан та визначити перспективи залучення інвестицій для інноваційних проектів, вдосконалення продукції та послуг, змін бізнес-моделей для ефективнішого функціонування на ринку та зменшення ризиків.

Дослідженню показників забезпечення інноваційного розвитку підприємств приділялася велика увага багатьма науковцями, які виділяють різні методичні підходи, системи показників та критеріїв для їх аналізу. Огляд останніх публікацій довів, що не існує усталеної системи показників забезпечення інноваційного розвитку підприємств, а науковці застосовують різні їх види, класифікаційні характеристики та способи розрахунків.

У ході дослідження виявлено, що забезпечення інноваційного розвитку підприємства включає ряд стратегічних та практичних аспектів, спрямованих на стимулювання і підтримку інноваційних зусиль. Можна виділити такі ключові аспекти, на основі яких відбувається забезпечення інноваційного розвитку і які покладено у подальше визначення системи відповідних показників:

1. Стратегічне планування інноваційного розвитку, суть якого полягає у визначенні місії, мети, напрямків інноваційної діяльності підприємства, отримання ресурсів, необхідних для інновацій тощо.
2. Забезпечення достатнього фінансування для інноваційних проектів, що є ключовим аспектом та полягає у формуванні необхідного обсягу та пошуку способів фінансування за рахунок внутрішніх джерел, коштів інвесторів, грантів, кредитів та ін.
3. Достатнє ресурсне (матеріальне, технічне, технологічне, інформаційне та ін.) забезпечення для інноваційних проектів, що є необхідним для створення нових ідей, технологій і продуктів.
4. Залучення талановитих співробітників. Створення інноваційної культури творчості, механізмів для збору ідей, постійне навчання та сприяння співпраці та комунікації між співробітниками, залучення та розвиток інноваційно спрямованих співробітників, що мають інноваційний потенціал, може стати основою інноваційного розвитку підприємства.

5. Співпраця зі зовнішніми партнерами (науковими установами, закладами освіти, стартап-організаціями та ін.), які привносять нові ідеї, технологічні або методичні підходи, досвід тощо. Співпраця може включати спільне дослідження, обмін знаннями та ресурсами, або спільний розвиток продуктів і послуг.

Забезпечення інноваційного розвитку на підприємстві можна представити як складну систему, яку потрібно всебічно оцінювати за допомогою показників.

Запропоновано дані показники поділяти на п'ять груп відповідно до ключових аспектів забезпечення інноваційного розвитку підприємства, які раніше визначені (табл. 1).

Виходячи із аналітичних потреб та особливостей оцінювання рівня забезпечення інноваційного розвитку підприємства підприємствами можуть застосовуватися й інші показники.

Таблиця 1

Показники забезпечення інноваційного розвитку підприємства

Показник	Формула	Умовне позначення
Стратегічне планування		
Наявність стратегії інноваційного розвитку (Так/Ні)		
Виконання стратегії інноваційного розвитку	Nф/Nп	Nф – кількість фіктично виконаних задач; Nп – кількість запланованих задач.
Досягнення КРІ	КРІф/КРІп	КРІф – фактичні КРІ; КРІп – заплановані КРІ
Фінансове забезпечення		
Витрати на інноваційну діяльність (ІД), тис. грн		
Витрати на дослідження та наукові розробки, тис. грн		
Витрати на випробування, сертифікацію, отримання інших дозвільних документів, тис. грн		
Витрати на удосконалення основних засобів (ОЗ) та технологічних процесів, тис. грн		
Витрати на навчання персоналу, тис. грн		
Сума витрат на ІД у собівартості, тис. грн		
Сума витрат на ІД з чистого прибутку, тис. грн		
Частка витрат на ІД у собівартості	Від/С	Від – витрати на ІД; С – собівартість реалізованої продукції
Частка витрат на ІД із чистого прибутку	Від/ЧП	ЧП – чистий прибуток підприємства
Частка витрат, що фінансуються з власних джерел	ВКід/Від	ВКід – сума власних коштів для фінансування ІД.
Частка витрат, що фінансуються з залучених (позикових) джерел	ЗКід/Від	ЗКід – сума залучених коштів для фінансування ІД.
Ефективність фінансування інноваційного розвитку	ЧП/Від	
Ресурсне забезпечення		
Коефіцієнт залучених основних засобів в ІД	ОЗід/ОЗз	ОЗід – вартість ОЗ, що залучені в ІД; ОЗз – загальна вартість ОЗ.
Коефіцієнт придатності основних засобів, залучених в ІД	ОВ/ПВ	ОВ – остаточна вартість ОЗ, залучених в ІД; ПВ – первісна вартість ОЗ, залучених в ІД.
Коефіцієнт освоєння нової техніки	ОЗн/ОЗ	ОЗн – вартість освоєної нової техніки.

Коефіцієнт автоматизації та механізації виробництва	ОЗам/ОЗ	ОЗам – вартість автоматизованих та механізованих ОЗ.
Частка матеріальних ресурсів на ІД у сумі матеріальних витрат	МРід/МВ	МРід – матеріальні ресурси ІД; МВ – матеріальні витрати.
Матеріаломісткість інноваційної продукції	МРід/ЧДід	ЧДід – чистий дохід (виручка) від реалізації інноваційної продукції.
Залучення талановитих співробітників		
Частка працівників які залучалися в ІД	Чід/Ч	Чід – кількість працівників, залучених в ІД; Ч – середньоспискова чисельність працівників.
Частка працівників, що мають інноваційні здібності	Чіз/Ч	Чіз – чисельність працівників, що мають інноваційні здібності.
Частка працівників з вищою освітою	Чво/Ч	Чво – чисельність працівників з вищою освітою.
Співпраця з зовнішніми партнерами		
Наявність партнерств з закладами освіти, науковими установами, організаціями (Так/Ні)		
Участь у стартапах, співпраця на основі ідей (Так/Ні)		
Командна робота в межах підприємства (Так/Ні)		
Навчання працівників (Так/Ні)		

Отже, до системи наведених вище показників можна віднести й інші, наприклад: енергоємність інноваційної продукції, регулярність постачання ресурсів, інформаційна озброєність праці, рівень комунікації підприємства [1], частка програмного забезпечення у вартості нематеріальних активів, частка спеціального програмного забезпечення щодо управління бізнес-процесами, аналізу економічного розвитку та фінансово-економічної безпеки підприємств у вартості програмного забезпечення [2], пропорційність ресурсів, оптимальність рівня якості ресурсів [3].

Підсумовуючи можна зазначити, що багато українських підприємств мають недостатнє забезпечення інноваційного розвитку внаслідок екстремальних подій війни в Україні і кризи, яку вона викликає. Але врахування аспектів забезпечення інноваційного розвитку підприємства може стати інструментом успішного менеджменту в умовах нестабільності. А дослідження показників забезпечення інноваційного розвитку може допомогти підприємствам виявляти потенційні можливості та ризики, адаптувати свою стратегію, підтримувати і розвивати конкурентні переваги навіть у складних економічних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Драчук Ю. З., Копішинська К. О., Колешня Я. О., Кологривов Я. І., Кузнєцова К. О. Забезпечення інноваційного розвитку промисловості України. За заг. наук. ред. д-ра.екон. наук., проф. В. В. Дергачової. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. 234 с.

2. Волощук Л. О., Кірсанова В. В. Аналіз та оцінювання інноваційного розвитку торгівельного підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. 2016. № 5. Т. 2. С. 66-72.

3. Ємельянов О. Ю., Гаврась Д. Р. Методичні засади оцінювання ресурсного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. №29. URL: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.07.07.2023.004

УДК 65.01:005

Михайлова Анастасія Богданівна,
магістрант
Національний транспортний університет
ana87414@gmail.com

РИЗИКИ ПОВ'ЯЗАНІ З УПРАВЛІННЯМ ЛОГІСТИКОЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. В умовах військового конфлікту управління ризиками, особливо в сфері логістики, стає вельми актуальним. Кризові ситуації породжені вторгненням російської федерації в Україну, показали, що економічне та політичне середовище може раптово змінити зовнішні умови функціонування та операції логістики. Ці зміни викликали появу негативних факторів, що призвели до дестабілізації роботи підприємств та створили нові економічні ризики.

Ціль роботи: дослідження особливостей логістичних процесів у воєнний період, аналіз проблем, ризиків та розвитку.

Матеріали та методи. Літературні джерела за тематикою дослідження. Методи: статистичний, метод структуризації, типологічний, метод аналізу та синтезу.

Результати та обговорення. Ще до початку війни в Україні міжнародні логістичні та судноплавні компанії шукали більш гнучкі способи побудови ланцюгів постачання [6].

Пандемія COVID-19 змусила галузь змінюватися, коли ринок був позбавлений звичних зв'язків: повітряний транспорт був недоступний протягом тривалого часу, а наземний транспорт сильно затримувався.

В умовах воєнного стану перестали функціонувати налагоджені ланцюги поставок. Закриті порти, відсутність авіасполучення, ризики в автомобільних перевезеннях - компанії з налагодженою логістикою були змушені змінити свою позицію за лічені дні [5].

Вторгнення Росії в Україну вже завдало величезної шкоди українському населенню та інфраструктурі та проблеми в продовжуватиме завдавати її й надалі. Через блокаду морських портів України та часткову втрату залізничної мережі існує об'єктивна потреба у швидкій відбудові логістичної системи, створенні нових ланцюгів постачання товарів та організації торговельних потоків [2].

Логістичні ланцюги, міжнародна торгівля та купівельна спроможність українських споживачів залежать не лише від перемог на фронті, але й від валютних коливань, адаптивності та професійної гнучкості логістів і стійкості українського населення до підтримки світової спільноти [2].

Відкрите протистояння з Росією стало серйозним викликом для нашої країни, який вимагає всебічної консолідації та оптимізації всіх суспільних процесів і, зокрема, трансформації логістики.

Перш ніж ми розглянемо тему управління ризиками в контексті логістичного менеджменту, важливо визначити, що таке ризик.

Термін "ризик" походить від грецьких слів ridsikon, ridsa, що означає скеля, урвище. В італійській мові risiko означає небезпека, загроза; risicare - маневрувати між скелями. У французькій мові risdoe означає небезпека, ризик (буквально: маневрувати навколо скелі,

урвища). Ризик також можна визначити як "подію або групу пов'язаних між собою випадкових подій, які завдають шкоди об'єкта ризику" [4].

Найважливішими елементами поняття ризику, взаємодія яких становить його сутність, є

- можливість відхилення від бажаної мети, заради якої була реалізована обрана альтернатива
- ймовірність досягнення бажаного результату
- невизначеність досягнення мети
- відсутність впевненості в досягненні поставленої мети тощо.

Механізм управління ризиками складається з сукупності принципів, методів і важелів управління, різних компонентів що підтримує підсистеми, взаємодія і узгодженість яких забезпечує прийняття ефективних рішень в управлінні ризиками організації.

В умовах воєнного часу та нестабільності пов’язаної з ним слід максимально гнучко та оперативно реагувати на ризики та доцільно застосовувати концепцію «швидкого реагування» (Quick Response Logistics). На формування такої концепції впливало зростання запитів ринку, що ускладнились, та їх неможливо було спрогнозувати, особливо якщо це потрібно на довготривалий період часу.

Потреба в активному управління ризиками на всіх етапах логістичного процесу викликана тим, що це на пряму впливає на рівень розвитку підприємства в країні в умовах війни. Здатність передбачати (прогнозувати) події та управляти різними ризиками це один із найважливіших критеріїв ефективності бізнесу. Для спрощення процесу управління ризиками доцільно розрізняти ризики, пов'язані з ринковим попитом, і ризики, пов'язані з інфраструктурою. До першої категорії належать брак попиту, постачальників, банкрутство постачальників, коливання валютних курсів тощо.

До другої категорії належать вихід з ладу виробничих потужностей, порушення транспортного сполучення, руйнування виробничих потужностей постачальників, вихід з ладу інформаційних систем тощо.

Необхідність зміни операційних стратегій вітчизняних компаній очевидна. Йдеться про виробничі, логістичні, фінансові та інші стратегії. Необхідність змін у бік оптимальної адаптації до поточних викликів і ризиків. Адаптація до динамічного зовнішнього середовища з урахуванням чинних стратегічних орієнтирів ("ефективність", "гнучкість" тощо).

Перед тим як впроваджувати якусь систему мінімізації ризиків слід провести оцінку ризиків та виявити які саме ризики притаманні тому чи іншому підприємству.

З метою оцінки ризиків можна запропонувати метод експертної оцінки ризиків, який реалізується за участі найдосвідченіших керівників підприємства. Для оцінки слід виділити найбільш можливі та критичні фактори, які можуть спричинювати збитки підприємству, оцінити вірогідність настання подій та рівень ризику. Отримані дані доцільно надати у вигляді таблиці 1.

Для того щоб отримати результати необхідно визначити основні види ризиків, визначити небезпеку певного ризику та вірогідність його настання, далі перемножити ці два значення та записати в колонку вадливість ризику. Результати підсумовуються по кожному виду ризиків та остаточна сума показує кількісне значення можливих втрат підприємства. Наведений в таблиці перелік можливих ризиків не є вичерпним та може бути доповненим у відповідності до умов середовища функціонування підприємства [3].

Таблиця 1

Розрахунок впливу ризиків на діяльність підприємства (приклад)

Назва ризику	Небезпека ризику	Вірогідність настання ризику	Важливість ризику (п.2×п.3)	Можливі втрати від ризику, грн.
1	2	3	4	5
Нестача запасів через банкрутство чи руйнування потужностей постачальника				
Зниження попиту на продукцію				
Збої в ланцюгу «постачання-виробництво-збут»				
Руйнування логістичних маршрутів				
Вихід з ладу інформаційних систем				

До можливих заходів мінімізації наведених в таблиці ризиків можна віднести:

- залучення топ-менеджерів, які мають досвід роботи в різних нішах. Чим більше буде запропоновано варіантів виходу із ситуації, тим краще – існує можливість обирати основний, резервний та екстрений варіанти дій.
- відновлювати та підвищувати ефективність. Передача логістичних процесів на аутсорсинг, щоб над ними працювала злагоджена команда, що спеціалізується саме на питаннях логістики. Якщо компанія має досвід, вона одразу організує роботу і людей, та підбере працівників для лінійних процесів.
- контроль кожного кілометру. Якщо за кожним рейсом буде закріплений свій персональний менеджер, то всі нетипові ситуації будуть вирішуватися дуже швидко.
- передати обробку та оформлення замовлень. Це дасть змогу забезпечити не лише ефективне зберігання, обробку та доставку вантажу, а й полегшити митне оформлення та забезпечить представництво в уповноважених органах.
- організація нових складів, обладнаних системами безпеки та контролю. Слід заздалегідь забезпечити підприємство кваліфікованою робочою силою та підготувати додаткові локації для відвантаження.
- провести переоцінку страхових полісів компанії. Це питання також є критичним. Важливо знати, де бізнес незастрахований або недостатньо застрахований. Наприклад, чи застрахований бізнес від втрати ключового постачальника?

Ще одним важливим кроком для забезпечення безперервного функціонування логістичних процесів на підприємстві є забезпечення безперебійного живлення для інформаційних систем, обладнання цеху, та виробничого процесу. Оскільки обстріли енергетичних об'єктів України призвели до відключень електрики, що вплинуло на можливість безперебійного відвантаження продукції та здійснення виробничих процесів.

Отже, слід підкреслити, що війна в Україні закономірно становить потенційно значну загрозу постійних втрат (через руйнування виробничих потужностей, через руйнування налагоджених логістичних ланцюгів постачання), але війна може і відкривати нові

можливості для оновлення та трансформації підприємств та організацій, формування нових, значно вдосконалених підходів ведення бізнесу, адаптованих до діяльності в кризовий період та після нього: побудова нової, гнучкої організації, більш адаптованої до реалій, системи логістики, системи комунікації, системи комунікації, орієнтованої на подальший розвиток підприємств та організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербіцька І. І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління ризиками підприємницьких структур. Сталий розвиток економіки. 2013. № 5. С. 282 – 291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_5_37 (дата звернення 02.12.2023).
2. Гринів, Н. Т., Равліковська, А. А. (2022). Перебудова логістики в умовах воєнного стану в Україні. Академічні візії, (13). URL: https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/84/74.
3. Грисюк Ю.С. Проектний та інвестиційний менеджмент: Навчальний посібник в 2 частинах. - К.: Вид-во НАДУ, 2008. - Частина 1: Проектний менеджмент. - 95 с.
4. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
5. Логістика війни. URL: https://biz.nv.ua/ukr/experts/perevezennya-v-ukrajini-pidchas-viyni-gumanitarni-vantazhi-obmezhennya-na-perevezennya-50231625.html
6. Як війна в Україні змінює світову логістику https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/24/688538/

Морозова О.О.,
здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти
кафедри маркетингу та торгівельного підприємництва
Української інженерно-педагогічної академії

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В умовах цифрової трансформації економіки виникає потреба у висококваліфікованому людському капіталі. Висуваються нові вимоги до формування навичок, такі як цифрова грамотність, вміння користуватися новітніми технологіями, готовність до адаптації та розвитку, інноваційне мислення і вміння швидко адаптуватися до змін в цифровому середовище.

Цифрове середовище - це сукупність технологій, інформаційних ресурсів та електронних засобів зв'язку, які формують інфраструктуру для обміну та обробки даних в електронній формі. Це включає в себе Інтернет, програмне забезпечення, мережі зв'язку та інші цифрові ресурси, що визначають способи взаємодії та функціонування сучасного суспільства.

У наш час розвиток цифрового середовища та глобальної мережі впливає на практично всі сфери нашого життя. При виборі кандидатів на роботу ключовим критерієм є їх здатність ефективно користуватися цифровими навичками. Це дозволяє виконувати завдання швидко та результативно, бути успішним у сучасному світі та максимально реалізовувати свій потенціал.

Здобуття цифрових навичок стає необхідною передумовою для розвитку цифрового ринку в будь-якій країні, оскільки цей процес прямо чи опосередковано взаємодіє з усіма сферами функціонування суспільства та економіки.

Для ефективного використання цифрових технологій потрібно мати набір цифрових компетентностей – це набір знань, умінь і навичок. Ключові аспекти наведено на рис. 1.

Цифрові компетентності є важливими для всіх, незалежно від віку, професії чи інтересів. Вони допомагають бути більш продуктивними, інформованими та залученими громадянами.

Володіння цифровими компетентностями стало необхідністю для успішного користування Інтернетом. Ці навички дозволяють вирішувати різноманітні завдання, такі як пошук роботи, отримання освіти, запуск бізнесу та проведення різних операцій онлайн.

В 2022 році було проведено дослідження для визначення Індексу мережевої готовності (Networked Readiness Index – NRI), який висвітлює здатність до розвитку та впровадження інновацій, цифрової економіки та технологій в країнах світу, показало позитивні результати України. Сектори, що аналізуються, сгруповані в «технології», «люди», «уряд» та «вплив різних факторів» (на готовність до цифровізації). Наприклад, в субіндексах «рівень грамотності дорослої людини» та «законодавство про електронну комерцію» наша держава зайняла 1 місце серед країн усього світу, та й загалом статистика вказує на постійний розвиток та покращення показників [1].

Розвиток людського капіталу в цифровому середовищі є завданням для всіх учасників суспільства: держави, бізнесу, освіти та самих людей.

Рис. 1. **Аспекти цифрової компетентності**

Держава повинна створювати умови для доступу до якісної освіти та професійної підготовки. Бізнес повинен інвестувати в навчання та розвиток своїх працівників. Освіта повинна адаптуватися до нових потреб ринку праці та готувати випускників, які мають необхідні цифрові навички. А люди повинні бути готові до постійного навчання та оновлення своїх знань і навичок.

Отже, розвиток людського капіталу в цифровому середовищі є ключем до успішного майбутнього суспільства. Воно дозволить людям досягти своїх цілей, бути більш продуктивними та успішними в роботі, а також брати активну участь у суспільному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Network Readiness Index (2022). URL: https://networkreadinessindex.org

Ченцова Юлія Петрівна,
доцент,
Козир Сергій Анатолійович,
магістрант

Західнодонбаський інститут
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія
управління персоналом»

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІМІДЖЕМ МЕДИЧНОЇ УСТАНОВИ

Медичнії заклади мають величезну соціально-економічну роль у житті і розвитку країни. Однак на даний час вони зіткнулися з рядом невирішених проблем, починаючи з недостатнім фінансуванням і закінчуючи негативним сприйняттям у суспільстві їх діяльності. Поточна ситуація негативно впливає на функціонування медичних закладів.

Перспективним напрямом підвищення ефективності роботи й усунення більшості існуючих проблем медичних установ є оптимізація їх соціальної взаємодії з контактним оточенням (іміджевим середовищем) із використанням для цієї мети технології управління іміджем.

Сьогодні конкуренція в медичній галузі України повільно, але впевнено набирає обертів, працюючи на користь як медичних установ, так і пацієнтів. Багато медичних центрів розвиваються активно, надають пацієнтам можливість вибору, постійно вдосконалюються в частині ефективності лікування і профілактики. Однак виключно високої операційної ефективності недостатньо для створення зацікавленості пацієнта. Інноваційна та наукова діяльність, матеріально-технічне забезпечення, організація обслуговування на належному рівні, автоматизація діяльності підрозділів у сукупності є перевагами клініки, оскільки в результаті на задоволеність пацієнтів впливає все. Особливий вплив на ефективне функціонуванняї медичних установ здійснює маркетингова діяльність, а саме особливості формування їх позитивного іміджу з метою закріплення на ринку охорони здоров'я [3].

Під іміджем медичної установи слід розуміти багатокомпонентне явище, що являє образ організації, медичних кадрів, послуг, який сформувався у різних суспільних груп і змінюється в часі і в просторі під впливомї комплексу факторів. Слід враховувати, що сьогодні на ринку медичних послуг відбуваються суттєві зміни. Зокрема, методи формування іміджу медичних закладів виключно за допомогою засобів масової інформації (ЗМІ) втратили колишню першість. Слід відмітити, що напрацьовані на сьогоднішній день методичні прийоми формування іміджу медичного закладу дозволяють застосовувати широкий спектр напрямів своєї діяльності: від підтримки постійних і періодичних зв'язків із засобами масової інформації до товарної пропаганди, закріплення інтересів своєї установи у різних державних структурах.

Усі складові іміджу спрямовані на досягнення трьох основних цілей:

- досягнення високого рівня компетентності та ефективності в роботі з пацієнтами;
- створення і підтримка такого позитивного іміджу, який, безумовно, змушує пацієнтів довіряти медичному закладу;
- встановлення емоційного зв'язку із споживачами медичних послуг і суспільством [2].

Таким чином, імідж медичної послуги – це поширене і досить стійке уявлення про відмінні або ж виняткові характеристики медичної послуги, що додають їй особливої своєрідності і виділяють його із розряду аналогічних послуг.

Формування закладом охорони здоров'я іміджу дозволяє йому отримати такі переваги:

— він є конкурентною перевагою закладу;

— сильний позитивний імідж змушує медичний персонал працювати «на випередження» у впровадженні інновацій порівняно з іншими закладами охорони здоров'я;

— позитивний імідж полегшуєї доступ закладу охорони здоров'я до ресурсів(фінансових, людських);

— сильний позитивний імідж закладу охорони здоров'я є свідченням активного використання ним інформаційних ресурсів;

— маючи сформований позитивний імідж, заклад стає привабливішим для високопрофесійних кадрів, оскільки забезпечує їм стабільність, соціальний захист, задоволеність працею і професійний розвиток;

— високий рейтинг результативності роботи медичного колективу підвищує довіру споживачів послуг до нього;

— висока внутрішня культура зумовлює результативніше виконання завдань, покладених на заклад охорони здоров'я [1].

Формування позитивного іміджу закладу охорони здоров'я повинно здійснюватись шляхом:

— створення інноваційногої простору в закладі охорони здоров'я, використання інноваційних технологій для вдосконалення професійної майстерності медиків і оптимізації лікувально-діагностичного процесу;

— реалізації компетентнісного та сервісно-орієнтованого підходу у процесі надання медичної допомоги і медичних послуг;

— створення умов для самореалізації медичних працівників;

— забезпечення взаємодії закладу охорони здоров'я із споживачами послуг, постачальниками, інвесторами і спонсорами через інформаційний простір тощо.

Наряду з іншими установами, організаціями та підприємствами різних сфер діяльності в умовах розбудови конкурентоспроможної економіки заклади охорони здоров'я мають вагомий внесок в її розвиток. У свою чергу, вплив іміджу компанії на потенціал конкурентоспроможності обумовлено тим, що позитивний імідж, створюючи додаткову споживчу цінність, здатний залучати потенційних споживачів, підвищувати ступінь задоволеності і лояльності існуючих покупців, підтримувати і посилювати їхню лояльність до компанії, що адекватно відбивається на її фінансових результатах та ринковій вартості бізнесу [3].

Отже, імідж медичного закладу повинен стати самостійним стратегічно важливим ресурсом, тому його слід ввести в ряд з іншими стратегічними чинниками успіху.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Артьомова Д. І. Чинники, що впливають на імідж підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intkonf.org/ artomova.

2. Костюк Г. В. Формування позитивного іміджу підприємства. Вісник КНУТД. 2014. № 1. С. 176-181.

3. Небилиця О.А.Особливості формування іміджу медичних закладів. Науковий вісник Херсонського державног університету.2014. Випуск 8. Частина 2. С.110-113.

Швед Тетяна Миколаївна,
голова циклової комісії точних наук
Київського фахового коледжу прикладних наук

ОЦІНКА РІВНЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки XXI ст., високої динаміки конкурентного середовища і безперервного розвитку технологій перед підприємствами постає необхідність принципово змінювати підхід до управління персоналом. Розвиток кадрового потенціалу підприємств дає можливість збільшити конкурентоспроможність, підвищити ефективність функціонування підприємства на вітчизняному та світовому ринках. Одним із завдань ефективної кадрової політики підприємства є оцінка його кадрового потенціалу. Саме тому постає необхідність дослідження різних методичних підходів до оцінки рівня кадрового потенціалу підприємства.

До науковців, які досліджували теоретичні та практичні аспекти управління та оцінювання кадрового потенціалу на рівні підприємства слід віднести Шаульську Л.В., Гриньову В.М., Писаревську Г.І., Колота А.М., Харун О.А., Гармідер Л.Д., Бурачека І.В., Калінеску Т.В., Романовську Ю.А., Железняк В.В., Шахно А.Ю., Талана О.Є., Авдєєнко В.Н., Котлова В.А., Цикоріна О.І., Меньшикова Л.І., Верхоглядову Н.І, Гранта Р., Джаїна І.О, Зерковича І.О., Краснокутську Н. В. та ін. Вчені пропонують різні системи показників та методи оцінювання кадрового потенціалу підприємства.

Кадровий потенціал – це сукупність потенційних здібностей і можливостей кваліфікованих працівників підприємства, що використовуються чи можуть бути використані для досягнення стратегічних цілей та конкурентних переваг.

Оцінити можливості кадрового потенціалу – одне із завдань ефективної кадрової політики підприємства. Мета проведення оцінки кадрового потенціалу працівників - визначення ступеня використання трудового потенціалу працівника на даному робочому місці та виявлення можливостей розвитку його потенціалу, оцінка рівня готовності до ефективної роботи з реалізації цілей і завдань підприємства в умовах ринку, що динамічно розвивається.

Оцінка рівня кадрового потенціалу для підприємства має велике значення, тому важливо визначити її основні цілі для нього, а саме: визначення завдань управління кадровим потенціалом; покращення продуктивності праці робітників; розробка кадрового резерву для просування кар'єрними сходами; визначення кандидатів на необхідні внутрішньоорганізаційні переміщення; визначення потреби у навчанні, підвищенні кваліфікації [1].

Результати кадрового моніторингу є основою для оптимізації розстановки кадрів, планування заходів, коригування соціально-психологічного клімату, структури підпорядкування, стилю управління та мотивування співробітників, оптимізації взаємодії усередині підприємства та між підрозділами [2].

Процес оцінки персоналу передбачає вимірювання індивідуального внеску кожного працівника в загальний результат роботи усього підприємства, тобто цінності або вартості працівника для підприємства, і, як наслідок, дозволяє визначити персоналізацію інвестицій при формуванні кадрового капіталу. Тому на кожному етапі розвитку підприємства паралельно з оцінкою відбувається розвиток кадрового потенціалу.

Важливим етапом розрахунку рівня кадрового потенціалу підприємства є вибір конкретних показників, які його характеризують. Їх можна згрупувати за такими ознаками [1]:

1. Кількісні показники: чисельність персоналу; віковий склад і структура персоналу; кваліфікаційний склад та його структура; рух робочої сили (коефіцієнт обороту з прийому, коефіцієнти обороту з вибуття, плинності кадрів, загального обороту); ефективність праці (продуктивність праці, прибуток на одного працівника, питома вага оплати праці у собівартості, трудомісткість продукції, фондоозброєність праці); використання робочого часу (фактично відпрацьований час, максимально можливий фонд часу, табельний фонд часу, неявки на роботу, простої, середня кількість годин роботи одного працівника).
2. Якісні показники підрозділяються на такі складові потенціалу: фізичний потенціал (стан здоров'я, працездатність, витривалість); кваліфікаційний (освіта, професійна підготовка, виробничий досвід, кваліфікація, трудові навички і вміння, трудова активність, трудова мобільність, наукова підготовка); культурно-моральний (моральні орієнтири, загальна культура особистості, соціальні норми, організаційна культура підприємства); соціально-психологічний (активність, енергійність, комунікабельність, дисциплінованість, рівень відповідальності, підприємливість); інтелектуальний (пізнавальні здібності, аналітичне мислення, здатність оцінювати ситуацію, здатність приймати правильні рішення); інноваційний (креативні здібності, потреби і здатності до самореалізації, ініціативність, здатність до сприйняття нової інформації, здатність накопичувати професійні знання, здатність до висунення нових конкурентоспроможних ідей, здатність до вирішення нестандартних завдань).

Отже, в основі методики оцінювання рівня кадрового потенціалу повинна лежати саме система показників, які відображають повноту використання його складових.

До групи методів оцінки кадрового потенціалу промислових підприємств слід віднести методи непрямої та прямої оцінки. Методи непрямого оцінювання кадрового потенціалу підприємства застосовуються з використанням фактичних значень показників, які характеризують результати його роботи (методи експертного, бального, рейтингового оцінювання) [3]. До непрямої оцінки відносять програму збору даних, вивчення документів, бесіди-спостереження, обробку та оформлення: до методів вимірювання - натуральні та вартісні коефіцієнти, умовні вимірювачі, тобто бали та коефіцієнти. Також існують практичні методи, до яких належать тестування, анкетування та ін. [1].

Метод прямого оцінювання економічного потенціалу торговельного підприємства – це оцінювання можливосте підприємства в майбутньому (методи аналогій, аналізу ієрархій факторного аналізу, методи математичного програмування) [3].

Вартісна оцінка кадрового потенціалу є необхідним етапом формування сукупного потенціалу підприємства. Її мету можна розглядати як визначення ступеня впливу кадрового потенціалу на підвищення чи зниження сукупного потенціалу, впливу на інвестиційну привабливість, а також на величину витрат на реструктуризацію підприємства [4].

Р. Грант запропонував здійснювати бальне оцінювання потенціалу в розрізі ресурсів і можливостей підприємства за критеріями «відносна сила» та «стратегічна важливість». О. Ареф'єва визначила елементи та розробила шкалу бального експертного оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства [5]. Загалом, бально-коефіцієнтні методики дозволяють оцінити лише якісні характеристики індивідуального кадрового потенціалу певних категорій працівників без урахування кількісної характеристики та базуються в основному на анкетному оцінюванні певних ділових, особистих та інших

характеристик працівників, тобто, містять суб'єктивні оцінки. Інтегральний показник, розрахований на основі визначення групових показників професійно-кваліфікаційних, трудових, особистісних, психологічних, фізіологічних якостей працівників не дозволяє оцінити вплив зміни їхньої чисельності на якісні структурні та інші характеристики кадрового потенціалу [4].

Н. Верхоглядова пропонує здійснювати оцінювання кадрового потенціалу на основі рейтингової оцінки, за допомогою якої кадровий потенціал працівника визначається на підставі оцінювання його істотних трудових якостей за оціночними шкалами, які розробляються оцінювачем за певними критеріями (залежно від мети аналізу) [3].

Т.В. Калінеску та Ю.А. Романовська виділяють такі основні підходи до оцінки кадрового потенціалу: витратний, результативний, порівняльний. Витратний підхід заснований на оцінці відношення трудового потенціалу до витрат на його формування, утримання та майбутній розвиток. Результативний підхід заснований на оцінці результативності праці персоналу, причому основними показниками ефективності виступають кількість та вартість виготовленої продукції. Порівняльний підхід передбачає високий ступінь суб'єктивізму, заснований на існуванні реального чи уявного еталону [6].

Гриньова В.М. та Писаревська Г.І. розробили метод комбінування кластерного аналізу з методом таксономії, інтерполяції та дискримінантного аналізу, що полягає у можливості здійснювати оцінку та прогнозування класу підприємства за показниками кадрового потенціалу, кількісно оцінювати рівень кадрового потенціалу підприємства у порівнянні з іншими, прогнозувати рівень кадрового потенціалу підприємства за періодами. Відповідно до результатів прогнозування підприємство зможе вчасно реагувати на негативні зміни та здійснювати адаптивну політику управління кадрами [1].

До методів оцінювання рівня кадрового потенціалу можна також віднести [6]:

1) Метод анкетування. Кадровий потенціал працівника оцінюється на основі заповнених ним самим анкет, розроблених оцінювачем, в яких фіксуються всі істотні позитивні та негативні характеристики.

2) Описовий метод. Оцінювач самостійно визначає та описує позитивні та негативні характеристики працівника, які обумовлюють розмір його трудового потенціалу.

3) Метод класифікації. Кадровий потенціал окремого працівника визначається на основі ранжування всіх працюючих на підприємстві за визначеним критерієм, а також вибору трудової характеристики найкращого з них як еталонного значення.

4) Метод порівняння параметрів. Кадровий потенціал окремого працівника визначається шляхом багатоетапного співставлення продуктивності, освітньо-культурних та інших його характеристик з аналогічними параметрами інших працівників компанії, які виконують схожі роботи.

5) Метод оцінки за вирішальною ситуацією. Кадровий потенціал працівника визначається на основі його поведінки чи вирішення основних виробничо-господарських ситуацій, змодельованих чи ініційованих оцінювачем у рамках конкретної організації. Можливе також встановлення бажаних критеріїв, які формують еталонне значення кадрового потенціалу.

6) Метод шкали спостереження за поведінкою. Загалом метод базується на постулатах попереднього, але фіксуються не бажані характеристики, а відсутність негативних (деструктивних) дій, специфічної поведінки, стресових навантажень тощо. Оцінка кадрового потенціалу працівника проводиться «від негативного».

7) Метод інтерв'ю. Кадровий потенціал працівника визначається на основі його усних відповідей на запитання компетентних експертів-оцінювачів, які виносять суб'єктивні судження щодо коректності чи некоректності відповідей на вузькоспеціалізовані запитання.

8) Метод «360 градусів». Кадровий потенціал працівника оцінюється на основі суджень його професійно-трудового оточення (співробітників, які з ним працювали).

9) Тестування. Кадровий потенціал працівника визначається за результатами вирішення психологічних, фізіологічних та кваліфікаційно-освітніх завдань (тестів). Позитивною якістю тестової оцінки є те, що вона дає змогу одержати кількісну характеристику за більшістю критеріїв оцінки, можлива також комп'ютерна обробка результатів. Однак, оцінюючи потенційні можливості працівника, тести не враховують, як ці здібності виявляються на практиці.

10) Метод ділових ігор. Кадровий потенціал працівника визначається на основі спостережень та результатів його участі в імітаційних (ситуаційних) іграх, змодельованих під конкретну організацію.

11) Метод оцінки на базі моделей компетентності. Кадровий потенціал працівника визначається за допомогою формалізованих (математичних) моделей компетентності, які є системною оцінкою інтелектуальних, професійних та інших характеристик, суттєвих у рамках конкретної організації.

12) Метод комітетів. Оцінювання проводить група експертів, а його мета полягає у з'ясуванні здібностей кандидата, що дають йому право претендувати та інші посади, зокрема висування на підвищення.

13) Метод центрів оцінювання. З'ясування особистих і ділових якостей працівника, визначення програми індивідуальних тренувань, що дають змогу розвинути його здібності, поведінкові навички.

Таким чином, використання успішно діючих методів сприятиме достовірній та ефективній оцінці кадрового потенціалу підприємства й дозволить домогтися максимальної ефективності використання та розвитку кадрового потенціалу на підприємстві.

Рис. 1. **Етапи проведення інтегральної оцінки рівня кадрового потенціалу підприємства**
[авторська розробка]

Ефективність оцінки кадрового потенціалу для його функціонування та розвитку залежить від дієвості механізму оцінки, що використовується. Оцінка кадрового потенціалу на підприємстві має декілька етапів (рис. 1).

Першим етапом визначення інтегрального показника рівня розвитку кадрового потенціалу є визначення мети і цілей аналізу оцінки кадрового потенціалу підприємства. Потім проводиться оцінка КПП, яка включає: вибір системи показників кадрового потенціалу, що мають найбільше значення для підприємства; вібір методів оцінки, які будуть застосовуватися для визначення рівня того чи іншого показника та безпосередньо проведення досліджень. На основі отриманих резутьтатів розраховуємо інтегральний показник рівня кадрового потенціалу на підприємстві.

На основі отриманих результатів розраховується інтегральний показник рівня кадрового потенціалу на підприємстві за формулою:

$РКП = \sum_{i=1}^{n} k_i \times ОГП_i$,

де $РКП$ - рівень кадрового потенціалу;

n – кількість груп показників;

k_i - вагомість i-ої групи показників рівня кадрового потенціалу;

$ОГП_i$ - оцінка i-ої групи показників рівня кадрового потенціалу.

Далі встановлюємо відповідність фактичного рівня кадрового потенціалу з бажаним рівнем та рівнем підприємств-конкурентів. На основі цієї оцінки розробляються та впроваджуються заходи щодо підвищення рівня кадрового потенціалу на підприємстві.

Таким чином, можна зазначити, жоден із виділених в ході дослідження методичних підходів не є універсальним для проведення оцінки рівня кадрового потенціалу, маючи ряд особливостей в застосуванні. Тому, з метою отримання більш надійного результату необхідно проводити аналіз за допомогою декількох методів, а саме, економічно-математичних методів у поєднанні із соціологічними методами, зокрема соціологічним опитування. Результатом такого використання методичного інструментарію є кількісно-якісна оцінка рівня кадрового потенціалу, що дасть змогу визначити ефективність його реалізації та обґрунтувати пріоритетні напрями вдосконалення його управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриньова В.М. Управління кадровим потенціалом підприємства : [монографія] / В.М. Гриньова, Г.І. Писаревська. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2012. – 228 с.
2. Писаревська Г. І. Аналіз кадрового потенціалу підприємства / Г. І. Писаревська // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції "Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення корпоративного управління: міжнародний досвід та вітчизняна практика" (Харків, 9–11 квітня 2009 р.). – Х. : ХНАМГ, 2009. – С. 78–79.
3. Бурачек І.В. Теоретоко-методичні підходи до оцінки розвитку кадрового потенціалу [Текст] / І.В. Бурачек // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2015. – № 2. – С.105-109.
4. Назаренко І.Л. Методика оцінки кадрового потенціалу служби залізниць [Текст] / І.Л. Назаренко, В.О. Маслова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – № 49. – С.248-253.
5. Гармідер Л. Д. Методичні підходи до оцінювання розвитку кадрового потенціалу торговельного підприємства / Л. Д. Гармідер // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 10. – С. 99 – 112.
6. Лисак В.Ю. Методичні підходи до оцінки трудового потенціалу підприємства [Текст] / В.Ю. Лисак, О.М. Камарніцька // Бізнес та інтелектуальний капітал. – 2017. – №1. – С.150-156.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Мазур Тетяна Михайлівна,
магістр другого року навчання,
Каськів Олег Володимирович,
доктор наук з богослов'я, професор

Івано-Франківська Академія Івана Золотоустого

РОЛЬ МАТЕРІ БЛАЖЕННІШОГО КАРДИНАЛА ЛЮБОМИРА ГУЗАРА У ВИХОВАННІ, ФОРМУВАННІ ХАРАКТЕРУ ТА ВИБОРІ ДУХОВНОГО ШЛЯХУ СВОГО СИНА

Людина високої особистої чесності й порядності, яка випромінювала особливу Божу любов, Блаженніший кардинал Любомир Гузар з надзвичайною теплотою та любов'ю відносився до своєї матері Ростислави Гузар.

Батьки Любомира, Ростислава та Ярослав, були дуже набожними людьми і саме вони привили маленькому Любомирові любов до Бога. Батько матері служив парохом у селі Кальне, що знаходиться в Зборівському районі на Тернопільщині. «Моя сім'я була дуже побожна. Ми молилися, а в святкові дні та в неділю відвідували храм і святкували. Крім того, що тато й мама мої були дуже побожними, так й ще дві мої бабусі були такими же. Мій вуйко, брат матері, в недільні дні, коли я був малий, брав мене «на прохід»: ми ходили по храмах міста. Цей релігійний елемент був виразний в родині», [1] – згадував пізніше Блаженніший Любомир.

Батьки Любомира та його старшої сестри Марти дали своїм дітям глибоке релігійне виховання та освіту. Мама була статечною панею, дивлячись на неї виникало відчуття поваги. Діти росли щасливими, разом з батьками відвідували Катедру святого Юра у Львові та мали можливість слухати вдумливі проповіді великого митрополита Андрея Шептицького. Святі слова цього великого церковного діяча глибоко вкоренилися у їхні серця і стали духовною поживою на все життя [2].

Діти виростали в особливо теплій родинній атмосфері, де завжди присутня була любов до Бога, українського народу та України. Ці фактори сильно вплинули на формування їхніх душ. Зі свого рідного дому брат і сестра винесли почуття обов'язку, терпіння, стійкості і любові. Як згадував Блаженніший, його мама часто читала йому байки та пояснювала різні життєві ситуації. Коли хворів, то мама використовувала той час, щоб вчив на пам'ять молитви, які він запам'ятав на все життя.

Безхмарне дитинство припинилося у вересні 1939 року, коли почалося бомбардування Львова німецькими військами... Згідно із спогадами Гузара, він став «дитиною війни» і свідком того, як багаті люди в один момент втратили все. Родина раділа, коли їхній син, ще в шкільні роки, висловив бажання стати священником. «Я хотів бути священником так менше-більше, починаючи з 10-го року життя», [3] – розказував Блаженніший Любомир.

У 1944 році родина Гузарів була змушена емігрувати на Захід. Більшу частину свого життя вони провели у таборах для переміщених осіб поблизу Зальцбурга, Австрія. Вже тоді Любомир виділявся серед своїх однолітків: навіть у нестабільному статусі «переміщеної особи» він чітко знав, чого хоче, і не сумнівався ні в своєму виборі, ні в

майбутньому священичому покликанні. Блаженніший висловлював вдячність батькам за турботу, виховання, навчання та наполегливість у важкі післявоєнні роки.

Важливу роль у становленні особистості Любомира Гузара, як майбутнього морального авторитету української нації, одного із видатних очільників УГКЦ, відіграли такі фактори, як родинне оточення і сімейні традиції, досвід, отриманий у сім'ї, а також поведінка та опіка батьків. Їхнє ставлення один до одного та до своїх дітей також мало велике значення. Великий внесок у формуванні життєвих цінностей відіграв приклад служіння предків інтересам звичайних українців, батьківське виховання та материнська турбота, оскільки саме в українській родині історично складалась і передавалась із покоління в покоління традиція важливості ролі родини та сім'ї на початкових етапах формування особистості, зокрема у дитячі роки. Блаженніший від матері перейняв скромність, простоту, доброзичливість та делікатність, обов'язок молитися. Він казав: «ніхто не може відняти у мене цієї можливості – молитися за свій народ» [4].

В одному інтерв'ю Блаженніший розповідав про своє ставлення до материнства, наводячи приклад розмови із своєю матір'ю. Говорив, що у молодості, коли він був ще молодим священником, то активно наслідував своїх старших колег і часто проповідував про Пресвяту Богородицю, матерів, материнство та материнську любов.

Одного разу його мама висловила своє зауваження: «Ви священники так багато проповідуєте про материнство у різних його видах, але ваші роздуми такі теоретичні, такі сухі, такі далекі від дійсного життя. Бо, закінчила вона свою застанову, щоб говорити живо і правдиво про материнство – треба бути матір'ю» [5].

Ці слова матері глибоко змусили його задуматися, відчути необхідність в признанні рації. Від того часу, коли проповідував про матерів, то застерігався перед його слухачками про поважне обмеження своєї проповіді.

Про взаємини між сином Любомиром та мамою можна дізнатися з їхнього листування, яке належить до періодів 1975-1976 і 1985-1992 років, які охоплюють важливі етапи в історії українського народу та Української Греко-Католицької Церкви. У цьому листуванні відображено не лише сприйняття та оцінку о. Любомиром тих історичних подій та їх учасників, а й глибоко розкрито його внутрішній світ як людини і церковного діяча [6].

Листи також розкривають надзвичайно теплі та зворушливі взаємини між сином і матір'ю. Вони стають свідченням не тільки про зовнішні події, але й про внутрішні переживання як матері, так і сина та про духовний розвиток о. Любомира. У цьому контексті листування стає цінним джерелом для читача, дозволяючи поглиблено відчути його духовний досвід і відносини з близькими.

Блаженніший завжди старався написати листа до мами. Якщо виникала ситуація, що не написав листа чи не міг написати, то потім завжди вибачався щодо цього. Важливо відмітити, що їхні листи відзначались відсутністю скандалів, інтриг чи пліток, а замість цього передавали людські та родинні стосунки. Під час обговорення певних труднощів, які виникали, це робилося з великою шляхетністю, внутрішнім добром і теплом.

У листах о. Любомир звертався до своєї мами «Найдорожча Мамусю» і підписувався «Ваш Любко». Мама о. Любомира зверталася до сина «Найдорожчий мій Синочку» і підписувалася «Твоя мама» [7]. У листах вражає теплота й величезна любов між мамою і сином, їх глибока віра в Бога та сила їх молитви.

Пишучи до Любомира, мама завжди хвилювалася та турбувалася про його здоров'я, життя, працю. Вона намагалася підказати, порадити, допомогти, підтримати, похвалити, заохотити. Слідкувала за його кар'єрним ростом, надсилала цікаві статті, розказувала про

всю родину, просила про відправу Служб Божих, чекала на зустріч. У кожному листі відчувається її велика любов до сина. Син, у свою чергу, намагається про все мамі прозвітувати, про все розказати, про все описати, у різних справах просить її допомоги, підтримки. Важливо, що Блаженніший Любомир завжди намагався відвідати свою маму.

Листування о. Любомира Гузара з мамою не лише відображає історичні реалії свого часу, а й дозволяє нам зазирнути в глибину його особистого та духовного життя, розуміти його відносини з рідними та Церквою, а також переживати разом з ним ключові моменти у житті українського народу [2].

Мама відійшла до вічності у поважному віці 87 років у 1992 році. Вона ще встигла побачила його перед смертю. Блаженніший спокійно та стримано сприйняв те, що його мама померла, адже вірив, що тіло вмирає, але душа іде до Бога. Так склалося, що Любомир Гузар мусив приймати вітання з обранням кардинала у день смерті своєї матері [8].

Листування Блаженнішого Любомира Гузара з мамою Ростиславою розкриває перед нами образ високопоставленого церковного діяча та видатної постаті в історії, а також сина та брата. На сторінках цих листів ми спостерігаємо щиру людяність і світлий гумор, його співпереживання як радісних, так і трагічних історичних подій у житті свого народу. Вони також відображають його турботу про тих, хто був відданий під його опіку, та його глибоку любов до людини, яка є найдорожчою кожному, – до матері [7].

[1]. Любомир Гузар в ефірі «Живе радіо» // Інформаційний ресурс Української ГрекоКатолицької Церкви [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://news.ugcc.ua/audio/blazhenn

[2]. Блаженніший Любомир. Думки у спадок / Упор. Ольга Гнатишин. Львів: Свічадо, 2021. С. 112.

[3]. http://www.perspektyva.in.ua/lyubomyr-guzar-kozhna-lyudyna-distaye-vid-gospoda-boga-poklykannya-nemovby-zaproshennya-yakoyis-osoblyvoyi-diyalnosti/

[4]. Блаженніший Вуйко Любко. Львів: Свічадо, 2017. С. 207.

[5]. https://vikna.if.ua/news/category/all/2014/08/29/21452/view

[6]. https://credo.pro/2018/05/209820

[7]. “Найдорожча Мамусю!” Листування о. Любомира Гузара з матір’ю (1975–1992)/упор. М. Рипан, О. Турій. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2018. С. 256.

[8]. https://rozmova.wordpress.com/2013/03/08/mariya-rypan/

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Savva Alla Anatoliivna,
student of the 3rdcourse
at the Department of English Philology and Translation
Research Supervisor: ***Pavliuk Khrystyna Tarasivna,***
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
at the Department of English Philology and Translation

Odesa Polytechnic National University

THE PROFESSION OF "PHILOLOGIST-TRANSLATOR": CURRENT CHALLENGES, TASKS, PROSPECTS.

In today's fast changing world, the complexity and requirements for the realization of translation activities are constantly increasing. Globalization, cultural integration, development of information and computer technologies set new challenges to the profession of philologist-translator. Nowadays, a philologist-translator must have a high level of professional competence and be ready for rapid realignment and adaptation to new conditions of translation activity in all its forms.

A philologist-translator must be able to listen carefully, answer clearly, feel ethical boundaries during a conversation, adhere to a certain style, depending on the situation [3], quickly accomplish tasks regardless of complexity and direction. It can be a translation of technical documentation and business correspondence. A philologist must have a large vocabulary in order to clearly comply with simultaneous translations.

In the era of information technology, it is also important to have skills in working with computer equipment and software.

For a philologist-translator, it is important to constantly gain new knowledge and self-development, because new phrases, terms, abbreviations, expressions, slang constantly appear in any language. It is important to follow language laws, changes in spelling, and language development.

The main direction of the work of philology specialists focuses on translation activities and the use of a foreign language in professional activities. Except communication with foreign partners in a professional environment, philologists-translators can perform the following responsibility:

1. organization, control and conduct of interlingual communication in written and oral form;
2. translation of official business documents, correspondence;
3. correspondence with foreign partners;
4. translation of scientific articles, prose and poetry;
5. studying the culture and history of other countries;
6. conducting excursions;
7. linguistic support during negotiations [2]

The large-scale invasion of the territory of Ukraine and the imposition of martial law caused a number of new challenges and problems in building a system of professional training of future philologists-translators, in particular: infrastructural, financial, stuffing, content of professional training [1].

In such circumstances, the support of international partners is extremely important, it helps to continue the modernization of higher philological education and contributes to increasing the

efficiency of the professional training of future philologists-translators in Ukraine. Scientists have already begun the search for ways and the development of arrangment for address the problems and challenges of the higher education system in the conditions of russian aggression.

Therefore, the philologist-translator remains one of the key figures in the formation of an open, varied and interrelated world in our time. Its role in modern society is undoubtedly relevant and also becomes increasingly essential in supporting mutual understanding, exchange of cultural experiences and development of the global community.

REFERENCES

1. Dovhan L. I. Model of competencies of a modern graduate philologist of a higher education institution. Relevant problems of humanitarian studies. 2022. Rel. 52. T. 1. P. 232–237. URL: https://doi.org/10.24919/2308-4863/52-1-34
2. Hryhorenko T. Formation of the future philologist-teacher in the conditions of educational and communicative environment. Higher Education Institution. Pedagogical studies : theory, history, innovative technoligies. 2020. № 9 (103). P. 130–140. URL: https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.09/130-140
3. Petrova T.M., Barbaniuk O.O. Modern methods of training future philologist-translators: experience of Higher Education Institution. Relevant problems of philology and translation studies. 2022. №23. P. 28–33. URL: https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-23-6

МЕДИЧНІ НАУКИ

Рзаєва А.А.,
студентка 3 курсу 1 медичного факультету
Старусева В.В.,
кандидат медичних наук, доцент кафедри гігієни та екології №1
Харківський національний медичний університет

ПРОФІЛАКТИКА РАКУ МОЛОЧНОЇ ЗАЛОЗИ В МЕДСЕСТЕР НІЧНОЇ ЗМІНИ

Актуальність. На сьогоднішній день проблема високого ризику захворюваності раком молочної залози серед медсестер нічної зміни є досить актуальною [1]. Ймовірність розвитку хвороби у жінок, які мають стаж більше 30 років та працювали вночі, складає на 36% більше ніж у тих, хто працював на денній зміні. Рак молочної залози є досить розповсюдженою патологією по всьому світу та займає перші місця в рейтингу за кількістю зареєстрованих випадків, тому розробка методів профілактики є головною проблемою сьогодення [2].

Мета: надати рекомендації щодо зниження ризику захворюваності раком молочної залози у медсестер, працюючих у нічну зміну.

Ключові слова: профілактика, циркадні ритми, рак молочної залози, медсестри, нічна зміна.

Вступ. За деякими дослідженнями медсестри, які працюють вдень, сплять приблизно 8,5 годин в день. Втім, медичні сестри нічної зміни, сплять 4,5 години, що свідчить про розлади в них сну [3]. Втім, синтез, експресія та секреція гормонів теж контролюються режимами пробудження та сну, тому значні зрушення, як робота в нічний час є головному причиною розвитку раку молочної залози [1]. Мелатонін - гормон, що регулює процеси сна та бадьорості, знижує рівень статевих гормонів (має антиестрогенну дію) та уповільнює розвиток пухлин організму [2,3]. Порушення циркадного ритму, процесів життєдіяльності клітин: клітинний цикл, в тому числі такі процеси як некроз та апоптоз, стають для людини канцерогенним фактором [1].

Результати дослідження. Перш за все, основним профілактичним заходом для зниження ризику захворюваності вважається адекватний розподіл часу праці та відпочинку. Медичний персонал з 24-годинною або 12-годинною нічною зміною піддається інтенсивному стресу, тому для них досить важливим є організація вихідних днів. Після такої праці рекомендують 24-годинний відпочинок [1]. Обов’язковим є забезпечення належних умов роботи, таких як оптимальна температура, вентиляція, освітлення та правильне здорове харчування. На розвиток раку молочної залози впливає рівень та якість освітлення приміщень. Дослідження підтверджують пряму, а саме інгібуючу, дію лампового світла на синтез мелатоніну. За деякими даними, профілактичним методом протидії штучного світла є застосування очних лінз з оптичним фільтром, які будуть запобігати проходженню синіх променів на сітківку ока і тим самим нормалізувати потік мелатоніну [3]. Мелатонін широко використовувався як профілактичний засіб проти раку різних видів, але його вплив ще потребує ретельного вивчення [2].

На робочому місці медсестри не мають можливості поїсти через велике навантаження та нестачу часу на обід. На жаль, медичний персонал часто страждає тютюновою та алкогольною залежністю. Тому відсутність раціонального харчування та достатніх фізичних навантажень, шкідливі звички як вживання алкоголем та тютюнопаління підвищує ризик захворюваності. Стрес також є фактором розвитку раку, тому для зниження його рівня на робочому місці взаємовідносини між медсестрами, іншим медичним персоналом та адміністрацією мають бути дружніми, відкритими та толерантними [1,3].

Висновок. На сьогоднішній день проблема профілактики раку молочної залози у медсестер нічної зміни є досі відкритою через недостатню кількість досліджень та складність їх проведення (ретельно зібраний анамнез життя вимагає значних зусиль та може мати похибки через сімейні обставини та типу, характеру праці обстежуваних на робочому місці). Тому, щоб знизити ризик захворюваності досить важко розробити методи профілактики, не маючи точної інформації, щодо механізмів розвитку патології. Але, втім, вченими було рекомендовано деякі профілактичні заходи, а саме: адекватний розподіл часу праці та відпочинку, створення належних умов праці, раціональне харчування, збільшення фізичних навантажень та піших прогулок, відмова від шкідливих для здоров'я звичок, зниження до мінімального рівня стресу на робочому місці .

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Fagundo-Rivera J, Gómez-Salgado J, García-Iglesias JJ, Gómez-Salgado C, Camacho-Martín S, Ruiz-Frutos C. Relationship between Night Shifts and Risk of Breast Cancer among Nurses: A Systematic Review. Medicina (Kaunas). 2020 Dec 10;56(12):680. doi: 10.3390/medicina56120680. PMID: 33321692; PMCID: PMC7764664.
2. Lingas EC. A Narrative Review of the Carcinogenic Effect of Night Shift and the Potential Protective Role of Melatonin. Cureus. 2023 Aug 11;15(8):e43326. doi: 10.7759/cureus.43326. PMID: 37577272; PMCID: PMC10416670.
3. Dickerman B, Liu J. Does current scientific evidence support a link between light at night and breast cancer among female night-shift nurses? Review of evidence and implications for occupational and environmental health nurses. Workplace Health Saf. 2012 Jun;60(6):273-81; quiz 282. doi: 10.1177/216507991206000607. PMID: 22658734; PMCID: PMC4247336.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Салюкова Карина Русланівна,
голова Студентської ради,
студентка 512м групи
salukovaa.k@gmail.com
Погода Олена Василівна
викладач кафедри фортепіано

Харківська гуманітарно-педагогічна академія

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ

Анотація: у роботі розглядається важливий аспект взаємодії музики з культурою та суспільством. Висвітлено основні аспекти теми дослідження, а саме, роль музики у процесі формування культурної ідентичності, вплив музичного мистецтва на соціальні процеси, способи вираження культурних цінностей засобами музичного мистецтва, історичні та сучасні аспекти цієї взаємодії. Розкриття теми окреслює можливості для розуміння важливості музики у сучасному світі й її ролі в формуванні культурного спадку.

Мета: вивчення взаємодії музичного мистецтва з соціокультурним простором, аналіз його ролі в формуванні та вираженні культурних ідентичностей, а також розкриття впливу музики на суспільні процеси та емоційний стан людей.

Ключові слова: музичне мистецтво, культурний контекст, соціокультурний простір, музична ідентичність, культурна спадщина, спілкування засобами музичного мистецтва, вплив музики на суспільство, жанри музики, музика та історія, музика та культурний розвиток, музика та соціальні цінності, музична традиція, музична інтерпретація, музика та сучасність.

Музичне мистецтво є невід’ємною частиною соціокультурного простору та віддзеркалює глибокі аспекти культури та суспільства. Музика має великий вплив на емоції, ставлення до життя, ідентичність та комунікацію між людьми.

Необхідно зазначити, що вказана проблематика неодноразово потрапляла у поле зору українських дослідників. Серед таких авторів привертають увагу наукові доробки А. Алмаші-Копин, О. Білик, О. Гриценка, Н. Колісніченко, О. Мальцевої, М. Песенті, М. Рябчука та інших. Автори неодноразово наголошували на важливості розвитку культури задля зміцнення державності та національної ідентичності. Л.Виготський, досліджуючи психологію мистецтва, стверджує, що можливості, які надаються мистецтвом для розвитку суб'єктності особистості, безмежні, оскільки воно виступає універсальним засобом, умовою і специфічною діяльністю розвитку сутнісних сил суб'єкта. Мистецтво як засіб, на думку відомого психолога, впливає на людину безпосередньо в її конкретній, дієвій життєвій ситуації, в його цілісності, у 16 всій сукупності умов її соціального буття і вищих духовних проявів, формує особистісні переконання, світогляд [1, С.15].

Метою публікації є визначення впливу музичного мистецтва на сучасне суспільство. Використання культури як інструменту боротьби за власну ідентичність, яка на тлі російсько-українського конфлікту продовжує свій розвиток і видозмінюється, стало яскравим явищем в масовій культурі останніх років. Найбільш яскраво ці зміни помітні в

містах, де житлові й громадські місця прикрасилися національними орнаментами, державною символікою і кольорами українського прапору, муралами та графіті на патріотичну тематику, рядками з української поетичної класики Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Стуса, Л. Костенко. Модними трендами стали чоловічі зачіски стилізовані під козацький оселедець, футболки з патріотичними надписами й малюнками, український етнічний одяг [4].

Основні важелі впливу мистецтва на сучасне суспільство:

- мистецтво, як виразний інструмент культурної ідентичності, включаючи музику, живопис, літературу та інші форми, допомагає суспільству виразити свою культурну ідентичність. Воно відображає унікальність кожної культури та сприяє збереженню та розвитку традицій;
- у сфері естетичної освіти та розвитку смаків, мистецтво вчить людей сприймати і розуміти красу, формує їхні естетичні смаки і сприяє розвитку виразного сприйняття світу;
- особливості мови викладу та комунікації полягає в тому, що мистецтво є мовою, яка може передати інформацію та емоції, які не завжди можна донести словами. Воно допомагає висловити ідеї, почуття й ставлення до різних аспектів життя;
- у пору дозвілля, мистецтво надає можливість для відпочинку та розваг. Концерти, виставки, кіно та інші види мистецтва створюють можливості для відволікання та релаксації;
- у процесі критики та аналізу, мистецтво спонукає до активізації зазначених процесів. Воно може викликати дискусії та дебати щодо різних аспектів суспільства, політики та культури.

У контексті культури, музика виражає унікальність та специфіку різних національних та етнічних груп. Вона віддзеркалює історичні події, традиції та цінності суспільства. Кожен жанр музики має свою власну історію та сакральне значення для певної культурної групи.

Культурна спадщина в сучасному музичному мистецтві відіграє надзвичайно важливу роль. Сучасні музиканти, композитори та виконавці використовують і перетворюють традиції минулих епох для створення нових, унікальних творів. Культурна спадщина в музиці стає джерелом натхнення та розвитку, а саме:

- вплив класичної музики – класична музика і твори великих композиторів минулих століть залишаються невичерпним джерелом натхнення для сучасних музикантів, які вивчають класичні композиції, використовують їх структури та мелодії, додаючи сучасні елементи для створення унікальних творів;
- фольклор і етнічна музика – традиційна музика та фольклор різних культур стають джерелом натхнення для сучасних музикантів. Вони вивчають інструменти та ритміку різних народів, щоб створювати сучасні етнічні композиції;
- ретро та вінтаж – в сучасному музичному мистецтві спостерігається відновлення іміджів та звучань минулих десятиліть. Музиканти і виконавці використовують ретро-стилістику у процесі створення власних творів, які сполучають сучасність з атмосферою минулого;
- музична історія – вивчення музичної історії допомагає сучасним музикантам краще розуміти розвиток музичного мистецтва та зберігати основні традиції в своїх творах. Вони можуть посилатися на попередні стилі та течії, або, навпаки, бути революційними та експериментальними;
- збереження національної спадщини – у багатьох країнах існує тенденція щодо збереження та відновлення національних музичних традицій. Сучасні музиканти працюють над збереженням і популяризацією своєї національної музичної спадщини.

Культурна спадщина в сучасному музичному мистецтві допомагає зберегти зв'язок із минулим, розширює творчі можливості й різноманітність музичних проявів. Вона робить музику глибшою та цікавішою для слухачів і музикантів.

Музичне мистецтво є потужним інструментом для вираження соціокультурних цінностей. Вона може висловлювати протести, віддзеркалювати соціальні проблеми та сприяти розвитку спільного розуміння. Колективний музичний досвід об'єднує людей і створює почуття спільності. Музика впливає на соціальну поведінку та сприйняття людей. Вона може надихати до активності, впливати на настрій та допомагати в розважальних або релігійних обрядах. Музична індустрія важлива для суспільного розвитку та економіки, створюючи можливості для творчості та експериментів.

Інноваційний розвиток культурного сектору має стати в центрі державних інтересів, національної політики й національної безпеки. Визнання національної культури у світі, ефективність культурного розвитку залежить від взаємодії та відповідальності державних органів за стан культури, а також від міжнародної співпраці, міжкультурного діалогу, що зазначається у преамбулі до Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ [5].

Отже, музичне мистецтво в соціокультурному просторі відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні й виявленні культурної ідентичності, сприяє взаєморозумінню та спільності, а також впливає на емоції та поведінку людей у сучасному світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алмаші-Копин А. В., Білик О. В. Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття: Зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції, Мукачеве, 22–23 квітня 2020 р. – Мукачеве : МДУ, 2020. – С.15.

2. Колісніченко Н. М. Методологічне забезпечення освітньої діяльності: навч. посіб. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2021. – 120 с.

3. Культурне відродження та соціальна трансформація України Дослідження. Український форум. Листопад 2020. URL:https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-11/2020-11-16-cultural-policy-and-socialtransformation-in-Ukraine-pesenti-ukr.pdf.

4. Мальцева О.В. Відлуння військового конфлікту на сході України у масовій культурі. Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2017. С. 118-122.

5. Про схвалення Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119-2016-р.

6. Pesenti M. Ukraine's cultural revival is a matter of national security. Atlantic Council, January 19, 2021.

1. https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-cultural-revival-is-a-matter-of-national-security/

7. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності. Історичні причини та політичні наслідки. –Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. – 252 с.

8. Інтернет джерела chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://dk.dp.ua/wp-content/uploads/2020/10/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80.-%D1%82%D0%B5%D0%B7-%D0%B4%D0%BE%D0%BF.-%D1%83%D1%87.-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84.-6-7-%D0%BA%D0%B2%D1%96%D1%82.-2020....pdf

Себесевич О.М.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»
Науковий керівник: ***Бучма-Бернацька О.Є.,***
кандидат мистецтвознавства,
завідувачка кафедри режисури та акторського мистецтва

Київська муніципальна академія
естрадного та циркового мистецтв

ЦИРКОВИЙ МУЛЬТИЖАНРОВИЙ ФЕСТИВАЛЬ «BILHOROD CIRCUS FEST» ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИХОВАННЯ НОВОГО ПОКОЛІННЯ ЦИРКОВИХ АРТИСТІВ

Ключові слова: цирк, фестивальний рух, фестиваль циркового мистецтва, циркові артисти, виховання, виконавська майстерність.

Сутність проблеми. Сучасний фестивальний цирковий рух, започаткованих в 1990-х роках після здобуття Україною незалежності, сформований десятками міжнародних, регіональних, районних та локальних проектів. Він активно розвивається, стрімко реагує на суспільно-політичні потрясіння в Україні й світі. Переважна більшість фестивалів є багаторічними, виконують ряд суспільно значущих функцій, серед яких – комунікативна, діалогова, навчальна, виховна – та потребують наукової інтерпретації, яка на даний час майже не ведеться.

Це було з'ясовано шляхом проведення **аналізу публікацій та досліджень:** на даний час в українській науці наявна незначна кількість праць, присвячених цирковим фестивалям. Основоположними є наукові розвідки О. Пожарської [1], Ю. Романенкової, Ю. Шаповалової, С. Шумакової [3]. Серед вчених, які розглядають освітньо-виховний аспект фестивалів – Л. Данчук, С. Олійник, З. Шимчик [2].

У зв'язку з чим, **актуальність дослідження** обумовлена фактом відсутності праць, в яких описано практичний досвід виховання нової генерації циркових артистів засобами фестивальних практик. А отже, нагальною потребою описати виховний потенціал фестивалів циркового мистецтва, на прикладі вивчення практичного досвіду Циркового мультижанрового фестивалю «Bilhorod Circus Fest». **Методологія дослідження** пов'язана зі специфікою обраної теми: застосовано комплексний підхід, метод спостереження, аналітичний метод, теоретичне узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Цирковий мультижанровий фестиваль «Bilhorod Circus Fest» [4] – щорічний проект, який з 2019 року демонструє тенденції розвитку національної циркової галузі та збирає дітей і підлітків у с. Білогородка Бучанського р-ну Київської обл. Захід організовано спільними зусиллями ГО «Bilhorod Circus Fest», Школи циркового мистецтва «Флік-Фляк» (с. Білогородка), Відділу молоді та спорту Білогородської сільської ради та Школи повітряної гімнастики «Duo Gregori» (м. Київ). Беручи до уваги Пандемію COVID-19 внаслідок розповсюдження коронавірусної хвороби SARS-CoV-2 (2020–2021 роки) та початок повномасштабної війни Росії проти України в 2022 році, фестиваль було проведено тричі – в 2019, 2021 та 2023 роках.

Згідно організаторської концепції, проект реалізується в 2 тури. Учасниками є артисти з різних регіонів України, в 3 вікових групах: молодшій – із 6 до 10 років; середній – із 11 до 14 років; старшій – із 15 до 18 років. Вони представляють свої творчі вміння в таких

циркових жанрах, як акробатика, гімнастика, дресура, еквілібристика, ілюзія, жонглювання, клоунада в сольних, парних, тріо та групових номерах.

Опираючись на вищезазначене, доцільно стверджувати, що Цирковий мультижанровий фестиваль «Bilhorod Circus Fest» [4] є платформою, де в урочистій дружній атмосфері відбувається становлення нового покоління циркових артистів, шляхом їхнього виокремлення з великого числа колективів, які діють в Україні.

Під час Циркового мультижанрового фестивалю «Bilhorod Circus Fest», підготовка учасників до якого триває протягом кількох місяців та є мотивацією до праці, вони покращують рівень своїх знань, вмінь та навичок у відповідних циркових жанрах. Це відбувається засобами розучування вправ, окремих елементів та комбінацій, закріплення й покращення рухливих навичок, досягнення високого технічного рівня підготовки. Таким чином, розвиваються природні фізичні дані і творчий потенціал, вдосконалюється рівень володіння фаховими термінами й поняттями.

Завдяки атмосфері змагання, яка панує на фестивалі, учасники з дитячого віку виховують в собі здатність конкурувати в сценічних умовах; стрімко орієнтуватись в атмосфері фестивалю, де можуть виникати непередбачувані форс-мажорні ситуації. Діти й підлітки розвивають комунікативні навички, навчаючись спілкуванню з представниками інших колективів між виступами. Очевидним є й формування морально-вольових якостей, яке значно активізується в період участі в фестивалі.

Досвід проведення даного фестивалю продемонстрував, що завдяки високому рівню професійних вмінь організаторів, членів журі й представників інших вікових груп, в учасників формується загальне шанобливе ставлення до корифеїв національного циркового мистецтва. Розширюється фаховий світогляд завдяки тому, що в дітей та підлітків формується відчуття поваги до авторитету старших та відпрацьовується навик здатності переймати їхній практичний досвід у цирковому мистецтві, що сприяє зростанню виконавської майстерності артистів. Наприклад, це стосується навичок орієнтації у просторі залу, відчуття сцени. Зростає рівень акторської майстерності та формується темперамент циркового артиста.

Мотивуючим до розвитку є той факт, що учасники, які демонструють хороші результати, регулярно отримують контракти на участь у циркових закордонних шоу від запрошених членів журі – міжнародних імпресаріо. Так, в 2023 році переможці фестивалю потрапили в професійне циркове середовище Австрії, Гонконгу, Данії, Дубаї, Німеччини, Чехії.

Висновки. У ході дослідження з'ясовано, що Цирковий мультижанровий фестиваль «Bilhorod Circus Fest», в якому свої творчі здобутки демонструють діти й підлітки з багатьох областей України, має значний виховних потенціал. Даний творчий проект є одним зі стартових майданчиків для здобуття теоретичних і практичних знань, що дає змогу вести в майбутньому успішну професійну артистичну діяльність у циркових та концертних естрадних інституціях як в Україні, так і за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пожарська О. Ю. Фестивалі циркового мистецтва як форма культурної взаємодії. Культура і мистецтво у сучасному світі. 2018. Вип. 19. С. 79–86.
2. Шимчик З. М. Підготовка артиста до участі у фестивалі. Культура України. 2015. Вип. 49. С. 275–285.
3. Шумакова С. М. Циркове мистецтво в аспекті міжкультурної толерантності діалогізму: цирковий фестиваль. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. 2013. Вип. 19. С. 14–18.
4. Bilhorod Circus Fest. Офіційна сторінка. URL: https://www.facebook.com/bilhorodcircusfest/ (дата звернення: 03.12.2023).

Щирук Н.Р.,
здобувач вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету

ВПЛИВ СПОРТУ НА МИСТЕЦТВО: ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ

Актуальність теми. Спорт і спортивні ігри як частина людської культури нерозривно пов'язані з мистецтвом і різноманітними видами творчості, які не тільки відображали ті чи інші спортивні події, успіхи і звершення спортсменів, а й упродовж усієї історії супроводжували багато найважливіших заходів, були оригінальною частиною спортивних програм. Важливо зазначити, що спорт в Україні відіграє важливу роль у формуванні загального уявлення про Україну та українську популярну культуру серед її громадян та решти світу. Тому вивчення взаємозв'язку спорту та мистецтва може допомогти нам краще зрозуміти, як ці дві сфери взаємодіють і впливають одна на одну.

Наукова розробленість теми. Питання відображення спортивної тематики у творах мистецтва розглядалось у працях І. Кузнецової, О. Лільчицького та М. Привалова [3]. Особливості мистецького відображення спортивних подій в Римі та Греції вивчала Т. Кротова [2]. С. Несмачний та О. Олійник [5] присвятили своє дослідження вивченню скульптури спортивної тематики з колекції Дніпропетровського художнього музею. В культурному контексті розглядає спорт Л. Газнюк, торкаючись процесів його естетизації та перетину з мистецтвом [1]. Вплив спорту на розвиток хореографічного мистецтва досліджували А. Морозов [4], В. Сосіна [6], С. Шалапа [7] та ін.

Мета дослідження – проаналізувати історичні етапи формування взаємозв'язку спорту та мистецтва.

Виклад теми. Як важливий феномен суспільного життя, спорт почав розвиватись як тільки внаслідок підвищення продуктивності праці у людей з'явилась можливість приділяти собі більше уваги. Більшість дослідників вважає, що спорту в доісторичні (найдавніші) часи не було, але вже існувала потреба людини залишитися живою, детермінована її перевагою над іншими. Причому виживав найсильніший, який забезпечував виживання сім'ї, роду, племені. Однак право стати найсильнішим завойовувалося у смертельних двобоях спочатку без усяких правил, потім – у двобоях з особливими умовами, що унеможливлювали загибель тих, хто воює, наприклад, з тупою зброєю, щоб зберегти найкращих, найбільш фізично підготовлених [3]. Тим самим зародження спорту можна пов'язати зі своєрідним способом розв'язання конфліктів, що завершувався не смертю або фізичною травмою супротивника, а мирним суперництвом, яке виявляло найсильнішого.

Спорт набув широкого розвитку у вигляді системи фізичного виховання в Афінах, Спарті, але найвищого розквіту досяг в період проведення античних спортивних змагань у стародавній Греції від 776 р. до н.е. до кінця IV ст. н.е., що стали прообразом сучасного олімпійського руху.

Історія найбільших змагань сучасності – Олімпійських ігор – переконливо показує, що вони зародилися в тісному союзі з мистецтвом. У IV ст. до н. е. до програми Олімпіад було додано змагання між сурмачами та глашатаями – спондофорами, що, безумовно, відображало основні світоглядні концепції стародавніх греків щодо поєднання спорту та естетики. В середині V ст. до н. е. під час проведення Олімпійських ігор письменники й

поети читали вголос свої творіння, а художники виставляли на агорі свої твори. Слава переможців античних Олімпіад слугувала джерелом творчого натхнення і була оспівана відомими поетами і увічнена багатьма великими скульпторами тієї епохи.

На розвиток фізичної культури і спорту в Середньовіччі сильний і переважно негативний вплив чинили релігійні течії (найбільший – християнство, виняток – буддизм). Фізичне виховання було представлене переважно системою підготовки лицарів, базу якої становили військові звитяги, а комплекси фізичних вправ розроблялися в руслі етнічних звичаїв, спостерігалося активне залучення до фізичної культури і спорту за допомогою рухливих ігор народних мас, що дало змогу сформувати національні системи фізичного виховання.

Мислителі Ренесансу сформували гуманістичні ідеї та духовно-моральні позиції сучасного спорту, почерпнувши багато чого зі спортивної спадщини античної та середньовічної Європи. Створюються наукові твори, націлені на потребу виховання в людині свободи, ініціативи, активності, гармонійної сукупності інтелектуальних, фізичних і моральних рис і здібностей особистості, що відіграють першорядну роль у житті соціуму.

Важлива роль у становленні спорту як продукту сучасної цивілізації належить доктрині Просвітництва, положення якої сприяли оформленню соціокультурного простору та соціально-психологічних чинників його значущості й подальшого розвитку.

Витоки спорту в сучасному розумінні цього слова найповніше висвітлення дістали в Новий час – період прискореного промислового, наукового, воєнного та культурного розвитку держав Америки та Європи. Буржуазія як прогресивний і панівний клас для зміцнення воєнно-політичних позицій упроваджує новаторські методи, форми і засоби подальшого вдосконалення фізичної культури і спорту.

Але звичні для сучасників методи, засоби і форми спортивної діяльності з'явилися тільки на межі XVIII–XIX ст. У другій половині Нового часу починає розвиватися спортивно-ігровий напрямок. До початку XX століття поступово втрачає свою значущість аматорський спорт (незмагальний характер спортивної діяльності, породжений вільним проведенням часу); професійний спорт зміцнює свої позиції, що було зумовлено інтересами бізнесу, який експлуатує здатність спорту справляти потужне глядацьке враження, його азарт і розважальність; набирає популярності й авторитету рух олімпізму, як одна з наймасовіших суспільних течій, що пропагує цілі та ідеали гуманізму; фізична досконалість особистості стає власною визначальною метою спортивної діяльності, що має величезний вплив на розвиток сучасного соціуму.

Висновки. Характеристика основних етапів виникнення і розвитку спорту виявляє невіддільну включеність спортивної діяльності в соціокультурну сферу суспільства. Спочатку спорт був залежною несамостійною частиною сфери культури, але поступово стає її автономною підсистемою. Спорт є важливим соціальним інститутом, який історично відіграє важливу роль у будь-якому суспільстві, величезна позитивна сила і привабливість спорту об'єднують людей, сприяючи утвердженню миру і побудові більш відкритого суспільства на нашій планеті за допомогою втілення загальних цінностей і принципів. Таким чином, спорт не тільки зміцнює здоров'я, підтримує фізичну і розумову працездатність, а є чинником включення особистості в соціальне та громадянське життя суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Газнюк Л. М. Естетика спорту. URL: https://subj.ukr-lit.com/estetika-gaznyuk-l-m-tema-7-estetika-sportu/.
2. Кротова Т. Принципи стилістичної єдності предметного світу античності. Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки. 2010. Вип. 3. С. 330–335. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3995/.
3. Кузнецова І. О., Лільчицький О. В., Привалов М. О. Специфіка відображення теми спорту в творах античного мистецтва. Art and design. 2020. №4. С. 136–148.
4. Морозов А. І. Взаємодія мистецтва і спорту як чинник розвитку віртуозних рухів в українському народно-сценічному танці. Мистецтвознавчі записки. 2018. Вип. 33. С. 338–345. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2018_33_44.
5. Несмачний С., Олійник О. Фізична культура і спорт у творах мистецтва радянського періоду з колекції Дніпропетровського художнього музею. Спортивний вісник Придніпров'я. 2013. № 1. С. 201–206. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svp_2013_1_45.
6. Сосіна В.Ю. Шляхи інтеграції хореографічного мистецтва та техніко-естетичних видів спорту. Танцювальні студії. 2018. Вип. 1. С. 81–90. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ds_2018_1_10.
7. Шалапа С.В. Вплив спортивно-гімнастичного руху на мистецтво хореографії: початок XX століття. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2017. № 3. С. 179–185. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2017_3_39.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Коровкіна С.Є.,
курсант 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ

Поняття безпеки в історії філософії. Проблема безпеки давно вивчається у філософії, але Томас Гоббс, перший англійський філософ-матеріаліст, який систематично аналізував проблеми безпеки і безпеки в контексті відносин між державою, суспільством і особистістю, називає це «суспільним договором». На думку Гоббса, страх перед небезпеками об'єднує людей у суспільстві, змушуючи їх відмовитись від прагнення необмеженого самоствердження . Люди піклуються про свою безпеку , делегують свою свободу владі .Вони розуміють, що якщо їм надати нескінченну свободу самовизначення, вони можуть залишатися в стані природної жорстокості, де ніхто не може гарантувати їх особисту конфіденційність і безпеку.

Тому на думку Гоббса, особиста безпека досягається лише в соціальній сфері при повній владі та престижі лідера. Водночас основним критерієм якості та могутності суверенного уряду є те, що він може подолати ситуацію «війни всіх проти всіх», коли життя та безпека стоять на першому місці в ієрархії цінностей. Він стверджував, що лише тими мірами , якими держава забезпечує народу життя та безпеку , можна розраховувати на досягнення якось рівня в добробуті , а точніше , заради життя та безпеки громадян ,можна поступитися добробутом . Для забезпечення безпеки громадян держава повинна захищатися від зовнішніх ворогів і підтримувати мир у суспільстві. Безпека може бути покращена, якщо дотримані цих двох умов.

Таким чином, страх перед загрозами безпеки спонукає шукати колективного захисту від цих небезпек у суспільстві, а пошук безпечного середовища для розвитку суспільства спрямований на розвиток цивілізації.

До теорії «суспільного договору» звертається також англійський філософ Джон Локк. Але його погляди на безпеку людини ґрунтуються на його погляді на людську природу як на вирішальний фактор у звільненні нас від зла і добра. За його словами, добро чи зло людини залежить переважно від впливу зовнішнього середовища, оскільки воно є результатом накопиченого досвіду. Цей відомий постулат — людський розум — «порожній лист», тобто людські знання та інші якості визначаються лише досвідом. Головна теза Локка полягає в тому, що «суспільний договір» насправді стосується безпеки.

Але якщо держава перестає забезпечувати безпеку або стає джерелом небезпеки громадян, вони повинні захиститися від таких державних заходів і тим самим забезпечити свої найважливіші права. На думку вченого, безпека досягається лише за певних умов, оскільки ціна реалізації такої можливості не така надійна, як особиста свобода. Зокрема,забезпечення безпеки для людей Дж. Локка пов'язується з необхідністю поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову, що дає змогу сформувати систему заборон і

противаг, через яку жодна з гілок влади не може отримати її в повному обсязі й вимушена взаємодіяти з іншими за певними правилами.

Тому його ідея безпеки знайшла своє відображення в ліберальних теоріях і практиках західноєвропейської демократії, в якій благополуччя особистості забезпечується не лише соціальним захистом, а й деякими правовими механізмами.

Теза Дж. Локка має право більш достовірно доносити інтереси людей до інших. Тому виникає парадокс, що люди, які мають право повалювати владу (якщо вона нехтує безпекою населення), можуть скористатися цим правом, але це знову ставить суспільство у «війну всіх проти всіх» тобто стан, що характеризується відсутністю безпеки.

Розуміння понять безпеки у філософії Гегеля стверджує, що безпека проти арбітражу, і що він широко використовує запропоновану ним категорію «помилки», яка визначає його бажання бути самодостатнім за його допомогою, і що його рушієм, зокрема, є індивід. із загального права.

Тобто відмова від спільного знаменника означає, що в цінному папері є «помилка». Розглядаючи питання індивідуальної, державної та майнової безпеки, Гегель надає пріоритет державній безпеці, оскільки її забезпечення гарантує безпеку особистості та власності. За його словами, цілісність держави особлива; Обов'язок забезпечення є вищим за договірний характер держави (охорона життя і майна є необхідним елементом держави); держава може вимагати, у разі потреби, жертви людського життя та майна заради загального блага.

Таким чином, на думку вченого, життя та майно особистості охоплені державною безпекою, тому (у разі потреби) ними можна пожертвувати для забезпечення державної безпеки. Це означає, що злочини проти державної безпеки є найнебезпечнішими, оскільки в кінцевому підсумку становлять загрозу особистій безпеці та майновій безпеці.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов В.А. Чрезвычайные ситуации: оценка опасности /В. А. Акимов // Страховое дело. – 1998. – № 1. – С. 38–45.
2. Анилионис Г.П. Глобальный мир: единый и разделенный. Эволюция теорий глобализации / Г.П. Анилионис, Н.А. Зотова. – М.: Международные отношения, 2005. – 676 с.
3. Ансоф И. Стратегическое управление / И.Ансоф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Батенчук В.М.,
викладач вищої категорії
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»
viktor2016vika@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Сьогодні уся педагогічна класика оцінює особистість учителя як вирішальний фактор виховання молоді. Ще К. Ушинський стверджував, що у вихованні все повинно базуватися на особистості вихователя, «оскільки виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості» [4, с. 39]. У наш час учителя визнано основною рушійною силою відродження та створення нової національної системи освіти, довіреною особою суспільства, якій воно довіряє найдорожче – своїх дітей [3].

Не викликає сумніву той факт, що компетентність, професіоналізм учителя в поєднанні з його творчою індивідуальністю значною мірою підвищують рівень освіченості, особистісного й культурного розвитку учня.

Взаємовплив трьох макросистем: особистість – культура – суспільство зумовлює відповідність освіти сучасному рівню розвитку суспільства та культури. Таким чином, окреслюється методологія сучасної філософії освіти, орієнтована на підготовку нового покоління фахівців – становлення гуманітарного типу особистості як творчого суб'єкта культури.

Нове розуміння ролі людського фактору в соціальному житті, перехід з предметного на особистісно-орієнтоване навчання ставить перед закладами освіти підготовку вчителів, яким був би властивий високий рівень сформованості педагогічної культури.

У наукових працях вітчизняних учених простежується тотожність понять «професійна культура» та «педагогічна культура». Тому проблема формування професійної культури майбутнього вчителя розглядається ними як проблема формування педагогічної культури.

І. Зязюн розглядає професійну культуру вчителя з позицій системного підходу як багаторівневе утворення високого ступеня організованості. На його думку, мікроструктура професіоналізму вчителя містить такі складові, як педагогічне мислення, педагогічні здібності, професійні знання та вміння, індивідуальні якості вчителя [2]. В. Зелюк, досліджуючи сутність і структуру педагогічної культури, стверджує, що існує більш широка категорія – «культура майбутнього вчителя», яка поєднує у собі різні види особистісної культури, у тому числі й професійну [5, с. 36].

Педагогічна культура визначається дослідниками як інтегративна якість особистості вчителя, що проєктує його загальну культуру в сферу професії, як «синтез високого професіоналізму і внутрішніх властивостей педагога, володіння методикою викладання і наявність культуротворчих здібностей».

Сьогодні проблема формування педагогічної культури вчителя набула особливої актуальності. Це пов'язане з тим, що більшість наших учителів, що самовіддано працюють

у школах, гімназіях, ліцеях та інших типах освітніх закладів, а також студентів вищої педагогічної школи прагнуть постійно вдосконалювати свої духовні й професійні якості, оволодівати інноваційними технологіями, вдосконалювати майстерність освітньої роботи [1].

Разом з науково-природничими та гуманітарними дисциплінами в сфері освіти склалася особлива галузь педагогічної діяльності, заснована на різних видах мистецтв (література, музичне мистецтво, хореографія та ін.). До даної категорії навчальних предметів відноситься урок музичного мистецтва.

Актуальним у діяльності вчителя музичного мистецтва є проблема формування його педагогічної культури, яка виступає багатогранним поняттям, що включає загальну культуру особистості, художню, методологічну, музичну, вокальну, диригентську та ін.

Питання педагогічної культури вчителя музичного мистецтва з позиції формування особистісних якостей, професійних умінь і навичок розглядалися Л. Арчажніковою, Н. Волчегурською, А. Растригіною та ін. Результати досліджень, які присвячено формуванню професійної культури майбутніх учителів музичного мистецтва, засвідчили Т. Абрамова, О. Грибкова, Р. Хайбуллін та ін. Проблеми формування методологічної культури вчителя музики досліджував Е. Абдуллін. Питанням формування художньої культури вчителя музики присвячені роботи Л. Рапацької.

Ми розглядаємо педагогічну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва як складну характеристику його особистості, яка відображає його педагогічну позицію; як показник рівня його духовного, морального, інтелектуального розвитку, його знань, умінь, навичок, високого професіоналізму, професійно-значущих, творчих якостей, необхідних для успішного вирішення педагогічних завдань. Цей процес пов’язаний з вибором форм, методів і засобів навчання майбутніх учителів музичного мистецтва.

Основними формами організації освітнього процесу є аудиторні індивідуальні (музичний інструмент, додатковий музичний інструмент, гра на музичному інструменті, диригування, вокал), групові (сольфеджіо, музична література, художня культура, основи диригування та ін.), колективні (хор, оркестр) та позааудиторні форми роботи (концерти, фестивалі-конкурси, олімпіади тощо). Цей процес характеризується розвитком здібностей застосовувати теоретичні знання у професійній діяльності та активізацією самостійної роботи студентів щодо опанування професією.

Творчість у даному процесі виступає в якості конкретизації педагогічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва. Творча індивідуальність може бути розглянута в наступній полікомпонентній структурі: креативність мислення, творча уява, усвідомлення себе творчою індивідуальністю, схильність до моделювання, знання про закономірності становлення творчої індивідуальності педагога; ступінь бажання стати педагогом-професіоналом, актуалізація потреби у творчій самореалізації; творча діяльність педагога, вміння і навички творчого педагогічного пошуку в застосуванні нових інноваційних технологій; сприйнятливість до творчих моментів навчальної та професійної діяльності.

Досягнення динаміки розвитку педагогічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва можливо за умови застосування арт-технологій (глибока індивідуалізація, творчий характер діяльності і прагнення проникнути в природу особистої виразності, що забезпечує підвищення якості навчального заняття на підставі вдосконалення творчого потенціалу особистості через систему емоційно-образних механізмів). У процесі реалізації

даних технологій забезпечується розвиток творчого потенціалу особистості через систему емоційно-образних механізмів.

Наявність творчих здібностей у вчителя адекватна соціально-педагогічним реаліям сьогоднішнього дня. Суспільство проголосило пріоритет конкретної людини, особистості творчої, активної. Творчий підхід до педагогічної діяльності є провідною характеристикою як колективу, так і кожного його члена. Природно виникає питання щодо сутності категорії «педагогічна творчість». На нашу думку це така діяльність, коли у педагога з'являється потреба працювати нестандартно, на основі останніх досягнень науки і практики, сучасних вимог суспільства; коли він створює особистий досвід, удосконалює свою майстерність.

Основою такої діяльності вчителя є творчі здібності, розвитку яких у процесі професійної підготовки сприяє формування творчих умінь та навичок.

Отже, специфіка «професійної культури вчителя музики» виражається в її спрямованості на створення і утвердження цінностей музичної культури, розвиток особистісної музичної культури школяра, зростання її духовної свободи та культурного багатства.

Одночасно, будучи підсистемою більш об'ємних систем, вона включає всі сутнісні характеристики таких феноменів, як загальна культура, педагогічна культура, професійна культура, музична культура, культура особистості і т.д.

Таким чином, професійна культура вчителя музики забарвлена загальнокультурними, загально-педагогічними і мистецтвознавчими аспектами і складається з наступних домінуючих компонентів:

- багатий духовний світ особистості вчителя, здатного вбирати в себе естетичний, пізнавальний і виховний вплив музичного мистецтва;
- любов і професійний інтерес до явищ музичного мистецтва на основі особистісно-ціннісних переконань;
- концептуально-цілісне бачення сутності, природи та закономірностей музичного мистецтва;
- творча захопленість музично-педагогічної професією;
- активна самоосвітня пізнавально-мистецька діяльність в області музично-педагогічної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриньова В. М. Функціональні компоненти педагогічної культури майбутнього вчителя // Теоретико-методологічні аспекти дослідження проблем соціальної педагогіки: зб. наук. праць. Харків, 2000. С. 76-84.
2. Зязюн І.А. Культурологічні аспекти педагогічної творчості / І. А. Зязюн // Культура і освіта: проблеми, пошуки, творчі знахідки: зб. мат. / Вінницький пед. Інститут. Вінниця, 1996. С. 5–7.
3. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку Української державності // Освіта України, 2000. 9 серпня.
4. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2-х т. Т.1 // Людина як предмет виховання. Київ, 1983. С. 192 – 472.
5. Шевченко О. М. Культурологічний підхід у професійній підготовці студентів музичних училищ: дис. … канд. пед. наук: 13.00.04 / О. М. Шевченко. Київ, 2011. 250 с.

Болгар О.М.,
викладач вищої категорії, методист,
Баштанікова А.А.,
студентка

Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»
Olena547@ukr.net

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Творчість завжди відігравала дуже важливу роль у будь-якій зі сфер людської діяльності, а враховуючи зміни й оновлення у сучасному світі, розвитку творчих здібностей потрібно приділяти ще більше уваги. Логічно, що найкраще це робити у молодшому шкільному віці, адже саме тоді учні проявляють свої нахили та таланти, які обов'язково потрібно розвивати ще змалку. Адже саме зараз в пріоритеті саморозвиток, самовдосконалення, а також новий підхід до буденних речей, вміння знайти вихід із будь-якої ситуації, оригінальність та нестандартність – це вимога часу, те чого потребує сучасне суспільство. І це саме те, що насправді подобається сучасним дітям, оскільки вони з радістю відвідують творчі гуртки, на які їх записали батьки, зокрема й акторські. Але не всі мають змогу або наявність у своєму населеному пункті таких гуртків, тому можна розвивати творчі навички у школі на уроках. Навіть, якщо аналізувати Типову освітню програму, розроблену під керівництвом Шияна Р. Б., то можна помітити змістову лінію «Театралізуємо», яка спрямована на розвиток творчості, вміння імпровізувати, творчо мислити, виражати ініціативу, співпрацювати з однолітками, досліджувати чужу (глядач) та власну (актор) експресію.

Розвиток творчості дає можливість вирішити безліч актуальних проблем саме сучасної педагогіки й психології, пов'язаних із:

- художньою освітою та вихованням дітей;
- формуванням естетичного смаку;
- моральним вихованням;
- розвитком комунікативних якостей особистості;
- вихованням волі, розвитком пам'яті, уяви, ініціативності, фантазії, мовлення (діалогу і монологу);
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруження, вирішенням конфліктних ситуацій через гру.

Робота над розвитком творчих здібностей учнів проводиться поетапно і має вплив на активність дітей, уяву, мову і мислення. І, задля забезпечення більшої концентрації, доцільно використовувати наочні матеріали, вміти емоційно виражатися, використовувати міміку, жести, підбирати правильну інтонацію та темп мовлення, бо саме в комбінації зорових та слухових відчуттів, інтерактивної комунікації дітей із вчителем та між собою, лежить ключ до ефективного навчання. Під час цього працюють такі механізми мислення, як: синтез, аналіз, розвиток образного мислення дітей, а також виникає активна уява.

Оскільки для учнів молодшого шкільного віку доцільно застосовувати діяльнісний підхід, то гра є присутня протягом всього їхнього навчання у початковій школі. Під час ігор учні відриватися від реального життя і поглинаються у вигаданий світ, і навіть самі того не помічаючи із великою цікавість вивчають щось нове, тому дидактичні ігри можна використовувати на будь-якому уроці, але головне правильно їх інтегрувати у тему згідно з навчальним планом. А основним завданням гри під час освітнього процесу є: змотивувати дітей, викликати у них зацікавлення та любов до навчання.

До вправ та ігор, які сприяють розвитку творчості молодших школярів, належать такі:

- «Навпаки» - діти повинні розповісти якусь казку навпаки, наприклад, в казці «Червона шапочка» добрі герої міняються злими. Ця вправа сприяє розвитку пам'яті, оскільки учням спочатку потрібно пригадати оригінальну версію казки, потім розвиток аналітичних навичок, під час класифікації героїв на добрих та злих, а також покращення навичок синтезу і креативного мислення під час зміни ролей та об'єднання їх в одну вже нову казку. Отже, це завдання є гарним прикладом розвитку творчого мислення молодших школярів.
- «Уяви себе» - дітям пропонують уявити себе на місці якогось персонажа мультфільму, якогось предмета або об'єкта, наприклад: великим кущем, важкою хмарою чи Золотою рибкою. Школярі уявно перевтілюються в обраний образ і дають відповіді на запропоновані питання:
- Які твої мрії? Що любиш?
- З ким ти товаришуєш? Кого боїшся?
- Що ти зараз чуєш? Які звуки тебе оточують?
- Що ти перед собою бачиш?
- Де ти розміщений?

Ця гра розвиває в учнів навички самостійного міркування та аналітичні здібності, бо учні активують свою пам'ять, вибирають найкращий на свою думку варіант того, ким вони можуть стати, під час відповідей на запитання, уявляють все що коли-небудь чули, бачили чи читали про свого персонажа. Також дітям потрібно бути справді комунікабельними та кмітливими, оскільки вони повинні активно відповідати на всі поставленні запитання, а тому швидко думати й генерувати нові ідеї.

- «Знайди нове призначення» - суть полягає в тому, що учні повинні знайти інше призначення для вже знайомих предметів, розглядаються всі варіанти учнів навіть найфантастичніші, найдивніші, бо в цьому якраз і проявляється оригінальність і нестандартність мислення учнів. Наприклад, можна запропонувати знайти нове призначення простій ложці чи помаді. Тобто тут учні розвивають уяву, оскільки під час вибору нового призначення для предмета вони спочатку уявляють, як тою самою ложкою можуть гратися в піку або пересаджувати квітку. Також розвивається зв'язне мовлення, бо вони не лише висловлюють свої ідеї, а також захищають їх аргументуючи свою думку.
- «Що трапиться, якщо…» - перед школярами постає завдання передбачити наслідки якоїсь події, яку можуть назвати як інші учні, сам вчитель, так само і способом жеребкування вибрати вже заготовленні ситуації по групах. Наприклад, можна поставити таке питання: Що буде, якщо зникне пора року зима? Після роздумів над цим питанням учні по черзі висловлюють свої думки або доповнюють відповіді однокласників. Це завдання зосереджене на розвиток в учнів початкової школи аналітичних навичок, вміння аргументовано висловлюватися, уявляти описану подію не пропускаючи деталей, а отже розвивати також довільну увагу, яку молодшим школярам важко надовго зосередити.

- «Буріме» - пропонуємо гравцям пари рим, які є кінцівками чотирьох рядків віршика, до того ж римуватися рядків може відрізнятися. Учням потрібно скласти початок кожного рядка, і як результат вони отримають кожен власний, оригінальний і неповторний римований вірш. Цією грою в дітей можна розвивати не лише творче мислення, уяву чи синтетичні навички, а й навички письма, а ще так можна виявити у багатьох дітей нахили чи таланти до складання віршів.
- «Ці три слова обов'язкові» - вчитель навмання обирає три будь-яких слова із випадкової книги, пропонує школярам вигадати та розповісти історію, у якій обов'язково будуть використані ці слова та оригінально обіграні. Переможцем стає той, хто найшвидше складе найцікавішу історію. В учнів розвивається креативність, фантазія, а оскільки вони змагаються, хто швидше складе історію, то завдяки духу змагання починають швидше думати, і слухаючи історії інших стають дуже уважними, щоб не повторюватися удосконалюють свої історії.
- «Крокодил» - за допомогою міміки, жестів один з учнів класу показує іншим задумане вчителем слово. А ті, своєю чергою, намагаються його відгадати, вимовляючи свої варіанти відповідей вголос по черзі. Діти розвивають здатність передачі емоцій мімікою, та виду діяльності жестами. А ще у всіх розвивається уява, оскільки той, хто показує пригадує все, що йому відомо про цей об'єкт чи дію й уявляє, як це показати, а інші відгадуючи, також уявляють що за слово це може бути.

У сучасному XXI столітті питання розвитку творчих здібностей є актуальним, бо теперішня школа спрямована на розв'язання проблемних завдань, нестандартних ситуацій у різних сферах суспільного життя. Якщо стара українська школа в основному формувала в учнів репродуктивне мислення, то нова дає можливість кожному розвинути свої творчі можливості та гнучкість мислення. Тому що саме у початковій школі у дітей добре працює фантазія і важливо її розвивати та направляти.

Отже, варто зауважити, що великі можливості для розвитку творчої діяльності має дослідницький метод. Молодші школярі отримують спеціальні завдання, які не заплановані програмою, проте формують у дітей уміння самостійно мислити, знаходити необхідний матеріал, ставити питання і самим знаходити відповіді на них. Бо, як відомо, обов'язковою ознакою творчого мислення є: здатність уявляти те, що раніше ніколи не бачив; вміння переводити словесний опис в наочний; а також, створювати нові образи; комбінувати нові ситуації з елементами минулого досвіду; розвиток інтуїції, швидкості й неординарність мислення. Тобто, розвиток творчого мислення справді позитивно впливає, і є необхідним для розвитку творчого мислення учнів молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf (дата звернення: 10.10.2023).
2. https://naurok.com.ua/rozvitok-tvorchih-zdibnostey-zasobami-teatralno-diyalnosti-283092.html (дата звернення: 10.10.2023).
3. https://vseosvita.ua/library/vpravi-ta-igri-dla-rozvitku-tvorcih-zdibnostej-molodsih-skolariv-125374.html (дата звернення: 11.10.2023).

Гук Орест Васильович,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти,
Процишин Роман Васильович,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальність 011 Освітні педагогічні науки,
спеціалізація «Інклюзивна освіта»

Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ У УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Нова трансформація суспільного розвитку вимагає розв'язання завдань інклюзивної освіти, які сьогодні постають на сучасному етапі її модернізації. У законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державному Стандарті Початкової Освіти йдеться про те, що ключова мета та завдання загальної середньої освіти - це орієнтація на всебічний розвиток особистості, її здібностей, талантів та створення необхідних умов для творчої самореалізації дитини з особливими освітніми потребами в навчальному процесі. Саме тому проблема творчого розвитку та формування творчих умінь визначається сьогодні однією з пріоритетних у сучасній освіті.

Демократичні перетворення, які сьогодні відбуваються в Україні зумовлюють зміну ставлення суспільства до проблем навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами через усвідомлення необхідності більше їх інтеграції у соціум. У шкільній освіті це призводить до розробки концептуальних положень, котрі дають можливість створювати умови для забезпечення рівності освоєння дітьми з особливими освітніми потребами різних ступенів освітнього стандарту. Запровадження інклюзивної освіти в заклади загальної середньої освіти відкривають нові можливості для дітей з особливими освітніми потребами. Діти з особливостями у розвитку мають можливість демонструвати вищий рівень соціальної взаємодії з однолітками в інклюзивному середовищі, це надає можливість розвивати комунікативні навички та соціальну компетенцію [1].

Специфіку розвитку творчих здібностей у дітей з особливими освітніми потребами слід визначати через з'ясування природи та сутності здібностей як психічного феномена. Така специфіка у розвитку дає можливість виявити закономірності реалізації та розвиток здібностей як таких. У загальному контексті під здібностями актуалізують індивідуально-психічні властивості особистості, котрі виявляються через цілеспрямовану діяльність та зумовлюють її успіх. Творчі здібності які здібності в загальному їх контексті мають складну структуру. У процесі конкретної діяльності формується не лише відповідні загальні здібності, але й початкові елементи спеціальних здібностей, які згодом формують креативність.

Дослідник К. Нечипоренко підкреслює необхідність у процесі дослідження здібностей врахування не тільки успішності здійснення певної діяльності, але й опис відмінностей у динаміці оволодіння знаннями, вміннями, навичками. У процесі розроблення

диференційованої моделі обдарованості та талантів дослідники в загальному аналізують найбільш значущі види здібностей – інтелектуальні, креативні, соціально-афективні, сенсомоторні. Відповідно розвиток здібностей здійснюється через формування, через використання ряду факторів, основним з яких є мотиваційний, тобто спрямованість на творчість, розвиток інтересів, ініціативності. До другої групи факторів-каталізаторів належать освітні та соціальні впливи, що є об'єктами ідентифікації та рольовими моделями [5].

У процесі формування творчих умінь передбачено такий комплекс – уміння мислити альтернативно, уміння аналізувати та синтезувати інформацію, здатність у створенні нових образів. Для того, щоб сформувати творчі вміння у дітей з особливими освітніми потребами вони мають бути залучені до діяльності з порівняння, класифікації, аналізу, синтезу, створення та проектування. Дослідниця К. Чепуренко вважає, що успішний розвиток та формування творчих умінь та здібностей у школярів з особливими освітніми потребами якісно залежить від певних педагогічних умов організації навчального процесу.

Поняття психолого-педагогічні умови розглядаються як взаємопов'язана та взаємозалежна сукупність компонентів навчально-виховного процесу, котрі можуть сприяти реалізації поставлених завдань та досягнення мети. Дослідники А. Литвин та О. Мацейко у своїх публікаціях наголошують на тому, що термін психолого-педагогічні умови має стосуватися всіх складників навчального-виховного та розвивального процесу – а саме: мети, формулювання завдань змісту, форм принципів та методів. Саме тому педагогічні умови є спеціально створеними в освітньому процесі.

Важливо зазначити що поняття психолого-педагогічні умови доцільно розглядати через зовнішні обставини, котрі забезпечують функціональне процесу що вимагає реалізації та упорядкування [4]. Отже, під психолого-педагогічними умовами ми розуміємо певний комплекс особливостей організації навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти дітей з особливими освітніми потребами, котрі детермінуються ефективним формуванням творчих умінь у них.

Значна увага з боку держави та суспільства в сучасних умовах приділяється дітям з особливими освітніми потребами, а саме розвитку їх творчих здібностей та талантів.Відповідно до цього постає необхідність переглянути концептуальні підходи, формулювання мети та завдань виховання, щоб оновити зміст інклюзивної освіти. Науковець Дурманенко О. вважає, що теоретично підгрунтям побудови нової виховної взаємодії в умовах інклюзивної освіти є створення сучасних особистісно-зорієнтованих концепцій виховання молодого покоління. Адже особливої актуальності набуває розвиток у дітей творчих здібностей, не когнітивних, а соціально значимих якостей. Саме завдяки формуванню творчої особистості дитина може продуктивно спілкуватися, адаптовуватися в колективі, досягати значного успіху [2].

Навчально-виховний процес в межах інклюзивного підходу потребує сьогодні застосування інноваційних педагогічних технологій, додаткових методів та засобів створення освітнього простору, котрі сприятливі для задоволення особливих освітніх потреб цієї категорії дітей. У контексті аналізу психолого-педагогічної літератури встановлено, що дослідники аналізують природу, сутність феномену творчі здібності. Дослідники зазначають, що творче становлення особистості дитини залежить від багатьох чинників, серед них чільне місце посідає культура та мистецтво.

Саме ці потужні засоби дають змогу сприяти розвитку уяви, мислення команікативних навичок, вміння адекватно розуміти один одного. Зображувальне мистецтво, театр, музика стають для дитини джерелом переживання радощів та забезпечують багатство вражень [50, 120].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баранюк І. Г. Василь Сухомлинський про гармонію емоційно-образного та логіко-розумового у вихованні дитини. *Рідна школа.* 2017. №4. С. 15–17.
2. Берт В. М. Мультимедіа в освіті: спеціалізований навчальний курс: навчальний посібник. Миколаїв : Дрофа, 2007. 224 с.
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
4. Василюк А. В. Педагогічні технології інклюзивного навчання : навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Вінниця, 2020. 175 с.
5. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 56 с.
6. Данілавічютє Е. А. Литовченко Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. К. : Видавнича група «А. С. К», 2012. 335 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

Демчук Вадим,
аспірант, кафедра теорії і методики виховання,
Sanscoffee@gmail.com

Рівненський державний гуманітарний університет

ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ (ЕСМ) НА РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ

В освітній реформі «Нова українська школа» особливу увагу приділяють розвитку емоційного інтелекту (з англ. Emotional Intelligence) учнів. На думку видатного вченого Д. Гоулмана, високий емоційний інтелект надає людині безліч переваг, серед яких: здатність розуміти власні й чужі емоції, усвідомлення своїх сильних сторін, впевненість у собі й прийняття себе, вміння відпускати помилки, висока емпатія, підвищена цікавість, яка може являтися додатковою мотивацією в процесі навчання тощо. Численні дані свідчать про те, що люди, які розуміють свої емоції, а також розшифровують почуття інших, мають перевагу в будь-якій сфері життя.

Невід'ємною складовою у формуванні емоційного інтелекту підлітків є позашкільна діяльність. Значну частину позашкільної діяльності учня у віці від 11 до 18 років займають соціальні мережі. Складно знайти сучасного підлітка, в якого немає акаунту щонайменше в одній соціальній мережі. Згідно з національним опитуванням, проведеному Common Sense Media у 2019 році, у дітей 11-річного віку у 53% випадків є смартфон [7]. Цей тренд росте з кожним роком, тому батькам й педагогам слід бути уважними до активності дітей в соціальних мережах, пам'ятаючи про потенційні наслідки, що можуть бути негативними для становлення емоційного інтелекту дитини.

Учені зі всього світу досліджують вплив електронних соціальних джерел (ЕСМ) на психіку підлітків. З розвитком інформаційних технологій проблема стає все актуальнішою, тому очевидна потреба у збільшенні кількості детальних досліджень.

Як показало дослідження, опубліковане в журналі Computers in Human Behavior 10 грудня 2016 року, використання кількох платформ соціальних мереж сильніше пов'язане з депресією та тривогою серед молоді, ніж загальний час, проведений в інтернеті. Ці результати були отримані в результаті опитування 1787 молодих осіб. Аналіз показав, що люди, що повідомили про використання найбільшої кількості соціальних мереж, мали більш ніж втричі більший ризик виникнення депресії та тривог відносно людей, що користувались малою кількістю ЕСМ або які взагалі не користувались. На думку провідного автору Брайана Прімака, доктора медичних наук, директора Центру досліджень медіа, технологій і охорони здоров'я Університету Пітсбурга, дитина часто перемикається між застосунками, залучається на кількох пристроях, тому така багатозадачність пов'язана із погіршенням уваги, пізнання і настрою.

Важливі потреби підлітків полягають у спілкуванні та моральній підтримці. Якщо дитина не задовольняє ці потреби в реальному житті, то вона починає задовольняти їх в соціальній мережі, що дає можливість «втекти» від труднощів та проблем, що виникли на певному етапі соціалізації. Підліток не повинен звикати до одинокості внаслідок постійного моніторингу ЕСМ. Як правило, віртуальний простір для дитини більш привабливий та цікавий, аніж фізична реальність.

Дослідження вчених з університету Ессекса та коледжу Лондона вказують на те, що кількість проведеного часу в соціальних мережах 10-річної дитини, має вплив на емоційне

здоров'я дитини в майбутньому підлітковому віці. Психічне благополуччя підлітка погіршується, в більшій мірі у дівчат, що може бути пов'язане з надчутливістю дівчат підліткового віку до ЕСМ та соціальних порівнянь, що присутні у мережі у великій кількості.

Віртуальний простір викликає справжні емоції, тому важливо донести підлітку важливість фільтрації контенту, критичного підходу, що може підвисити шанси на отримання позитивних наслідків від використання соціальних мереж.

За даними аналітичної платформи NewsGuard, п'ята частина всього контенту популярної соціальної мережі TikTok може містити дезінформацію. Ними також було виявлено, що пошукові алгоритми TikTok можуть автоматично підтягувати користувачам конспірологічний або псевдонауковий контент. Інформація в інтернет мережі є недостатньо організованою та керованою.

Вчитися критично оцінювати контент – надзвичайно важлива складова у процесі розвитку емоційного інтелекту підлітка. Саме тому все більше загострюється необхідність введення додаткових інтерактивних цікавих методів в сучасній освіті та вихованні. Використання соціальних мереж вчителем в освітніх цілях є вкрай рідкісним явищем. Викладач може використовувати соціальні мережі як інструмент, не обов'язково, користуючись за прямим призначенням, адже ведення соціальної мережі потребує щонайменше часових ресурсів. До прикладу, наглядно демонструвати приклади фейкових матеріалів чи міфів та їх подальшого руйнування. Дуже цікавим та корисним інтерактивним елементом може бути залучення підлітків до сумісного аналізу псевдо-наукового контенту, що буде сприяти розвитку критичного та креативного мислення учня.

ЕСМ можна використовувати для забезпечення зворотного зв'язку з учнями та їх батьками, для організації та контролю за самостійною індивідуальною роботою учнів, для роботи над навчальними проектами.

Отже, вивчення впливу соціальних мереж на емоційний інтелект учнів - це надзвичайно важлива тема, що потребує подальшого дослідження. ЕСМ, як правило, використовуються з розважальною, комунікативною чи загально-пізнавальною метою. Надмірне користування електронними соціальними мережами може призводити до безлічі негативних наслідків для емоційного інтелекту підлтіків, таких як: виникнення депресії, тривожності, збільшення почуття самотності тощо. Та за умови кращого розуміння принципів роботи ЕСМ можна більш ефективно використовувати всі можливості цих нових медіа та не допустити негативних наслідків від їх використання підлітками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильківський І. Виховання емоційного інтелекту учнів середнього шкільного віку, 2021. с. 140–142.
2. Гоулман Д. Емоційний інтелект. пер з англ. С.-Л. Гумецької. Харків : Віват, 2020. 512 с.
3. Електронні соціальні мережі як інструменти сучасного навчального середовища: глосарій / [Ю.М. Богачков, О.Ю. Буров, Н.П.Дементієвська та ін.]; за заг. ред. О.П. Пінчук. – ІІТЗН НАПН України, 2015. – 34 с.
4. Слободяник О.В. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, ВПЛИВ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПІДЛІТКІВ УДК 379.8.09.
5. Негативний вплив соціальних мереж на успішність//Український національний портал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.arattaukraine.com/news_ua.php?id=11408.
6. Goleman D. London: Bloomsbury; 1995. Emotional Intelligence: Why it can Matter More Than IQ. [Google Scholar].
7. Charles Nechtem Associates August 2021 EAP: 800-531-0200.

К.В. Каграманян,
студентка 4 курсу, група ЦТ-41,
Навчально-науковий інститут автоматики,
кібернетики та обчислювальної техніки

Національний університет
водного господарства та природокористування

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ В УМОВАХ КАРАНТИНУ

На сьогоднішній день в умовах карантину, відбувається вимушений перехід до дистанційної форми навчання, де очні етапи мають органічно поєднуватись з віддаленими, причому їхнє чергування має відбуватися за необхідності, яка диктується умовами карантинних обмежень. У статті висвітлена актуальна проблема – забезпечення віддаленого викладання окремих шкільних предметів, зокрема предмету «Інформатика». Наведено різні способи та підходи до навчання, запропоновано цифрові навчальні інструменти, які можна використовувати як альтернативу локальному програмного забезпеченню під час дистанційного навчання.

Вступ. У березні 2020 року через запроваджений у зв’язку з пандемією карантин освітні заклади України здійснили терміновий перехід на дистанційну форму здобуття освіти. Міністерство освіти і науки України надало автономію закладам освіти та можливість самостійно організовувати дистанційне навчання, обирати технології цифрові інструменти тощо. Але життєві реалії показали, що готовність до кризисного переходу на дистанційне навчання залишає бажати кращого. Так при викладанні природничих дисциплін виникають проблеми проведення обов'язкових лабораторних робіт, саме інформатики – використання ліцензійного програмного забезпечення, математики та тих же природничих дисциплін – швидкого показу та обміну формулами, графіками, моделями тощо[1].

Карантин вплинув на всі без виключення уроки. Навіть на інформатці. Хоча зі сторони, звісно, може здатися, що саме інформатику було викладати найпростіше, адже ця дисципліна безпосередньо пов'язана з інтернетом, різноманітними ресурсами та передбачає використання техніки. Утім, і тут були свої нюанси. Уроки інформатики змінилися. Особливо у початковій школі, локдаун змусив шукати нові методи та прийоми роботи[2].

Виклад основного матеріалу. Важливим, на нашу думку, є взагалі розуміння вчителем інформатики, що являє собою дистанційне навчання. На сьогодні в нормативних документах України можна зустріти різні терміни, зокрема: дистанційна форма здобуття освіти, дистанційне навчання, дистанційна форма навчання, технології дистанційного навчання тощо. В багатьох науково-педагогічних працях такі терміни, як онлайн навчання, віртуальне навчання, дистанційне навчання, цифрове навчання розглядаються як синонімічні [1].

В Законах України «Про вищу освіту» та «Про освіту» зазначається, що дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (стаття 49) [3-4].

Розглянемо особливості побудови віртуального середовища для навчання інформатики принаймні з двох боків:

1. Відповідність загальним викликам трансформації способу навчання з очного на віддалений, що притаманні будь-якому шкільному предмету та передбачають визначення:
   - місця для навчання (з вільним чи авторизованим доступом);
   - способу постачання контенту (засобами платформ LMS, CMS, іншими інструментами);
   - способів організації взаємодії та надання зворотного зв'язку (миттєвого, відтермінованого);
   - інструментів оцінювання (формувального, підсумкового) та ін.
2. Відповідь на виклики, що породжуються об'єктом вивчення та вимагають застосування онлайнових візуалізацій, симуляцій, вебмоделей, хмарних середовищ як уніфікованих аналогів окремих пристроїв, програм або способів обробки інформації.

Нове положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти дало змогу вчителю інформатики обирати певний режим роботи з матеріалами уроку: синхронний чи асинхронний. Варто наголосити, що кожен з них має бути підтриманий відповідними організаційними заходами, програмним забезпеченням та навчально-методичним комплектом матеріалів.

Синхронний режим - це такий вид взаємодії, коли всі учасники навчального процесу спілкуються, навчаються та передають один одному інформацію в спільному електронному середовищі. При цьому вони використовують спеціальні програми для аудіо- та відеоконференції. Такий формат найбільш схожий до оффлайн навчання.

Асинхронний режим передбачає такий вид взаємодії, під час якої учасники взаємодіють між собою із деякою затримкою в часі, обмінюючись завданнями та їх розв'язком за допомогою різноманітних засобів дистанційного зв'язку, таких як електронна пошта, форуми, соціальні мережі, тощо. Це вже більш самостійна форма навчання, яка має бути під контролем вчителя[5].

Для синхронного режиму (вебінари, онлайн уроки, онлайн наради, діалоги, диспути тощо) належну організаційно-комунікаційну підтримку надає використання платформи Zoom, відеотрансляцій Instagram та Facebook, Skype, Google Meet, Google Hangouts, Jitsi[1].

Найбільшою популярністю у 2022 році користуються такі засоби проведення онлайн уроків як: Zoom та Google Meet

Прирівняємо сервіс Google Meet до сервісу Zoom. Яка плаформа найкраще підходить для навчання?

Табл.1. **Порівняння Google Meet та сервісу Zoom**

	Google Meet	**Zoom**
Максимальна тривалість зустрічі	300 годин	24 години
Максимальна кількість учасників	250	1000
Кількість зустрічей	Необмежений	Необмежений
Доступна безкоштовна версія	Так	Так
Приєднуйтесь з браузера	Так	Так
Мобільні додатки	Так	Так
Зберігання запису	Його можна зберегти на Google Drive.	Його можна зберегти в хмарі Zoom.
Інтелектуальне шумозаглушення	Так	Так
Шифрування під час транспортування та в стані спокою	Так	Так
Підтримка клієнтів	24/7	24/7

Отже, Zoom є хорошим вибором для проведення пар, чи уроків предмету "Інформатика" з великим числом учасників і використанням широких функцій. Google Meet більше підійде для проведення зустрічей з малим і середнім числом учасників. Перевага Zoom перед Meet значно зменшилася за останній час, оскільки Google додав багато нових функцій.

Аналіз досвіду роботи вчителів інформатики в синхронному режимі від початку «карантинного» навчання та постійно обговорюваного на курсах підвищення кваліфікації та в онлайн консультаціях з червня 2020 року, показав, що виникає ситуація, коли деякі батьки, вчителі та керівники закладів освіти сприймають дистанційне навчання саме як застосування лише такої комунікаційної платформи (наприклад, лише платформи Zoom), не усвідомлюючи, що це – лише окремий маленький елемент для спілкування з учнями онлайн. До того ж очевидно, що обов'язковою умовою проведення синхронного уроку є запис його онлайн-трансляції для учнів, які не змогли вчасно доєднатись з певних причин (раптова відсутність інтернету, хвороба тощо). Це «невелике» уточнення призводить до необхідності знайти та залучити ще одну платформу: вже не для спілкування, а для розміщення навчальних матеріалів, тобто продовжити навчання та перейти до асинхронного режим.

Для роботи в асинхронному режимі можуть бути рекомендовані платформи Google Workspace, Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Office 365, Google сайти та блоги Blogger, блокноти Microsoft OneNote, віртуальні дошки і тд. Треба підкреслити, що при асинхронній роботі обов'язковим є надання детального пояснення про особливості та бажані способи роботи з навчальним матеріалом; також ці матеріали мають містити достатні для застосування і засвоєння коментарі та переходи між фрагментами: озвучена презентація, навчальний відеоролик, інструктивні дописи тощо. Недопустимим, на нашу думку, є розміщення. навчальних презентацій без озвучування або шаблонів документів без алгоритмів роботи, як це вчителем зазвичай подається учням на очному уроці, щоб бути відкоментованим під час проведення. Важливим моментом при асинхронній роботі є достатній рівень деталізації інструкцій. Учень має чітко розуміти, що і як треба виконати, як надіслати роботу на перевірку, як дистанційно спілкуватись з вчителем, як запитати про допомогу тощо.

Таким чином, особливості й проблеми викладання предмету «Інформатика» в дистанційній формі мають дуальний характер. З одного боку, як і дистанційне навчання будь-якому іншому шкільному предмету, навчання інформатики має брати до уваги усі загальні зауваження, зазначені вище: необхідність проведення та дублювання синхронної частини уроку, обов’язковість утримання безперервного часу, що проводять учні за комп’ютером, в межах безпечних норм, потреба у прогнозуванні навантаження учня з огляду на збільшення часу, який доведеться витратити через підвищення рівня самостійності роботи, проєктування і розроблення дидактичних одиниць з вичерпною інформативністю та точними і зрозумілими вказівками щодо виконання. З іншого боку, має тривати постійний пошук та вибір оптимальних вебінструментів як достойної альтернативи локальному програмному забезпеченню, що підтримує належний рівень опанування учнями практичних навичок володіння ІКТ, передбачених програмою предмету[1].

Висновок. У даній статті було розглянуто особливості викладання інформатики у різних закладах освіти, проаналізовано методи та головні умови при поданні інформації та проведені уроків чи пар предмету ‘’Інформатика’’ в умовах карантинних обмежень. В результаті ми дізнались що впроваждження цифрових технології та процесу цифровізації

освітнього процесу в закладах освіти роблять освітній процес мобільним, диференційованим та індивідуальним. При цьому вони не замінюють викладача, а гармонійно доповнюють його. Цифрові технології надають ряд нових можливостей, як для викладачів так і для студентів, зокрема: отримання задоволення від захопливого процесу спілкування і пізнання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1 ДИСТАНЦІЙНЕ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ: ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ, ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ/Сокол І. М. Доцент, Стадниченко К. В. Старший викладач /Запоріжжя, Україна (дата звернення: 01.12.2023).

2 Карантин та викладання інформатики у початковій школі: корисні поради [Електронний ресурс]. URL: https://naurok.com.ua/post/karantin-ta-vikladannya-informatiki-u-pochatkoviy-shkoli-korisni-poradi (дата звернення: 01.12.2023).

3 Про вищу освіту: Закон України від 26.02.2021 № 1556-VII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 01.12.2023).

4 Про освіту: Закон України від 01.01.2021 № 2145-VIIIШ. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 01.12.2023).

5 Синхронне й асинхронне дистанційне навчання. [Електронний ресурс]. URL:https://www.pedrada.com.ua/article/2924-sinhronne-y-asinhronne-distantsyne-navchannya(дата звернення: 01.12.2023).

Кантаржи Наталія Дмитрівна,
к.е.н., доцент,
Дружинін Микола Сергійович,
Адамкевичус Кирило Юрійович,
студенти Національний авіаційний університет
sokolova@ukr.net

ІНКЛЮЗІЯ В ЗДО

Вступ. / Introductions. До недавнього часу в корекційно-розвиваючій освіті дітей з особливими освітніми потребами (ООП) переважав процес інтеграції, тобто зближення двох освітніх систем – корекційної та загальної, роблячи межі між ними менш помітними. Інтегрована у загальноосвітнє середовище дитина залишається під її патронатом: вона або навчається у спеціальній групі при масовому закладі, або обов'язково отримує корекційну допомогу, навчаючись у звичайній групі закладу дошкільної освіти (ЗДО).

Останнім часом дуже часто став використовуватися термін інклюзивна освіта дітей, який включає спільне навчання дітей з нормою розвитку та дітей з особливими освітніми потребами. Впровадження інклюзивної освіти сприяє реструктуризації культури освітнього закладу, захоплюючи у свій процес усіх учасників: освітян, дітей, батьків. Інклюзивна освіта є унікальним процесом доступної освіти для кожного, в якому долаються будь-які бар'єри.

Даний вид освіти має сенс лише тоді, коли кожній дитині, незважаючи на наявні у неї фізичні, емоційні, соціальні чи інтелектуальні особливості, надано можливість участі у загальному процесі виховання та навчання.

Мета роботи. / Aim. Теоретично розглянути та обґрунтувати особливості впровадження інклюзії в ЗДО.

Матеріали та методи./Materials and methods. Під час написання тез було використані такі методи дослідження: аналіз спеціальної та методичної літератури за темою тез, синтез та структурування даних, отриманих при теоретичному аналізі тощо.

Результати та обговорення./Results and discussion. Короткий огляд літератури показав, що інклюзивна освіта розглядається з погляду понять, і навіть описуються нормативно-правові документи, і складові і проблемні аспекти інклюзивного дошкільного освіти з прикладу дитячого садка. У літературних джерелах порушується проблема особливостей організації освітнього середовища для дітей з особливими потребами в умовах сучасного дошкільного закладу, а також наголошується на важливості підготовки вихователів до роботи з дітьми, які мають обмежені можливості здоров'я (ООП). Дослідження відображають питання готовності суб'єктів освітнього середовища до реалізації завдань інклюзивної освіти в умовах дитячого садка. Багато авторів рекомендують використання опитувальників закритого типу як для педагогів, так і для законних представників – рідних та близьких дітей, які відвідують дошкільну установу. Отримані таким чином дані використовуються для проектування індивідуальних освітніх маршрутів для дітей із ООП. Публікації, які представлені у масовому доступі у мережевих та методичних джерелах носять практико-орієнтований характер, оскільки в таких роботах описується психологічний супровід освітнього процесу в інклюзивних групах дошкільної

освітньої організації (ДОО), а також наводяться найважливіші принципи психологічного супроводу та інклюзивної освіти (облік вікових психофізичних можливостей кожної дитини, залучення дітей з ООП до загальних норм і правил, розподіл навантаження за основною програмою тощо).

Однак, на наш погляд, слід приділити увагу позитивним та негативним явищам, зумовленим реалізацією програм інклюзивної освіти, особливо на місцях, тобто у конкретних освітніх організаціях. Очевидно, що йдеться про підготовленість вихователів до такої роботи, реально наявні освітні умови, розроблені відповідно до вимог освітніх програм для дітей з ООП.

Багатьом дітям, які мають відхилення у розвитку навіть із великими зусиллями сім'ї, без взаємодії із соціумом, у майбутньому досить важко дається

взаємодія коїться з іншими у різних сферах. В останні роки в нашій країні постало питання про виховання та навчання дітей з ООП. Закриваються спеціальні школи, а що приходить натомість?

Держава приймає рішення щодо включення дітей з ООП до загального освітнього процесу. Тим самим відкривається нова галузь – інклюзивна освіта, яка має на увазі під собою розкриття кожної дитини за допомогою основної освітньої програми, яка вважається досить складною для особливої дитини, але в основному відповідає її можливостям. Інклюзія передбачає необхідні умови для освоєння цієї програми та соціалізації у суспільстві.

Одним із важливих аспектів цієї проблеми є взаємодія дітей з ООП із соціальним середовищем. Багато дітей з ООП відчули на собі «бар'єри» на шляху їхньої соціалізації у суспільстві. На основі цього аспекту сформувався один із головних принципів інклюзії – визнання рівного права для дітей з ООП. Реалізація прав дітей з ООП на гідну освіту має торкатися всіх сторін життя нашого суспільства. Насамперед – це робота держави, тобто створення нормативно-правової бази, підготовка педагогічних кадрів, підвищення їхньої кваліфікації та професійна перепідготовка за програмами спеціальної (дефектологічної) освіти. Необхідна також підготовка самого суспільства (її осередку) – сім'ї, інших соціальних інститутів, з якими взаємодіють діти з ООП та інваліди, їхні законні представники, що дозволить більш успішній соціалізації таких дітей, навчальної адаптації на різних етапах життєвого шляху.

Звичайно, однією з важливих умов реалізації програм інклюзивної освіти є підготовка педагогічних працівників у сфері отримання необхідних знань та досвіду виховання та навчання дітей з ООП. Психолого-педагогічна підготовленість вихователів ЗДО розглядається як особлива професійна компетентність, що формується за безпосередньої практики спілкування та спільної діяльності з дітьми, що мають особливі освітні потреби. Поряд із цим зазначається, що лише поєднання матеріально-технічного, програмного, методичного та кадрового забезпечення гарантує повноцінну, добре організовану систему комплексного навчання та виховання дітей з ООП.

Однією з протиріч у реалізації інклюзивної освіти є відсутність готовності батьків, чиї діти відвідують звичайні дитячі садки, приймати умови впровадження інклюзії, оскільки побоюються, що звичайні програми стануть для їхніх дітей дещо слабкими, не цікавими, що може вплинути на мотивацію здорових дітей відвідувати освітню установу. Адже саме батькам належить пояснювати своїм дітям те, що «...всі діти різні..., деякі з них можуть з раннього дитинства хворіти, а тому у них можуть бути проблеми з розвитком. Але вони такі самі, як і ви, як і всі інші. з ними треба грати та спілкуватися.». Якщо всі ці сторони дотримуються, ідея інклюзивної освіти може бути успішно реалізована в ЗДО.

Аналізуючи сучасну практику в питаннях реалізації інклюзивної освіти, можна виділити такі переваги:

1. Діти з ООП можуть розвиватися у всіх галузях.
2. У здорових дітей розвивається розуміння, що всі діти різні, але дуже схожі; з'являється вміння встановлювати та підтримувати дружні стосунки з дітьми з ООП, незважаючи на їх особливості.
3. Позитивною стороною інклюзії для педагогів є оволодіння новими психолого-педагогічними методами, що враховують індивідуальні особливості дітей з нормою розвитку та з ООП.
4. Інклюзивна освіта дозволяє однаково активізувати можливості дітей з нормою розвитку та з ООП.

Поряд із позитивними явищами, слід зазначити ряд недоліків, до яких можна віднести:

- наявність психологічної непідготовленості педагогів, батьків та дітей з нормою розвитку до прийняття дітей з ООП до загальноосвітньої групи дитячого садка;
- відсутність чітко фіксованої нормативно-правової бази організації процесу інклюзивного навчання;
- відсутність вузьких фахівців (логопедів, психологів, дефектологів) та штатних одиниць педагогів-тьюторів відповідно до необхідності надання допомоги в адаптації та подальшого перебування дітей з ООП у загальноосвітніх установах;
- не завжди наявні розроблені програми та методичні рекомендації щодо організації інклюзивної освіти у групах дитячого садка.

Висновки./Conclusions. Таким чином, зміни в системі спеціальної дошкільної освіти та створення системи інклюзивної дошкільної освіти вимагають системного компетентністного підходу до підготовки не лише нормативно-правової бази, базових загальноосвітніх дошкільних закладів (груп), педагогічних кадрів для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, але й самого суспільства для комфортної адаптації та перебування дітей із ООП в умовах загальноосвітніх дошкільних закладів. Хочеться вірити, що на шляху реалізації інклюзивної освіти будуть вирішені комплексні питання, що стосуються нормативно-правої бази, освітнього простору та методичного супроводу дітей з ООП та дітей, що нормально розвиваються, а також підготовка педагогічного персоналу та включення до штату роботи ЗДО вузькоспрямованих спеціалістів у сфері спеціальної (дефектологічної) освіти.

Костюкович Марія
здобувачка ОС «магістр»
спеціальності 012 «Дошкільна освіта», ІІ курс, РДГУ
Керівник: ***Найда Р. Г.,*** *доктор пед. наук, доцент*

ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Проблема формування пізнавальної активності в процесі пошуково-дослідницької діяльності дітей старшого дошкільного віку на сучасному етапі є важливою та актуальною. Дошкільний вік є ключовим періодом у розвитку дитини, коли формуються основи пізнання, інтелектуальні здібності та активність. Проте, в сучасному світі, де великий обсяг інформації доступний через різноманітні джерела, виникає проблема стимулювання цікавості дітей до активного вивчення оточуючого світу.

Основні аспекти проблеми включають:

Зменшена зацікавленість: Деякі діти можуть проявляти обмежений інтерес до навчальних матеріалів та відчувати втому від постійного навантаження інформацією. Коли навчання здійснюється через одноманітні методи без варіацій і цікавих форм, це може спричинити втому та зниження інтересу до вивчення нового матеріалу; якщо навчальна програма перебільшує за обсягом або складністю матеріалу для даного віку, це може викликати втому та розлад у зацікавленості; надмірне навантаження без достатнього відпочинку може призвести до втоми та зниження уваги до навчання; якщо навчальний матеріал не відповідає інтересам та потребам дитини, це може призвести до втрати зацікавленості.

Для вирішення цих проблем можна використовувати різноманітні підходи, такі як застосування інтерактивних методів навчання, використання ігрових елементів, спрямованих на підвищення мотивації та зацікавленості, а також адаптацію навчального матеріалу до індивідуальних потреб та інтересів дитини. Важливо створити стимулююче та цікаве навчальне середовище, що сприятиме активній участі дітей у процесі навчання та дослідження.

Відсутність стимулювання: Недостатність стимулюючого середовища, яке б сприяло активній дослідницькій діяльності дитини та розвитку її пізнавальних здібностей. Недостатність доступу до різноманітних матеріалів та інструментів для пізнавальних експериментів може обмежувати можливості дітей для самостійного вивчення та дослідження; якщо навчальне середовище має обмежений або недостатньо різноманітний набір матеріалів, це може призвести до обмеження можливостей дітей для досліджень та експериментів; недостатність організованих або стимулюючих активностей, які б заохочували дітей до активного дослідження та вивчення, може призвести до зниження інтересу до навчання; якщо навчальний процес не передбачає достатньо взаємодії, обміну ідей та колективної роботи, це може зменшити зацікавленість дітей у навчанні.

Для подолання цих проблем важливо створювати стимулююче навчальне середовище, яке б сприяло активному вивченню та дослідженням. Це може включати забезпечення доступу до різноманітних матеріалів, використання інтерактивних методів навчання, організацію додаткових стимулюючих заходів і активностей для учнів.

Брак методик: Необхідність в розробці та впровадженні спеціальних методик та підходів, спрямованих на підвищення пізнавальної активності та цікавості дітей до процесу навчання та дослідження. Розробка та впровадження методик, які активно залучають дітей до процесу навчання через використання інтерактивних та групових активностей. Це може включати групові дослідження, обговорення та обмін ідеями, спільні проекти; розробка навчальних програм з використанням елементів гри, що сприяють зацікавленості дітей у процесі навчання. Графічні матеріали, інтерактивні завдання та вправи можуть стати важливою складовою підвищення інтересу до вивчення; створення методик, які базуються на практичній діяльності та дослідницьких вправах, де діти можуть застосовувати свої знання в реальних ситуаціях; розробка методик, що враховують індивідуальні особливості кожної дитини. Це може означати створення різноманітних шляхів навчання для задоволення потреб кожного учня; впровадження сучасних технологій в навчальний процес для створення інтерактивних та цікавих методик, таких як віртуальні екскурсії, відеоуроки тощо.

Розробка та впровадження таких методик може сприяти активізації пізнавальної активності та цікавості дітей до навчання та дослідницької діяльності, створюючи стимулююче навчальне середовище для їхнього розвитку.

Вікові особливості: Врахування психофізіологічних та когнітивних особливостей дітей старшого дошкільного віку для ефективного стимулювання їх пізнавальної активності. Діти старшого дошкільного віку поступово розвивають своє мислення, але вони ще не завжди можуть зрозуміти абстрактні або складні концепції. Методи навчання повинні бути спрощеними, конкретними та зорієнтованими на їхні можливості розуміння; врахування природної цікавості дошкільників до дослідження світу навколо. Завдання та методи навчання повинні стимулювати цю цікавість та активізувати бажання вивчати нове; важливо враховувати соціальний аспект розвитку дітей цього віку. Робота в групах, спільні проекти та взаємодія з однолітками можуть бути корисними для їхнього навчання; рухова активність має велике значення для дітей старшого дошкільного віку. Методи навчання можуть включати рухові вправи та ігри, які сприяють не лише пізнавальному процесу, а й розвитку моторики; дитина цього віку може мати обмежену здатність до тривалої концентрації та уваги. Методи навчання повинні бути варіативними та цікавими, щоб залучити увагу дитини.

Врахування цих особливостей в процесі розробки методик навчання допомагає створити сприятливу атмосферу для ефективного навчання та підвищення пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку.

Роль педагога та оточення: Важлива роль педагога та близького оточення у формуванні позитивного ставлення до навчання та підтримці активної дослідницької діяльності дитини. Педагог та оточення повинні створити сприятливу атмосферу, де дитина почувається безпечно та з комфортом, що сприяє її бажанню вчитися та досліджувати нове; педагог повинен сприяти розвитку самостійності дитини, дозволяючи їй самостійно досліджувати, задавати питання та шукати відповіді; важливо підтримувати позитивне ставлення до навчання, підкреслюючи успіхи дитини, заохочуючи її та висловлюючи підтримку навіть у випадках невдач; педагоги та оточення є важливим прикладом для дітей. Їхня власна зацікавленість у вивченні та дослідженнях може стати стимулом для дітей; розуміння індивідуальних особливостей кожної дитини допомагає педагогу створити спеціальні підходи, які відповідають їхнім потребам та інтересам; важлива

взаємодія з батьками для підтримки дитини в процесі навчання та стимулювання позитивного ставлення до навчальних занять.

Роль педагога та близького оточення полягає не лише у передачі знань, але й у створенні відкритої, заохочуючої та підтримуючої атмосфери, що сприяє активному навчанню та розвитку дитини.

Розв'язання цієї проблеми вимагає комплексного підходу, що включає в себе розробку нових методик, використання інтерактивних технологій, створення стимулюючого навчального середовища та підтримку з боку педагогічного колективу та батьківської громадськості.

Мета дослідження – розкриття та аналіз впливу пошуково-дослідницької діяльності на формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пізнавальна активність - діяльний стан особистості, що характеризується прагненням до навчання, розумовій напрузі і прояву вольових зусиль у процесі оволодіння знаннями[1, с. 32].

Пізнавальна активність - складне психічне утворення. Вона властива будь-якій людині. Допитливість, прагнення пізнати дійсність - важливі якості особистості. Пізнання завжди опосередковується практикою, минулим досвідом. Воно визначається потребами людини - цілями, мотивами, інтересами. Тому пізнання завжди має активний виборчий характер.

Пізнавальна діяльність відбувається в спеціально організованих умовах. В цих умовах пізнання носить цілеспрямований характер[5, с. 68].

Пізнавальна активність дошкільника проявляється в можливості перетворення заданих для засвоєння знань у відповідності з конкретними цілями і завданнями засвоєння, тому слід розрізняти дві його сторони: що (який зміст має) і як (якими розумовими засобами) воно фактично засвоюється.

Засвоєння знань є процес активної переробки дитиною суспільно - історичного досвіду, зміст і форми якої повинні відповідати можливостям дитини відтворити цей досвід у власній діяльності, предметно - ігрової, практичної, навчальної, трудової, суспільно - корисної.

У пізнавальної активності відзначається яскраво виражена вікова динаміка. Розумова активність у старших дошкільників зовні проявляється у поведінці. У цьому віці діти охоче відповідають на запитання, вони відкриті для його впливу. Вони повністю довіряють авторитету дорослого, у всьому йому наслідують, слідують його порад і рекомендацій, заданим зразком засвоєння[4, с. 24].

Щоб домогтися пізнавальної активності, вихователю треба щоразу не тільки чітко уявляти цілі та завдання заняття, але і моделювати ту розумову діяльність дітей, яка необхідна для реалізації цих цілей. Вихователю необхідно планувати не тільки систему знань (понять, визначень, термінів), а і послідовність їх узагальнень, але і систему тих розумових операцій, які має виконати дитина, щоб засвоїти ці знання. Потрібно створити своєрідну технологію «думання». Навчання такої технології і є основний шлях формування пізнавальної активності.

При формуванні пізнавальної активності старших дошкільників експериментування розглядають як метод, близький до ідеального. Знання, почерпнуті не з книг, а здобуті самостійно, завжди є усвідомленими і більш міцними. За використання цього методу навчання виступали такі класики педагогіки, як Я. А. Коменський, Г. Песталоцці, Ж. Ж. Руссо, К. Д. Ушинський і багато інших[2, с. 79].

Особливості діяльності експериментування були вивчені в цілому ряді дослідження. Основа пізнавальної активності дитини в експериментуванні є протиріччя між сформованими знаннями, вміннями, навичками та засвоєним досвідом досягнення результату. А також протиріччя методу проб і помилок і новими пізнавальними завданнями, ситуаціями, що виникли в процесі постановки мети експериментування та її досягнення. Найчастіше дорослі використовують в роботі форму прямого навчання. Їм легше самим розповісти дітям певні відомості по темі заняття, ніж організувати процес цілеспрямованого самостійного дитячого обстеження об'єкта і поступового приходу дошкільнят до позитивних або негативних результатів[3, с. 38]. Таке навчання можна назвати пасивним, тобто дитина пасивно слухає, запам'ятовує, але сама в активному вивченні об'єкта не бере участь. Способом пасивного навчання у дитини немає шансів розвинути високу пізнавальну активність.

Висновки.

Згідно проведених досліджень, висновок вказує на успішність цього підходу у сприянні активному навчанню та позитивному розвитку дітей.

Пошуково-дослідницька діяльність виявляє позитивний вплив на формування пізнавальних процесів у старших дошкільників, зокрема сприяє їхній цікавості до навчання, розвитку самостійності, вмінню аналізувати, узагальнювати та висловлювати власні думки. Такий підхід не лише розширює знання дітей про світ навколо, а й виховує критичне мислення та розвиває творчі здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневська Н.А. Основи педагогічної психології: Навч. посібник. Київ: Видавництво "Атіка", 2014.
2. Гавриш Н. Психологія взаємодії учасників освітнього процесу в дошкільному закладі: Навч. посібник. Київ: Видавничий дім "Слово", 2013.
3. Дзюба. Т. П. Освітні ігри для дітей старшого дошкільного віку. Київ: Генеза, 2018.
4. Дубасенюк О. Психолого-педагогічні аспекти організації пошуково-дослідницької діяльності старших дошкільників. Київ: Літера, 2019.
5. Зязюн І.А. Теорія і методика навчання: Підручник. Київ: Видавничий дім "Освіта", 2008.

Крисак Іван Андрійович,
здобувач фахової передвищої освіти,
спеціальність 123 комп'ютерна інженерія
Науковий керівник: ***Крисак Лариса Василівна,***
кандидат пед. наук, викладач англійської мови.

Вінницький технічний фаховий коледж

МЕТОДИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Нині багато людей у світі активно вивчають англійську мову. Вона потрібна їм для вирішення різних проблем: подорожування, працевлаштування, комунікація, навчання, саморозвиток тощо. На ринку освітніх послуг пропонується багато освітніх продуктів, як дозволяють успішно опанувати англійську мову у найкоротші терміни в залежності від запиту клієнта. Методисти розробляють методи вивчення англійської мови. Розглянемо традиційні та новітні методи для успішного опанування мовою.

Граматико-перекладний метод навчання є традиційним методом. Він полягає у вивченні граматичних правил та роботи з текстом. Тексти перекладаються на рідну мову та навпаки. Недоліком методу є відсутність розмовної практики і тривалий час на опанування.

Метод занурення у середовище. Учитель, з першого заняття, розмовляє тільки англійською мовою. Для того, щоб учні краще його розуміли, використовує креолізовані матеріали (аудіо, відео, жести).

Методика занурення в середовище для отримання максимального результату, повинна дотримуватись кількох правил: відмова від прямого перекладу – лексика повинна асоціюватися не з аналогом у рідній мові, а з образом предмета, ознакою, дією. Величезну роль у побудові цього образу відіграють жести й наочність. Це сприяє інтуїтивній побудові фрази, без опори на рідну мову та штовхає реципієнта до прямого вивчення. Варто також на початку занурення ігнорувати мовні помилки, тобто студент повинен думати не про те, як сказати, а про те, що сказати [1].

Комунікативний метод вивчення мови є одним з популярних способів вивчення англійської мови. Акцент робиться не на читанні та вивченні правил, а на живому спілкуванні в різних контекстах, програванні ситуацій на усілякі теми. В основі методики лежить здатність говорити. Тому саме розмовної мови віддається велика частка часу. Граматика вивчається у процесі спілкування, а завдання спрямовані на те, щоб людина мала змогу вільно спілкуватися.

Callan Method – це методика інтенсивного вивчення англійської мови, розроблена Робіном Калланом. Його унікальність полягає в тому, що він імітує процес природньої мови між людьми. Студенти не повинні завчати складні конструкції чи граматичні правила, а лише перебувати у безперервній розмові на англійській мові. Вони говорять англійською протягом усього заняття, намагаючись мимовільно запам'ятати мовні конструкції і вирази. Корисним є написання словникових диктантів, для відпрацювання лексики.

Інтерактивний метод зараз є дуже популярним через зручність вивчати мову в зручний для людини час за допомогою смарт додатків. Це може бути відпрацювання лексики та граматики або розуміння почутого на слух. Додатки нагадують вам на регулярність повторення та закріплення матеріалу у рівномірні проміжки часу. За кожну правильну відповідь ви

отримуєте бонуси та бали і бачите себе у рейтингу разом з іншими людьми, хто користується додатком. Це ніби змагання, де перемагає активний гравець.

Отже, як бачимо, існує велика кількість методів вивчення англійської мови, які сприяють швидкому та якісному опануванню мови. Але не варто забувати, що головний та кінцевий результат полягає у систематичності та регулярності тренування та виконання вправ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Слухенська Р.В., Іванушко Я.Г., Назимок Є.В., Мурадханян І.С. Особливості застосування методу «занурення» в мовне середовище в умовах дистанційного навчання. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 81. с. 269-272.

Міськова Наталія Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти,
Лоскій Анастасія Дмитрівна,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
м. Рівне, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Практика навчання у закладах освіти та психолого-педагогічні дослідження довели необхідність відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації.

Роль сучасного вчителя не лише в тому, щоб ясніше, зрозуміліше, ніж у підручнику, повідомити учням інформацію, а в тому, щоб стати організатором пізнавальної діяльності, у якій головним суб'єктом у системі «педагог-учень» стає саме учень. Цим вимогам відповідають інноваційні педагогічні технології. Однією з перспективних інноваційних технологій є проблемне навчання, сутність якого полягає в тому, що воно ґрунтується не на передачі готової інформації, а на отриманні учнями певних знань і умінь шляхом вирішення теоретичних і практичних проблем в процесі самостійної дослідницької діяльності.

Проблемне навчання – це така організація навчального процесу, яка передбачає створення під керівництвом педагога проблемних ситуацій і активну пізнавальну діяльність учнів для їх вирішення, у результаті чого відбувається творче оволодіння знаннями, навичками, вміннями, розвиток розумових здібностей. Відтак суть проблемного навчання зводиться до створення такої ситуації, яка змушує учня, спираючись на отримані знання, самостійно шукати рішення [1].

Вдало створена проблемна ситуація є важливою ланкою наступного засвоєння школярами знань проблемним шляхом, що складається з таких етапів:

1) організація проблемної ситуації (педагог – створює проблемну ситуацію, учень – усвідомлює суперечності у навчальному матеріалі, який вивчається);

2) формулювання проблеми (педагог – організовує обміркування проблеми та її формулювання, учень – формулює навчальну проблему);

3) індивідуальне або групове вирішення проблеми суб'єктами учіння (педагог – організовує вирішення проблеми, формулювання гіпотези, учень – висуває гіпотезу, яка пояснює досліджувану навчальну проблему);

4) верифікація (перевірка, тлумачення і систематизація) отриманої інформації (педагог – організовує перевірку гіпотези, учень – перевіряє гіпотезу шляхом експерименту, вирішення завдань, наукового пошуку тощо);

5) використання засвоєних знань у теоретичній та практичній діяльності (педагог – організовує узагальнення результатів попередніх дій і використання здобутих знань на практиці, учень – аналізує отримані результати. Формулює висновки, використовує їх у практичній діяльності) [2].

Доцільність створення проблемних ситуацій очевидна, тому слід відмітити способи їх створення на уроках математики:

1. Підведення учнів до обґрунтування неочевидних залежностей.
2. Пропедевтичні завдання. Такі завдання пропонують перед вивченням нового матеріалу і на уроці, і як домашні. Вони активізують увагу учнів, служать базою для створення проблемних ситуацій і самостійного розв'язування навчальної проблеми.
3. Підведення учнів до самостійних індуктивних висновків.
4. Розв'язання підготовчих вправ та задач.
5. Створення ситуації вибору.
6. Підведення учнів до висновків, що суперечать їх попереднім уявленням.
7. Організація дискусії. Проблемні ситуації виникають тоді, коли вчитель ставить перед учнями проблемне питання й організовує його обговорення.
8. Порівняння нового поняття з вивченим раніше.

Урок математики – ідеальний матеріал для створення проблемних ситуацій. Саме на цих уроках в учнів виникають питання: «Чому?», «Як?», «Звідки?».

Проблемна ситуація при навчанні математики виникає абсолютно природно, не вимагаючи ніяких спеціальних вправ, штучно підібраних ситуацій. По суті, не тільки кожна текстова задача, але і половина інших вправ, представлених в підручниках математики, є свого роду проблемними, над вирішенням яких учень повинен задуматися, звісно, якщо не перетворювати їх виконання на суто тренувальну роботу, пов'язану з рішенням по готовому, даному вчителем зразку.

Вправи в розв'язанні складних завдань, в порівнянні виразів, що вимагають використання відомих учням закономірностей і зв'язків в нових умовах, вправи геометричного змісту, які часто вимагають переосмислення набутих раніше знань, та інші вправи повинні бути використані для постановки проблемних завдань. Тільки в цьому випадку навчання математиці надаватиме дієву допомогу у вирішенні освітніх, виховних і розвиваючих завдань навчання, сприяючи розвитку пізнавальних здібностей учнів, таких рис особистості, як наполегливість в досягненні поставленої мети, ініціативність, уміння долати труднощі.

Досліджуючи проблему розвитку математичних здібностей учнів, Н.Д.Янц наводить типи проблемних ситуацій для розвитку мислення. Ось деякі з них:

- завдання з несформульованим питанням;
- завдання з відсутніми даними;
- завдання із зайвими даними;
- завдання з кількома рішеннями;
- завдання з мінливим змістом;
- завдання на міркування, логічне мислення [3, с.123-125].

Таким чином, впровадження у навчальний процес з математики проблемного навчання, порівняно із так званою «пасивною» моделлю має ряд переваг: учні засвоюють усі рівні пізнання (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінку); відсоток засвоєння, як правило, високий; педагог сильніше розкривається перед учнями як особистість, виступає як

лідер, організатор; роль учнів активна, вони приймають важливе рішення стосовно процесу навчання; джерело мотивації внутрішнє (інтерес самого учня).

Проблемна ситуація в навчанні математики – це пізнавальні труднощі, для подолання яких учні мають здобути нові знання або докласти інтелектуальних зусиль. Проблемний метод трансформує в собі концентрацію набутих знань та аналітичний пошук нового способу розв'язання поставленої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Созанська О. Проблемне навчання – основа розвитку творчого мислення учня // Заст. директора шк. 2013. № 8. С. 30–39.
2. Янц Н. Д. Класифікація проблемних ситуацій як напрям наукових пошуків // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. – Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2008. Вип.27. С.149-155.
3. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. К. : Академія, 2001. 528 с.

УДК 377

Овсієнко Я.О.,
викладач фізики та астрономії
Дніпрорудненського індустріального фахового коледжу
м. Запоріжжя, Україна

СПІВПРАЦЯ З БАТЬКАМИ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ПІД ЧАС ВІЙНИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Анотація: Визначальною характеристикою змін, що відбуваються в освітньому просторі, є позиція батьків як суб'єктів інклюзивного освітнього процесу. Самостійність мислення і активна роль батьків визначає освітню траєкторію дитини з особливими освітніми потребами (далі, ООП), партнерську позицію батьків по відношенню до школи й інших навчальних закладів та їх відповідальність за освітній результат. В реаліях сьогодення дистанційне навчання стало невід'ємною частиною нашого життя. Спочатку пандемія коронавірусу Covid19, згодом війна, тому усім учасникам навчального процесу довелося опанувати елементи дистанційного навчання. Дистанційне навчання містить в собі багато можливостей, але в той же час і багато викликів, особливо якщо йдеться про навчання дітей з ООП.

Ключові слова: дистанційне навчання, особливі освітні потреби, співпраця з батьками, навчання під час війни

В процесі розвитку інклюзивного підходу в освіті позиція батьків набуватиме все більшої самостійності та активності. Уміння організовувати продуктивний діалог з батьками, залучати їх до спільного обговорення умов навчання дитини, до участі та співпраці, – важливе завдання закладів освіти. [1, с. 11]

Низка наукових досліджень показала наступне: якщо батьки та інші члени родини беруть активну участь в освітньому житті дітей, залучаються до різноманітних шкільних та позашкільних заходів, цікавляться успішністю та творчими досягненнями, то це позитивно впливає на навчання учнів. Особливо, коли йдеться про дітей з ООП - то батьки для них це перші вчителі, які залишаються з ними все життя. Успішна реалізація інклюзивного навчання не можлива без участі та підтримки батьків. Вони краще за усіх знають що потрібно їхній дитині та приймають рішення щодо її освіти та розвитку.

Етапи взаємодії із батьками учнів з особливими потребами:

1. Підготовчий: збирання і вивчення первинної інформації про дитину із особливими потребами, її сім'ю та родину, отримання контактів для зв'язку; структурування інформації, яку необхідно повідомляти батькам на різних етапах співпраці.
2. Контактний: зняття психологічних бар'єрів; знаходження спільних інтересів щодо дитини; формування в батьків адекватних уявлень про структуру порушень психофізичного розвитку дитини і про можливості її освіти і соціалізації; визначення принципів спілкування.
3. Діагностичний: інституційний аспект сім'ї: умови життя сім'ї, структура сім'ї, спосіб життя сім'ї, успішність функціонування сім'ї, етапи життєвого циклу та домінуючий стиль спілкування та виховання, організація дозвілля, психологічний клімат, матеріальне становище загальна і реабілітаційна культура сім'ї, ставлення до патології дитини ін.

4. Моделювальний: з'ясування цілей та перспектив співробітництва; визначення шляхів подолання можливого негативного педагогічного досвіду батьків, проблем у взаємодії із дитиною, конфліктності та кризи сім'ї; узгодження кандидатур у команду фахівців інклюзивного класу; ознайомлення із членами команди фахівців, які здійснюватимуть супровід розвитку дитини; встановлення загальних і єдиних вимог до виховання і навчання дитини;

5. Діяльнісний: корекція внутрішньо сімейного середовища; взаємодія батьків із членами команди фахівців інклюзивного класу; реалізація індивідуального плану розвитку та навчального плану дитини; виконання запланованих корекційно-реаблітаційних заходів; моніторинг навчального, корекційного, реабілітаційного процесів, співпраці школи та батьків; здійснення консультативного супроводу батьків.

6. Рефлексивний: узагальнення і аналіз отриманих результатів щодо розвитку дитини з особливими потребами; визначення пріоритетних потреб у подальшому розвитку дитини; прогнозування майбутніх заходів і шляхів співпраці [2, с. 165].

Організація інклюзивного навчання в закладах освіти здійснюється командою психолого-педагогічного супроводу, які і співпрацюють з батьками дітей з ООП.

Дуже складним є дистанційне навчання під час війни. Річ у тому, що діти з особливими освітніми потребами постійно перебувають в стані нерозуміння та невизначеності. Різкі та гучні звуки повітряної тривоги, вибухів, переїзд в незнайоме місце у випадку евакуації, оточення незнайомими людьми – це викликає страх, розгубленість, розпач, тривогу. Так як ці діти мають обмежені можливості швидко прилаштовуватися до обставин, швидко реагувати та усвідомлювати інформацію з оточуючого середовища, дуже важливо у навчальний процес запроваджувати кроки підтримки, що допоможуть мінімізувати наслідки психологічної травми.

Методи підтримки учнів з особливими потребами:

- Старі ритуали.

Якщо можливо, відновіть звичні для дитини елементи освітнього процесу. Це може бути вітання з учителем уранці, руханка між уроками, повернення «довоєнного» розкладу тижня – будь-що, добре знайоме учневі чи учениці. Такий ритуал додає стабільності та створює опору під час навчання для всіх школярів, не лише для дітей з особливими освітніми потребами.

- Нові ритуали

Новим ритуалом може бути особливе вітання напочатку дня чи прощання після завершення занять. Якщо заняття відбуваються онлайн, запропонуйте зробити «сенсорну зарядку», коли кожен учень розповідає, що зараз бачить, чує, відчуває на запах, смак чи дотик. Така вправа «заземлює» та знижує тривожність. Або ж запропонуйте учням по черзі назвати по одному предмету жовтого кольору, які є навколо них, чи по одному звуку, який вони зараз чують тощо.

- Зарядка

Перед тим, як переходити до нового уроку чи заняття, приділіть увагу тілу. Для цього підійдуть:

- дихальні вправи (5 глибоких вдихів / видихів або дихання «по квадрату»: «малюючи» поглядом квадрат, на його вертикальних уявних гранях робимо вдих / видих, а на горизонтальних – паузи; виходить: вдих – пауза – видих – пауза);

- розтягування або легка фізична активність (тягнемося вгору стоячи, як дерево, і з видихом нахиляємося вниз; стоячи, плескаємо праву руку лівою і навпаки; тупочемо двома ногами тощо).

Такі вправи повертають увагу до тіла, відволікають від тривожних думок, неспокою та роздратування.

- Емоції

Дозвольте дітям розповісти про їхні страхи, занепокоєння, але водночас не змушуйте їх це робити. Усі ми зараз відчуваємо багато розпачу, безсилля, люті, печалі, тож дуже важливо не забороняти дітям висловлювати такі емоції, плакати чи дратуватися.

Запитайте зранку: «Як минув вечір? А ніч? Чи гарно спали?». Запропонуйте дітям соціально прийнятний спосіб виразити свої емоції: кусатися не можна, а от чимдуж відгамселити подушку, дрібно порвати папірці абощо – так! Окремо наголосіть на тому, що це – нормальні емоції, їх відчуваємо ми всі.

- Війна та безпека

Складіть соціальну історію (прості ілюстрації з короткими підписами) про те, що нині війна, навчання в школі змінилося, як поводитися, коли лунає сирена, й чому це так важливо. Така історія пояснить дитині, що відбувається, і запропонує послідовний, зрозумілий алгоритм дій у певній ситуації (повітряна тривога тощо). [3]

Унаслідок війни діти потребують більш уважного ставлення. Дуже важливо дотримуватися коректної термінології, не нагадувати про страшні події, про пережите горе, акцентувати погляд на розвиток стресостійкості, звертати увагу на гарні події та підкреслювати особисті здобутки дітей. Усіма можливими способами підтримувати та підбадьорювати учнів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заєркова Н. В., Трейтяк А. О. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів і батьків. Київ, 2016. С. 68.
2. Удич З. І. Соціально-педагогічний супровід батьків дітей із особливими потребами в системі загальної середньої освіти. Етика і естетика педагогічної дії : збірник наукових праць / гол. ред. М.І. Степаненко. Київ-Полтава, 2015. Вип. 11. С. 165–180.
3. Інклюзія під час війни: як підтримати дітей з особливими потребами? Веб-сайт URL: https://osvita.ua/school/method/87002/

Подолянчук С.В.,
доцент, кафедра образотворчого, декоративного мистецтва, технологій та безпеки життєдіяльності
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

РЕАЛІЗАЦІЯ НЕПОВНОЇ ВЗАЄМОЗАМІННОСТІ ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ МОДЕЛЕЙ У ГУРТКАХ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

Гуртки технічної творчості учнів є однією з найбільш розповсюджених форм позакласної роботи в закладах середньої освіти. Хоча останнім часом через складність матеріального забезпечення їхня робота помітно ускладнилась, все ж такі гуртки продовжують залишатись важливою складовою технічної підготовки здобувачів середньої освіти.

Загалом робота гуртків технічної творчості учнів при виготовленні різноманітних моделей тим чи іншим чином пов'язана із взаємозамінністю, яка в загальному розумінні являє собою властивість виробів рівноцінно заміняти будь-який екземпляр іншим однотипним екземпляром [1, с. 4]. У машинобудуванні взаємозамінність – це властивість незалежно виготовлених деталей (вузлів, агрегатів) займати свої місця без додаткових операцій обробки і виконувати при цьому свої функції відповідно до технічних умов [2, с. 73]

Така ситуація пояснюється тим, що в більшості випадків моделі є оригінальними виробами, виготовленими зазвичай в одиничному екземплярі. Це означає, що вони складаються з різних комплектуючих та деталей, які або виготовляються індивідуально або запозичуються з інших механізмів та машин. Очевидно, що такі «запозичені» деталі повинні виконувати свої функції відповідно до технічних умов, що фактично являє собою одну з форм взаємозамінності.

В сучасному промисловому виробництві можна виділити декілька видів взаємозамінності, яка поділяється на:

- повну і неповну (обмежену),
- зовнішню і внутрішню;
- функціональну, розмірну і параметричну.

Повна взаємозамінність – це можливість заміняти деталі, вузли та агрегати відповідно до технічних умов без будь-яких операцій добору чи припасування (припилювання, шабрення, притирання тощо) [2, с. 73]. Маючи цілу низку переваг (спрощення розбирання і складання під час експлуатації та ремонту, можливість нормування процесу складання, створення умов для механізації та автоматизації виробничих процесів тощо) така взаємозамінність зазвичай реалізується в умовах масового або крупносерійного виробництва. Вона також має місце у випадках використання широко розповсюджених та стандартизованих деталей (болти, гвинти, гайки, ланцюги, паси тощо).

Неповна взаємозамінність може здійснюватися тільки за окремими геометричними, електричними або іншими параметрам [1, с. 4]. Вона може бути реалізована у вигляді двох основних форм:

- попереднє сортування і підбір деталей;
- припасування та регулювання положень частин виробів.

Основними формами неповної взаємозамінності, які можуть бути реалізовані у шкільній майстерні, є безумовно припасування, яке здійснюється переважно ручним способом, та регулювання положень частин виробів, що може передбачати виконання різних технологічних операцій. Використання підбору деталей також є можливим за умови наявності достатньо великого ремонтного резерву.

Загалом неповна взаємозамінність дозволяє отримувати достатньо точні з'єднання при порівняно грубих допусках. Проте в більшості випадків вона є трудомісткою, потребує великих затрат часу, універсальності та достатньо високої кваліфікації працівника.

Очевидно, що реалізація неповної взаємозамінності при роботі гуртка технічної творчості вимагає від його керівника, яким в більшості випадків є вчитель трудового навчання і технологій, відповідного рівня технічної підготовки [3], яка має носити системний характер [4], передбачаючи, зокрема, вивчення конструкцій та особливостей розрахунку деталей механізмів та машин, ознайомлення з основами промислової робототехніки [5], вивчення закономірностей обробки деталей, основ стандартизації та технічних вимірювань тощо.

Загалом реалізація неповної взаємозамінності залежить від багатьох факторів, але наразі є важливою складовою виготовлення моделей при роботі гуртків технічної творчості учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко І. І., Солоха А. С. Основи взаємозамінності, стандартизації та технічних вимірювань : навч. посіб. Кривий Ріг : КДПУ, 2016. 40 с.
2. Взаємозамінність, стандартизація і технічні вимірювання (2-е видання доповнене і перероблене): підручник / за ред. І. С. Сірого. Київ : Аграрна освіта, 2009. 353 с.
3. Подолянчук С. В. Вивчення технічних дисциплін як важлива складова підготовки вчителя трудового навчання. Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми. 2018. Вип. 1. С. 91–94.
4. Подолянчук С. В. Системний підхід до вивчення технічних дисциплін при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2019. № 1 (19). С. 102–110.
5. Подолянчук С. В. Особливості вивченні основ промислової робототехніки при підготовці вчителів трудового навчання та технологій. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. Вип. 62. С. 113–119.

Олег ФАБІЯНСЬКИЙ,
студент 2 курсу
спеціальності 123 Комп'ютерна інженерія
Науковий керівник: ***Вікторія ФАБІЯНСЬКА,***
к.е.н., доцент, завідувач навчально-методичної лабораторії

Вінницький технічний фаховий коледж

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Термін «безбар'єрність» є поняттям та чинником, який разом із іншими численними факторами, впливає та визначає якість нашого життя в суспільстві. Донедавна поняття безбар'єрності у більшій мірі пов'язували із поняттям фізичної доступності приміщень, що дуже звужувало розуміння та не сприяло його розвитку.

Проте, термін безбар'єрності є більш глибокий та, без перебільшень, стосується кожного, адже корелюється не тільки у фізичному вимірі, а і в освітньому, економічному та соціальному. Сьогодні під безбар'єрністю розуміють загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер діяльності. Водночас, аби не порушувати прав людей, зокрема формуючи та поглиблюючи негативні стереотипи, треба й правильно вживати відповідні терміни [1].

Безбар'єрність також визначають як такий стан середовища, який робить можливим включення усіх людей у життя соціуму, незалежно від стану здоров'я, віку, статі, національності та інших ознак. Це забезпечення рівних прав і можливостей для всіх [2].

Із поняттям безбар'єрності пов'язаний термін «бар'єр», тобто перепона, яка унеможливлює різним людям отримати однаковий рівень доступу до існуючих у суспільному середовищі можливостей, що, в свою чергу, не дає їм змоги реалізувати себе та розкрити власний потенціал.

Важливим етапом розвитку безбар'єрності в нашій країні стало прийняття у квітні 2021 року Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року [3], яку розробили в межах ініціативи «Без бар'єрів» Першої леді України Олени Зеленської. Це є дуже важливий документ для розвитку безбар'єрності, що свідчить про готовність та зрілість суспільства до викликів у напрямку реалізації прогресивного напрямку трансформації та створення такого простору, де усім зручно без винятку.

Як оцінюють фахівці унікальність стратегії? Так, Євгенія Стенцель, авторка блогу Beetroot Academy, досліджуючи інклюзивність та безбар'єрність, зазначила, що це чи не найперший випадок, коли стратегію створювали фахівці, які працюють у сфері інклюзивності багато років, а органи державного управління виступали у якості упорядників документа. Це стало наочним втіленням принципу «Нічого для нас без нас» [4].

У рамках стратегії було обрано декілька напрямків для того, щоб охопити всі сфери життя:

1) фізична безбар'єрність: всі інфраструктурні й фізичні об'єкти, які нас оточують;
2) інформаційна: усунення бар'єрів для доступу до інформації (наприклад, потрібну інформацію не завжди можуть отримувати літні люди, люди з порушеннями зору, слуху);
3) цифрова: одним із яскравих втілень є застосунок «Дія»;

4) освітня: для отримання якісної освіти у кожної людини не має бути бар'єрів;

5) суспільно-громадська: відсутність бар'єрів у всіх суспільних процесах і для окремого громадянина на всіх етапах життя;

6) економічна: це нововведення, щоб подолати економічну нерівність, яка наразі існує [4].

Олена Іванова, консультантка ПРООН з доступності та інклюзивності, висвітлюючи поняття та види безбар'єрності в освітньому серіалі Безбар'єрна грамотність, доступному у застосунку Дія Освіта, виділяє такі види бар'єрів:

1) архітектурні, коли будівлі та споруди мають такий дизайн, що це створює перешкоди для вільного користування ними;

2) інформаційні – коли бракує інформації та/або вона недоступна внаслідок невідповідного формату;

3) процедурні – коли надто складні процедури не дозволяють скористатися послугою, отримати інформацію тощо;

4) психологічні – коли діє негативне або упереджене ставлення до певних груп людей чи коли виникає власний психологічний бар'єр щодо себе;

5) економічні – коли брак коштів не дозволяє вести спосіб життя, притаманний більшості;

6) нормативні – коли право доступу обмежено або не передбачено нормативним документом [2]

Поняття безбар'єрності стосується також і спілкування без бар'єрів, в тому числі правильності та коректності звертання до людей з інвалідністю (таблиця 1).

Таблиця 1

Як коректно говорити про і до людей з інвалідністю

Вірно	Невірно
1) людина з інвалідністю; 2) людина з фізичними/ сенсорними/ психічними/ інтелектуальними/ ментальними порушеннями; 3) людина з порушеннями опорно-рухового апарату; 4) людина з порушеннями рухової функції	1) інвалід; 2) людина з обмеженими можливостями; 3) людина з обмеженими фізичними можливостями; 4) людина з особливостями; 5) людина з особливими потребами; 6) людина з нюансами; 7) особлива людина; 8) недієздатний; 9) страждає на інвалідність; 10) інклюзивні люди

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Відтак, єдиним коректним терміном сьогодні є «людина (особа) з інвалідністю». Коли ми говоримо «інвалід», ми ніби навішуємо на людину тавро. Але інвалідність — це тільки одна з ознак людини, при цьому вона може бути чиєюсь дружиною, донькою, сином чи братом, з темним чи рудим волоссям, професіоналом у якійсь справі, спортсменом, з купою досягнень тощо. Тому коректно у такому випадку дотримуватися принципу «person first language», тобто, пам'ятати, що на першому місці завжди людина, а вже потім її ознака, якщо це необхідно вказати [1].

Існують також інституційні бар'єри, коли закони, нормативні документи та послуги не завжди враховують потреби різних людей або ж узагалі обмежують право доступу.

Наприклад, до 2017 року для жінок в Україні наказом № 256 МОЗ, який дістався «у спадок» від Радянського Союзу, були заборонені більше 450 професій. Фактично цей наказ забирав у жінок свободу обирати собі будь-яку професію і ставив їх у нерівне становище із чоловіками [5].

Висновок. Дослідження сутності безбар'єрності дає змогу стверджувати, що це поняття є дуже широким і багатогранним, відтак включає декілька видів, зокрема: фізична безбар'єрність, цифрова, інформаційна, освітня, суспільно-громадська, економічна. Наше суспільство перебуває на тому рівні розвитку, коли сприйняття безбар'єрності є цілком свідомим, адекватним та прогресивним, що сприяє реалізації стратегії та створення такого простору, де немає місця бар'єрам, які заважають усім відчувати себе однаково добре, що дасть можливість кожному реалізувати себе та розкрити свій потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Говоримо без бар'єрів: людина з інвалідністю. URL: https://minjust.gov.ua/m/govorimo-bez-bareriv-lyudina-z-invalidnistyu (дата звернення 08.12.2023).
2. Безбар'єрна грамотність. Серія 1. Стосується усіх! Дія Освіта. Цифрова освіта. URL: https://osvita.diia.gov.ua/courses/lesson/seria-1-stosuetsa-usih (дата звернення – 08.12.2023).
3. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text (дата звернення – 08.12.2023).
4. Стенцель Є. Інклюзивність та безбар'єрність. URL: https://beetroot.academy/blog/inklyuzivnist-ta-bezbariernist (дата звернення – 08.12.2023).
5. Довідник безбар'єрності. Бар'єри. URL: https://bf.in.ua/components/bar-iery/ (дата звернення – 08.12.2023).

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Адамюк Діана Сергіївна,
магістрантка спеціальності 053 "Психологія"
Українського державного університету ім. М.П. Драгоманова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ РОЗВИТКУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

В сучасному світі, зокрема, під час війни в Україні, проблема стресостійкості особистості все частіше стає предметом дослідження серед психологів.

Стресостійкість є важливою якістю для будь-якої людини, але для студентів-психологів вона має особливу важливість. Особистість психолога стикається з безліччю викликів не лише в особистому житті, а ще й в професійній діяльності.

Питання сутності, психологічних механізмів та структурних компонентів стресостійкості особистості висвітлювалось в роботах О. Баранов, В. Бодров, Б. Величковський, Г. Дубчак, В. Крайнюк, М. Кудінова, В. Розов, Ю. Тептюк, Р. Шевченко.

Стресостійкість - це здатність справлятися зі стресом і негараздами. Це важлива здатність, яка допомагає людям керувати своїми емоціями, думками та поведінкою у відповідь на стресові ситуації.

Стресостійкість – це загальна якість особистості, яка характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, який необхідний для організації нових умов, в яких даний стресор не буде загрозливим [1].

Стресостійкість є важливою навичкою, яку студенти-психологи повинні розвивати, щоб досягти успіху у своєму професійному розвитку. Оскільки до особистості психолога висувається безліч вимог стосовно наявних знань та навичок, зокрема складність роботи психолога полягає у необхідності постійного тісного душевного контакту з людиною, глибокого пізнання особистості, поваги до індивідуальності. Такі вимоги можуть впливати на стресостійкість особистості, що в свою чергу може впливати на особистісну готовність майбутнього практичного психолога.

Надзвичайно важливим елементом у професійному становленні студентів-психологів є розвиток стресостійкості.

Когут О. зазначає, що розвиток навичок стресостійкості зосереджується на знаннях про механізми подолання стресу. До них належать: ретикулярна формація; лімбічна система; гіпоталамус; вегетативна нервова система.

Науковці не дійшли до єдиної класифікації компонентів стресостійкості, проте Кудінова М.С. в теоретичній моделі стресостійкості виділяє наступні компоненти [2]:

- Емоційна стійкість
- Самоконтроль
- Саморегуляція
- Психологічна стійкість
- Фрустраційна толерантність

Кудінова М.С. зазначає, що в результаті впливу на особистість через згадані вище компоненти можна розвинути здатність успішно здійснювати життєдіяльність та витримувати інтелектуальні, вольові та емоційні навантаження.

Розвиток стресостійкості багатоаспектний процес, проте дуже важливий для становлення особистості, яка зможе успішно долати всі професійні та особистісні виклики в житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості : монографія / В.М. Крайнюк. – К.: Ніка-Центр, 2007. – 432 с.

2. Кудінова М.С. Концепт стресостійкості у сучасному психологічному дискурсі. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. - 2016. - Вип. 6 (2). С. 48-53.

3. Кудінова М. С. Структурно-компонентний аналіз феномена стресостійкості особистості. Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. Теоретичні та прикладні проблеми психології. 2018. Вип. 1 (45). С. 156–173.

Кравченко Ірина Миколаївна,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 053 «Психологія»
Науковий керівник: ***Ляховець Лариса Олексіївна,***
к.психол.н., доцентка кафедри загальної, вікової та
соціальної психології імені М.А. Скока

Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ ПРОКРАСТИНАЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Цифровізація, як ключовий елемент нашого часу, вносить особливі корективи та виклики у сферу навчання. З одного боку, доступ до інформації став легшим та швидшим завдяки технологічним досягненням. З іншого ж боку, перенасиченість інформацією та постійний потік подразників спричиняє відволікання та сприяє прокрастинації серед студентів. До того ж контекст проживання життя студентами у час активної війни в Україні зумовлює і психологічні виклики. Стресові ситуації, неспокій та нестабільність є причиною зростання рівня стресу, що може підвищити ймовірність схильності до прокрастинації та загрожувати психологічному комфорту студентської молоді, що навчається на денній та заочній формі навчання. Розуміння особливостей, що визначають вплив прокрастинації на психологічне благополуччя у денників та заочників, дозволить забезпечити його підтримку та оптимізувати умови для навчання в умовах закладу вищої освіти (далі – ЗВО). Цим визначена актуальність емпіричного дослідження.

Тенденція відкладати виконання справ та завдань називається прокрастинацією (або схильністю людини відкладати роботу «на потім», навіть якщо вона розуміє, що це завдання важливе, необхідне чи термінове для досягнення певної цілі). Різні аспекти та причини схильності до зволікання студентів ЗВО досліджували: С. Бабатіна, М. Дмитріюк, В. Дуб, К. Дубініна, О. Грабчак, М. Кузнєцов, О. Поліванова, С. Соболєва та ін.

Психологічне благополуччя є складовою частиною загального благополуччя людини та визначається з позиції гедоністичних (насолода) і евдемоністичних (сенс, задоволення) уявлень про щастя. Благополуччя пов'язане з гнучким і творчим мисленням, просоціальною поведінкою і хорошим фізичним здоров'ям. Питанню дослідження психологічного благополуччя студентської молоді присвятили свої наукові розвідки: Л. Березовська, І. Габа, Н. Гончарова, Н. Коструба, Г. Павленко, А. Харченко, І. Ющенко та ін.

Актуальність обраної теми дослідження, на нашу думку, полягає в тому, що розуміння відмінностей у причинах та специфіці прояву прокрастинації у студентів денної та заочної форми навчання сприятиме створенню персоналізованих освітніх підходів, що враховуватимуть специфіку їхнього графіку та особистих обставин.

Метою дослідження є з'ясування особливостей прояву прокрастинації та психологічного благополуччя у студентів різних форм навчання.

В емпіричному дослідженні, проведеного у травні-червні 2023 року, взяло участь 85 студентів різних спеціальностей, віком 17–48 років, які навчаються в українських ЗВО на денній чи заочній формі.

Нами було використано комплекс методик, які відповідають предмету дослідження та уможливлюють досягнення поставлених завдань: 1) анкета «Причини особистісної схильності до відтермінування завдань» М. Дворник; 2) 2-й субтест опитувальника «Шкала оцінки академічної прокрастинації (PASS)» Laura J. Solomon, Esther D. Rothblum в адаптації М. Звєрєвої; 3) опитувальник «Ступінь вираженості прокрастинації» М. Кисельової в адаптації Л. Карамушки, О. Бондарчук, Т. Грубі; 4) опитувальник «Шкала психологічного благополуччя (SPWB)» *Carol* D. *Ryff* в адаптації С. Карсканової. Методики були згруповані в єдину опитувальну форму (Google Forms), запропоновану для заповнення студентам.

Результати за анкетою «Причини особистісної схильності до відтермінування завдань» М. Дворник продемонстрували нижчі показники за всіма шкалами у студентів заочної форми. Можна припустити, що заочники менш схильні прокрастинувати через недооцінку готовності до виконання завдань, страх відповідальності, знижений рівень зацікавленості, орієнтацію на соціальну винагороду та схильність до педантизму. Однак це не виключає ймовірності до прояву зволікання через інші причини, які власне не були охоплені зазначеним діагностичним інструментарієм.

В опитувальнику «Шкала оцінки академічної прокрастинації (PASS)» Laura J. Solomon, Esther D. Rothblum ми використали тільки 2-й субтест, який дозволяє виявити причини академічної прокрастинації студентів. Так, проаналізувавши відповіді респондентів обох форм навчання, не було визначено принципової відмінності. Підставою для цього вважаємо схожість конструктів у системі навчальної (важливої для студентів-денників) та професійної (важливої для студентів-заочників) діяльності. Обидва різновиди діяльності мають на меті досягнення освітніх чи кар'єрних цілей, в основі яких лежить навчання, розвиток та набуття певних компетентностей, що й підтверджують емпіричні дані.

Аналіз отриманих результатів за опитувальником «Ступінь вираженості прокрастинації» М. Кисельової продемонстрував, що 57,1% студентів денної форми і 44,2% заочної мають високий загальний рівень прокрастинації, а 40,5% і 51,1% – середній рівень відповідно. Можемо припустити, що на результати міг вплинути обраний нами час для проведення дослідження, адже студенти проходили опитування під час або відразу після літньої сесії.

За опитувальником «Шкала психологічного благополуччя (SPWB)» Carol D. Ryff суттєві відмінності у студентів денної і заочної форм спостерігалися по двох шкалах:

- показники шкали «Позитивні стосунки» (уміння вибудовувати успішні довірливі стосунки з найближчим оточенням, знаходити компроміс, виявляти емпатію) у студентів-заочників вищі. Допускаємо, що чинником впливу став вік опитаних, адже за нашою статистикою заочники складають групу респондентів від 21 до 48 років. У цьому віці для людини життєво пріоритетнішими стають професійна та особистісна самовизначеність, а не успіхи у навчанні. Вони розуміють, що оцінки менш важливі за досвід та знання;
- показники шкали «Самосприйняття» (підтримка позитивного ставлення до себе, прийняття своїх позитивних і негативних якостей, свого минулого) у студентів-денників виявилися нижчими. Можемо пояснити це знову ж таки через призму вікових особливостей. Студенти-денники віком від 17 до 20 років характеризується більшою емоційністю, вразливістю, формуванням власної ідентичності. Тому, набираючись з часом

досвіду, розвиваючи здібності та навички, молодь може переосмислювати свої цінності та переконання, що впливає на те, як вона бачить і приймає себе.

Наступною процедурою якісної оцінки результатів стало проведення кореляційного аналізу із застосуванням коефіцієнту лінійної кореляції Пірсона для визначення значущих взаємозв'язків між показниками прокрастинації та психологічного благополуччя у студентів різних форм навчання. Отож, найцікавішими з них виявилися наступні (обернені) кореляційні зв'язки:

1) у студентів денної форми навчання:

- між показниками «Соціальна винагорода» (за методикою М. Дворник) та «Автономія» (за методикою C. Ryff), адже років із 7 тому побутувала тенденція, за якої студенти стаціонару були заклопотані оцінками інших та прагнули за рахунок успішності завоювати увагу викладача і його схвалення. Отримані наразі дані демонструють кардинальні зміни;
- між показниками «Соціальна тривожність» (за методикою L. Solomon, E. Rothblum) та «Цілі у житті» (за методикою C. Ryff), що викликало щире здивування через те, що молодь, незважаючи на ситуацію невизначеності в країні, здатна контролювати свою тривожність, щоби мати змогу чітко ставити цілі і слідувати ним. І це попри те, що особам юнацького віку притаманні критичність оцінки, прагнення до швидкої зміни наявних соціальних контактів та схильність до емоційної збудливості – неврівноваженості, різких перепадів настрою тощо.

2) у студентів заочної форми навчання:

- між показниками «Виклик» (за методикою L. Solomon, E. Rothblum) та «Особистісне зростання» (за методикою C. Ryff), оскільки зазвичай в силу того, що заочники набагато менше контактують із викладачами, вони мали б більше прокрастинувати, відкладаючи завдання «на потім». Проте аналіз результатів суперечить цьому, стверджуючи, що студенти не бажають виконувати навчальні завдання в останній момент, і таким чином реалізовувати власний потенціал;
- між показниками «Страх відповідальності» (за методикою М. Дворник) та «Самосприйняття» (за методикою C. Ryff). Заочники мають більш гнучкий графік навчання, що передбачає меншу кількість занять на семестр і відповідно менший рівень обізнаності з освітніми матеріалами під пильним супроводом викладачів. Це може спровокувати страх виконати завдання неправильно, що, у свою чергу, негативно впливатиме на задоволеність собою. Проте емпіричні дані, отримані у нашому дослідженні, не підтверджують цього факту.

Варто додати, що показник «Компетентність» (за методикою C. Ryff) не зкорелював із жодним показником інших діагностичних методик.

Отже, кількісний та якісний аналіз результатів дослідження зв'язку прокрастинації та психологічного благополуччя показав, що студенти денної та заочної форм навчання не мають яскраво вираженої різниці, однак виявлені особливості дозволяють розробити загальні стратегії підтримки та розвитку студентства у стінах ЗВО, що враховуватимуть потреби обох груп здобувачів вищої освіти.

Мильцева В.С.,
студентка 2 курсу магістратури
Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
Інститут соціальних технологій

ТРАНСКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ КОМУНІКАБЕЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕННИХ ОСІБ ТА ОСІБ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ ЗА КОРДОНОМ

В першу чергу варто зазначити, що дослідження проблем особистості в наш час зростає, внаслідок чого суттєво збагатилась когнітивна палітра уявлень про її особливості. Мета сучасного психологічного дослідження полягає у поглибленні самопізнання суб'єкта, який у цих умовах приймає відповідальне рішення, протиставляючи, скажімо, себе незадовольняючим його реаліям життя, їх категоричним вимогам, що породжують не тільки райдужні очікування, а тому спонукають зважувати психологічну силу власної особистості [3, стор. 43].

В цьому ракурсі особливо актуальним постає питання щодо дослідження проблем особистості у випадку внутрішнього переміщення, зокрема через війну, або виїзд українців за кордон, знову ж таки через воєнні дії, що відбуваються наразі в Україні. Як зазначає Запорожченко О.В. «міграція може розглядатися як міра вимушена, що пов'язана з погіршенням соціального, економічного стану, воєнними діями тощо, а може бути пов'язана із бажанням людей покращити своє соціально-економічне становище, знайти можливість отримати більш якісну освіту чи реалізувати свої професійні здібності. І незважаючи на причини міграції мігранти, як правило, зазнають певних труднощів, що пов'язані з адаптацією до нового культурного середовища» [1, стор. 14-19]. Канадський антрополог Калерво Оберг в свою чергу увів у науковий обіг поняття «культурний шок» саме з метою опису тих труднощів, які часто виникають, коли люди потрапляють у нове для них культурне середовище і стикаються при цьому з малознайомими культурними символами та моделями поведінки. Культурний шок – це стан, що виникає найчастіше саме у процесі спілкування. Досвід невдалого спілкування з представниками інших культур може залишити негативне уявлення про культуру в цілому, але, як правило, людина все ж усвідомлює, що джерелом її проблем є комунікативний та культурний бар'єр. І як зазначає Оберг. як і більшість хвороб, культурний шок має свої симптоми, причину та лікування [6 стор. 177–182].

Можемо зазначати, що комунікабельність відповідно постає як один із ефективних інструментів щодо запобігання або вдалого подолання зазначеного «культурного шоку» і відповідно максимальної адаптації особистості в нових для неї умовах. Кожна особистість має загальні та спільні риси з іншими особистостями, але в неї є й своє особливе та індивідуальне. При цьому без спілкування не може відбуватися повноцінний розвиток людини ні як особистості, ні як індивідуальності, ані як професіонала [2, стор.17].

Для вивчення досвіду адаптації мігрантів після прибуття в нову країну часто також використовують концепцію стресу і подолання труднощів, і ця концепція є важливим доповненням до розуміння психології передвиїзного досвіду, коли перед мігрантами стоять високі матеріально-технічні, фінансові та емоційні вимоги, що висуваються до від'їжджаючих мігрантів [7,стор. 818-832].

Здатність комунікувати з іншими та встановлювати ефективні зв'язки вважається важливою для адаптації до нового соціального середовища. Це допомагає особам, які переїхали, краще інтегруватися в нові соціальні групи, розуміти культурні норми та бути активним членом нової для них спільноти.

Ефективна комунікація також може сприяти емоційній підтримці, зменшуючи відчуття ізоляції та самотності, які часто виникають у внутрішньо переміщених осіб або тих, хто перебуває в еміграції. Особливо важливою є здатність адаптуватися до культурних відмінностей, що вимагає не лише мовних навичок, але й глибшого розуміння культурних особливостей та норм поведінки. Окрім, того важливим компонентом комунікабельності постає емпатія, яка в свою чергу сприяє емоційної зрілості особистості та здатності розбиратися в емоційному станові оточуючих, розуміти чинники їх поведінки та емоційно відгукуватися на їх переживання» [4, стор. 156-163].

Насьогодні деякі вчені та практикуючі психологи говорять про адаптивну комунікацію, яка є формою спілкування, пристосованою до конкретної ситуації або людини. Адаптивне спілкування може бути необхідним з двох причин: або для задоволення конкретних потреб, або для того, щоб відповідати певному контексту. Специфічні потреби в адаптивному спілкуванні можуть виникати в ситуаціях, коли фактором є інвалідність, обмеженість ресурсів, а також мовна різниця або бар'єр. Контекст, який пов'язаний з динамікою навколишнього середовища і взаємин, що впливають на комунікацію, також може вимагати адаптації. Відповідно ми говоримо про дві основні якості, коли мова йде про комунікацію: 1) асертивність, що означає, що повідомлення передається в проактивному сенсі, і 2) реактивність, що означає, що повідомлення передається в реактивному сенсі. На основі цих якостей виділяють два типи комунікаторів: аналітичні комунікатори та експресивні комунікатори [5].

Відповідно комунікабельність може сприяти психологічній стійкості, допомагаючи особам ефективно впоратися зі стресами та труднощами адаптації в новому середовищі.

При цьому для дослідження феномену адаптації особистості в нових умовах міграції або навіть внутрішнього переміщення можна говорити не тільки про один із таких детермінуючих факторів як комунікабельність в рамках дослідження кожної конкретної особистості але й застосовувати транскультурний підхід в психології, що нараз набуває всі більшого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Запорожченко О.В., Феномен «культурного шоку» та парадигма мульти-культуралізму в умовах сучасності, Актуальні проблеми філософії та соціології, 2022.
2. Кайдалова Л.Г., Пляка Л.В., Психологія спілкування: навчальний посібник, Х. НФаУ, 2011. -132с., стор.17
3. Мусатов С.О., Особистість: комунікативно-психологічна концепція , «Трек-ЛТД», Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2015, 176 с.

4. Півень М.А., Структура емоційної зрілості особистості, Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. - 2014. - Вип. 47. - С. 156-163

5. Farland Barbara, Adaptive Communication | Skills, Techniques & Examples, 21.11.2023, URL: https://study.com/academy/lesson/adapting-communication-for-various-situations.html

6. Oberg K. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments. Practical Antropology. 1960. № 7. P. 177–182

7. Tabor Aidan S., Milfont Taciano.L, Migration change model: exploring the process of migration on a psychological level, International Journal of Intercultural Relations, Volume 35, Issue 6, 2011,стор. 818-832

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ НАУКИ

Дегтярьов Володимир Андрійович,
здобувач вищої освіти
Сумського національного аграрного університету

ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГАЛУЗЗЮ ТВАРИННИЦТВА В ПІДПРИЄМСТВІ

Тваринництво вважається однією з найприбутковіших сфер господарської діяльності, адже виробництво продуктів харчування (таких як м'ясо, молоко та яйця) має стійкий попит незалежно від економічної ситуації. Сільськогосподарські підприємства, які спеціалізуються на розвитку тваринництва сьогодні перебувають у критичному стані, внаслідок чого простежується скорочення поголів'я тварин та продуктивності, і, як наслідок, зниження загальної економічної ефективності ведення господарства. Ведення бізнесу в цій сфері пов'язане з багатьма ризиками. Передусім, це геополітична ситуація і стан внутрішнього ринку, нестабільність погодних умов тощо. Висока ймовірність зимових перебоїв в електропостачанні, тотальний брак коштів, неспроможність залучити кредитні та інвестиційні кошти, логістичні збої та зростання цін на корми формують значні загрози для подальшого розвитку тваринництва та потребують швидких та виважених управлінських рішень, ефективного ризик-менеджменту.

Щоб досягти успіху у бізнесі в галузі тваринництва потрібно ретельно продумати модель управління. Адже бізнес у сільському господарстві окупається повільно і постійно потребує додаткових витрат. У той же час грамотно побудоване управління дозволяє забезпечити збільшення обсягів виробництва, дотримуючись стандартів якості, та загальну ефективність господарської діяльності у довгостроковій перспективі.

Для ефективного господарювання підприємствам необхідно переглянути підходи до управління тваринництвом. Передусім, необхідно активувати процеси впровадження інноваційних технологій у тваринництво. Наразі широко впроваджується концепція прийняття інноваційних, автоматизованих рішень у тваринництві, яка називається Smart Farm – інтелектуальна ферма, метою якої є створення основ майбутнього у тваринництві. По суті, це бажання прискорити процес переходу від звичайних процесів до управління загальною прибутковістю ферми шляхом використання нових інструментів прийняття рішень і технологій автоматизації для підвищення якості одержуваної продукції та прибутку, а також конкурентоспроможності підприємства, що виробляє продукти тваринного походження [1]. Концепція Smart Farm є перспективною для українського тваринництва, оскільки звільняє фермерів від важкої праці, піклується про фізіологію тварин, покращує контроль та управління виробництвом, забезпечує високу якість одержуваної продукції.

Окрім загального переосмислення рівня автоматизації підприємства, які спеціалізуються на виробництва продукції тваринництва, потребують також і автоматизації окремих процесів, насамперед годівлі та доїння. Ці процеси є найбільш трудомісткими, тому при автоматизації дозволять суттєво оптимізувати виробничі процеси. Крім того, доїння корів, включаючи санітарну обробку корівника, обробку сосків, прогнозування маститу та перевірку стану вимені і перевірку якості молока є складними та потребують багато часу на виконання. У результаті час, доступний для моніторингу та

належного догляду за окремими тваринами, зменшується, що загрожує здоров'ю та добробуту тварин. Цифровізація молочного скотарство пропонує використати можливість задовольнити зростаючий попит на молочні продукти ефективніше з меншою кількістю робочої сили завдяки автоматичному доїнню. Поліпшення здоров'я та добробуту тварин також досягаються за рахунок більш широкого впровадження автоматичних систем доїння в молочній промисловості [2]. Такі рішення автоматизації можуть включати окремі опції для кожного аспекту процесу доїння, від лічильників молока до повної системи керування для доїльних роботів, а також включати різного роду автоматичні системи годування, що дозволяє запровадити збалансований підхід та забезпечити підвищення ефективності тваринництва у сільськогосподарських підприємствах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Веселов Є.В. Щербакова І.Л., Левченко І.С. Інноваційні технології у тваринництві та ефективність впровадження концепції Smart Farm. Таврійський науковий вісник. 2019 № 109. Частина 2. С. 15-20.
2. Azarpajouh S. Diving into digital dairy farming and automation. Dairy Global. 2021.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Гнедюк Володимир Леонідович,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ НА КІБЕРБЕЗПЕКУ

Соціальна інженерія є складною та важливою складовою сучасного кіберпростору, що має значний вплив на кібербезпеку. Її сутність полягає у використанні психологічних методів для отримання доступу до конфіденційної інформації та маніпулювання людьми з метою отримання незаконних переваг. Цей підхід відкриває двері для атак на кіберсистеми, використовуючи вразливості, які не завжди пов'язані з технічними аспектами, але залежать від людської поведінки та соціальних взаємодій. Відтак, розуміння цього аспекту є критично важливим для створення комплексних стратегій забезпечення кібербезпеки, які враховують не лише технічні заходи, але й аспекти соціальної інженерії [1, с. 12].

Соціальна інженерія у кіберпросторі є складним і багатогранним явищем, що використовується для отримання конфіденційної інформації та доступу до систем шляхом маніпулювання людьми. Аналіз соціальних інженерних технік, таких як фішінг, імперсоніфікація та інші соціальні інженерні атаки, виявляє комплексні стратегії, що створюються з метою ефективного впливу на цільових осіб та отримання несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації.

Фішінг, наприклад, є методом, коли атакувальник прагне отримати інформацію, таку як паролі або особисті дані, шляхом використання психологічного впливу через електронні комунікації. Це може включати відправку електронних листів, що маскуються під легітимні повідомлення від відомих організацій чи осіб. Шляхом навіювання відчуття терміновості чи загрози, атакувальник намагається спонукати людину до реагування та розголошення своїх особистих даних.

Імперсоніфікація є методом, що полягає в спробі зображення себе як іншої особи чи суб'єкта з метою отримання недозволеного доступу до інформації або навіть впровадження в оману автентичності. Цей процес включає в себе використання ім'я, характеристик та ідентифікуючих даних реальної особи з метою отримання доступу до ресурсів, які перевищують авторизовані можливості користувача. В контексті кібербезпеки це може бути використано для виконання атак, які передбачають маскування справжнього ідентитету зловмисника з метою отримання конфіденційної інформації чи введення в оману користувачів системи.

Соціальні інженерні атаки застосовуються маніпуляцію людськими психологічними властивостями для досягнення своїх цілей, роблячи акцент на слабкостях та реакціях людей на соціальний вплив. Це може включати в себе інсайдерські атаки, коли зловмисник отримує доступ до систем через маніпулювання власними або іншими співробітниками організації [3].

Аналіз соціальних інженерних технік зауважує на важливості розуміння психологічних аспектів, що впливають на рішення та реакції людей у віртуальному середовищі. Глибоке вивчення цих технік відображає необхідність вироблення стратегій захисту, які поєднують

технічні та психологічні методи, зокрема шляхом освіти та навчання користувачів, розробки проактивних стратегій виявлення та запобігання атакам та використання технічних засобів захисту для попередження соціальних інженерних загроз [1, с. 27].

Розробка та впровадження стратегій протидії соціальній інженерії у кіберпросторі вимагає комплексного підходу, що об'єднує освітні заходи, технічні засоби захисту, процедурні аспекти та контроль доступу. Основною метою є підвищення свідомості та збільшення рівня готовності персоналу до виявлення та запобігання соціальним інженерним атакам.

Освітні заходи, що присвячені методам соціальної інженерії та їхнім можливим наслідкам, включають навчання персоналу різних рівнів, починаючи від керівництва і закінчуючи кінцевими користувачами. Це сприяє підвищенню рівня усвідомленості та формуванню вмінь впізнавання потенційних загроз, зокрема через симуляцію атак та тренування на симуляційних платформах.

Технічні засоби захисту орієнтовані на розробку та впровадження програмного забезпечення та технічних систем, що мінімізують ризики соціальних інженерних атак. Це включає в себе системи виявлення та запобігання, автоматизовані методи перевірки автентичності, шифрування даних та контроль доступу до конфіденційної інформації.

Процедурні аспекти охоплюють створення та впровадження суворих правил та процедур щодо обробки та обміну конфіденційною інформацією. Це включає розробку та виконання політики безпеки, контроль за обміном інформації, процедури перевірки та періодичне навчання з питань безпеки.

Контроль доступу виступає як ключовий елемент у запобіганні соціальним інженерним атакам. Це охоплює обмеження доступу до критичних систем, використання багаторівневих систем автентифікації та впровадження систем моніторингу та аналізу активності користувачів [2, с. 184–185].

Отже, можна зробити висновок, що соціальна інженерія суттєво впливає на кібербезпеку через використання психологічних та соціальних методів для отримання доступу до конфіденційної інформації та маніпулювання людськими діями. Аналіз соціальних інженерних технік, таких як фішінг, імперсоніфікація та інші, вказує на необхідність поєднання технічних та соціально-психологічних підходів для ефективного захисту від цих загроз.

Успішна протидія соціальній інженерії потребує комплексних стратегій, що включають освіту та навчання персоналу, розробку технічних засобів захисту, процедурні аспекти та контроль доступу. Ці заходи спрямовані на підвищення рівня усвідомленості та готовності персоналу до реагування на соціальні інженерні атаки, а також на впровадження технічних рішень, що запобігають несанкціонованому доступу до інформації.

Тож, тісний зв'язок між соціальною інженерією та кібербезпекою підкреслює необхідність глибокого розуміння психологічних механізмів, що стоять за людськими діями в кіберпросторі, та розробки комплексних стратегій для ефективного протистояння цим викликам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко О. М. Розробка методології захисту інформації від атак соціальної інженерії: дипломна робота магістра за спеціальністю «125 – кібербезпека». Тернопіль: ТНТУ, 2020. 63 с.

2. Половенко Л., Мерінова С. Виявлення ознак соціальної інженерії та технологія протидії соціальним хакерам на підприємстві. Підприємництво та інновації. 2019. №10. С. 183–187.

3. Social engineering impacts: a cyber attack you should know in 2023: веб-сайт. URL: https: // terralogic. com / social-engineering-impacts-cyber-attack-you-should-know-in – 2023/ (дата звернення: 13.11.2023).

Шинкарьова К.Є.,
студентка
Науковий керівник: ***Н.О. Стеблина***

Донецький національний університет імені Василя Стуса

РОЗУМІННЯ МЕДІА-РЕПУТАЦІЇ В ЦИФРОВОМУ ЧАСІ

У цифровому часі, коли суспільство усе швидше розвивається та охоплює усе більше інформації, особливого значення набуває саме медіа-репутація, що є поняттям досить новим та недостатньо дослідженим.

Медіа-репутація є важливою складовою загальної репутації і визначає сприйняття особи, організації чи бренду в медійному просторі. Вона визначається тим, як ця суб'єкт взаємодіє з різними медійними платформами, як його дії та заяви коментуються журналістами, та як сприймають його читачі, глядачі та слухачі.

Федорів, досліджуючи медіа-репутацію органів державної влади дає визначення медіа-репутації як, колективну оцінку суб’єктів репутації, представлену в ЗМК за допомогою потоку мас-медійних повідомлень і є соціальним процесом, в який залучені суб’єкт репутації та стейкхолдери, а також споживачі мас-медійних повідомлень [1].

Девід Л. Діпхаус, досліджуючи медіа-репутацію як стратегічний ресурс, подає визначення медіа-репутації як збірне поняття, що об'єднує фірму, працівників ЗМІ, стейкхолдерів, джерела новин про фірму, і читачів новин [2].

У своїй роботі Діпхаус також описував й інше поняття: «медіа-привабливість» (media favorability); це “загальна оцінка присутності фірми у мас-медіа залежно від напрямку медіа-згадок про фірму” [2].

Медіа-привабливість є одностороннім процесом: ЗМК мають інтерес до суб'єкта з негативною репутацією, причому найчастіше більший, ніж до суб'єкта з позитивною; кількість згадок у ЗМК не залежить від позитивної репутації суб'єкта – адже предметом висвітленням можуть стати будь-які дії організації/політичного актора – як позитивні, так і негативні, і це впливає на публічну оцінку.

Американський дослідник К. Керрол пропонує виміоювати медіа-привабливість саме публічною оцінкою. Публічна оцінка позначає «ступінь, з яким публіка симпатизує, довіряє, захоплюється і поважає організацію» [3].

Аналізуючи взаємозалежність між медіа-привабливістю та публічною оцінкою організації, дослідник опитав 710 респондентів, і виявив, що за умови вищої медіа-привабливості організації, зростає рівень її публічної оцінки. Оціночна тональність мас-медіа “програмує” звичні судження про організацію. Цей процес отримав назву “спалахування”. Інші закономірності, виявлені К. Керролом полягають у тому, що тональність, в якій повідомляють про організацію, має помітніший вплив на публічну оцінку організації для аудиторії, яка менше знає про неї, ніж для тієї, яка знає про неї більше. Отже, це підтверджує тезу Федоріва про те, що основою формування репутації органів державної влади залишається власний досвід стейкхолдерів щодо них [1].

Кочубей Л.О. у своїй роботі зазначає, що медіа-репутація виконує чотири основні ролі:

1) функція соціальної оцінки, яка дозволяє суб'єкту репутації бути оціненим у контексті "позитивно" чи "негативно";

2) функція встановлення відносин, яка допомагає розуміти взаємозв'язки між суб'єктом репутації та громадянами;

3) функція комунікації, яка сприяє спілкуванню між носієм репутації та громадянами;

4) функція прогнозування, що дозволяє передбачати, як суб'єкт репутації буде діяти у різних ситуаціях [4].

Медіа-репутація формується на основі ряду факторів, включаючи медійну покритість, контент, який створюється суб'єктом, та спілкування з медійними представниками та громадськістю. Важливим є також те, які історії і повідомлення оточують суб'єкта в медійному просторі. В цифровому світі існує безліч медійних каналів та інструментів, що впливають на медіа-репутацію. Серед них традиційні ЗМІ, соціальні мережі, веб-сайти, блоги, подкасти, відеохостинги та інші платформи. Кожен з цих каналів має свої особливості і вимоги, які важливо враховувати при формуванні та управлінні медіа-репутацією.

Ефективне управління медіа-репутацією включає в себе здатність розуміти медійну логіку та вимоги, а також здатність адаптувати комунікаційні стратегії до різних медійних каналів та аудиторій. До цього також входить взаємодія з журналістами, моніторинг медійних висловлювань та вчасна реакція на новини та події. Медіа-репутація впливає на сприйняття суб'єкта в суспільстві, а також на рішення, які приймаються щодо нього. Позитивна медіа-репутація може підвищити довіру, підтримку та популярність, тоді як негативна може призвести до втрати довіри та публічного обурення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федорів Т. МЕДІА-РЕПУТАЦІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА СПЕЦИФІКА ЇЇ ФОРМУВАННЯ. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=570 (дата звернення: 09.12.2023).

2. Deephouse D. L. Media Reputation as a Strategic Resource: An Integration of Mass Communication and Resource-Based Theories. Journal of Management. 2000. Vol. 26, no. 6. P. 1091–1112. URL: https://doi.org/10.1177/014920630002600602 (date of access: 09.12.2023).

3. Carroll C. E. The Relationship between Firms' Media Favorability and Public Esteem. Public Relations Journal. 2009. Vol. 3, no. 4. URL: http://surl.li/obuxn (date of access: 09.12.2023).

4. Кочубей Л. Антикризові дії з формування медіа-репутації органів державної влади в україні: сучасні особливості. Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 23 верес. 2022 р. Київ, 2022. С. 60–63. URL: https://kzgizh.knukim.edu.ua/images/nauka/konferentsii/2022-zbirnyk-imidzh-i-reputatsiia.pdf#page=60 (дата звернення: 09.12.2023).

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бишовець Іван Павлович,
аспірант, 075 маркетинг

Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», м.Київ

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ МАРКЕТИНГУ

Актуальність використання інноваційних методів у сучасному маркетингу полягає в необхідності пристосування навчального процесу до стрімкої зміни маркетингового середовища, де впровадження новітніх підходів є ключовим чинником досягнення успішної конкурентоспроможності.

Завданням є виявлення, аналіз та ефективне впровадження інноваційних методів навчання в маркетингу для забезпечення випускників сучасними компетенціями, які відповідають вимогам ринку, а також розробка стратегій та підходів до їх успішного впровадження в освітній процес.

Методи навчання можна класифікувати наступним чином: інтерактивні, метод з використанням технологій у навчальному процесі, кейс-метод та застосування гейміфікації в навчанні маркетингу.

Зважаючи на перераховані інноваційні методи навчання в контексті маркетингу, можна провести аналіз їхнього впливу та ефективності.

Інтерактивні методи – «будуються на ефективній багатосторонній комунікації між суб'єктами навчання, виключаючи як домінування одного учасника навчального процесу на іншими, так і однієї думки над іншою.» [1]

Іншими словами, це методи які спрямовані на роботу командами, в процесі певного інтерактиву.

Переваги:

- залучення студентів до активного спілкування та обміну думками;
- сприяння розвитку навичок комунікації та співпраці;
- стимулювання інтересу до предмету через активну участь у навчальному процесі.

Недоліки:

- потреба у підготовці та плануванні активних занять;
- можлива нерівномірність у рівні участі студентів.

Використання цифрових технологій у навчальному процесі теж є дуже важливим елементом в сучасній освіті, який потрібно враховувати. «Використання «цифрових» технологій в освіті це найбільш важлива та стійка тенденція розвитку світового освітнього процесу. Саме вони дають змогу зробити освітній процес більш інтенсивним, підвищити якість та збільшити швидкість сприймання, засвоєння та розуміння знань.» [2] Також враховуючи, що сучасні люди в усіх сферах взаємодіють з цифровими технологіями, здійснюючи покупки товарів в інтернет-магазинах, записи до лікарів чи отримання державних послуг за допомогою онлайн-сервісів. Відповідно процес навчання мусить користуватись сучасними інноваційними цифровими технологіями. До переваг цифрових технологій в навчанні можна віднести: збільшення доступності освітніх ресурсів через

онлайн-платформи та віртуальні середовища, покращення засвоєння матеріалу за рахунок використання візуальних та інтерактивних засобів, можливість навчатися будь-який час та з будь-якого місця. А до недоліків цифрових технологій варто віднести: необхідність доступу до якісного та стійкого Інтернету, потенційна втрата особистісного контакту та спілкування.

Метод проблемного навчання – «система наступних дій: організація проблемних ситуацій, формулювання проблем, надання допомоги учням в їх вирішенні, перевірка цих рішень і керівництво процесом систематизації і закріплення набутих знань. В основі організації проблемного навчання лежить принцип пошукової навчально-пізнавальної діяльності учня, тобто принцип «відкриття» ним наукових фактів, явищ, законів.»[3]

Тобто це такий метод, який опирається саме на певну ключову проблему та пошук її вирішення. На мою думку це досить вдалий підхід, адже в реальному житті маркетологам дуже час по-перше потрібно окреслити ключові проблеми(болі) покупців, та знайти найбільш вдале рішення цієї проблеми доступними або інноваційними засобами.

Перевагами даного методу можна вважати:

- що застосування реальних ситуацій з практики маркетингу сприяє практичному застосуванню теоретичних знань;
- розвиток аналітичних та рішення-орієнтованих навичок учнів;
- підвищення зацікавленості та мотивації студентів через роботу над реальними кейсами.

Але слід врахувати і недоліки:

- необхідність доступу до реальних кейсів та можливості їх аналізу;
- потенційна складність в оцінці результатів через індивідуальний підхід до кожного кейсу.

Також в сучасному освітньому процесі варто розглянути застосування гейміфікації в навчанні маркетингу. Адже більшість сучасних студенів мають досвід геймінгу ще зі школи, а сучасні технології дозволяють створювати ігри будь-якої якості та складності. Так на приклад сучасні ігрові методи широко використовуються у вивченні іноземних мов. «Гейміфікація – це застосування ігрових механік в неігрових ситуаціях для заохочення певної поведінки.»[4]

Даний метод має безперечні переваги , а саме: залучення та мотивація студентів через елементи гри, такі як бали, конкурси, рівні тощо; стимулювання змагального духу та бажання досягати кращих результатів; забезпечення додаткової інтерактивності та емоційної залученості до навчального процесу.

Але є й недоліки на які варто звертати увагу:

- можлива перевага відвертого змагання над колективною співпрацею;
- необхідність уважного балансування гри та освітньої мети.

Аналіз цих методів навчання в маркетингу показує, що кожен з них має свої переваги та обмеження. Ефективність їхнього застосування в освітньому процесі може залежати від конкретного контексту, мети навчання та потреб студентів. Такий аналіз є важливим для розуміння та вибору найбільш підходящих методів навчання для покращення якості маркетингової освіти.

Також тут треба розуміти що для успішного навчального процесу варто комбінувати методи відповідно до специфіки студентів, теми та реальних умов викладання. Дана тема потребує більш детального розгляду, адже технології постійно змінюються які і потреби студентів, роботодавців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

1. Пометун О. І. Інтерактивні методи навчання. Енциклопедія освіти. 2021. С. 417–418. https://lib.iitta.gov.ua/729009/

2. Кривонос О., Котенко О. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 1(15). URL: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1(15)-161-175 (дата звернення: 07.12.2023).

3. Клименко(Головко) Н. Проблемне навчання фізики як прийом кейстехнологій. Україна-Польща: економічні та соціальні виклики 2030 : Міжнар. міждисциплінар. конф., м. Варшава, 2 лип. 2017 р. С. 168.

4. Бугайчук К. Л. Гейміфікація у навчанні: сутність, переваги, недоліки. Дистанційна освіта України 2015 : Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 листоп. 2015 р.

Вітюк І.К.,
к.філос.н.,доц.
Державний університет "Житомирська політехніка",
Боровська-Карандюк І.А.,
учитель вищої кваліфікаційної категорії,
старший учитель української мови та літератури
Наукового ліцею Житомирської політехніки,
Бірюченко Д.Я.,
Науковий ліцей Житомирської політехніки

РОЛЬ МЕМІВ У БІЗНЕСІ

Сучасні умови функціонування бізнесу вимагають постійної боротьби за ресурси, виживання та виборювання місця на ринку. Такі обставини можуть виснажити як громадськість, так і підприємства, що призводить до труднощів у сприйнятті інформації. Нині для подолання виснаження почали використовувати гумор шляхом створення та перегляду мемів. Вони є спрощеною формою інформації, яка у формі жартів відображає наші біль і радощі.

Ефективним інструментом для бізнесу стали меми, які приваблюють нову аудиторію, поліпшують комунікацію з нею, збільшують лояльність та залученість існуючих клієнтів, оскільки люди очікують появи нових. Це створює відмінність від конкурентів, які використовують більш традиційні підходи, та дозволяє виходити за межі звичайних рамок, показуючи нові можливості.

Бізнесові представники усвідомлюють, що гумор в рекламі дозволяє їм привертати увагу клієнтів та робити рекламні повідомлення менш нав'язливими. Вони також розуміють, що використання кумедних образів допомагає підприємствам показати, що вони на одній хвилі зі своєю аудиторію, розуміють її потреби та слідкують за останніми тенденціями світу.

Використання мемів у бізнесі має численні переваги:

По-перше, простота сприйняття, адже меми є лаконічними, легкими для розуміння. Вони вміло поєднують у собі короткий текст із візуальним елементом, що робить їх доступними для широкого кола аудиторії.

По-друге, цікавість реклами, бо використання мемів стає вдалою стратегією, вони несуть у собі не тільки гумор, а й емоційну залученість та неповторність. Це привертає увагу споживачів до рекламного контенту, роблячи його більш легким до запам'ятовування.

По-третє, популярність гумору, оскільки багато людей цінують веселощі в онлайн-контенті.

По-четверте, меми покращують комунікацію між брендом і аудиторією, адже вони дозволяють бізнесу використовувати більш неформальний та привабливий спосіб взаємодії. Це робить бренд більш доступним та призводить до позитивного сприйняття його споживачами.

Меми, як і будь-який інструмент взаємодії з аудиторією, також мають свої переваги та недоліки.

Переваг використання мемів як одного з найефективніших способів взаємодії з аудиторією є багато. Наприклад, меми легко поширюються, оскільки користувачі охоче діляться контентом, який викликав у них посмішку, тим самим збільшуючи охоплення. Використання яскравих та актуальних мемів у рекламі в інтернеті дозволяє аудиторії сприймати рекламу краще, що сприяє збільшенню довіри користувачів. Також вони

допомагають підвищити лояльність: позитивні емоції, викликані мемами, асоціюються з брендом. Використання мемів дає можливість виділитися серед конкурентів, оскільки це не є загальноприйнятою практикою. Це сприяє підвищенню впізнаваності бренду, оскільки користувачі поширюють меми, а разом з ними і інформацію про бренд.

Проте в мемів також є свої недоліки. Вони можуть подекуди образити частину аудиторії, спричиняючи втрату підписників, і сформувати негативне відношення до бренду. Крім того, меми швидко втрачають актуальність: популярність більшості мемів триває лише кілька днів. Використання мемного контенту може порушити авторські права, що може призвести до судових позовів та вимоги компенсації від правовласників. Також меми можуть розмити ідентичність бренду, особливо тоді, коли інші підприємства жартують на ту саму тему, це робить бренд менш помітним серед аналогічного контенту.

Необхідно вміло використовувати меми, вчасно реагувати на тренди, але й бути обережним, щоб не зашкодити репутації та впізнаваності бренду.

Для генерації ідей та створення мемів потрібно тримати руку на пульсі трендів, розуміти свою цільову аудиторію та постійно переглядати відомі образи і ситуації. Однак, щоб уникнути втрати лояльності, важливо дотримуватися деяких основних правил. У мемах немає місця гострим соціальним темам або провокаціям, таким як сексизм або порушення прав людини за релігійними, етнічними, расовими чи будь-якими іншими ознаками. Одразу потрібно розглядати можливість публікації, оскільки витрата часу на довге затвердження на різних рівнях може спричинити і втрату актуальності та виглядати необґрунтовано. Знання аудиторії допоможе створити мем, який буде максимально адаптованим до сприйняття, що, у свою чергу, сприятиме швидкому розповсюдженню. Також важливо робити меми максимально зрозумілими для широкого кола аудиторії. Потрібно зважати, що контент, який можна надіслати як другові, так і мамі чи колезі, завжди буде найбільш популярним.

Висновки: У створенні бізнес-мемів для просування компанії важливо враховувати три найважливіші моменти: тренди, вік аудиторії та її інтереси. Чим кумедніше перекрутити людські «гріхи» у своїй галузі, тим більше відгуків можна отримати. Чим простіше, легше і швидше зрозуміти прикол, тим більше охоплень. Щоб створювати цікаві меми, важливо бути в курсі поточних тенденцій у цій сфері та бути в курсі цікавих новин та актуальних подій. Це дозволить реагувати на них швидко і створювати власний унікальний контент. Зауважимо, щоб бізнес вирізнявся з-поміж конкурентів, важливо створювати вміст, який буде виражати його унікальність та автентичність. Потрібно розуміти, що сподобатися всім неможливо, проте меми допомагають залучити увагу конкретної аудиторії й встановити свою позицію на ринку. Тож варто пам'ятати про важливість дотримання меж: уникати негативних висловлювань чи образ, що можуть стосуватися релігійних, расових або гендерних ознак; треба бути уважними до трендів; вивчати різні платформи комунікації; аналізувати культуру мемів – усе це допоможе зрозуміти, як краще створювати та пристосовувати меми для тієї чи тієї аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Айше Салімгарєєва. Викликайте мемолога, тут кринж. Чому вашому бізнесу потрібні меми. URL: https://vctr.media/ua/chomu-vashomu-biznesu-potribni-memi-120200/

2. Лукомець А. О., Арич М. І. Використання мемів як новітній спосіб візуальної комунікації в підприємництві. Сучасні тенденції розвитку економіки та обліку: наукові горизонти : Всеукраїнська науково-практична конференція 23 березня 2023 р. Луцьк : ДВНЗ «ДонНТУ». 2023. С. 242-244.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Fedushko S.S.,
Ph.D., Associate professor,
Comenius University Bratislava, Faculty of Management, Department of Information Management and Business Systems, Slovakia, Bratislava

LANDSCAPE OF SENTIMENT ANALYSIS RESEARCH

Introduction.

Sentiment analysis has become a critical area of research in natural language processing. In light of the exponential expansion of digital content across diverse platforms (e.g., social media, consumer reviews, news articles), it has become increasingly critical to comprehend and assess sentiments conveyed in textual data. The ability to discern and interpret sentiments provides valuable insights into public opinion and holds significant implications for decision-making processes across diverse domains. In this context, the need to investigate the concept of sentiment analysis is paramount. Sentiment analysis enables the automated extraction of sentiments and attitudes expressed in textual data, contributing to a nuanced understanding of public perception. Businesses leverage sentiment analysis to gauge customer satisfaction, policymakers use it to assess public sentiment on political issues, and researchers employ it to comprehend evolving trends and opinions in their respective fields.

The landscape of sentiment analysis research is vast and continuously evolving. A comprehensive literature review is essential to navigate this expansive domain and distill meaningful insights. A literature review synthesizes existing knowledge and is a critical foundation for identifying gaps, trends, and challenges in sentiment analysis research. It provides a panoramic view of the methodologies, applications, and advancements in sentiment analysis, empowering researchers, practitioners, and decision-makers to make informed choices and contribute to advancing the field.

Conducting a literature review in sentiment analysis poses unique challenges due to the sheer volume and dynamic nature of the digital content. Traditional literature search methods may struggle to keep pace with the evolving research landscape. Litmaps [1] with its innovative approach to literature mapping, proves to be an invaluable tool.

Litmaps, particularly bitmap, offers a keyword-less search methodology, allowing for exploring and identifying relevant literature without relying solely on predefined keywords. This is particularly advantageous in sentiment analysis research, where terminologies and expressions vary widely. Researchers can uncover diverse perspectives and methodologies by employing Litmaps' Seed and Discover tools, ensuring a more inclusive and thorough literature review process.

Litmaps' bitmap feature helps researchers discover interconnected papers, clusters of related studies, influential papers, and trends. Litmaps is an efficient tool for navigating the intricate terrain of sentiment analysis research. In this paper, we conduct a comprehensive literature review facilitated by Litmaps to uncover trends, challenges, and future directions in sentiment analysis.

Landscape of sentiment analysis research based on Litmaps algorithms

Litmaps are helpful for systematic reviews to find gaps in literature reviews. Litmaps refer to visual citation maps designed to provide a comprehensive understanding of the interconnectivity of research. Litmaps is a tool to create a comprehensive overview of sentiment analysis research. The final

systematic review in sentiment analysis is conducted using a set of 20 key scientific papers and Litmaps algorithms. Sentiment analysis research requires an exhaustive literature review using multiple algorithms from the Discover feature. We use two algorithms: the Seed Map and Discover. The Seed Map technique starts the search with a specific set of papers considered seeds and then expands the search based on connections and associations between these seeds and other relevant papers. The Top Connected feature prioritizes papers in sentiment analysis research, focusing attention on the most connected and influential papers in the literature network. Using the Seed Map technique and its Top Connected feature enhances the reproducibility of the literature review by providing benchmark references for comparison and extension. This targeted, tool-integrated exploration strategy enriches the depth and quality of the literature review of sentiment analysis.

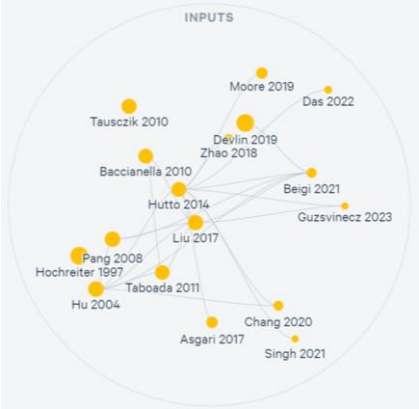

Figure 2. **Top Connected model (parameter – Cited by) of sentiment analysis research**

The result ring of sentiment analysis research based on the Discover algorithm is shown in Figure 3. This Result Ring inputs articles are in the center ring. Discover Results are in the outer ring. Discover result ring of sentiment analysis research based on publication date and clustered to maximise readability.

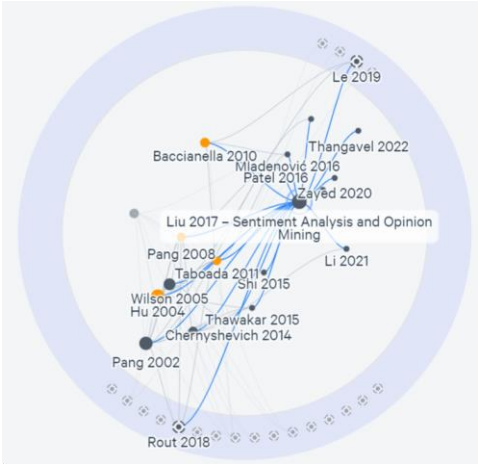

Figure 3. **Discover result ring of sentiment analysis research**

Litmaps Discover uses advanced search algorithms to recommend relevant research papers, expanding research and uncovering new connections within the literature network. Multiple algorithms enhance sentiment analysis literature reviews by providing diverse recommendations through various mapping approaches, facilitating the exploration of the sentiment analysis landscape for a more informed and thorough literature review.

The Semantic Search algorithm in Litmaps is crucial for literature exploration, utilizing semantic understanding to detect articles with similar content. This approach surpasses traditional keyword matching, contributing to more precise content matching, enabling efficient gap analysis, and identifying emerging trends in sentiment analysis research. Inputs of semantic search sentiment analysis research are shown in Figure 4.

The Map Relevance of Common Authors of sentiment analysis research is shown in Figure 5. Map Relevance displays common authors between Inputs and Results. Top and bottom sections use Cluster and Map Relevance settings. Cluster groups citation clusters, while Map Relevance is based on citations within the map.

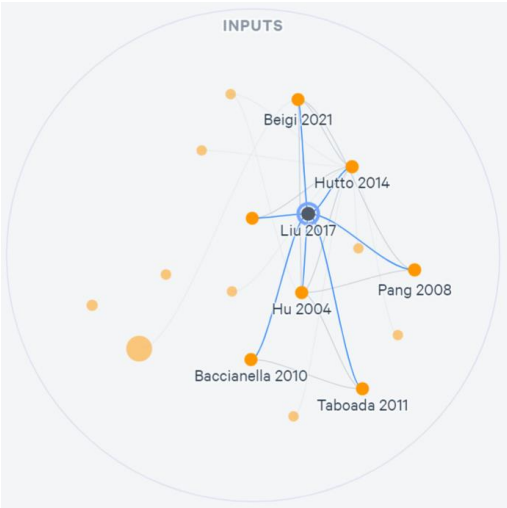

Figure 4. **Inputs of semantic search sentiment analysis research**

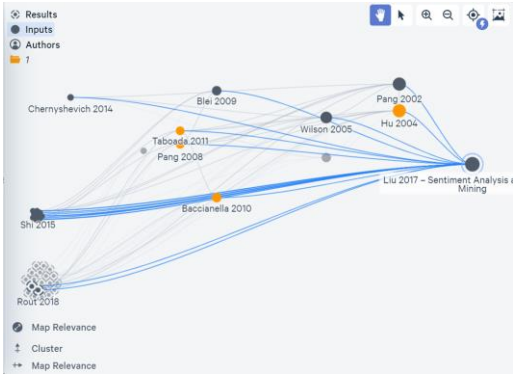

Figure 5. **Map Relevance of Common Authors of sentiment analysis research**

Map Relevance of Momentum calculated based on "Cited By" count, weighed by recency. Map Relevance of the Momentum of sentiment analysis research is shown in Figure 6.

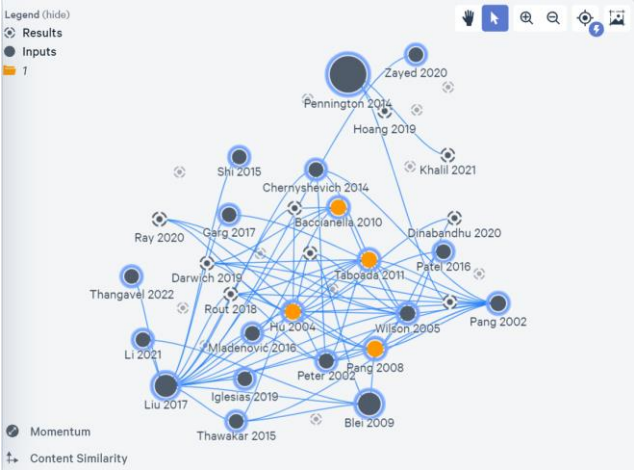

Figure 6. **Map Relevance of Momentum of sentiment analysis research**

Litmaps offers a Semantic Search algorithm to detect articles with similar content, making it a valuable tool for literature exploration and review. Unlike traditional keyword matching, the algorithm goes beyond and incorporates semantic understanding to identify articles with conceptually similar content in sentiment analysis. By focusing on semantic similarities, the algorithm ensures that recommended articles share substantive content relevance, improving the overall relevance of search results. This is crucial for literature exploration, where nuanced content connections are essential. The diversity offered by the algorithm enhances the comprehensiveness of the literature search and helps researchers discover a broader range of relevant papers. Semantic Search aids in identifying emerging trends and novel concepts within a research domain, and reducing overlooking relevant articles enhances the thoroughness of literature reviews. Litmaps' features provide researchers with valuable tools for in-depth and insightful exploration of sentiment analysis literature.

We will thoroughly examine the scientific publications resulting from the systematic review.

Baccianella S., Esuli A., Sebastiani F. [3] introduced SentiWordNet 3.0, an improved version of the SentiWordNet 1.0 lexical resource designed for sentiment analysis and opinion mining. The review could benefit from deeper insights into the real-world applications and user experiences with SentiWordNet 3.0, offering a more comprehensive assessment of its practical utility.

Beigi O. and Moattar M. [4] proposed a hybrid approach combining neural networks and sentiment lexicons for domain-specific sentiment analysis. The work presents a novel solution to the challenges of sentiment analysis, offering a practical approach to unsupervised domain adaptation. The experimental results validate the effectiveness of the proposed approach. The insights into potential limitations or areas for future improvement would enhance the paper's overall contribution to the field.

Devlin J., Chang M.-W., Lee K., and Toutanova K. [5] introduced BERT, a language representation model designed for deep bidirectional pre-training from unlabeled text. The paper covers BERT's architecture and performance but lacks discussion on potential limitations or challenges.

Guzsvinecz T. and Szücs J. [6] investigated the emotional reactions of video game players by analyzing reviews on the Steam platform. The findings reveal insights into players' emotional reactions and variations across genres. The paper provides valuable insights into the emotional aspects of video game reviews on Steam.

Hu M. and Liu B. [7] proposed a novel technique for mining and summarizing customer reviews. Unlike traditional text summarization, it focuses on mining product features and classifying opinion sentences as positive or negative. The proposed approach is applied to reviews of online products, demonstrating its effectiveness in providing concise and informative summaries. The paper addresses a practical challenge in the context of e-commerce and customer reviews.

Hutto C. and Gilbert E. [8] introduced VADER, a rule-based social media text sentiment analysis model. VADER incorporates rules based on grammatical and syntactical conventions, demonstrating its effectiveness in capturing sentiment intensity in microblog-like contexts.

Tan K., Lee C., and Lim K. [9] extensively surveyed sentiment analysis, covering preprocessing techniques, feature extraction methods, classification techniques, datasets, and experimental results, offering insights into the latest advancements in sentiment analysis, discuss challenges posed by sentiment analysis datasets, outlines future research prospects.

Zhang L. and Liu B. [10] introduced sentiment analysis, also known as opinion mining, emphasizing its significance in social media's rapid growth. The article serves as a valuable introduction to sentiment analysis, offering insights into its applications and relevance in contemporary contexts.

Pang B. and Lee L. [11] provided an overview of opinion mining and sentiment analysis, focusing on the computational treatment of opinions, sentiment, and subjectivity in text. The paper offers a comprehensive overview of opinion mining and sentiment analysis, touching on various relevant aspects.

Taboada M., Brooke J., Tofiloski M., Voll K.D., and Stede M. introduced [12] SO-CAL (Semantic Orientation CALculator), a lexicon-based approach to sentiment analysis. The paper presents a valuable contribution to SO-CAL as a lexicon-based sentiment analysis tool.

Tausczik Y. and Pennebaker J. [13] reviewed computerized text analysis methods, focusing on Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC). LIWC is a transparent text analysis program categorizing words into psychologically meaningful categories. The article provides insights into the development and application of LIWC, a significant text analysis tool.

Conclusion

The exploration of the landscape of sentiment analysis research, facilitated by Litmaps' innovative algorithms, underscores the critical role sentiment analysis plays in deciphering public opinions across diverse digital platforms. A comprehensive literature review becomes indispensable as sentiments expressed in textual data continue to shape decision-making processes. The challenges posed by digital content's dynamic nature and volume necessitate advanced tools for efficient exploration. Litmaps, particularly its bitmap, Seed Map, Top Connected, Discover, and Semantic Search features, emerge as a valuable asset for systematic reviews in sentiment analysis research. Combining these algorithms ensures a nuanced and thorough exploration of sentiment analysis literature, addressing challenges in traditional search methodologies. The presented systematic review, guided by Litmaps, identifies trends, challenges, and future directions in sentiment analysis and showcases the efficiency and depth achieved through a tailored algorithmic approach. The Semantic Search algorithm, in particular, proves instrumental in detecting articles with conceptually similar content, enhancing the precision of

content matching and contributing to a more diverse and relevant literature search. As sentiment analysis research continues to evolve, Litmaps provides researchers with a powerful toolkit for staying abreast of emerging trends, identifying gaps, and conducting insightful and informed literature reviews.

Acknowledgements

This study is funded by the National Scholarship Programme of the Slovak Republic and EU NextGenerationEU through the Recovery and Resilience Plan for Slovakia under project №. 09I03-03-V01-000153.

References

1. Litmaps. https://app.litmaps.com/
2. Zhang L., Liu B. (2017). Sentiment Analysis and Opinion Mining. Encyclopedia of Machine Learning and Data Mining. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-7687-1_907
3. Baccianella S., Esuli A., Sebastiani F., 2010. SentiWordNet 3.0: An Enhanced Lexical Resource for Sentiment Analysis and Opinion Mining. LREC.
4. Beigi O., Moattar M., 2021. Automatic construction of domain-specific sentiment lexicon for unsupervised domain adaptation and sentiment classification. Knowledge Based Systems. https://doi.org/10.1016/J.KNOSYS.2020.106423
5. Guzsvinecz T., Szücs J., 2023. Length and sentiment analysis of reviews about top-level video game genres on the steam platform. Computers in Human Behavior. https://doi.org/10.1016/J.CHB.2023.107955
6. Hu M., Liu B., 2004. Mining and summarizing customer reviews. KDD. https://doi.org/10.1145/1014052.1014073
7. Hutto C., Gilbert E., 2014. VADER: A Parsimonious Rule-Based Model for Sentiment Analysis of Social Media Text. ICWSM. https://doi.org/10.1609/ICWSM.V8I1.14550
8. Tan K., Lee C., Lim K. A Survey of Sentiment Analysis: Approaches, Datasets, and Future Research. Appl. Sci. 2023, 13, 4550. https://doi.org/10.3390/app13074550
9. Pang B., Lee L., 2008. Opinion Mining and Sentiment Analysis. Found. Trends Inf. Retr. https://doi.org/10.1561/1500000011
10. Taboada M., Brooke J., Tofiloski M., Voll K.D., Stede M., 2011. Lexicon-Based Methods for Sentiment Analysis. CL. https://doi.org/10.1162/COLI_A_00049
11. Tausczik Y., Pennebaker J., 2010. The Psychological Meaning of Words: LIWC and Computerized Text Analysis Methods. https://doi.org/10.1177/0261927X09351676

Белей Василь Іванович,
здобувач вищої освіти,магістр
інженерно-технічного факультету
belei.vasyl@student.uzhnu.edu.ua
Науковий керівник: ***Мешко Роман Олексійович,***
старший викладач
roman.meshko@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРОЕКТУВАННЯ АКТИВНОЇ СИСТЕМИ ГАЛЬМУВАННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОДА

Короткий опис принципів гальмування

У сучасному виробництві однією із тенденцій розвитку є електроприводи, а саме електромеханічні системи до яких входять: силові перетворювачі, електродвигуни, механізми та системи керування призначені для приведення в дію виконавчих органів машин. Електроприводи як елементи автоматизації набувають вагомого значення з якими пов'язано виникнення ряду завдань, пов'язаних з енергозбереженням, енергоефективного керування приводами так як із роками гостро постає проблема економії електроенергії, а з іншого боку є технічна можливості їх розв'язання. Поштовхом для розвитку та покращення експлуатаційних характеристик є розвиток технічних засобів керування: силових напівпровідникових елементів, мікроелектронних пристроїв, мікропроцесорної техніки. Це дозволило розширити функції, які виконуються сучасними автоматизованими електроприводами включаючи: покращення динамічних характеристик, оптимізовані режими, енергозбереження, діагностування несправностей.

Одним із шляхів покращення динамічних характеристик електроприводів є всебічне вивчення технічних рішень реалізації активних систем гальмування частотних електроприводів впроваджених у виробництві.

В процесі виконання науково-дослідної роботи було проведено вивчення аналогічних рішень систем гальмування, а саме:

- Рекуперативне гальмування (генераторне)
- Гальмування противмиканням
- Динамічне гальмування
- Резистивне гальмування

Розглянемо детальніше найбільш ефективний режим гальмування - динамічний режим.

Один із сучасних методів який використовується для розсіювання надлишкової енергії утвореної електродвигуном, керованим частотним перетворювачем (ЧП), при швидкому сповільненні або зупинці. При швидкого сповільненні електродвигун стає генератором, повертаючи вироблену енергію в ЧП. Енергія згенерована гальмуванням, збільшує напругу кола живлення ЧП. Схема управління ЧП намагається компенсувати це, збільшуючи вихідну частоту.

Загалом величина гальмування для стандартного двигуна та пипового ЧП становить близько 15% від номінальної потужності ЧП, головним чином через втрати потужності як у двигуні, так і в ЧП. Стандартним підходом є мінімізувати час гальмування без додаткового обладнання, використовуючи алгоритми нечіткого керування на основі втрат потужності в двигуні та ЧП. Цього достатньо для багатьох застосувань, таких як насоси, конвеєри вентилятори тощо, де кінетична енергія, накопичена у вантажі, невелика, а час гальмування не є критичним.

У випадку коли двигун і його навантаження повинні гальмуватися швидше, ніж дозволяють втрати потужності двигуна та ЧП, необхідно забезпечити додаткове поглинання енергії. Це досягається дооснащенням привода зовнішнім гальмівним резистором в поєднанні з гальмівним елктронним ключем (у якості якого застосовуються IGBT транзистор).

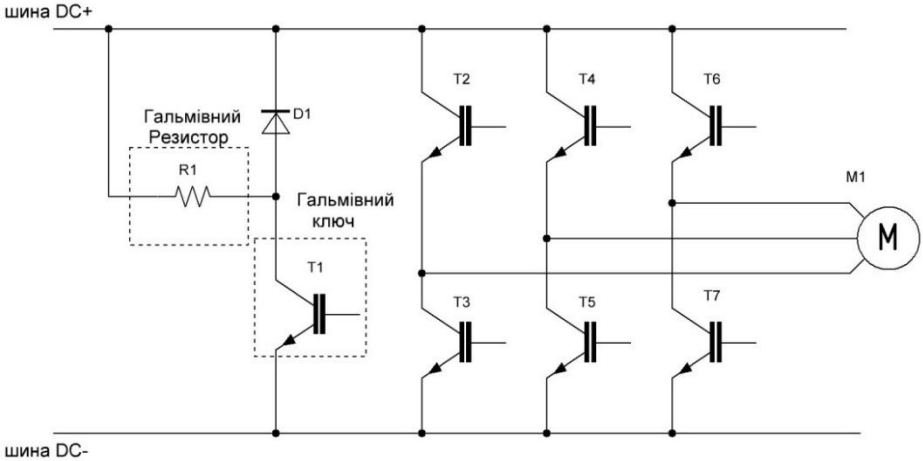

Рис.1. **Типова електрична схема включення основних гальмівник компонентів ЧП.**

Додаткова енергія поглинається гальмівним резистором та розсіюється у вигляді тепла. Розглянуте технічного рішення із інтенсивним динамічним гальмуванням, включають наступні застосування: центрифуги, крани, конвеєри, вентилятори та програмно керовані приводи які вимагають швидкого уповільнення.

Вибір гальмівного резистора

Найчастіше для активного гальмування в електроприводах використовується гальмівний резистор для розсіювання кінетичної енергії накопиченої навантаженням електропривода, яка повертається в ланку постійного струму при гальмуванні або реверсі. Застосування компонента обґрунтовано необхідністю швидкої зупинки двигуна або швидкого зниження його швидкості (особливо, для навантажень з великим моментом інерції, а також для збільшення гальмівного моменту. Характеристики гальмівних резисторів розраховуються виходячи із 125% гальмівного моменту: (кВт)*125%*0.8 (0.8-ККД двигуна) і відносної тривалості включення резистора 10% (наприклад в циклі 100сек-вкл: 10сек/викл: 90сек). Для достатнього розсіювання тепла резистори потужністю до 400Вт повинні кріпитися на станину і нагріватися не вище 250ºС, для резисторів потужністю від 1000Вт, температура повинна бути не більше 350ºС. Величина відносної тривалості включення визначає мінімальний період гальмування, при якому відбудеться

повне розсіювання тепла на гальмівних модулях і резисторах, виділеного під час гальмування. При нагріві гальмівного резистора його опір збільшується і цим самим зменшується гальмівний момент.

Визначення основних параметрів системи гальмування

З метою реалізації ефективного керування системою динамічного гальмувая ЧП слід визначити наступні властивості механічної частини:

- Потужність двигуна (W).
- Номінальна швидкість двигуна (N_0).
- Мінімальна (N_1) та максимальна (N_2) робоча швидкість двигуна.
- Інерція двигуна (WK^2_M) та навантаження (WK^2_L) на валу двигуна.
- Бажаний час гальмування або зупинки двигуна (t).
- Діапазон зміни швидкості та навантаження протягом робочого циклу.

ЛІТЕРАТУРА

https://volrad.com.tr/en/braking-techniques-part-1-dynamic-braking-2/
https://www.electrical4u.com/types-of-braking-in-a-dc-motor/#google_vignette
https://www.motioncontroltips.com/faq-what-is-dynamic-braking-and-when-is-it-used/

ГУРЖІЙ С.В.,
старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз
Служби безпеки України

ВИКОРИСТАННЯ М-ПОСЛІДОВНОСТЕЙ У ТЕХНОЛОГІЇ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ

Значну увагу у сфері кібербезпеки привертає дослідження кодування "непомітного" на перший погляд цифрового водяного знаку на звичайному зображенні розміром 512*512 точок з 8-бітною шкалою сірого кольору. Цей водяний знак має здатність передавати життєво важливу інформацію, включаючи коди автентифікації або авторизації, а також важливу інформацію, необхідну для пояснення зображення. Сфера застосування цієї технології поширюється на маркування зображень, захист авторських прав, запобігання підробці та полегшення контрольованого доступу.

На практиці як правило застосовуються дві різні методології реалізації. Перший підхід ґрунтується на маніпулюванні молодшим значущим бітом (LSB - least significant bit) за допомогою бітових операцій, що забезпечує швидке і просте декодування. Другий метод, навпаки, передбачає лінійне об'єднання водяного знаку з даними зображення, що підвищує складність процесу декодування і, таким чином, забезпечує додатковий рівень безпеки. Примітно, що властива цьому методу ознака лінійності не лише посилює безпеку, але й полегшує виконання певних функцій обробки зображень, таких як усереднення, не спричиняючи при цьому непоправного пошкодження вбудованого водяного знаку. Важливо, що обидві методології мають потенціал для безперешкодної інтеграції з обробкою у форматах JPEG і MPEG, що підкреслює їхню універсальність у різних сферах застосування.

Сфера прихованої комунікації, відома як стеганографія [1], передбачає приховування повідомлень у різних середовищах. Традиційні методи передбачають шифрування повідомлень в певному кольорі зображення. Так метод приховування повідомлення, що базується на техніці маніпуляції з найменшим значущим бітом (LSB). Результат такої модифікації непомітний для людського ока, а методика відрізняється від інших методів тим, що використовується для будь-якого кольорового або монохромного зображення. Приховане повідомлення піддається декодуванню, що полегшує його вилучення з модифікованого зображення для відновлення початкової інформації. З іншої сторони при модифікації зображення за допомогою електронних водяних знаків прагнуть зберегти такі фундаментальні характеристики, як невидимість і точне відновлення прихованого повідомлення. Отже проблема вбудовування непомітного водяного знаку та його подальшого вилучення є тонкою гранню стеганографії. Для досягнення непомітності використовується кодування за допомогою М-послідовностей завдяки їх рівномірному, рандомізованому вигляду та хорошим автокореляційним властивостям, які характеризуються сингулярним піком, позбавленим бічних пелюсток, що значно спрощує процес пошуку [2]. На практиці використовуються розширені М-послідовності, адаптовані до розміру зображення, що демонструють нульову автокореляцію навколо первинного піку [3]. Для спрощення, кодування водяного знаку виконується за допомогою модуляції

фази М-послідовності. В той же час альтернативна методика передбачає використання М-послідовності для визначення байта даних. Такий підхід підвищує точність, якої можна досягти при вилученні повідомлень.

Синтез М-послідовностей, отриманих за допомогою рекурентних співвідношень Фібоначчі, застосованих до початкових векторів з використанням лінійних регістрів зсуву, призводить до послідовностей максимальної довжини (2^n-1) для вектора довжини n. Ці послідовності або поліноми разом утворюють скінченне поле, відоме як поле Галуа. Цікаво, що автокореляційна функція та спектральний розподіл М-послідовностей мають схожість з характеристиками випадкового гаусівського шуму. Особлива увага приділяється сімействам послідовностей, зокрема, максимальним зв'язним множинам, які відомі своїми сприятливими крос-кореляційними властивостями [3]. Зокрема, зображення, закодовані М-послідовностями або піддані однобітному гаусівському шуму, демонструють статистичну нерозрізнюваність, причому візуальна відмінність від оригінального зображення помітна лише у сценаріях з великими ділянками, що характеризуються мінімальною варіацією інтенсивності. Оскільки на практиці у багатьох системах обробки зображень найменший значущий біт (LSB) має здатність до спотворення через недосконалість обладнання або шум квантування, то фактично його підміна не призведе до значних втрат основної інформації. Вибір оптимального коду залежить від декількох факторів, включаючи обсяг даних, які потрібно вбудувати, потенційні помилки під час передачі зображення і бажаний рівень безпеки [2]. Аналіз кодів М-послідовностей та їх кореляцій показує, що вразливість М-послідовностей до дешифрування окреслюється їх довжиною (2n), що представляє розмірність матриці, яка потребує діагоналізації для визначення конфігурації зсувного регістра [2]. Так наприклад у випадку лінійного додавання М-послідовності до LSB зображення процес декодування прихованого повідомлення стикається з величезною проблемою, яка полягає в тому, що для визначення послідовності кодування потрібно точно знати вміст зображення без помилок. Тому досліджуються різні стратегії, спрямовані на розширення діапазону цих послідовностей, включають формування складних кодів (наприклад, Голда або Касамі) або реалізацію нелінійних відображень, прикладом яких є послідовності GMW [2]. Різноманітність доступних послідовностей залежить від виконуваних операцій. Крім того, використання альтернативних послідовностей типу де Бройна, таких як послідовності Лежандра, що ґрунтуються на залишках, представляє серйозну проблему для спроб відтворення прихованого повідомлення.

Отже, всебічний аналіз сприяє поглибленому розумінню властивостей М-послідовностей, їх вразливостей та передових стратегій захисту у сфері технологій водяних знаків для кібербезпеки, що ставить його на передній край досліджень і розробок у цій галузі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Sapwater E., Wood K. “Electronic Copyright Protection”, Photo-Electronic Imaging, vol 37, No.6, 1996, pp.16-21.
2. Simon M.K., Omura J.K., Scholtz R.A., Levitt B.K. “Spread Spectrum Communications”, volume III, Rockville Md. Computer Science Press, 1985, p.1248.
3. Fiebig U.-C.G. "Auto- and Crosscorrelation Properties for Extended mSequences and Related Sequences", IEEE ISSTA Symposium, Oulu, Finland, July 4-6, 1994, p.406-410.

ДАНИЛОВИЧ А.О.,
науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз СБ України

НЕОБХІДНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИТЕРІЇВ ВИБОРУ ГЕОМЕТРИЧНОГО ПРОФІЛЮ РІЗЬБОВОГО З'ЄДНАННЯ ПРИ ФОТОПОЛІМЕРНОМУ ДРУЦІ

Стрімкий розвиток технологічних процесів обумовлює необхідність створення деталей з максимальною точністю або зі складною геометрією. Однією з найпоширеніших та доступних технологій є фотополімерний SLA друк. Принтери SLA відомі своєю здатністю створювати дуже детальні та складні конструкції, які після постобробки одразу є функціональними. Шари хімічно з'єднані між собою, що дозволяє отримати деталі з високою механічною міцністю [1].

Одними з найскладніших для виготовлення деталей за допомогою 3D-друку є деталі з різьбовими з'єднаннями. Можливий варіант, коли деталі друкуються без різьби, а вона нарізується механічно на наступному етапі виготовлення. Проте, у цьому випадку існує кілька мінусів: сильно збільшується час виготовлення деталі, можливе сколювання частин деталі в процесі нарізування різьб, можливе використання тільки стандартного метричного інструменту.

З огляду на те, що при створенні 3D -моделі деталі можливе проектування різьб будь-якого характеру, відмінних від метричних, варіант друку деталі одразу з різьбою є більш переважаючим.

Форма геометричного елемента, що переміщається по гвинтовій лінії, визначає профіль різьблення: трикутне, квадратне, трапецеїдальне та ін. В окремих випадках знаходить застосування кругле різьблення для з'єднання тонкостінних деталей [2].

Міцність різьблення при постійному внутрішньому діаметрі болта та постійній висоті гайки зростає зі збільшенням площі, займаної основою витка різьблення, та зі зменшенням глибини різьблення або зі збільшенням кута профілю різьблення. Отже, за вказаних умов гострокутне різьблення має виявитися міцнішим за інші профілі, а дрібні різьблення, що мають меншу глибину нарізки, повинні бути міцнішими за великі різьблення з тим же кутом профілю. Тому такі дрібні різьблення іноді переважно використовувати там, де мають місце поштовхи, удари та струси [3].

Для досліджень мають бути обрані пари деталей болт-гайка с однаковими параметрами різьблення. Дослідити потрібно як малі так і крупні різьби.

Максимальне значення коефіцієнту корисної дії гвинтової пари досягається при куті підйому гвинтової лінії, що дорівнює 45° - 0,5*(кут тертя). Співвідношення сил і коефіцієнту корисної дії для косокутного різьблення можуть бути виражені формулами для прямокутного різьблення, якщо в цих формулах для кута тертя враховувати кут профілю різьблення, що є різним для кожного типу різьби (метрична 60°, дюймова 55°, трапецеїдальна 30°).

З метою визначення доцільності використання різьбових з'єднань, виготовлених з фотополімерних матеріалів, існує необхідність у проведенні дослідів різьбових з'єднань на просте розтягнення та стиснення, розтягнення та скручування, зріз та перевірку міцності.

За результатами досліджень можливо сформувати наступні висновки:

– який варіант геометричного профілю різьбового з'єднання має найкраще співвідношення сил і коефіцієнту корисної дії як для малих, так і для крупних типів різьби;

– яким чином значення кута підйому гвинтової лінії впливає на самогальмування гвинта.

Огляд сукупностей отриманих даних досліджень надає можливість визначати оптимальні умови застосування для різних геометричних профілей та розмірів різьбових з'єднань. Отримані відомості о властивостях різьбових з'єднань з фотополімеру дозволять визначити нові області їх використання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Постобробка фотополімерних виробів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://monofilament.com.ua/ua/blog-novini-3d-druku-ta-additivnih-tehnologij/postobrobka-fotopolimernih-virobiv.

2. И.Я. Левин. Справочник конструктора точных приборов. М.:«Машиностроение» - 1967.

3. В.И. Анурьев. Справочник конструктора-машиностроителя. Том 1. М.:«Машиностроение» - 1978.

Коцюба В.П.,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
спеціальність 123 «Комп'ютерна інженерія»
Науковий керівник: ***Мельник К.В.,***
к.т.н., доцент кафедри комп'ютерної
інженерії та кібербезпеки

Луцький Національний Технічний Університет

РОЗПІЗНАВАННЯ МАСОК НА ОБЛИЧЧІ МЕТОДАМИ МАШИННОГО НАВЧАННЯ

У світі тривають нові спалахи COVID-19. Вірус передається в основному під час контактування та повітряно-крапельним шляхом, наприклад, під час кашлю або чхання. З метою зменшення поширення коронавірусу рекомендується носити медичну маску в закритих громадських місцях. Проте не всі громадяни виконують цю рекомендацію, і використання персоналу для перевірки факту носіння масок є неефективним методом вирішення цього питання.

За останнє десятиліття було розроблено різноманітні системи комп'ютерного зору для вилучення корисної інформації зображень, включаючи застосування систем, навчених за допомогою машинного навчання. Системи, що базуються на глибокому машинному навчанні, можуть класифікувати зображення, отримані з камер, без використання конкретних алгоритмів класифікації. Для їхнього навчання важливий набір позначених навчальних прикладів, що відображають різні класи. Розробка автоматизованої системи контролю за дотриманням рекомендацій щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби визначається, як актуальне завдання на сьогоднішній день [1].

Метою проведення експерименту є створення системи розпізнавання медичних масок на обличчі методами машинного навчання та визначення кращий метод активації моделі, що може коректно визначити до якого класу належить вхідне зображення.

Вибір моделі для системи розпізнавання. Згорткові нейронні мережі є ефективними для розпізнавання образів, оскільки вони здатні виявляти локальні особливості в зображеннях, які потім можуть бути використані для класифікації зображень.

Методи реалізації системи розпізнавання медичних масок на обличчі було використано фреймворк TensorFlow і бібліотеку Keras [2-3]. Вони є кращим вибором для цієї задачі, оскільки пропонують широкий спектр функцій і можливостей, які дозволяють створювати ефективні моделі машинного навчання. В цьому випадку це Scikit-learn і OpenCV. Їх можна використовувати для створення системи розпізнавання медичних масок на обличчі.

Навчання прототипу моделі проходить за допомогою двох наборів даних: тренувального та тестувального, що були взяті з підготовленої бази даних, в якій данні поділені на дві категорії «with_mask» і «without_mask».

Ефективність та дієвість розпізнавання облич. Результати навчання оцінюються за допомогою метрики точності. Отримана точність розпізнавання для моделі з функцією активації ReLU становить 93,6%, можена розглянути у вигляді діаграми зображеної на рисунку 1. Для порівняння було також навчено модель з функцією активації Sigmoid.

Точність розпізнавання для цієї моделі становить 83,2% можена розглянути у вигляді діаграми зображеної на рисунку 2.

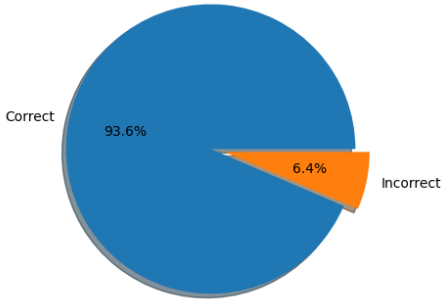

Рисунок 1 – **Візуальне представлення результатів тестування моделі з використовується функція активації ReLU.**

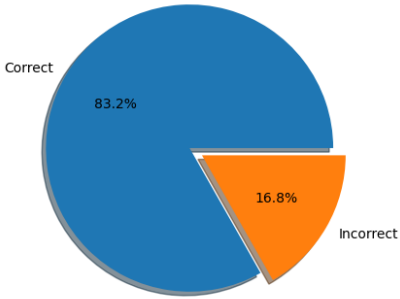

Рисунок 2 – **Візуальне представлення результатів тестування моделі з використовується функція активації Sigmoid.**

У результаті проведених досліджень було розроблено систему розпізнавання медичних масок на обличчі, яка показала високу точність розпізнавання. Функція активації ReLU є ефективнішою для цієї задачі, ніж функція активації Sigmoid. Для подальшого підвищення точності розпізнавання можна збільшити розмір набору даних для навчання, змінити кількісті епох навчання, змінити кількості нейронів у шарах мережі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Using face masks in the community: first update - Effectiveness in reducing transmission of COVID-19 URL: https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/using-face-masks-community-reducing-covid-19-transmission (дата звернення: 26.11.2023)
2. Why TensorFlow URL: https://www.tensorflow.org/?hl=en (дата звернення: 10.12.2023)
3. About Keras URL : https://keras.io/about/ (дата звернення: 10.12.2023)

Савка Р.О.,
магістр кафедри програмного забезпечення систем,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЧНОГО ВИЯВЛЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ НА ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМАХ

Дезінформація на цифрових платформах стала однією з найважливіших глобальних проблем сучасності. Вона охоплює навмисне поширення неправдивої або вводящої в оману інформації з метою маніпулювати громадською думкою, дестабілізувати суспільство або підірвати довіру до інституцій. Цифрові платформи, зокрема соціальні мережі, надають унікальні можливості для швидкого та масштабного поширення дезінформації.

Важливість використання штучного інтелекту (AI) у виявленні та боротьбі з дезінформацією полягає в його здатності швидко та ефективно аналізувати великі обсяги даних, що є неможливим для людського виконання в такому масштабі. AI може виявляти взірці та тренди в даних, які часто залишаються непоміченими людиною, тим самим ідентифікуючи потенційну дезінформацію. Завдяки алгоритмам машинного навчання та обробки природної мови, AI може класифікувати інформацію, виявляти неточності, зв'язки та невідповідності в контенті. Це включає в себе не лише фільтрацію фактів, але й оцінку тональності та контексту повідомлень, що дозволяє розрізняти між автентичними новинами та дезінформацією. Такий підхід значно збільшує шанси на виявлення та зупинку дезінформаційних кампаній до того, як вони зможуть завдати шкоди суспільству. Використання AI також дозволяє розробляти більш масштабовані та адаптивні системи виявлення, що можуть швидко реагувати на змінні тренди та методики поширення дезінформації.

Штучний інтелект (AI) є широким полем, яке включає в себе розвиток технологій та систем, здатних виконувати завдання, які традиційно вимагали людського інтелекту. Основні принципи AI засновані на імітації людського мислення та вирішенні задач за допомогою алгоритмів та комп'ютерних моделей [1].

Машинне навчання є ключовою галуззю AI, яка зосереджується на розробці алгоритмів, що можуть вчитися з даних та покращувати свою продуктивність з часом без безпосереднього програмування. Це включає в себе методи, як-от навчання з вчителем, навчання без вчителя та підсилювальне навчання.

Обробка природної мови (NLP) є ще однією важливою областю AI, яка займається розумінням, інтерпретацією та взаємодією з людською мовою в письмовій та усній формі. NLP включає в себе різноманітні завдання, такі як аналіз сентименту, розпізнавання мовлення, переклад мови та генерація тексту, що дозволяє машинам ефективно взаємодіяти з людьми та розуміти великі обсяги текстових даних [2].

Штучний інтелект (AI) відіграє ключову роль у аналізі великих даних та розпізнаванні шаблонів. Використовуючи алгоритми машинного навчання та обробки природної мови, AI здатний ефективно обробляти та аналізувати великі обсяги неструктурованих та структурованих даних, виявляючи складні зв'язки, тенденції та взірці, які були б непомітні для людського аналітика.

AI спрощує виявлення та інтерпретацію складних даних, роблячи його незамінним інструментом у різноманітних областях, від бізнес-аналітики до наукових досліджень. Він дозволяє швидко обробляти великі набори даних, ефективно визначаючи значущі інсайти та допомагаючи приймати обґрунтовані рішення на основі даних. AI також підвищує точність прогнозувань, аналізуючи історичні дані та використовуючи їх для прогнозування майбутніх тенденцій.

Штучний інтелект використовує ряд методів для ідентифікації дезінформації, серед яких ключовими є текстовий аналіз, сентимент-аналіз та класифікація контенту. Текстовий аналіз зосереджений на виявленні та розумінні структури, семантики та контексту мови в текстових даних. Завдяки технологіям обробки природної мови (NLP), AI може розпізнавати неправдиву інформацію, маніпулятивні вирази та сумнівні заяви в тексті. Сентимент-аналіз використовується для визначення емоційного заряду та ставлення, виявляючи маніпулятивні або провокаційні повідомлення, що часто супроводжуються негативними або екстремальними емоціями.

Класифікація контенту дозволяє AI системам відокремлювати достовірну інформацію від дезінформації, використовуючи навчені моделі для оцінки та категоризації різних типів контенту. Це включає аналіз шаблонів, використання ключових слів та фраз, стилістичні особливості, а також порівняння з перевіреними даними та джерелами. Використання цих методів дозволяє AI ефективно ідентифікувати та фільтрувати дезінформацію, забезпечуючи точніший та швидший аналіз великих обсягів даних, що є особливо важливим у сучасному інформаційному просторі.

Аналіз ефективності методів штучного інтелекту, таких як текстовий аналіз, сентимент-аналіз та класифікація контенту, виявляє їхню здатність адаптуватися та виявляти дезінформацію в різноманітних контекстах та на різних цифрових платформах.

На соціальних медіа, де обсяги даних є величезними та постійно змінюються, ці методи дозволяють швидко виявляти тенденції та аномалії у поведінці користувачів, які можуть свідчити про поширення дезінформації. Текстовий аналіз та сентимент-аналіз виявляють не тільки неправдиві факти, але й маніпулятивні наративи та емоційні маніпуляції.

На новинних платформах і в блогах, де контент часто більш структурований, ці методи допомагають відрізнити фактичні новини від фейкових, аналізуючи джерела та способи подачі інформації. Класифікація контенту особливо корисна для визначення достовірності та відповідності інформації до загальноприйнятих стандартів журналістики.

У форумах та коментарях, де інформація часто носить суб'єктивний характер, AI дозволяє виявляти та аналізувати тенденції та схеми, які можуть свідчити про організовані кампанії дезінформації. Сентимент-аналіз в цих випадках виявляє емоційні патерни, які часто супроводжують маніпулятивний контент.

Ефективність цих методів також залежить від точності навчальних даних та алгоритмів. Іноді вони можуть мати обмеження, такі як упередженість у даних або недостатність контексту, що може призводити до помилок у виявленні дезінформації. Тому постійне вдосконалення та оновлення моделей AI є ключовим для підтримання їх ефективності у виявленні дезінформації на різноманітних платформах.

При використанні штучного інтелекту для виявлення дезінформації виникають деякі виклики та обмеження, які важливо враховувати. Перш за все, існує питання точності: AI-системи можуть помилково класифікувати законні новини як дезінформацію або навпаки. Це часто пов'язано з недоліками в навчальних даних або обмеженостями алгоритмів. Крім того, упередженість у даних може призвести до того, що AI-системи відображатимуть

існуючі стереотипи або погляди, що впливає на об'єктивність та справедливість виявлення дезінформації.

Іншою проблемою є масштабування: ефективність AI-систем може знижуватися при їх застосуванні до великих масштабів або різноманітних даних. Це означає, що система, яка працює добре в одному контексті, може не бути такою ефективною в іншому. Вирішення цих викликів вимагає постійного аналізу, вдосконалення та адаптації AI-систем до мінливих умов і нових форм дезінформації [3].

Для подолання викликів і поліпшення систем, що використовують штучний інтелект для виявлення дезінформації, можна вжити кілька заходів.

Розширення та диверсифікація наборів даних, використовуваних для тренування AI, може допомогти зменшити упередженість та покращити точність моделей.

Регулярне оновлення та адаптація моделей до нових даних та трендів допоможе забезпечити їхню актуальність та ефективність.

Комбінація різних підходів та технологій, таких як машинне навчання та NLP, може підвищити ефективність системи у виявленні дезінформації.

Інтеграція людських експертів у процес перевірки та оцінки результатів AI може допомогти виявити та виправити помилки.

Впровадження етичних норм та принципів у процес розробки та застосування AI допоможе уникнути небажаних наслідків та забезпечити справедливість.

Регулярне тестування системи на різних даних та у різних сценаріях дозволить ідентифікувати слабкі місця та оптимізувати її продуктивність.

Ці способи можуть значно підвищити точність та надійність AI-систем у виявленні дезінформації, а також забезпечити їх адаптивність до постійно мінливого інформаційного середовища.

AI демонструє значну ефективність у швидкому та точному аналізі великих обсягів даних, ідентифікації та класифікації дезінформації, чого не можна досягти за допомогою традиційних методів. Використання методів машинного навчання та NLP дозволяє AI глибоко аналізувати текстовий контент, виявляючи неправдиву інформацію та маніпулятивні наративи. Також, AI може вносити значний вклад у моніторинг та аналіз соціальних медіа, допомагаючи запобігати широкомасштабному розповсюдженню дезінформації. Однак, існують виклики, пов'язані з точністю, упередженістю та масштабуванням AI-систем, які вимагають безперервного вдосконалення та оновлення. Загалом, використання AI виявляється ключовим у сучасній інформаційній війні проти дезінформації, пропонуючи новітні рішення для підтримки достовірності інформаційного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Russell, Stuart J., і Peter Norvig. "Artificial Intelligence: A Modern Approach."
2. Jurafsky, Daniel, і James H. Martin. "Speech and Language Processing."
3. O'Neil, Cathy. "Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy."

Сукмановський Олесь,
здобувач вищої освіти факультету
комп'ютерних інформаційних технологій
Науковий керівник:
Ліп'яніна-Гончаренко Христина Володимирівна,
канд. тех. наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-обчислювальних систем та управління

Західноукраїнський національний університет

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ ШАХРАЙСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІВ

Сучасний світ насичений цифровими технологіями, які значно полегшують життя людей, але водночас створюють нові виклики і загрози. Однією з таких загроз є Інтернет-шахрайство, яке активно розвивається і негативно впливає на фінансову безпеку користувачів Інтернету. В цій статті ми дослідимо проблему Інтернет-шахрайства і запропонуємо реалізацію інтелектуального методу для виявлення шахрайських сайтів.

Таблиця 2.

Результати моделювання

	Model	Accuracy_Test	AUC_Test	PrecisionScore_Test	RecallScore_Test	F1Score_Test
9	DT ADASYN	1.000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000
22	RF Oversampling	1.000	1.000000	1.000000	1.000000	1.000000
0	LR imbalance	0.875	0.900000	0.750000	1.000000	0.857143
2	LR Oversampling	0.875	0.900000	0.750000	1.000000	0.857143
3	LR SMOTE	0.875	0.900000	0.750000	1.000000	0.857143
4	LR ADASYN	0.875	0.900000	0.750000	1.000000	0.857143
7	DT Oversampling	0.875	0.900000	0.750000	1.000000	0.857143
10	KNN imbalance	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
11	KNN Undersampling	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
12	KNN Oversampling	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
13	KNN SMOTE	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
14	KNN ADASYN	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
15	SVM imbalance	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
18	SVM SMOTE	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
19	SVM ADASYN	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
20	RF imbalance	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
23	RF SMOTE	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
24	RF ADASYN	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
25	NB imbalance	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
28	NB SMOTE	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
29	NB ADASYN	0.875	0.833333	1.000000	0.666667	0.800000
1	LR Undersampling	0.750	0.733333	0.666667	0.666667	0.666667
27	NB Oversampling	0.750	0.733333	0.666667	0.666667	0.666667
5	DT imbalance	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
6	DT Undersampling	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
8	DT SMOTE	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
16	SVM Undersampling	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
17	SVM Oversampling	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
21	RF Undersampling	0.750	0.666667	1.000000	0.333333	0.500000
26	NB Undersampling	0.625	0.566667	0.500000	0.333333	0.400000

Для проведення експериментальних досліджень сформовано dataset на основі сайтів, що функціонують в Україні. В dataset є 67 сайтів, 45% яких є шахрайськими.

За допомогою мови програмування Phyton проведена класифікація даних методами Logistic Regression (LR), Random Forest (RF), KNN, Naive Bayes (NB), Support Vector (SVM) та DecisionTree (DT). Авторами проведено навчання цих класифікаторів для подальшого вирішення, який класифікатор буде більш ефективним у виявленні шахрайських сайтів. Також кожен метод класифікації, промоделюємо різними підходами, а саме:

- Imbalanced [1];
- Undersampling [2];
- Oversampling [3];
- SMOTE [4];
- ADASYN [5].

Далі підсумуємо всі отримані результати (таблиця 2). З результатів моделювання видно, що найкращі оцінки є на основі DecisionTree підходом ADASYN та Random Forest підходом Oversampling, що демонструє 100% результат визначення шахрайського сайту.

Автори визнають, що при більшій кількості даних результати класифікації можуть змінюватись в сторону покращення для інших підходів, тому варто розглядати всі підходи на основі методів DecisionTree та Random Forest, бо вони показують найкращі результати моделювання.

Результати показали, що найкращі оцінки моделювання є на основі DecisionTree підходом ADASYN та Random Forest підходом Oversampling, що демонструє 100% результат визначення шахрайського сайту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. S. Makki, Z. Assaghir, Y. Taher, R. Haque, M. Hacid and H. Zeineddine, "An Experimental Study With Imbalanced Classification Approaches for Credit Card Fraud Detection," in IEEE Access, vol. 7, pp. 93010-93022, 2019, doi: 10.1109/ACCESS.2019.2927266.
2. Q. Kang, L. Shi, M. Zhou, X. Wang, Q. Wu and Z. Wei, "A Distance-Based Weighted Undersampling Scheme for Support Vector Machines and its Application to Imbalanced Classification," in IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems, vol. 29, no. 9, pp. 4152-4165, Sept. 2018, doi: 10.1109/TNNLS.2017.2755595.
3. J. Mathew, C. K. Pang, M. Luo and W. H. Leong, "Classification of Imbalanced Data by Oversampling in Kernel Space of Support Vector Machines," in IEEE Transactions on Neural Networks and Learning Systems, vol. 29, no. 9, pp. 4065-4076, Sept. 2018, doi: 10.1109/TNNLS.2017.2751612.
4. L. Demidova and I. Klyueva, "SVM classification: Optimization with the SMOTE algorithm for the class imbalance problem," 2017 6th Mediterranean Conference on Embedded Computing (MECO), 2017, pp. 1-4, doi: 10.1109/MECO.2017.7977136.
5. W. Dan and L. Yian, "Denoise-Based Over-Sampling for Imbalanced Data Classification," 2020 19th International Symposium on Distributed Computing and Applications for Business Engineering and Science (DCABES), 2020, pp. 1-4, doi: 10.1109/DCABES50732.2020.00078.

Хам Іван,
здобувач вищої освіти факультету
комп'ютерних інформаційних технологій
Науковий керівник:
Ліп'яніна-Гончаренко Христина Володимирівна,
канд. тех. наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-обчислювальних систем та управління

Західноукраїнський національний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОГО КОНТЕНТУ НА ОСНОВІ НАВЧАННЯ АСОЦІАТИВНИХ ПРАВИЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ В FACEBOOK

Для порівняння ефективності сформованого рекламного контенту на основі навчання асоціативних правил проведено порівняльний експеримент в Facebook на бізнес сторінці «Комп'ютерні науки ЗУНУ». Перший варіант (Варіант 0) реклами (рис.1), розроблений на основі правил виділених в попередніх наукових дослідженнях, а саме:

- найбільшу взаємодію з відео рекламою Facebook «Комп'ютерні науки ТНЕУ» мали особи чоловічої статті у віковій категорії 18-25, 35-55 [7];
- найбільшу взаємодію з бізнес сторінкою Facebook «Комп'ютерні науки ТНЕУ» мали клієнти чоловічої статті та жіночої статті у віковій категорії 40-55 [8].

Варіант 0

Рис 1. **Попередня версія реклами «Комп'ютерні науки» Західноукраїнського національного університету в Facebook**

На рисунку 2 представимо рекламу сформовано на основі навчання асоціативних правил проведено порівняльний експеримент в Facebook на бізнес сторінці «Комп'ютерні

науки ЗУНУ». Контент використано з таблиці 2 та цільова аудиторія чоловіча стать для усіх вікових категорій.

Варіант 1

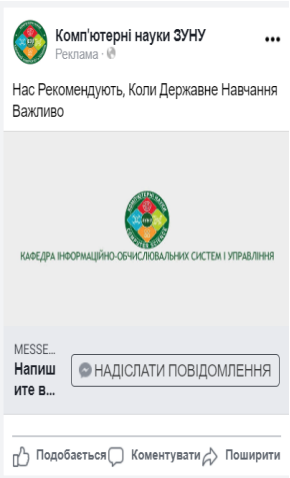

Варіант 2

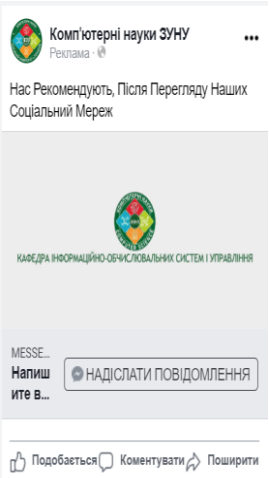

Варіант 3

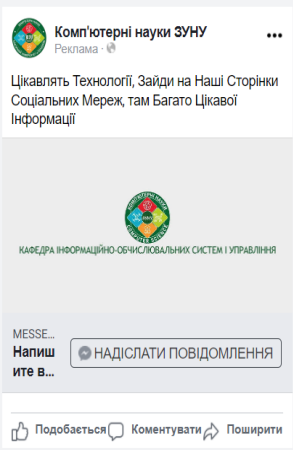

Варіант 4

Варіант 5

Рис. 2. **Нові варіанти реклами «Комп'ютерні науки» Західноукраїнського національного університету в Facebook**

В таблиці 1 представлено порівняння ефективності сформованого рекламного контенту на основі навчання асоціативних правил, в період з May 4, 2021 - May 31, 2021 зі всіма варіантами контенту, включаючи і старий.

З таблиці 1 видно, що всі варіанти нової реклами дали покращені результати. Показник результату показує, скільки разів з рекламою контактували клієнти. Найкраще себе показала реклама за варіантом 3, адже він показав себе на 100% краще ніж варіант 0. Варіант 3 себе найкраще показав за всіма показниками. А саме за охопленням на 90% краще варіанту 0 та на 52% за кількістю показів. Також це дозволило зменшити ціну за результат на 90% у варіанті 3.

Таблиця 1.

Порівняння ефективності сформованого рекламного контенту

Варіант реклами	Результати		Охоплення		Покази		Ціна за результат	
	Показник	Зміни	Показник	Зміни	Показник	Зміни	Показник	Зміни
Варіант 0	120	100%	4498	100%	5395	100%	0,23	100%
Варіант 1	147	123%	6561	146%	8776	163%	0,08	37%
Варіант 2	197	164%	6364	141%	6560	122%	0,06	25%
Варіант 3	240	200%	8561	190%	8192	152%	0,02	10%
Варіант 4	160	133%	5442	121%	6671	124%	0,12	53%
Варіант 5	196	163%	7024	156%	8867	164%	0,03	14%

Отже, метод формування рекламного контенту закладів вищої освіти на основі навчання асоціативних правил, дозволяє збільшити результативність оголошення в соціальних мережах, що найменше на 23%, а ціну зменшити на до 90%. Автора вважають, що збільшенні кількості опитувань студентів дозволить збільшити якість навчання асоціативних правил, відповідно отримати кращі ключові слова для формування контенту, а значить збільшити результативність реклами та зменшити витрати на неї.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Gramyak, R., Lipyanina-Goncharenko, H., Sachenko, A., Lendyuk, T., & Zahorodnia, D. (2021). Intelligent Method of a Competitive Product Choosing based on the Emotional Feedbacks Coloring. In IntelITSIS (pp. 246-257).

2. Lipyanina H., Sachenko S., Lendyuk T., Brych V., Yatskiv V., Osolinskiy O. (2021) Method of Detecting a Fictitious Company on the Machine Learning Base. In: Hu Z., Petoukhov S., Dychka I., He M. (eds) Advances in Computer Science for Engineering and Education IV. ICCSEEA 2021. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 83. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80472-5_12

3. Lipyanina, H., Maksymovych, V., Sachenko, A., Lendyuk, T., Fomenko, A., & Kit, I. (2020, August). Assessing the Investment Risk of Virtual IT Company Based on Machine Learning. In International Conference on Data Stream Mining and Processing (pp. 167-187). Springer, Cham.

4. Lipyanina, H., Sachenko, S., Lendyuk, T., & Sachenko, A. (2020). Targeting Model of HEI Video Marketing based on Classification Tree. ICTERI Workshops. CEUR Workshop Proceedingsthis link is disabled, 2020, 2732, pp. 487–498

Шпак Іван Іванович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
кафедри програмного забезпечення систем,
Метенько Станіслав Васильович,
студент ІІ-го курсу магістратури
факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АНАЛІЗ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АЛГОРИТМІВ ГРАФІЧНОЇ ОБРОБКИ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИХ ЯВИЩ В РЕАЛЬНОМУ ЧАСІ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ТА БІБЛІОТЕК

Розвиток інформаційних технологій відкриває широкі можливості для моделювання та симуляції фізичних явищ в реальному часі. Тому симуляція фізичних явищ у реальному часі відіграє вирішальну роль у наукових дослідженнях, де точні та ефективні моделі фізичних процесів є критично важливими. Ця технологія дозволяє науковцям глибше зрозуміти складні фізичні явища та досліджувати їх в динаміці, що відкриває нові можливості для аналізу та інтерпретації даних. Використання графічної обробки для візуалізації цих явищ в реальному часі є ключовим елементом, який допомагає в науковому аналізі та освітньому процесі, роблячи складні концепції більш доступними та зрозумілими [1].

Особлива увага приділялася використанню Максвеллівської функції розподілу швидкостей для аналізу теплового руху газових частинок.

Ми дослідили широкий спектр алгоритмів для візуалізації фізичних явищ, залежно від специфіки явища та потреб візуалізації. Наприклад, для візуалізації графіків і діаграм ми використовували алгоритми побудови графіків функцій, гістограм, а також методи інтерполяції та чисельної інтеграції для анімації фізичних явищ [2].

У сфері візуалізації тривимірних структур застосовувалися алгоритми обходу та форсовані алгоритми. Для візуалізації симуляційної графіки ми розглядали методи, такі як рейтрейсинг та паралельне програмування. Також важливим аспектом було зображення динамічних систем за допомогою фазових діаграм та векторних полів.

Особлива увага була приділена візуалізації даних в реальному часі, використовуючи бібліотеки, такі як Matplotlib, D3.js та OpenGL. Зокрема, для реалізації симуляції утримання газу було обрано бібліотеку matter-js, що реалізує фізику 2D об’єктів, та D3.js для візуалізації даних. Ці алгоритми були комбіновані та модифіковані відповідно до визначених вимог та характеристик конкретного фізичного явища.

Основа симуляції полягає у визначенні молекулярної швидкості газових молекул, обрахованої за допомогою кінетичної теорії газів. Швидкість молекул виражається формулою

$$v = \sqrt{\frac{3kT}{m}} \qquad (1)$$

де v - швидкість молекули, k - константа Больцмана, T - температура газу, m - маса молекули.

Симуляції також враховують основні закони термодинаміки, забезпечуючи точність моделювання теплових процесів та збереження енергії та маси.

Взаємодія між газовими молекулами моделюється, включаючи їх зштовхування та обмін енергією, що є важливим для реалістичного відтворення теплового руху. А систематичний статистичний аналіз параметрів системи, наприклад тиск, температура та об'єм, дозволяє отримати повний образ фізичних властивостей газової системи.

Максвеллівська функція розподілу швидкостей являється математичною моделлю, яка описує розподіл швидкостей молекул ідеального газу при заданій температурі і для тривімрного випадку вона визначається формулою [3, 4]:

$$f(v) = \left(\frac{m}{2\pi kT}\right)^{3/2} \cdot 4\pi v^2 \cdot e^{-\frac{mv^2}{2kT}} \qquad (2)$$

де $f(v)$ щільність ймовірності для швидкості v, m маса частинки, k константа Больцмана, T температура.

При симуляції ми використали власну програму для відтворення розподілу швидкостей газових частинок, аналізу динаміки газів та вивчення впливу температури на розподіл енергії частинок.

Симуляція базується на формулі молекулярної швидкості та включає етапи ініціалізації, визначення швидкості молекул, моделювання їх руху, взаємодії, статистичного аналізу та оновлення симуляції. Мета симуляції - вивчення динаміки газових систем, теплообміну та властивостей різних газів.

Ця робота демонструє важливість інтеграції теоретичних знань з сучасними інформаційними технологіями для створення ефективних симуляцій фізичних явищ (рис. 1).

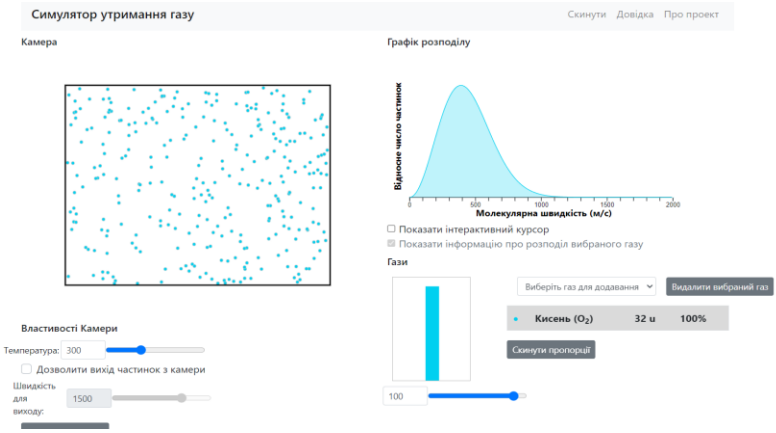

Рисунок 1 **Демонстрація роботи дослідження**

Симуляції фізичних явищ у реальному часі, особливо з використанням Максвеллівської функції розподілу швидкостей, мають визначальне значення у сфері науки та освіти. Ці симуляції дозволяють глибше зрозуміти складні природні процеси, а також відіграють ключову роль у розробці нових технологій. Вони забезпечують унікальний та інтерактивний підхід до навчання, роблячи освітній процес більш зрозумілим та доступним для студентів і дослідників. Використання таких симуляцій сприяє не лише підвищенню розуміння фундаментальних наукових концепцій, але й відкриває нові можливості для практичного застосування теоретичних знань у різноманітних галузях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Симуляції фізичних процесів – [Електроний ресурс] / Режим доступу: https://phet.colorado.edu/uk/simulations/filter?subjects=physics&type=html,prototype.

2. Створення анімаційних моделей фізичних явищ в навчальному процесі – [Електроний ресурс] / Режим доступу: https://openarchive.nure.ua/items/f1fd31ca-8122-4219-8092-2d55357c1aa7.

3. Єрмолаєв О. М., Рашба Г. І. Вступ до статистичної фізики і термодинаміки: Навчальний посібник. – Х.: ХНУ, 2004. – 516 с.

4. Соболев, В. ; Рудаков, Д. ; Стефанович, Л. ; Ях, К. Фізичне і математичне моделювання умов викиду вугілля й газу // Розробка родовищ: Зб. наук. пр. — 2017. — Т. 11, вип. 3. — С. 40-49.

Шпак Олександр Іванович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
кафедри програмного забезпечення систем,
Чечоткін Денис Дмитрович,
студент ІІ-го курсу магістратури
факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

КЛІЄНТ-СЕРВЕРНА СИСТЕМА ОБРОБКИ ТА АНАЛІЗУ ВХІДНИХ ДАНИХ КОРИСТУВАЧА ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ВЕБ-ПОРТАЛУ

У епоху швидкого розвитку цифрових технологій, зі зростанням обсягів інтернет-простору, актуальність ефективної обробки та аналізу користувацьких даних для оптимізації роботи веб-порталів стає все більш вагомою. Веб-портали виступають як основні засоби надання інформації, послуг та забезпечення комунікації в онлайн-середовищі, а ефективність їх взаємодії з користувачами визначається якістю аналізу вхідних даних та швидкістю обробки запитів. Це ставить у пріоритетність розробку високопродуктивних клієнт-серверних систем.

Дана робота присвячена дослідженню та розробці такої системи, що спрямована на поліпшення обробки та аналізу користувацьких даних з метою оптимізації роботи веб-порталів. Зосередження на цій темі відкриває шляхи до удосконалення процесів збору, обробки, інтерпретації та ефективного використання інформації, отриманої від користувачів, тим самим підвищуючи ефективність веб-порталів [1].

В основі дослідження лежить процес відстеження користувацьких дій на веб-порталі, що включає збір та аналіз інформації про взаємодію користувачів з сайтом або додатком. Це дозволяє виявити тенденції в поведінці користувачів, їхні вподобання та переваги, а також способи використання різних функцій веб-порталу. Для цього ми застосовували аналітичні інструменти, як-от Google Analytics та власні системи аналізу, що дозволяють аналізувати перегляди сторінок, час перебування на них, виконані дії та конверсії [2].

Ключовим аспектом нашої методології є також збір та аналіз даних користувачів. Це включає збір даних через різні канали, такі як форми відгуку, опитування та веб-аналітика, та їх подальший аналіз для визначення потреб та уподобань споживачів.

Оптимізація роботи веб-порталу включає удосконалення швидкості завантаження, продуктивності та ефективності порталу для кращого користувацького досвіду. Це охоплює ряд технічних заходів, таких як усунення зайвого коду, мінімізація розмірів зображень, використання кешування, асинхронне завантаження ресурсів та компресія даних, що сприяє підвищенню швидкості завантаження сторінок.

Таким чином, ми розглядаємо комплексний підхід до аналізу та оптимізації веб-порталу, який поєднує в собі аналіз користувацьких даних та технічні аспекти ефективності веб-сайту.

У рамках проектування клієнт-серверної системи для обробки та аналізу вхідних даних користувача ми встановили як функціональні, так і нефункціональні вимоги до системи.

Функціональні вимоги включали в себе збір, обробку та аналіз користувацьких даних, інтерфейс користувача, а також можливість інтеграції з іншими системами. Нефункціональні вимоги охоплювали такі аспекти як продуктивність, надійність, доступність та масштабованість системи [3].

Система була розроблена для збору даних з різних джерел, включаючи веб-форми, журнали сервера, взаємодію в мобільних додатках, та їх аналізу для виявлення тенденцій та поведінкових патернів. Ми використовували PHP для реалізації серверної частини, з додатковими засобами, такими як шаблонізатор Twig. Для зберігання даних вибрали MySQL, враховуючи його оптимальність для наших задач.

Аналіз отриманих даних дозволив нам отримати цінні інсайти, такі як поведінка користувачів, демографічний аналіз, а також оптимізувати контент на сайті. Для відображення аналітики розробили інтерфейс на JavaScript та TypeScript, використовуючи фреймворк Vue.js. Для візуалізації даних використано D3.js та інші бібліотеки, інтегровані з Vue.js.

Окрему увагу приділили захисту даних та безпеці зберігання та обробки даних користувачів, реалізувавши захисні механізми проти XSS-атак та SQL-ін'єкцій. Результатом стала система, яка задовольняє як функціональні, так і нефункціональні вимоги, забезпечуючи надійне, ефективне та безпечне рішення для обробки та аналізу користувацьких даних.

У ході нашого дослідження ми проаналізували важливі аспекти обробки та аналізу запитів користувачів для оптимізації та підвищення якості роботи веб-порталу. Проведений огляд існуючих рішень дозволив нам виявити переваги та недоліки аналогічних продуктів, що підкреслило значущість розробки нашої системи. Ми зосередилися на важливих елементах, таких як розробка клієнт-серверної архітектури, інтеграція зі сторонніми сервісами, а також на методах збору та аналізу даних.

Протягом проекту ми успішно розробили всі технічні функціональні можливості, передбачені на початку роботи. Вибір мов програмування та фреймворків забезпечив високу гнучкість в розробці та можливість оптимізувати навантаження для масштабування проекту в майбутньому.

Після завершення розробки система була ретельно протестована. Було перевірено функціонал реєстрації та входу користувачів, налаштування веб-порталу, збір та обробку даних, а також аналіз роботи аналітичних та звітних інструментів системи. Інтеграція з сторонніми сервісами була також успішно імплементована та перевірена.

Загалом, проект демонструє, як за допомогою технічного функціоналу та ефективної архітектури можна оптимізувати роботу веб-порталу, покращити користувацький досвід та забезпечити гнучкість для майбутнього розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клієнт-серверна архітектура – [Електроний ресурс] / Режим доступу: https://training.qatestlab.com/blog/technical-articles/client-server-architecture/.

2. Як налаштувати відстеження подій в онлайн-чатах – [Електроний ресурс] / Режим доступу: https://dou.ua/forums/topic/41959/.

3. Моделі та методи аналізу поведінки відвідувачів веб-сайтів – [Електроний ресурс] / Режим доступу: https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/4211.

Шпак Олександр Іванович,
кандидат фізико-математичних наук, доцент
кафедри програмного забезпечення систем,
Швед Петро Петрович,
студент ІІ-го курсу магістратури
факультету інформаційних технологій

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ЗНІМКІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ НА ОСНОВІ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Сучасний світ інформаційних технологій постійно розвивається, пропонуючи нові можливості для автоматизації в різних галузях. Нейронні мережі використовуються у широкому спектрі застосувань, від економіки до медицини, демонструючи значний потенціал у обробці та аналізі даних. Цифрові медичні зображення, зокрема знімки комп'ютерної томографії (КТ), відіграють важливу роль у діагностиці та вивченні захворювань, дозволяючи виявляти патології на ранніх стадіях. У цьому контексті, автоматизація аналізу медичних зображень за допомогою нейронних мереж є актуальним напрямком, який може підвищити точність та ефективність медичних досліджень.

Ця робота, спираючись на попередні дослідження [1] у цій галузі та використовуючи передові методи глибинного навчання, має на меті покращення процесу діагностики захворювань на ранніх стадіях та збільшення ефективності медичних обстежень. Очікується, що це призведе до поліпшення лікування та збільшення шансів на одужання пацієнтів.

У рамках нашого дослідження ми зосередились на розробці ефективної методології обробки та аналізу медичних зображень. Набір даних для нашої системи містить 48 260 зображень комп'ютерної томографії для 282 пацієнтів з нормальними показниками та 15 589 зображень для 95 пацієнтів з COVID-19. Ці дані були зібрані з відділень променевої діагностики КНП «ЗПЦ» ЗОР та медичного центру «Діамед», використовуючи моделі томографів SOMATOM Scope та SOMATOM go.Up.

На першому етапі нашого алгоритму здійснюється попередній аналіз зображень КТ, щоб відсіяти ті, які не відображають легені належним чином, тим самим знижуючи ризик помилок у діагностиці та скорочуючи час обробки даних. Далі використовується поєднання модифікованої моделі Unet та ResNet50V2 для створення комплексної моделі, яка ефективно впорається з класифікацією зображень, зокрема з виявленням невеликих патологічних змін, які можуть бути важливими для діагностики.

Зображення для аналізу були конвертовані з формату DICOM у TIFF для забезпечення конфіденційності та зручності обробки. Перед включенням у набір даних, кожне зображення було переглянуто та підтверджено променевими діагностами, з метою чіткого виявлення ознак інфекції COVID-19 (рис. 1). Для оптимізації візуалізації зображень, ми використовували 32-бітну плаваючу точність для кожного пікселя.

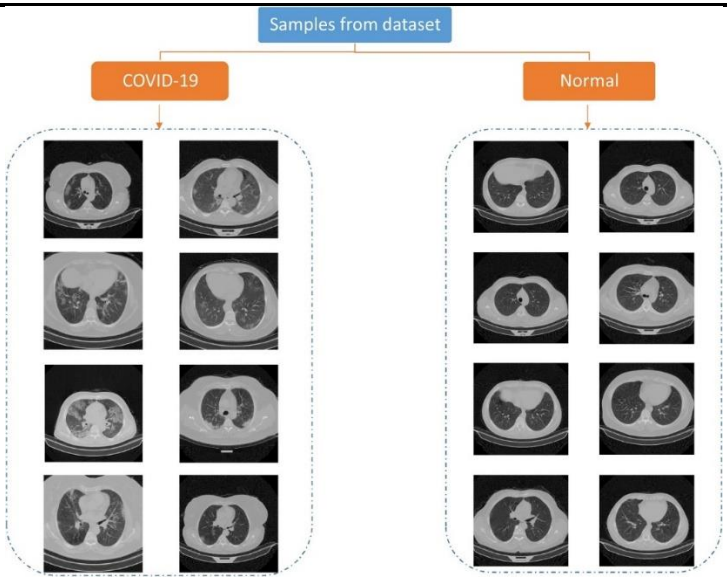

Рисунок 1 **Приклади зображень з датасету**

Ця методологія дозволяє не тільки ефективно класифікувати зображення КТ, але й сприяє точній діагностиці захворювань на ранніх стадіях, що є критично важливим для успішного лікування.

Наша дослідницька робота фокусувалася на розробці та аналізі ефективності складної нейронної мережі, яка поєднує модифіковану модель Unet з ResNet50V2. Це дозволило нам класифікувати зображення комп'ютерної томографії, відсортовані за допомогою спеціалізованого алгоритму, на нормальні та ті, що містять ознаки COVID-19.

Ми провели порівняльний аналіз трьох різних глибоких згорткових мереж: Unet, ResNet50V2 і нашої вдосконаленої моделі Unet+. Unet була адаптована для ефективнішого виявлення невеликих патологічних ознак у зображеннях, тоді як ResNet50V2 [2,3], як оновлена версія ResNet50, показала покращену продуктивність на датасеті ImageNet [4].

Ми використовували розширені методи, такі як трансферне навчання з використанням ваг, попередньо навчених на ImageNet, та розширення даних, щоб покращити ефективність навчання та уникнути перенавчання мережі. Набір даних був розділений на п'ять частин для тренування, перевірки та тестування, з метою забезпечення збалансованості між здоровими та хворими на COVID-19 пацієнтами.

Протягом 50 епох навчання ми моніторили точність кожної мережі, використовуючи Google Colaboratory Notebooks із потужними обчислювальними ресурсами. Для візуалізації та інтерпретації результатів ми застосували алгоритм Grad-CAM, що дозволило виявити ключові зони ураження на зображеннях і підтвердити правильність класифікації мережі (рис. 2).

Загалом, наші результати показали, що використання запропонованої моделі забезпечує високу точність класифікації, особливо у виявленні COVID-19 на знімках КТ. Це підтверджує потенціал застосування глибоких нейронних мереж для покращення медичної діагностики, зокрема для раннього виявлення інфекційних захворювань.

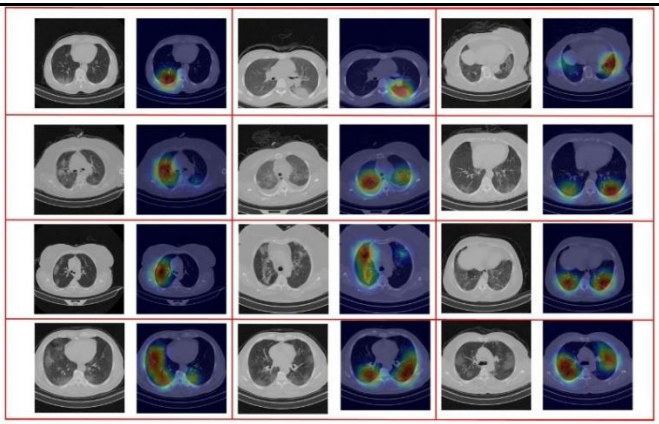

(a) COVID-19 CT Scan images

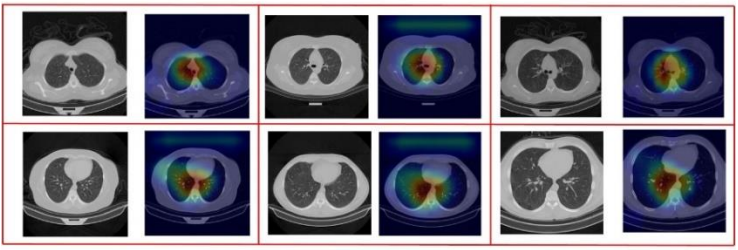

(b) Normal CT Scan Images

Рисунок 2 **Візуалізація функцій за допомогою Grad-CAM**

У цій роботі ми успішно розробили та впровадили повністю автоматизовану систему для класифікації знімків комп'ютерної томографії легенів. Система базується на глибоких нейронних мережах, зокрема на поєднанні моделей ResNet50V2 та Unet, і демонструє вражаючі результати у виявленні патологій, зокрема COVID-19.

Основними досягненнями нашої роботи є те, що ми розробили та застосували достатньо ефективний алгоритм для фільтрації зображень КТ, використали новітню глибоку згорткову мережу, яка покращує класифікацію зображень, особливо з невеликими важливими об'єктами та налагодили тренування на трьох різних глибоких згорткових мережах і визначели, що наша модель на основі ResNet50V2 та Unet показала найкращі результати.

На датасеті який ми використовували досягли високої загальної точності класифікації - 98,49% на одиничних зображеннях, що свідчить про високу ефективність моделі. Успішне ідентифікування стану пацієнтів з високою точністю включає правильне розпізнавання стану 234 із 245 пацієнтів.

Ці результати підкреслюють потенціал використання передових методів машинного навчання у медичній діагностиці та можуть мати значний вплив на покращення процесу діагностування захворювань на ранніх стадіях, зокрема для випадків, пов'язаних з COVID-19. Наша система може слугувати важливим інструментом у медичних закладах, пропонуючи швидкість та точність у виявленні та діагностиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A.A. Abdulmunem, Z.A. Abutiheen, H.J. Aleqabie. Recognition of corona virus disease (covid-19) using deep learning network // Int. J. Electr. Comput. Eng. (IJECE). 2021. 11(1). P. 365-374.
2. K. He, X. Zhang, S. Ren, J. Sun. Deep residual learning for image recognition // Proceedings of the IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition. 2016. P. 770-778.
3. K. He, X. Zhang, S. Ren, J. Sun. Identity mappings in deep residual networks // Lect. Notes Comput. Sci. 2016. P. 630-645.
4. J. Deng, W. Dong, R. Socher, L.-J. Li, K. Li, L. Fei-Fei. Imagenet: a large-scale hierarchical image database // IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition, IEEE. 2009. P. 248-255.

Шульга Д.П.,
здобувач магістратури факультету
електроніки та інформаційних технологій,
Парфененко Ю.В.,
к.т.н., доцент,
доцент кафедри інформаційних технологій

Сумський державний університет

WEB-ОРІЄНТОВАНА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ОНЛАЙН-МАГАЗИНУ ЕКО-ТОВАРІВ

Актуальність. Сьогоднішня суспільна динаміка та зростаюча свідомість людей щодо важливості збереження навколишнього середовища визначають актуальність та значущість проектів, спрямованих на розвиток екологічно чистої та органічної продукції. Одним із ключових інструментів, що сприяє поширенню екологічних ініціатив та полегшує доступ споживачів до еко-товарів, є створення інтернет-магазинів, спеціалізованих на еко-продукції.

Зростаючий попит на продукти, які мають мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище, свідчить про зростаючий інтерес споживачів до сталого розвитку та відповідального споживання. Інтернет-магазин екологічної продукції може стати ефективним засобом об'єднання виробників, постачальників та споживачів, що дозволить забезпечити ефективну та зручну платформу для обміну екологічною інформацією та продукцією.

Метою роботи є розробка web-орієнтованої інформаційної системи підтримки діяльності онлайн-магазину Еко-товарів, яка включає аналітику продажів та впровадження системи пошуку товарів. Розроблення системи спрямоване на розширення можливостей пошуку товарів за рахунок впровадження пошукового сервісу та підтримки статистики продажів для проведення аналізу менеджером.

Виклад основного матеріалу.

Головним викликом у реалізації інтернет-магазину є поєднання Інтернет-технологій з традиційною торговельною діяльністю. Незважаючи на багато переваг онлайн-покупок, покупці не можуть побачити та сприйняти на дотик товари, перш ніж прийняти рішення про покупку [1]. Хоча було проведено багато досліджень, які свідчать про взаємодоповнюючий ефект між онлайн-торгівлею та фізичною, лише деякі з них припускають ефект заміщення, а також деякі з них припускають асиметричний вплив одного на інший. Наприклад, автори [2] виявили, що онлайн-пошук позитивно вплинув на покупки в магазинах і, у свою чергу, позитивно вплинув на онлайн-покупки. З іншого боку, у роботі [3] автори встановили, що чим частіше люди купують онлайн, тим нижчі їхні шанси здійснити похід за покупками та зробити покупку в магазині. В іншому дослідженні [4] було показано негативний вплив схильності до покупок у магазині на схильність до покупок онлайн.

Сучасних підходом до розробки веб-орієнтованих інформаційних систем є використання фреймворків, що обумовлено необхідністю швидкої розробки програм [5], сприяючи повторному використанню коду, тестуванню та змінам у програмі. Існує багато популярних і

широко використовуваних для розробки фреймворків, написаних різними мовами, які побудовані на одній структурі, що полегшує вивчення та розуміння фреймворків. Кожен з них має переваги та забезпечує конкретну реалізацію, яку слід брати до уваги, щоб зробити свій вибір [6]. У даній роботі обрано веб-фреймворк Larevel мови PHP.

Було проведено моделювання варіантів використання web-орієнтованої системи підтримки діяльності онлайн-магазину еко-товарів, UML-діаграму варіантів використання зображено на рис.1. Визначено наступні категорії користувачів. Менеджер з продажів – особа, яка має доступ до адміністративної частини системи, має право змінювати каталог товарів, коригувати бази даних, приймати замовлення та обробляти їх. Клієнт – особа, яка використовує систему, ознайомлюючись з інформацією, має можливість зареєструватися, передивитись каталог товарів, здійснити замовлення. База даних – взаємодіє під час обміну даними всередині системи.

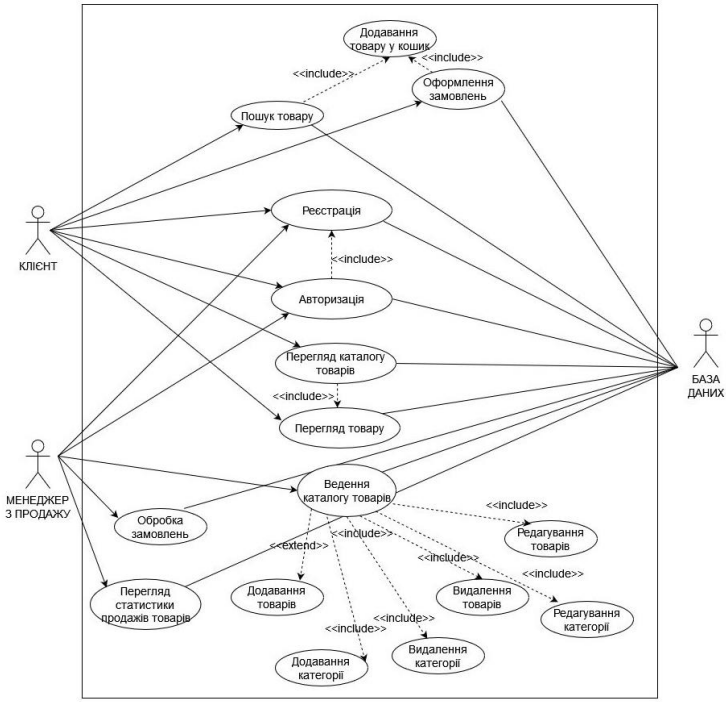

Рис 1. **Діаграма варіантів використання веб-орієнтованої інформаційної системи**

Реалізовано такі функції web-орієнтованої інформаційної системи як реєстрація та авторизація користувачів, можливість оформити доставку товарів, перегляд каталогу товарів з ієрархією за категоріями, відображення детального опису товару, оформлення замовлення за допомогою кошика покупця, ведення статистики замовлень та продажів, розробка пошукової системи товарів.

Для ефективного пошуку товарів у web-орієнтованій системі використано MeiliSearch – пошуковий RESTful API, який пропонує ретельно підготовлене рішення для тих, хто хоче надати своїм кінцевим споживачам швидкий і актуальний пошук [7]. Переваги MeiliSearch для розробників включають його масштабованість, зручність обслуговування та

адаптивність. Індексатори MeiliSearch використовує мовні скорочення слів, які індексуються. Наприклад, слова «копав», «копала», і «копали» будуть занесені в індекс під єдиною концепцією слова «копати». Структура такого індексу дозволяє проводити по ньому дуже швидкий пошук. Пошуковик – інтерфейс пошуку за індексом – приймає від клієнта запит, обробляє фразу та шукає її в індексі. Приклад пошуку за частиною слова в інтерфейсі MeiliSearch показано на рис.2.

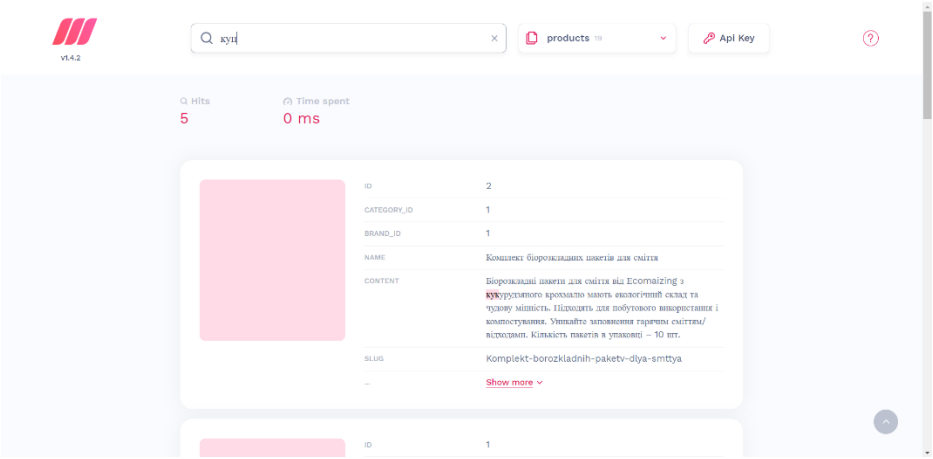

Рис.2. **Результат пошуку за словом «куп» в інтерфейсі MeiliSearch**

Статистика товару дозволяє проаналізувати кількість переглядів та замовлень певного товару протягом поточного та минулого місяців поденно (рис. 2).

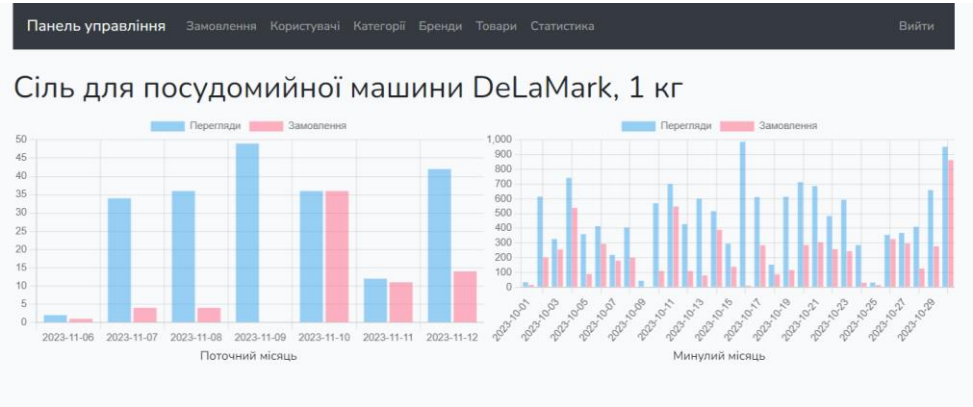

Рис.3. **Інтерфейс статистики переглядів та замовлення товарів**

Висновок. Розроблена веб-орієнтована інформаційна система для підтримки діяльності онлайн-магазину Еко-товарів, яка дозволяє швидко та повно шукати товари, а менеджеру – ефективно проводити аналітику продажів. В майбутньому інформаційна система може бути вдосконалена та оснащена додатковими функціями для підтримки роботи менеджера з продажів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Miguel Jaller, Anmol Pahwa. Evaluating the environmental impacts of online shopping: A behavioral and transportation approach. Transportation Research Part D. 2020. Vol. 80. P.102223.
2. 2.Farag S., Schwanen T., Dijst M., Faber J. Shopping online and/or in-store? A structural equation model of the relationships between e-shopping and in-store shopping. Transport. Res. Part A. 2007. Vol.41. P. 125–141.
3. Weltevreden J.W.J., Rietbergen T.V. E-shopping versus city centre shopping: the role of perceived city centre attractiveness. J. Econ. Social Geogr. 2007. Vol.98 (1). P. 68–85.
4. Zhou Y., Wang X. Explore the relationship between online shopping and shopping trips: an analysis with the 2009 NHTS data. Transport. Res. Part A. 2014. Vol.70, 1–9.
5. Lakshmi D. R., Mallika S. S. A Review on Web Application Testing and its Current Research Directions. International Journal of Electrical and Computer Engineering (IJECE). 2017. Vol. 7, No. 4. P. 2132.
6. Kivunja C. Distinguishing between theory, theoretical framework, and conceptual framework: A systematic review of lessons from the field. 2018. International Journal of Higher Education. Vol.7, No.6. P. 44-53.
7. Xinyuan Changa. The Analysis of Open Source Search Engines, Highlights in Science, Engineering and Technology EMIS 2022. 2023. Vol. 32. P.125-129.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

Юлія ГОЛУБЕНКО,
крсант навчальної групи ДР-144, 3 курсу,
Начально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Роман МАРКОВ,***
викладач кафедри «Спеціальної фізичної підготовки»

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СПОРТ В УМОВАХ ОБМЕЖЕННЯ ВІЛЬНОГО ПЕРЕСУВАННЯ

Ця стаття присвячена розгляду теми спорту в умовах обмеження вільного пересування.. У разі, якщо ви мали упередження про те, що це несумісно,, ми запевняємо вас, що незабаром ваша думка зазнає кардинальних змін. Наші висновки базуються на особистому досвіді, оскільки ми вважаємо його надзвичайно важливим і цінним. Особистий досвід має перевагу над спостереженнями збоку, оскільки через власні помилки ми можемо повністю осягнути їх цінність. Це може здатися тривожним для деяких, але саме труднощі приваблюють сильних людей.

Немає секрету, що ми розвиваємося лише тоді, коли допускаємо помилки і зазнаємо поразок. Цей висновок теж зроблений на основі особистого досвіду, за який ми заплатили високу, але не завжди ціну. Мій розум наповнений безкінечним потоком думок, але, ймовірно, найкраще перейти безпосередньо до суті цієї розповіді.

Можливість займатися спортом в умовах обмеження вільного пересування: аналізуючи змішані бойові єдиноборства та фізичну активність для підтримки фізичної форми

Серед способів тренувань можна виділити два основних: тренування в житлових приміщеннях та тренування на відкритому повітрі, а . також існує другий варіант - особистий спортзал вдома, але ймовірно, що люди, які мають такі можливості, не звертатимуться до подібних джерел інформації. Багато з нас, звичайні люди, займаємося тренуваннями просто у спальні, спостерігаючи за м'яким подушкою та сплячою кішкою..Цей аналіз допоможе більш детально розібратися у можливостях займатися спортом вдома та надати корисну інформацію щодо тренувань у домашніх умовах. У цьому виді спорту задіяні всі м'язи тіла, тому для тренування потрібно займатися всіма частинами тіла. Тренування ударної техніки можна почати з імітації пересування на ногах під час бою з тінню для вдосконалення ударної техніки. Наприклад, можна використовувати середньостатистичну кімнату як площину для тренувань, оскільки діаметр октагону у UFC становить 9,75 метра, але в місцевих лігах його діаметр зазвичай менший. Чим менша кімната, тим складніші умови, що дозволяє легше відчувати і використовувати простір у октагоні.

Почніть з відпрацювання простих, але ефективних ударів, таких як прямий лівий, правий удар та захист від удару слабкою рукою супротивника. Рекомендується проводити тренування в раундах тривалістю 2-3 хвилини з перервою 1 хвилину між ними. Продовжуйте тренуватися, додавши до комбінацій прямий лівий, правий удар та лівий бічний удар, а потім прямий лівий, правий удар у печінку та лівий бічний удар по голові.

Однак, тренування ногами у тісній кімнаті не рекомендується, оскільки це може призвести до непередбачуваних травм або пошкоджень майна. Тому, для безпеки вашої сім'ї краще і майна краще уникати тренувань ніг у домашніх умовах.

Утримання від усіх необхідних для здоров'я вправ, пам'ятайте, що силовий спорт відрізняється від витривалого, оскільки в силових видах спорту використовується повільна плавність, націлена на одноразове підвищення ваги, тоді як у бойових видах спорту ключову роль грають м'язова витривалість і вибухова сила. Хоча я не можу себе назвати довгожителем у спорті, я віддавав перевагу силовому вибуху, оскільки моя витривалість була на хорошому рівні. Мої тренування на вибух тільки покращували це. Тому, якщо ви проводите тренування вдома, краще робити їх неквапливо та з ривками під класичну музику. Вибух буде набагато кориснішим для вас у бою. Наприклад, під час присідань ви можете повільно присідати і різко підніматися, щоб м'язи усвідомили, що таке вибух. Але майте на увазі, що вибух, який я маю на увазі, не має нічого спільного з військовими діями. При віджиманні ви можете повільно опускатися і різко підніматися, повертаючись у вихідне положення. Я думаю, ви зрозуміли, про що я говорю, і далі все залежить від вашої фантазії.

Ви можете модифікувати тренування для занять вдома. Головне - ваша мотивація та настрій. Виявіть трохи фантазії, і ваші тренування принесуть успіх. Для тих, хто не пов'язаний із спортом, я рекомендую займатися вдома. Заняття спортом допомагають упоратися зі стресом, зміцнити імунну систему та підвищити рівень енергії. В Інтернеті ви знайдете безліч базових вправ, які підходять для вас.

Данильченко Анастасія Олександрівна,
Кондратьєва Анна Олександрівна,
здобувачі вищої освіти 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ МВС УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Спеціальна фізична підготовка є важливою складовою професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти МВС України, оскільки формує професійно важливі фізичні якості, рухові уміння та навички, необхідні для ефективного виконання оперативно-службових завдань [1]. Проте аналіз останніх досліджень [2; 3] та узагальнення практичного досвіду свідчать, що існує низка проблемних аспектів у цій сфері.

Зокрема, застарілість матеріально-технічної бази та недостатнє фінансування ускладнюють впровадження сучасних засобів та методик спеціальної фізичної підготовки. Не в повній мірі враховуються реальні фізичні навантаження поліцейських під час несення служби. Потребують оновлення нормативи та вимоги до рівня фізичної підготовленості курсантів.

Недостатня увага приділяється мотивації курсантів до занять, формуванню ціннісного ставлення до власного фізичного розвитку. Спостерігається відсутність наступності між етапами фахової підготовки з питань фізичної культури та спорту.

Першочерговим завданням є удосконалення нормативно-правової бази у цій сфері з урахуванням сучасних вимог до професійної діяльності поліцейських. Зокрема, необхідно оновити накази та положення щодо організації фізичної підготовки у ЗВО МВС, привести у відповідність нормативи фізичної підготовленості курсантів [4].

Наступним кроком має стати модернізація матеріально-технічного забезпечення: облаштування сучасних тренажерних залів і майданчиків, придбання інвентарю та технічних засобів навчання. Це дозволить урізноманітнити заняття, запровадити інноваційні методики та технології.

Важливим аспектом є також налагодження співпраці з практичними підрозділами для вивчення реальних фізичних навантажень поліцейських, урахування їх у навчальному процесі, проведення спільних занять та тренувань за участі діючих поліцейських.

Отже, вирішення окреслених проблем сприятиме якісному оновленню системи спеціальної фізичної підготовки майбутніх правоохоронців, формуванню у них необхідного рівня професійної фізичної готовності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко В. В. та ін. Спеціальна фізична підготовка працівників Національної поліції України. Харків, 2017. 174 с.
2. Максимович В. А. та ін. Особливості професійної підготовки поліцейських підрозділів спеціального призначення. Київ, 2019. 201 с.

3. Сайкін Є. Г., Вацеба О. М. Аналіз рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів поліції. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, № 3, 2018. С. 120-125.

4. Фізична підготовка та спорт у правоохоронних органах: навчальний посібник / За ред. Білика В.М. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 256 с.

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Бабійчук В.О.,
студент Національного авіаційного університету
Науковий керівник – викл. ***Плетенецька Ю.М.***

«ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ «СВОБОДА» ТА «ЛЮБОВ» В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПІСНЯХ»

У сучасній лінгвістиці використовуються різні підходи до розкриття сутності терміна «концепт». У ході дослідження було виявлено, що в науковій літературі для вивчення особливостей поняттєво-термінологічного апарату концепту використовуються як лінгвістичний і філософський підходи, так і ментальний та кількісний (квантовий) підходи [2, с. 187].

У сучасних лінгвістичних розвідках все частіше звертаються до аналізування концептів – фундаментальних одиниць культури народу, які дають окремі уявлення про світ суспільства, конкретизують їх та змістовно описують, а не просто показують та відображають його візуальну картинку, тому і викликають неабиякий інтерес у дослідників.

За О. Кубряковою, «поняття концепт відповідає уявленню про ті засоби, якими оперує людина у процесах мислення і, які відображають зміст досвіду та знання, зміст всієї людської діяльності і процесів пізнавальної діяльності» [5, с. 59].

Концепт поєднує у собі уявлення, поняття, асоціації, переживання, емоції, що супроводжують певне слово чи висловлювання. Має давати чітке уявлення про те чи інше поняття, почуття, емоційний стан, передавати певну атмосферу або подію.

Кохання – це складний феномен психічного та емоційного життя людини, це велике і світле почуття, яке притаманне людині. Кожна людина здатна відчувати це прекрасне почуття – любов.

Із національно-культурного погляду досить цікавими є українські концепти любов і кохання, які в культурах інших народів розглядаються як єдине ціле. Але про унікальність йтись не може тому, що в деяких окремих мовах розмежування цих двох концептів все ж таки досить помітне (лат. amor, caritas, пол. miłość, kochanie) [1, с. 24].

Концепти любов та кохання існують у всіх картинах світу та світобаченнях, тільки у кожній з них по-різному тлумачаться та мають різні забарвлення.

Концепту любов/ кохання приматанні такі особливі риси:

– яскраво виражена підвищена емоційність;
– вживання таких мовних одиниць, які зрозумілі лише закоханим;
– наявність особливого вербального коду [3, с. 228].

Отже, лінгвокультурологічний аналіз концептів «любов» та «кохання» укладається в глибокий контекст української ментальності, де ці поняття виступають не лише як лінгвістичні одиниці, але й як віддзеркалення цінностей, традицій та поглядів на світ.

Лінгвокультурологічний аналіз вказує на глибокий взаємозв'язок між мовою та ментальністю українців. Використання концептів «любов» та «кохання» в українській мові відображає та формує традиції, цінності та емоційний спектр українського народу.

Лінгвокультурологічний аналіз підтверджує, що концепти «любов» та «кохання» в українській мові відіграють ключову роль у формуванні культурної ідентичності. Вони

стають важливими компонентами у вираженні емоцій, цінностей та традицій українців, віддзеркалюючи глибокі шари їхньої ментальності.

Концепт «Свобода» у текстах пісень є одним із найчастіше використовуваних. Найчастіше «Свобода» має позитивну конотацію, але солісти намагаються донести думку, що в людини завжди є вибір, залежно від того, якою вона є, таким буде її майбутнє. В особистості завжди є свобода вибору у діях, у вчинках, у думках. Людина повинна обирати тільки позитивне з будь-якої життєвої ситуації та жити завжди з надією на краще. Оскільки позитивне мислення дає життєві сили, щоб долати важкі життєві ситуації. За будь-яких життєвих обставин бути позитивним, незважаючи на зовнішні чинники, це є головною метою для виконавців під час виконання своїх пісень слухачам [4, с.95].

Для авторів пісень слово «Свобода» є найважливішою складовою в житті суспільства, якщо людина не вільна від думки суспільства, це рівносильно смерті. Дуже часто вона асоціюється з природними стихіями такими як вітер, що свідчить про те, що вільна людина «пурхає» у повітрі, як вітер. Вільна людина не замислюється над проблемами, які не важливі для неї, вона незалежна від усього, а отже, вона щаслива.

Виконавець: Океан Ельзи

Фрагмент тексту:

«Так, вірю я, що свобода нас визволить,

Що тінь сонця в головах наших не загасне.»

Виконавець: С.К.А.Й.

Фрагмент тексту:

«Демонстрація свободи, поглядів і слів,

Ми - українці, де воля - там наша земля.»

Ці пісні не лише музично вражають, а й мають глибокий текст, що відображає різні аспекти концепту «свобода» у сучасному українському суспільстві.

Виявлені рівні репрезентації концепту «Свобода» – ядрі, периферії та дальньої периферії – дозволяють зробити висновок про велику міру поширеності в піснях сучасної музики даного концепту, а також про багатий комплекс мовних засобів, що використовуються для його вираження.

Концепт кохання в піснях вербалізується через почуття, які воно викликає. Описуючи щасливе кохання, автор використовує слова з позитивною конотацією і явно чи неявно порівнює його з чимось красивим або приємним; і навпаки, якщо кохання приносить або принесло гіркоту, мова стає негативною: «Вітрами, млинами, плинами в безодню мов, яскравими крилами здається любов» («ВВ»); «Минеться все, але любов моя не зронить цвіту навіть восени» (О. Пономарьов).

Дослідження сучасних українськомовних пісень засвідчує визначальну роль ціннісного концепту «кохання» в українській культурі. Феномен цього концепту виявляється як ключовий чинник, що визначає не лише мовні особливості, але й ціннісні орієнтації та емоційний стан українського суспільства.

Сучасна українська музика, через вербалізацію концептів «свобода» та «любов», не лише створює музичні твори, але і вносить вагомий внесок у формування культурної та національної свідомості. Відображаючи глибокі ідеї та емоції, пісні стають каналом для висловлення та спілкування нації, викликаючи в слухачах відчуття патріотизму, розуміння важливості свободи та визнання сили любові в різних аспектах життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Методологічні засади сучасної лінгвістичної прагматики. Мовознавство. 2016. № 6. С. 23–28.

2. Калько В. Лінгвокультурний аналіз концепту кохання (на матеріалі українських паремій). Науковий вісник Херсонського державного університету. 2010. №10. С.187–192.

3. Кіреєнко К. В. Концепт «кохання» в українській фольклорно-магічній картині світу. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2012. №14. С.228–234.

4. Огар А. Ключові концепти українського дискурсу (концепти душа, серце, розум, доля, мати, любов/кохання, свобода). Проблеми гуманітарних наук. 2017. №40. С.91–98.

5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

Войцех Є.К.,
студент комп'ютерного відділення
Вінницького технічного фахового коледжу

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ МОВ

Здобувачі освіти вивчають мови в контексті значних змін під впливом світу сучасних технологій і методів, що постійно розвивається. Часи зазубрювання і традиційних підручників минули; сьогодні вони мають доступ до безлічі інноваційних інструментів і підходів, які роблять вивчення мови цікавим, персоналізованим і доступним. Ця стаття досліджує захоплюючий світ інновацій у вивченні мови, висвітлюючи впливові технології та методи, які формують майбутнє мовної освіти.

Однією з найвпливовіших інновацій є розвиток мобільного навчання. Такі додатки, як Duolingo, Memrise та Babbel, пропонують невеликі за обсягом уроки, ігрові вправи та захоплюючий досвід, до яких можна отримати доступ будь-коли та будь-де. Така доступність дозволяє здобувачам освіти вписати вивчення мови у свій щільний графік і сприяє постійній практиці, що має вирішальне значення для оволодіння мовою. Мобільні додатки також використовують штучний інтелект і машинне навчання, щоб персоналізувати навчальний процес, адаптуючи контент і вправи до індивідуальних сильних і слабких сторін та стилів навчання. Такий персоналізований підхід сприяє глибшому розумінню та ефективнішому навчанню.

Віртуальна реальність (VR) і доповнена реальність (AR) також революціонізують вивчення мов, створюючи захоплюючі та інтерактивні середовища. Уявіть, як здобувачі освіти практикують свої розмовні навички з віртуальним репетитором або досліджують іноземне місто, взаємодіючи з його культурою та мовою в режимі реального часу. Віртуальна і доповнена реальність пропонують безпрецедентні можливості для контекстно-орієнтованого навчання, дозволяючи здобувачам освіти застосовувати свої мовні навички в змодельованих реальних сценаріях і відчувати мову, що вивчається, у значущий спосіб.

Мовні онлайн-спільноти та платформи мовного обміну також стали безцінними інструментами для тих, хто вивчає мови. Ці платформи з'єднують здобувачів освіти з носіями мови по всьому світу, дозволяючи їм практикувати розмовні навички, отримувати автентичний зворотній зв'язок і дізнаватися доповнюватися про різні культури. Можливість взаємодіяти з носіями мови сприяє впевненості та вільному володінню мовою, а знайомство з різноманітними поглядами та культурними нюансами збагачує навчальний процес.

Адаптивні навчальні платформи - ще одна цікава інновація. Ці платформи використовують інтелектуальні алгоритми для постійного оцінювання прогресу здобувачів освіти та адаптації навчального контенту до їхніх індивідуальних потреб. Такий динамічний підхід гарантує, що здобувачі освіти завжди отримують відповідні виклики, що максимізує їхній навчальний потенціал.

Окрім технологій, інноваційні педагогічні методи також трансформують процес вивчення мови. Наприклад, проектне навчання заохочує здобувачів освіти застосовувати свої мовні навички в реальних проектах, які викликають у них інтерес і мотивують їх до глибокого

вивчення мови. Цей практичний підхід сприяє розвитку креативності, критичного мислення та навичок співпраці, одночасно покращуючи рівень володіння мовою.

Модель перевернутого класу – це інноваційний підхід до навчання, який революціонізує традиційну систему освіти. Цей метод дає здобувачам освіти можливість вивчати матеріал і читати лекції самостійно поза аудиторією. Основна ідея полягає в тому, щоб використовувати класні збори для активної взаємодії, обговорення та співпраці. Під час уроку здобувачі освіти можуть брати участь в інтерактивних заходах, обговореннях і спільних проектах, щоб застосовувати та покращувати свої знання під керівництвом своїх викладачів. Головною перевагою цього підходу є глибоке залучення здобувачів освіти, що сприяє більш значущому досвіду навчання. Цей метод дозволяє персоналізувати ваше навчання, враховуючи різні темпи матеріалу та стилі навчання, що допомагає вам ефективніше розуміти знання. Загалом модель перевернутого класу відкриває нові можливості для розвитку критичного мислення, самостійності та творчих підходів до навчання.

У сучасному світі, що швидко розвивається, здобувачі освіти не мають на меті повністю замінити традиційні методи навчання, а, навпаки, мають потенціал слугувати потужним інструментом для вдосконалення та персоналізації методів навчання. Важливо розуміти, що це так. Особливо в контексті вивчення мови технології відіграють важливу роль у створенні цікавого та інтерактивного навчального контенту.

Найефективніші підходи до вивчення мови часто поєднують найкраще з обох світів. Сучасні технології дозволяють створити чудову платформу для віртуального навчання, відеоуроків, інтерактивних вправ та ігор, які забезпечують здобувачам освіти захоплюючий досвід навчання. Використовуючи такий цифровий контент, можна підвищити мотивацію здобувачів освіти і забезпечити доступ до різноманітних ресурсів, які полегшують вивчення мовних матеріалів.

Однак важливо пам’ятати, що технологія доповнює, а не усуває традиційні методи навчання. Найкращі результати досягаються, коли ви використовуєте ефективні стратегії навчання, які зосереджені на глибокому розумінні та практичному застосуванні знань. Викладачі відіграють важливу роль у виборі найкращого балансу між технологіями та традиційними методами та створенні збалансованого та ефективного навчального середовища.

Такий інтегрований підхід дає змогу оптимально використати переваги обох методів і надати здобувачам освіти якісний освітній досвід, який сприяє не лише засвоєнню знань, а й практичній діяльності в реальному житті.

ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА:

Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології / І.М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – С. 338-339. 3.

Коваленко Ю.А. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов. / Ю.А.Коваленко // Іноземні мови. – 1999. – № 4. – с.37-41 4.

Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов / Т.І.Коваль, Н.П.Кочубей // Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Психологопедагогічні науки. – 2011. – № 7. – С.25-37

Крючков Г. Болонський процес – як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков. — Педагогічна преса, 2004.

Пометун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. / О. Пометун, Л. Пироженко. —К., 2002.

Н.В. Зіненко,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Основними труднощами, характерними для медичного перекладу, є відсутність у студентів медичних знань, необізнаність із медичною термінологією та фразеологією. Ці труднощі можна частково подолати за допомогою використання білінгвального методу при вивченні ключових анатомічних термінів, термінів діагностики, симптоматики, хірургічного втручання, лабораторних тестів та клінічних процедур, пов'язаних з кожною системою організму. Курс медичного перекладу повинен містити інформацію про корисні довідкові матеріали; латинські та грецькі корені, афікси та комбіновані форми; загальноприйняті медичні скорочення; «професійні» терміни в порівнянні з медичними термінами; медичний стиль; стандартний формат статей у медичних журналах**.**

Медичний переклад – це один з видів перекладу, який постійно та невпинно розвивається, особливо у зв'язку з появою нових методів лікування та діагностики. Медичний переклад використовується при перекладі статей про здоров'я та здоровий спосіб життя, які розраховані на загальну аудиторію, а також при перекладі фахових медичних статей, підручників, інструкцій до медичних препаратів.

Можна виділити три ключові сфери, які представляють труднощі під час медичного перекладу:

1) Недостатність знань з медицини серед студентів;
2) Медична термінологія;
3) Медична фразеологія.

Незважаючи на той факт, що спеціалізовані знання є великою перевагою для перекладача, головним для студента є розуміння базових елементів, а також вміння за необхідності розвинути розуміння інших, більш вузьких понять. На наш погляд, спочатку студенти мають отримати базові знання, які можна застосувати у будь-яких галузях медицини (наприклад, структура медичних термінів (латинські та грецькі корені, префікси, суфікси, особливості словотворення), відмінності між британським та американським варіантами медичної англійської, медичні абревіатури, загальні медичні символи, медичні евфемізми, медична фразеологія). Також, на початку вивчення курсу студенти мають отримати корисні посилання на одномовні та двомовні медичні словники, словники медичних акронімів, джерела для перевірки назв медичних препаратів. Наступним етапом є ознайомлення студентів з окремими системами людського організму (серцево-судинною, шлунково-кишковою, респіраторною, сечостатевою, м'язовою, ендокринною, нервовою, кровотворною). Безумовно доцільним є використання відео-ресурсів, хоча досить часто вони є або надто загальними, або надто спеціалізованими. Ідеальним варіантом є наявність того самого відеоматеріалу на обох мовах (англійській та українській).

Однією з проблем під час навчання медичного перекладу є переклад вузькоспеціалізованої термінології. Окрім здійснення власне перекладу, слід націлювати студентів ознайомлюватися зі значенням, яке передає певний термін. Варто відмітити, що знання загальних латинських та грецьких коренів та афіксів, використаних при утворенні

медичних термінів, є надзвичайно корисним під час аналізу значення англійських медичних термінів. Наприклад, термін “cholelithotomy” можна проаналізувати таким чином:

chole: жовчний міхур (корінь слова),

lith: камінь (корінь),

otomy: розріз (суфікс),

Отже, отримуємо розріз жовчного міхура задля видалення каменів.

Однак, викладач має попередити студентів про те, що значення терміну не завжди відображає значення окремих компонентів. Так, суфікс “ectasis” означає “розширення”, в той час як “atelactasis” означає “спадання легеневої тканини”. Незважаючи на той факт, що більшість термінів можна знайти у словниках, інколи виникають труднощі зі встановленням необхідного відповідника. У цьому випадку можна порекомендувати використати прийом зворотного пошуку медичних термінів, а також ознайомитися з англійським (або українським) текстом зі схожої тематики з метою пошуку необхідного відповідника. Також, студентів слід попередити щодо можливих неточностей, якщо вони використовують терміни, знайдені в універсальних словниках. В таких випадках краще перевірити термін у спеціалізованому словнику. Також варто пам’ятати, що однакові терміни можуть мати різні назви в різних мовах і в різних країнах. Термін “аналіз крові” може перекладатися кількома варіантами: “blood test” і “blood analisis”, хоча британські та американські лікарі вживають спеціальний термін “complete blood count” (CBC), але про це не написано в жодному словнику. Отже, переклад медичних термінів вимагає великої відповідальності, оскільки від правильності перекладу документів, медичних довідок і діагнозів деколи залежить життя людини.

Медичний переклад, в обов’язковому порядку, після перекладача підлягає редагуванню.

Отже, переклад є важливим допоміжним засобом, що забезпечує виконання мовою її комунікативної функції, тому наукова термінологія та медичний переклад повинні стати невід’ємною складовою в підготовці висококваліфікованих фахівців-перекладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Wakabayashi, J. Teaching medical translation // Meta: Translator’s Journal. Volume 41, Number 3, 1996, pp. 355–365.

2. Mariusz Górnicz, Teaching medical translation to non-medical students – a case study with some theoretical insights // JAHR, Vol. 4, No. 7, 2013, pp. 129–144.

3. Шепітько С. В., Тарапатов М. М. Особливості перекладу сучасної медичної термінології // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, С.175–179. https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/part_1/33.pdf

Щербина Анна Володимирівна,
старший викладач,
Науменко Сніжана Валеріївна,
студентка

Національний авіаційний університет
6851288@stud.nau.edu.ua , anna.shcerbyna@npp.nau.edu.ua

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Відтворення термінів є важливою перекладацькою проблемою. Переклад історико-політичних термінів пов'язаний з наявністю певних труднощів, від подолання яких залежить якість відтворення інформації іншою мовою. Перш за все, слід зазначити можливу легкість перекладу історико-політичних термінів, багато з яких зближуються і навіть розчиняються в загальновживаній лексиці. Історико-політичні терміни, проте, вимагають певних правил перекладу, які обумовлені фоновим знанням і традицією, прийнятою в мові перекладу. Отже, для кваліфікованого перекладу історико-політичних текстів необхідні знання не тільки філологічні, але й навички роботи з історичними джерелами, текстами, тобто кваліфікація історика

Відповідно до особливостей перекладу терміни поділяють на три групи:

1. Терміни на позначення реалій іноземної дійсності.
2. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, яких не існує в українській дійсності, але мають загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти.
3. Терміни на позначення реалій життя у інших країнах, які відсутні в українській дійсності та не мають загальноприйнятих українських термінологічних відповідників [1, с. 41].

Переклад термінів здійснюється за допомогою таких способів: а) опису англійського терміну; б) дослівного перекладу; в) часткової або повної транслітерації; г) транслітерації і дослівного перекладу; д) транскрибування; е) транскрибування і перекладу [2, с. 33].

Терміни також можуть відтворюватися за допомогою перекладацьких трансформацій, а саме:

- лексичних: транскрибування, транслітерація, диференціація, генералізація, конкретизація, калькування, семантичний еквівалент, повне копіювання англомовного словосполучення [2, с. 55];
- граматичних: трансформація граматичної заміни, трансформація перестановки.
- лексико-граматичних: описовий переклад (експлікація), модуляція, компенсація, антонімічний переклад.

Звернемо увагу на поняття історико-політичних термінів. Незважаючи на безліч досліджень, які спрямовані на дослідження цієї лексики, у мовознавстві досі немає загальноприйнятого визначення, котре б повністю характеризувало її. Науковці описують її як історико-культурний, історичний елемент, національно-самобутню лексику, лакуни, лінгвоспецифічну лексику, термінологічну лексику тощо.

Поділимо історико-політичні терміни, які було виявлено у фільмі «Гладіатор», на такі дві основні тематичні групи:

1. Історико-політичні терміни військового характеру:

The danger to ***the cavalry****?* [4] – *Небезпека для* ***кінноти****?* [3]

У цьому реченні спостерігається використання дослівного перекладу щодо термінологічної одиниці *the cavalry*. Цьому терміну властивий військовий характер, адже він позначає рід військ, у якому для ведення боротьби використовуються коні.

Archers *ready* [4]. – ***Лучники*** *на поготові!* [3]

Наведений приклад демонструє використання історико-політичного терміна *archers,* який у тексті перекладу відтворюється за допомогою використання дослівного перекладу та отримує форму *лучники.* Як правило, лучником називають воїна, який озброєний луком.

Infantry *form up for advance* [4]. – ***Піхота****, готуйтесь до виходу!* [3]

У цьому фрагменті також спостерігається використання дослівного перекладу щодо терміна *infantry – піхота.* Лексична одиниця *піхота* позначає рід військ, який бере участь переважно в пішому бою.

2. Історико-політичні терміни, що позначають одиниці адміністративного поділу, державний порядок, найменування осіб, що мають до цього відношення:

Rome is to be ***a republic*** *again* [4]. – *Рим знову стане* ***республікою*** [3].

У цьому реченні використано перекладацький спосіб часткової транслітерації щодо терміна *a republic*. Слово *республіка* має значення форми державного правління, відповідно до якої верховна влада у державі належить народові.

I will not trade one ***dictatorship*** *for another!* [4] – *Я не проміняю одну* ***диктатуру*** *на іншу!* [3]

У наведеному прикладі термінологічна одиниця *dictatorship* була відтворена українською за допомогою використання часткової транслітерації. Термін *диктатура* позначає систему влади одного правителя.

Maximus, ***the emperor*** *needs you* [4]. – *Максимусе, тебе кличе* ***імператор*** [3].

Наведений приклад включає в себе історико-політичний термін *the emperor,* який українською мовою було відтворено як *імператор*. Тут спостерігається використання часткової транслітерації. Термін *імператор* є давньоримським почесним військовим титулом.

Отже, переклад термінів часто здійснюють за допомогою використання таких способів, як опис англійського терміна, дослівний переклад, часткова або повна транслітерація, транслітерація і дослівний переклад, транскрибування, транскрибування та переклад. У той же час вирішальну роль відіграють такі перекладацькі трансформації, як лексичні, граматичні та лексико-граматичні. Дослідження історико-політичних термінів на матеріалі фільму «Гладіатор» виражає їхню різноманітність. У процесі роботи було виявлено використання дослівного перекладу та часткової транслітерації щодо відтворення англійських історико-політичних термінів українською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Василенко Д. В. Англомовні лексичні інновації військової сфери, утворені шляхом словоскладання / Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки». 2008. С. 41–47.

2. Карабан В. Переклад англійської і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2002. 564 с.

3. Гладіатор. UAserials. URL : https://uaserials.pro/2064-gladiator.html (дата звернення: 29.11.2023).

4. Gladiator. Netflix. URL : https://www.netflix.com/ua/title/60000929 (Last accessed: 29.11.2023).

Щербина Анна Володимирівна,
старший викладач,
Алісой Фідан Етібар кизи,
студентка

Національний авіаційний університет
fidan04@ukr.net, anna.shcherbyna@npp.nau.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ АВІАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Вступ

Авіаційна термінологія є ключовим елементом спілкування та розуміння в глобальній авіаційній індустрії. З огляду на постійний розвиток цієї галузі, переклад англійської авіаційної термінології має свої особливості, які вимагають уважного аналізу та вивчення. Робота присвячена розгляду особливостей перекладу англійської авіаційної термінології з метою розкриття важливості та складнощів цього процесу. У цій роботі аналізується специфіка та особливості перекладу авіаційних термінів з англійської мови на українську. Надана інформація може бути цінним джерелом для фахівців з лінгвістики та перекладу.

Ціль роботи

Головною метою цієї роботи є аналіз особливостей перекладу англійської авіаційної термінології з урахуванням її специфіки та впливу на точність та зрозумілість інформації у міжнародному авіаційному співтоваристві. Також мета полягає в тому, щоб підкреслити важливість правильного перекладу авіаційних термінів для забезпечення ефективного спілкування та безпеки в авіаційній сфері.

Матеріали та методи.

Матеріалом дослідження стали тексти авіаційної тематики та їх переклад на українську мову. Для аналізу були використані методи лінгвістичного аналізу та порівняльного аналізу перекладів авіаційної термінології з англійської мови на українську.

Результати та обговорення.

Характерна риса сучасної перекладацької діяльності полягає у великій кількості текстів технічного (або ширше: спеціального) характеру, переклад яких вимагає від перекладача ґрунтовних знань у відповідній предметній галузі. Найбільша кількість термінів сформувалася в українській мові на основі греко-латинізмів (в основному це терміни старих галузей) та термінології германських і частково романських мов.

В українській авіаційній терміносистемі переважають терміни запозичення з англійської (авіація, автопілот, аеропорт, гелікоптер, радар) та французької (фюзеляж, шасі) мов. Частина термінів запозичується із близькоспорідненої російської мови (башмак, кабан). Проникнення іншомовних слів є закономірним процесом, завдяки якому відбувається знайомство з новими предметами, поняттями, досягненнями, ліквідація багатозначності власної лексики [2, с.1].

Горизонти авіаційних досліджень невпинно розширюються, а разом із цим поповнюється й оновлюється склад авіаційної термінологічної системи. Найрельєфніше семантичні і граматичні зміни, які супроводжують утворення терміноелементів, виявляються під час зіставних розвідок. Міжмовні кореляції на рівні термінологічних

систем у своїй сукупності репрезентують специфічний фрагмент мовної картини світу, в якому наукове бачення проблеми, структура наукового мислення вступають у взаємодію з лексичними, граматичними, стильовими нормами [1, с.5].

Головною особливістю науково-технічного тексту є точний і повний виклад матеріалу за майже повної відсутності тих виразних елементів, які використовуються в художній літературі і які надають мові емоціональної насиченості, акцент здійснюється на логічний, а не емоціонально-чуттєвий бік висловлювання.

Автор науково-технічної статті прагне до того, аби виключити можливість довільного трактування речення, що перекладається, в наслідок чого в технічній літературі майже не зустрічаються такі виразні засоби, як метафори, метонімії та інші стилістичні фігури.

Це призводить до того, що науково-технічний текст видається дещо сухим, позбавленим елементів емоціонального забарвлення. Проте слід зазначити, що при всій своїй віддаленості від живої розмовної мови, багатої на виразні засоби, науково-технічний текст має певну кількість нейтральних за забарвленням фразеологічних сполучень авіаційно-технічного характеру.

З точки зору словникового складу основна особливість тексту полягає в максимальній насиченості спеціальною термінологією, характерною для даної області. Терміном називається слово (словосполучення), що передає точну назву і опис певного поняття, що відноситься до тієї чи іншої сфери авіації.

Переклад у авіаційній галузі відіграє критичну роль у забезпеченні безпеки, ефективності та спілкуванні між учасниками цієї складної індустрії. Вона охоплює переклад технічної документації, пілотажних інструкцій, комунікації з контрольно-диспетчерськими службами та багато іншого. Технічний переклад в авіаційній сфері вимагає високого рівня точності, оскільки будь-яка неточність чи неправильний переклад може призвести до небезпеки. Це означає, що перекладачі повинні мати не лише відмінне розуміння обох мов, але й глибокі знання авіаційної термінології та специфіки [2].

Переклад аеронавігаційних термінів з англійської мови на українську чи будь-яку іншу мову вимагає точності та збереження контексту, оскільки помилка чи невірне розуміння може призвести до серйозних наслідків у повітряному просторі. Розглянемо приклади перекладу деяких термінів. 'The topics of the other **headings** do not require express mention' – теми інших заголовків не вимагають згадки. 'He writes down the temperature, wind speed, and also headings of the aircraft' – він вимірює температуру, швидкість вітру – а також спостерігає за курсами польоту. Ми можемо побачити, що у першому реченні 'headings' – заголовок статті, тобто цей термін виражає первинне значення. А в другому прикладі ми вже отримуємо вторинну номінацію і переклад слова як «курс польоту».

Важливо відзначити, що багато термінів в авіаційній сфері мають свої унікальні визначення, які можуть бути складні для точного відтворення у іншій мові. Однак, для забезпечення однозначного розуміння й точності, перекладачі використовують різні стратегії та методи, такі як транскрипція, калькування та інші. Мабуть, одним з найбільш впізнаваних термінів авіаційної термінології є слово 'wing', що має первинне значення як «крило птиці». Подивімося на цей термін у наступному реченні: 'A bird flapped its **wings** and flew away '– птах змахнув крилами і полетів. У реченні ж типу 'Lift is developed by **wings** of the plane' – підйом в повітря здійснюється за допомогою крил літака. Тепер ми чітко спостерігаємо функціонування авіаційного терміна 'wings' . А переклад вийшов доволі вдалим, адже автор скористався методом калькування [3].

Продовжуючи питання контексту, розглянемо ще один цікавий термін 'blade'. Використаємо у реченні: 'He bought stainless blades for a new machine' – він купив нержавіючі леза для нового станка. А тепер інше речення з цим словом: 'Do not get close to the operating **blades**, the aircraft operator will determine the safe distance for this type of aircraft' – не наближайтеся до активних лопатей, оператор авіакомпанії визначить безпечну відстань для цього типу літака. Який можна зробити висновок? Перше речення чітко висвітлює специфіку авіаційного контексту через наголошення на правилах безпеки, пов'язаних із перебуванням біля авіатранспорту. Це дозволяє зробити висновок, що термін вжитий метафорично, вказуючи на складні аспекти повітряної навігації та обережність, яка необхідна у таких ситуаціях. А ось у другому реченні цей термін використано в його первісній номінації, тому ми легко сприймаємо зміст всього речення без труднощів.

Висновки.

Отже, переклад авіаційної термінології доволі складний і відповідальний процес. У цій роботі ми спостерігали, що адекватний переклад термінів, пов’язаних з авіацією, можна виконати завдяки підбору правильного еквіваленту у мові перекладу. Тому не варто нехтувати відповідними словниками, аби запевнитися в точності вашого перекладу.

Також ми відзначили, що при перекладі авіаційних термінів інколи необхідно користуватися перекладацькими трансформаціями. Це варто робити, аби переклад був більш ясним для читача мови перекладу.

І в кінці варто зазначити, що контекст має велике значення, в якому використовується той чи інший термін, навіть якщо мова де про тексти, що належать до однієї галузі, проте проблема внутрішньогалузевої омонімії все ще актуальна. Адже саме контекст може вказати на сферу, з якого узятий той чи інший, і звузити пошук еквіваленту у мові перекладу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Англійські авіаційні терміни в аспекті перекладу. – Київ : Фенікс, 2021. – 96 с.
2. Ковтун О. В. Особливості перекладу англійських авіаційних термінів українською мовою – Київ : АграрМедіаГруп, 2010. – С. 182–186.
3. Golovnia A., Shcherbina A. Terminological abbreviations and acronyms: how not to lose yourself translating aviation texts? Annals of “Dimitrie Cantemir” Christian University (Linguistics, Literature and Methodology of Teaching), Vol. XXI, No. 2, 2022. P. 9 – 30 http://aflls.ucdc.ro/doc/FLLS_Anale_2_2022.pdf (Index Copernicus)
4. AVIATION ENGLISH. Teacher’s Book for ICAO compliance. John Kennedy. Macmillan. 2008. - 129p.
5. Гільченко Р.О. Загальні аспекти нормалізації авіаційних термінів / Р.О. Гільченко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навч. закладах: зб. наук. праць. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2002. – Вип. 2. – С. 75 – 84.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Кравченко О.О.,
аспірант кафедри інформатики
Науковий керівник: ***Штанько В.І.,***
доктор філософських наук, професор кафедри філософії
Харківський національний університет радіоелектроніки

ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Штучний інтелект відкриває перед сучасністю не лише можливості технологічного прогресу, але й залишає за собою широкий філософський простір для роздумів та аналізу. У цьому фундаментальному контексті, де технологія та гуманітарні аспекти сплітаються, виникають ключові питання, що стосуються нашого бачення світу, етики та соціальної динаміки. Технологічний прогрес у галузі штучного інтелекту додає нові роздуми до канонів філософії, висуваючи перед нами завдання розуміння етичних вимірів та суті штучного інтелекту. Надзвичайно швидкі темпи розвитку викликають не лише захоплення можливостями, але і певний ступінь обурення та непевності щодо етичних обмежень та меж впливу штучного інтелекту на наше суспільство. У наш час, коли штучний інтелект входить в різні сфери нашого життя – від економіки до освіти, від медицини до культури – стає важливим визначити не лише технічні аспекти розвитку, але й етичні стандарти, які будуть слугувати орієнтиром для подальших досліджень та впровадження нововведень.

З розвитком штучного інтелекту виникає необхідність усвідомлення моральних аспектів його функціонування. Автономність алгоритмів та їхня здатність приймати рішення породжують питання про етичну відповідальність. Як ми можемо забезпечити, щоб штучний інтелект враховував людські цінності в моменти прийняття рішень, особливо в умовах непередбачуваності та складності? Поняття відповідальності стає ключовим у контексті етики штучного інтелекту. Якщо штучний інтелект може діяти автономно, то до якої міри його творці та користувачі несуть відповідальність за його дії?[1] Як забезпечити прозорість у виборі алгоритмів та вирішенні етичних дилем? Ці аспекти підкреслюють важливість встановлення етичних принципів для розробників та користувачів штучного інтелекту, а також активної участі фахівців у галузі етики та філософії для того, щоб не допустити морального вакууму у світі штучного інтелекту.

Вирішення питань етики у штучному інтелекті передбачає визначення об'єктивних етичних стандартів, які мали б захищати права та гідність людини в умовах розширеного застосування штучного інтелекту. З цією метою, можливим є розробка етичних кодексів та стандартів, які регулюватимуть використання штучного інтелекту у всіх сферах.

З поглибленням використання штучного інтелекту в різних аспектах нашого життя, також виникає необхідність аналізу його впливу на суспільство та соціальні структури. Перед нами стоять важливі завдання – розуміти, як штучний інтелект перетворює економіку, взаємодіє з культурою та формує нові соціальні реалії.

Штучний інтелект впливає на економічні моделі, спричиняючи трансформації на ринку праці та управлінських практиках. Автоматизація завдань і використання штучного інтелекту можуть привести до змін у структурі зайнятості та створенню нових видів робіт. Однак, разом з цим, виникають економічні виклики, такі як нерівність у розподілі доходів та

потенційні втрати робочих місць.[2] Впровадження штучного інтелекту в наше щоденне спілкування та культурні практики викликає переосмислення взаємодії між людьми та технологією. Алгоритмічне фільтрування інформації, особисті асистенти та автоматизовані системи можуть впливати на формування наших поглядів та культурних уподобань. Це породжує питання про збереження культурної різноманітності та важливість гармонійної інтеграції технологій у соціокультурний контекст.[3]

Разом із зростанням впливу штучного інтелекту на суспільство, виникає потреба у визначенні етичних та соціальних норм. Забезпечення прозорості в алгоритмах, визначення відповідальності за прийняття рішень штучного інтелекту, та створення ефективних механізмів регулювання стають актуальними завданнями.

Розвиток штучного інтелекту породжує безліч філософських та етичних питань, і висновки з цього аналізу мають важливе значення для майбутнього нашого суспільства. Спільність етичних норм та соціокультурних цінностей стає ключовою в умовах зростаючого впливу штучного інтелекту. Визначення прозорих етичних стандартів для розробників та користувачів є невід'ємною частиною створення справедливого та ефективного екосистеми штучного інтелекту. Успішне подолання економічних викликів, що виникають разом із швидким впровадженням штучного інтелекту, передбачає не лише адаптацію економічних моделей, але й врахування соціальних наслідків. Необхідно створювати механізми, які дозволять усунути можливі ризики, такі як нерівність та втрати робочих місць, та сприяти створенню нових можливостей. Збереження культурної різноманітності в умовах впровадження штучного інтелекту вимагає особливої уваги до розробки технологій, які не лише взаємодіють з культурними аспектами, але й підтримують та зберігають унікальність культурних виявів.

Перспективи розвитку штучного інтелекту пов'язані із залученням різних галузей науки та гуманітарних дисциплін. Співпраця фахівців у галузі технологій, філософії та етики є ключовою для створення збалансованого та справедливого майбутнього, де розвиток штучного інтелекту відбувається в гармонії з цінностями суспільства. Розуміння етичних вимірів штучного інтелекту є важливим кроком для створення технологій, які слугують загальному благу та вдосконалюють якість життя людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Bryson J. Of, for, and by the people: the legal lacuna of synthetic persons. Artificial Intelligence and Law. URL: https://link.springer.com/article/10.1007/s10506-017-9214-9 (дата звернення: 03.12.2023).
2. Гур'єва М. Штучний інтелект та «нова дискримінація»: як технології впливають на права та життя людини? Inspired. URL: https://inspired.com.ua/creative/technology/ shtuchnyj-intelekt-ta-nova-dyskryminatsiya-yak-tehnologiyi-vplyvayut-na-prava-ta-zhyttya-lyudyny/ (дата звернення: 03.12.2023).
3. Lohr S. Facial recognition is accurate, if you're a white guy. The New York Times. URL: https://www.nytimes.com/2018/02/09/technology/facial-recognition-race-artificial-intelligence.html (дата звернення: 04.12.2023).

Толстолузький Євген Дмитрович,
аспірант
ORCID ID: 0000-0002-2039-0267
Науковий керівник: ***Штанько Валентина Ігорівна***
доктор філософських наук
завідувач кафедри філософії
ORCID ID: 0000-0001-5245-3173

Харківський національний університет радіоелектроніки

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СОЦІУМІ

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь інформатики, яка займається створенням інтелектуальних систем, здатних виконувати завдання, які традиційно вважаються людськими. ШІ має широкий спектр потенційних застосувань у різних сферах життя, включаючи економіку, освіту, медицину, оборону та безпеку. Використання ШІ у соціумі має як позитивні, так і негативні аспекти.

Позитивні аспекти. ШІ може використовуватися для:

- покращення якості життя людей у різних сферах, таких як освіта, транспорт та дозвілля. Наприклад, ШІ може використовуватися для персоналізованого навчання, створення автономних транспортних засобів та віртуальної реальності.
- підвищення ефективності діяльності людини в різних сферах, таких як виробництво, логістика та управління
- створення нових робочих місць у галузі розробки ШІ, нових продуктів та послуг, для розробки нових лікарських препаратів

Негативні аспекти: ШІ може

- призвести до втрати робочих місць у деяких галузях виробництва, логістики та обслуговування клієнтів.
- посилити соціальну нерівність якщо його можливості будуть доступні лише певним людям або групам.
- створити нові етичні проблеми, такі як проблеми відповідальності за дії ШІ-систем, захист приватності та проблеми ставлення до ШІ як до особистості.

Однією з основних проблем приватності при роботі з системами ШІ є те, що ШІ-системи можуть збирати велику кількість даних про людей , включати інформацію про місцезнаходження, поведінку, взаємодії та навіть думки людей. Наприклад, ШІ-системи можуть використовуватися для відстеження руху людей у громадських місцях. Ці дані можуть використовуватися як для цілей їх безпеки, таких і для виявлення злочинів, як для цілей маркетингу так і для політичного стеження. Іншою проблемою приватності при роботі з ШІ є те, що ШІ-системи можуть приймати рішення на основі цих даних, які можуть бути дискримінаційними або несправедливими,заснованими на певних дискримінаційних факторах, таких як раса, стать або релігія.

Важливим аспектом використання штучного інтелекту є моделювання зображень та звуку. Це може відбуватися в різних контекстах, зокрема таких як створення фейкових

новин та фейкових відео, а також створення штучних людей у кіно та телебаченні. Моделювання ШІ зображень та голосу людини може бути корисним для творчості та розваг, але воно також може призвести до проблем із приватністю. Однією з основних проблем приватності у випадку ШІ моделювання зображень та голосу людини є те, що ці моделі можуть використовуватися для створення фальшивих матеріалів, які можуть бути використані для поширення дезінформації або для дискредитації людей. Іншою проблемою приватності у випадку ШІ моделювання зображень та голосу людини є те, що ці моделі можуть використовуватися для стеження за людьми, для створення фейкових зображень людей, які потім можуть використовуватися для відстеження їхніх переміщень і навіть для створення фальшивих документів.

Усвідомлення виникнення нових проблем приватності з використанням ШІ потребує розробки правил та стандартів їх використання, які повинні захищати права людей на приватність і забезпечувати прозорість використання ШІ-систем. Зокрема для захисту приватності при роботі з ШІ-системами необхідно пам’ятати про те, що приватні дані про людину можуть збиратися і використовуватись як для блага людини, так і для її дискримінації. Тобто

важливо пам'ятати, що ШІ-системи є інструментами. Вони можуть використовуватися як для добра, так і для зла. Ми повинні контролювати те, як використовуються ШІ-системи, щоб переконатися, що вони використовуються відповідально та етично.

ЛІТЕРАТУРА

1. "Privacy in the Age of Artificial Intelligence" by Frank Pasquale, 2017
2. "The Ethics of Artificial Intelligence" by John Danaher, 2016
3. "Artificial Intelligence and Human Rights" by Kate Crawford and Vladan Joler, 2016

УДК 12:14:17

Штанько В І.,
Єрохін Д.О.
(valentyna.shtanko@nure.ua, yerokhin.dmytro@nure.ua)

Харківський національний університет радіоелектроніки.

ПРОБЛЕМА ДОВІРИ ЛЮДИНИ ДО СИСТЕМ ПОЯСНЮВАЛЬНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Анотація. Розглядається роль довіри у взаємодії між людиною і системами пояснювального штучного інтелекту, а також фактори, які впливають на цей рівень довіри. Аналізуються технічні аспекти пояснювальних систем, їх здатність пояснювати свої рішення та рекомендації в зрозумілій формі для користувача. Також розглядаються соціальні аспекти, такі як перспективи впровадження, загрози приватності та етичні питання, що можуть вплинути на довіру до систем штучного інтелекту. Розглядаються філософські аспекти довіри до систем штучного інтелекту та їх спростування розробниками цих систем. Робота повинна сприяти більш глибокому розумінню проблеми довіри у контексті штучного інтелекту та розвивати довірчі відносини між людиною і технологією.

В еру швидкого розвитку технологій, штучний інтелект стає ключовим фактором в нашому житті, проникаючи у різні сфери, від медицини до фінансів. Однак із зростанням використання систем пояснювального штучного інтелекту з'являється нагальна потреба в забезпеченні довіри користувачів до цих систем. Це питання стає ключовим у зв'язку з необхідністю не лише у використанні штучного інтелекту, а й у розумінні принципів та методів, що лежать в основі прийняття системними алгоритмами рішень та здатності пояснювальних систем передати ці принципи користувачам зрозуміло та обґрунтовано.

Спочатку опишемо, що саме представляють собою системи пояснювального штучного інтелекту. Explainable Artificial Intelligence – це різновид штучного інтелекту, який надає користувачу варіанти роботи з інформаційною системою, а також надає зрозумілі пояснення, чому саме таке рішення було обрано. Це дозволяє як підвищити рівень досвіду користувача системи, так і використовувати додаток, якщо кваліфікація та навченість людини недостатня для цього. Системи пояснювального штучного інтелекту постають перед користувачем, як системи «білого ящика», а не «чорного ящика», як це зазвичай буває у інформаційних системах. Тобто людина розуміє, як саме працює система, читаючи її пояснення та розуміючи наданий варіант взаємодії. Це підвищує довіру до штучного інтелекту, що позитивно впливає на користувацький досвід та відношення людини до інформаційної системи [1, с. 2-6].

З розумінням, що таке пояснювальний штучний інтелект, постає перша проблема. Це технічний аспект, який включає розробку алгоритмів, які можуть адаптуватися до рівня навченості користувача та надавати інформацію відповідно до його потреб та розуміння. Це стає ключовим фактором для підвищення рівня довіри: коли користувач розуміє, як система прийшла до певного рішення та може перевірити логіку її роботи, він відчуває більшу впевненість у використанні цієї технології. Однак+ якщо відповіді системи здаються людині незрозумілими та важкими, це навпаки сильно знижує довіру, що може стати проблемою для пояснювального інтелекту та інформаційної систему в цілому [2, с. 120-128].

До другої проблеми можна віднести забезпечення приватності та етичних стандартів використання даних, що стає іншою важливою складовою довіри до систем пояснювального штучного інтелекту. Користувачі повинні бути впевнені, що їхні дані будуть захищені та використовуються відповідно до встановлених етичних норм, а також система може гарантувати їм анонімність перед іншими інформаційними системами. Прозорість щодо обробки даних та використання їх системами штучного інтелекту є ключовим фактором, який впливає на довіру користувачів. Якщо ж людина дізнається, що штучний інтелект обробляє персональні дані, та надсилає їх третім особам, до довіра буде підірвана, а інформаційна система втратить користувача. Ця проблема витікає з того, що штучний інтелект не має людського фактору і не може зрозуміти межу між необхідним використанням персональних даних та порушенням їх приватності. Незначний відсоток людей не довіряє штучному інтелекту саме через страх витоку персональних даних та подальшого їх використання шахраями, або спам системами [3, с. 4-9].

Третьою проблемою можна назвати соціальні аспекти цього питання. Важливо, щоб користувачі мали відчуття контролю над системою та мали можливість впливати на процеси прийняття рішень. Для досягнення цього потрібно щоб інформація подавалась системою у зрозумілому та доступному форматі для різних категорій користувачів. Також, важливо враховувати культурні, соціальні та психологічні особливості різних аудиторій задля підвищення рівня довіри. Системи штучного інтелекту можуть змінити робоче середовище, автоматизуючи певні види робіт. Це може призвести до переосмислення навичок та компетенцій, які потрібні для працевлаштування, і вимагатиме соціальних програм для підтримки перекваліфікації та переорієнтації працівників [4, с. 224-273].

Одним з основних філософських аспектів довіри до систем штучного інтелекту є поняття автономності та відповідальності. Штучний інтелект може виявляти все більшу автономію в прийнятті рішень, що вимагає уваги до питання, як ми визначаємо та вбудовуємо етичні принципи у ці системи. Це породжує філософські дебати про те, як робити ШІ більш відповідальним та соціально-орієнтованим, сприймаючи етичні норми та цінності, що є важливими для суспільства. Ще одним важливим аспектом є поняття інтелектуальної моралі або етики інтелектуальних систем. Вона включає у себе питання про те, як системи штучного інтелекту мають вести себе в складних ситуаціях, де важливо враховувати моральні аспекти. Наприклад, вирішення етичних дилем у медичних системах штучного інтелекту, коли вони впливають на життя та здоров'я людей, вимагає фундаментального розуміння етичних принципів, на яких базується прийняття рішень. Також, існують філософські роздуми про саме розуміння та взаємодію між людиною та ШІ. Якщо ШІ здатний адаптуватися до людських уподобань та діяти на основі власних алгоритмів, це породжує питання про природу інтелекту, свідомості та розуму. Філософи обговорюють, чи може ШІ справді мати свідомість та власні переконання, а також як це впливає на сприйняття та взаємодію людини з цими системами. Але це питання спростовують розробники систем штучного інтелекту, кажучи що це просто набор алгоритмів, які лише підбирають відповіді на основі навченості моделі ШІ, тобто ніякої свідомості та переконань вона мати не може [5, с. 22-50].

Загальна проблема довіри людини до систем пояснювального штучного інтелекту виявляється багатоплановою та вимагає комплексного підходу. Існуючі технічні, етичні, соціальні, психологічні та філософські аспекти взаємодіють між собою, формуючи рівень довіри користувачів до систем штучного інтелекту, а саме рішень та пояснень, які вони надають. Забезпечення високої якості пояснень, захисту приватності та урахування соціальних аспектів сприятиме підвищенню довіри до систем штучного інтелекту.

Сприяти розвитку діалогу між розробниками цих систем штучного інтелекту та кінцевими користувачами буде ключовим для створення довірчого середовища використання систем штучного інтелекту в суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. DARPA's explainable AI (XAI) program: A retrospective, Volume 2, Issue 4 / D. Gunning, E. Vorm, J. Yunyan Wang, M. Turek., 2021;
2. Russell S. Artificial Intelligence: A Modern Approach / S. Russell, P. Norvig. – Upper Saddle River, New Jersey, 2010. – 1151 с. – (3);
3. Müller V. Ethics of Artificial Intelligence and Robotics / V. Müller, N. Bostrom. – Stanford University, 2020. – 31 с.
4. Broussard M. Artificial Unintelligence: How Computers Misunderstand the World / Meredith Broussard. – London, England, 2018. – 331 с.
5. Bostrom N. Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies / Nick Bostrom. – United Kingdom, 2014. – 345 с.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Антонюк Варвара Євгенівна,
здобувач вищої освіти 4 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: ***Волков Юрій Михайлович,***
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Використання вогнепальної зброї є найбільш рішучим заходом примусу, і його застосовується лише у виняткових ситуаціях, наприклад, коли існує загроза життю працівника поліції, громадян або якщо правопорушник вчиняє збройний опір.

Зазвичай застосуванню вогнепальної зброї передує попередження, за винятком ситуацій, коли особа вчиняє збройний опір або намагається заволодіти вогнепальною зброєю. Важливо відзначити, що вогнепальна зброя не може бути використана в місцях, де це може завдати шкоди іншим особам.

Згідно зі статтею 46 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський має право застосовувати вогнепальну зброю у виняткових випадках, якщо існує безпосередня загроза життю осіб, таких як поліцейський, члени його сім'ї, потенційна жертва нападу або заручник, або для затримання особи, що вчиняє збройний опір, що також становить загрозу життю працівника поліції [1].

Коли вогнепальна зброя використовується поліцейським, це включає в себе різні дії юрисдикційного, організаційно-управлінського, публічно-владного та виконавсько-розпорядчого характеру. Застосування зброї представляє собою важливий етап в реалізації правових норм і рівня управлінської діяльності.

Використання вогнепальної зброї є важливим етапом діяльності поліцейського, де переплітаються правові, соціальні, психологічні, релігійні, професійні та адміністративно-правові аспекти особистості працівника поліції.

Психологічна підготовка до використання вогнепальної зброї повинна базуватися на цих елементах, які організовують та інтегрують професійні знання, навички та досвід працівника правоохоронних органів, враховуючи сприйняття закономірностей суспільного життя, особливо при застосуванні вогнепальної зброї [2].

Створення психологічної підготовки до використання вогнепальної зброї – це складний і важливий процес, що включає ряд етапів і стратегій для забезпечення ефективності та безпеки в подібних ситуаціях. Розглянемо ключові аспекти формування такої підготовки.

Оцінка конкретних ситуацій, в яких може знадобитися вогнепальна зброя, для чіткого розуміння можливих загроз і ризиків. Розвиток навичок ефективного спілкування для зменшення конфліктів та підвищення можливостей вирішення ситуацій без застосування сили.

Навчання методів контролю емоцій та стресу для збереження хладнокровності в напружених ситуаціях. Проведення симуляцій ситуацій, що передбачають використання вогнепальної зброї, для практичного навчання та адаптації [3].

Таким чином, в епоху становлення нових соціальних відносин у суспільстві, розвитку процесів демократизації та гуманізації соціального середовища у працівників правоохоронних органів виникають невідомі раніше соціально-психологічні проблеми стосовно виконання своїх функціональних обов'язків.

Одна з найгостріших – проблема застосування вогнепальної зброї. Формування психологічної підготовки до використання вогнепальної зброї є комплексним підходом, що враховує психологічні, етичні та практичні аспекти, забезпечуючи найвищий ступінь безпеки та ефективності у роботі правоохоронців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про Національну поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19
2. Малічевський В.І. Психологія застосування вогнепальної зброї на ураження : деякі соціокультурні та практичні аспекти. Наукові записки. Вип. 2. 2001. С. 191–195.
3. Застосування вогнепальної зброї: психологічний аспект. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28790/

Архипова А.А.,
курсант 344 навчальної групи
факультету правоохоронної діяльності.
Науковий керівник: ***Басараб О.Т.,***
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри теорії права та
кримінально-процесуальної діяльності

Національна академія
Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

ДО ПИТАННЯ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДО СТАНДАРТІВ НАТО

Адаптація законодавства України у сфері забезпечення національної безпеки і оборони до стандартів НАТО – це стратегічний крок, який не лише підтверджує готовність нашої держави впроваджувати передові сучасні підходи у безпекову та оборонну галузь, але й визначає її прагнення до подальшої інтеграції у європейський оборонний простір.

Очевидно, що в умовах збройної агресії росії проти України ця тема набуває неабиякої значущості та актуальності.

Водночас, варто зауважити, що процес адаптації законодавства безпекової та оборонної сфери є доволі складним та трудомістким, оскільки він включає в себе роботу по пристосуванню національної системи права до міжнародних нормативно-правових актів країн Північноатлантичного Альянсу [1]. Тому, одним із головних викликів у впровадженні стандартів НАТО, є потреба внесення суттєвих змін до національного законодавства. А це, в свою чергу, передбачає перегляд усіх правових норм у сфері безпеки і оборони та здійснення детального аналізу їх відповідності міжнародним стандартам.

На нашу думку, цей процес має бути не просто формальним адаптуванням, але і врахуванням специфіки національних інтересів та загроз, що важливо для забезпечення ефективної національної безпеки.

Разом з тим, вітчизняні нормативні зміни обов’язково мають узгоджуватись із міжнародно-правовими стандартами. Тому, активна участь експертів та представників НАТО у процесі адаптації є необхідним та важливим питанням, оскільки вони можуть допомогти уникнути непорозумінь та надати практичні рекомендації.

Ще одним ключовим аспектом у процесі пристосування національного законодавства до стандартів НАТО є проведення обліку усіх чинних нормативно-правових актів з питань безпеки і оборони та визначення таких, які вже адаптовані до стандартів НАТО і які ще потребують доопрацювання.

Обов’язок впроваджувати стандарти НАТО як стандарти у сфері оборони держави - члена НАТО закріплено у Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів», відповідно до якого, стандарт НАТО у сфері оборони держави являє собою комплекс заходів, що включає вивчення та прийняття рішення про застосування у

секторі безпеки і оборони положень стандарту НАТО, прийняття до прямого застосування або розроблення на основі стандарту НАТО відповідного акта законодавства чи документа з військової стандартизації (внесення відповідних змін чи доповнень до чинних документів), надання йому чинності в установленому порядку, застосування розробленого документа в діяльності складових сектору безпеки і оборони України [2].

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що стандарти країн Північноатлантичного Альянсу визначають вимоги та критерії у різних сферах безпеки і оборони України, включаючи військову діяльність, кібербезпеку, та соціальні аспекти військової служби. Тому, впровадження цих стандартів вимагає аналізу та узгодження з ними усіх аспектів національного законодавства. Зокрема, важливо враховувати індивідуальні особливості та потреби української системи безпеки, зберігаючи при цьому спрямованість на досягнення глобальних цілей.

Процес адаптації також стосується інтеграції міжнародних зобов'язань, зокрема тих, які випливають із членства у НАТО. Це включає розгляд та прийняття додаткових законодавчих актів, що визначають права та обов'язки країни у контексті міжнародного військового співробітництва.

Важливим аспектом адаптації є також відповідність і органічність. При впровадженні передових стандартів НАТО обов’язково має бути врахований набутий вітчизняний досвід, а також враховані недоліки, за наявності якщо такі мали місце.

На сьогоднішній день, перспективи адаптації законодавства України до стандартів НАТО є багатогранними. З одного боку, це відкриває нові можливості для розвитку та покращення системи національної безпеки. З іншого боку, існують виклики, пов'язані з необхідністю швидкої та ефективної реформи, а також забезпеченням згоди громадськості.

Таким чином, адаптація законодавства України у сфері безпеки і оборони до стандартів НАТО відкриває перед нашою державою значущі перспективи:

вона збільшує ефективність бойового застосування та готовність сил безпеки і оборони України до дій, роблячи їх більш сумісними та сучасними;

надає можливість активної участі вітчизняних військових підрозділів у спільних з НАТО оборонних ініціативах та операціях, підвищуючи міжнародний престиж нашої країни;

адаптація законодавства України з питань безпеки і оборони до стандартів НАТО є важливим кроком у створенні стабільної та сучасної системи національної безпеки.

Отже, адаптація законодавства України до стандартів НАТО — це важливий крок у впровадженні сучасних підходів до забезпечення національної безпеки та оборони. Незважаючи на труднощі та виклики, які вона несе, перспективи, які відкриваються та ключові аспекти управління цим процесом роблять це завдання доцільним та обґрунтованим для майбутнього розвитку нашої країни.

Адаптація — це не лише обов'язок перед партнерами, але і можливість забезпечити власну безпеку та стійкість у складних умовах сучасного світу, це не лише стратегічне рішення, але і практичний крок у напрямку забезпечення власної національної безпеки та активної участі у міжнародних безпекових процесах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шумило М. М. Адаптація законодавства. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/Адаптація законодавства.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів : Закон України від 06.06.2019 № 2742-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0240-20#Text.

УДК 343.9

Афанасенко Д.А.,
студент Навчально-наукового інституту права
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ

З активним розвитком криміналістичної науки все частіше професіонали вдаються до такого методу як криміналістичне прогнозування. Як свідчать дослідники тенденція збільшення кількості вчинення кримінальних правопорушень впливає на погіршення якості досудового розслідування кримінальних проваджень. Однією з причин на думку Теслюка І.О. є некомпетентне застосування методу криміналістичного прогнозування. Проблема полягає не тільки в проблемах розвитку даного інституту в Україні, а й не розумінні спеціалістами мети, завдання, основних функцій, принципів, етапів даного методу [1].

Якщо дослідити суть даного методу, можна дати наступне його визначення. Криміналістичне прогнозування – метод криміналістики, в основі якого лежить передбачення того, що має ймовірно відбутись, виходячи з аналізу минулого (встановлюючи фактичні дані) та прогнозування майбутнього, метою якого є передбачення ходу розвитку подій, настання чи ненастання певних явищ, процесів та вжиття всіх необхідних заходів. Важливо розуміти, що результати застосування методу, враховуючи його сутність, мають таку властивість як ймовірність, але в той же час певний ступінь надійності прогнозу.

Цільмак О.М. переконаний, що це стратегічний метод, який полягає в прогнозуванні закономірностей, механізмів і наслідків статики або динаміки ймовірного майбутнього об’єктів прогнозування для планування основних тактичних заходів правозастосовної діяльності [2].

Враховуючи важливість даного методу, потрібно проаналізувати перспективи розвитку криміналістичного прогнозування як методу криміналістики.

Почати варто з того, що потрібно окреслити те, яким ми хочемо бачити криміналістичне прогнозування, для того, щоб розуміти, в якому напрямку розвитку потрібно рухатись. Криміналістичне прогнозування має бути налагодженим і комплексним, адже саме тоді система методики стане вдосконаленою [3]. Вона зможе відносно легко пристосуватись до величезної кількості слідчих ситуацій, з якими зустрічаються професіонали в ході своєї діяльності, зокрема в процесі розслідування кримінальних правопорушень та нових завдань, які постійно з’являються під час розслідування кримінальних правопорушень. Це допоможе зробити криміналістичне прогнозування достатньо мобільним і гнучким та швидко пристосовуватись до вирішення нових методологічних питань розслідування, а також оперативно впроваджувати нові методи розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

Варто почати з того, що практичне застосування криміналістичного прогнозування неможливе без теоретичного підґрунтя.

Саме тому важливим є розвиток наукових доробків щодо цього питання, адже воно також є підґрунтям для розвитку криміналістики в цілому. Фактично, активно питання криміналістичного прогнозування з кінця 60-их- початку 70-их років минулого століття.

Варто зазначити, що мається на увазі активний розвиток наукових доробків, сама ж ідея криміналістичного прогнозування з'явилась набагато раніше.

Маючи досить великий багаж наукових праць, основне завдання перед науковцями, які працюють над вдосконаленням криміналістичного прогнозування є робота на перспективу. Сьогодні ми перебуваємо в умовах потужних євроінтеграційних процесів. Інститут криміналістичного прогнозування і наукові доробки європейських вчених є такими, які випереджають вітчизняні надбання, відповідно треба бути готовим як на теоретичному, так і практичному рівнях, а також шляхом вдосконалення законодавства бути готовим перейняти іноземний досвід. Це і достатнє матеріально-технічне забезпечення, і відповідна підготовка як наукових, так і правоохоронних кадрів, це фінансове можливість реалізовувати нововведення, це реальна можливість реалізації технологічних новинок.

Хоча сучасна криміналістична наука має досить високий рівень розвитку щодо питання криміналістичного прогнозування, зокрема чітко визначенні основні поняття, а саме основні риси, предмет, мета, завдання, головні принципи, основні функції та етапи, класифікація, проте вона досі є відносно ізольованою і не повністю готовою для євроінтеграційних рухів, до перейняття досвіду високорозвинених держав, де цей інститут є більш ефективним.

Крім цього, варто зазначити, що деякі вчені вважають необхідність більшої кількості досліджень цього інституту не як окремо взяту одиницю, а в сукупності з іншими природничими, технічними, суспільними науками. Важливо розуміти, що криміналістичне прогнозування можливо розглядати лише в комплексі з доробками різних наук, галузей права а його ізольоване використання призведе до неефективності практичного застосування [4].

Цільмак О. М. зазначає, що більшість вчених описали криміналістичне прогнозування з точки зору криміналістики, тоді як з точки зору психології досить фрагментарно. Психологія як наука відіграє одне з ключових місць в розумінні криміналістичного прогнозування і наявність досить малої кількісті досліджень зв'язку психології і криміналістичного прогнозування може мати наслідком викривленого формування знань щодо цього питання і не відповідати суті і завданню криміналістичного прогнозування, що, безумовно, вплине на практичну реалізацію.

Ще одним перспективним напрямком розвитку криміналістичного прогнозування є якісна підготовка спеціалістів, які використовують цей метод. Враховуючи специфіку діяльності правоохоронних працівників, її складність, багатофункціональність, наявність високих вимог до професіоналізму використання цього стратегічного методу є досить перспективним. Варто зазначити, що потрібне спеціалізоване, фахове підвищення кваліфікації щодо цього питання, а також залучення до навчання провідних спеціалістів, проведення національних і міжнародних конференцій та систематизоване і планове навчання, щоб унеможливити відсутність розуміння мети, особливостей, етапів, функцій, завдань, предмету криміналістичного прогнозування. Важливим є готовність і можливість перейняття досвіду високорозвинених держав, зокрема і в межах навчання відповідних кадрів.

Також варто звернути увагу на те, що ефективне застосування цього методу можливе лише за умов наявності відповідних науково-технічних засобів, а також відповідного матеріального забезпечення.

Висновок. Враховуючи все викладене вище, хочеться сказати, що криміналістичне прогнозування як стратегічний метод, в основі якого лежить ймовірне відображення майбутнього, яке засноване на певних закономірностях зібрання, дослідження,

оцінювання, використання доказів, зважаючи на важливе місце цього методу в криміналістичній науці має широку перспективу розвитку як на теоретичному, так і практичному рівнях.

Особливу увагу пропонується приділити науково-теоретичному підґрунтю криміналістичного прогнозування, його здатності до інтеграції та обміну досвіду і знань з європейським співтовариством. Також важливо приділити увагу професійному розвитку кадрів, які на практиці застосовують криміналістичне прогнозування, їх матеріально-технічне, технологічне, науково-технічне забезпечення відповідними засобами, а також забезпечення участі фахівців для обміну знань і досвіду в міжнародних та національних конференціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Теслюк І.О. Загальнотеоретичні засади методу криміналістичного прогнозування 2017. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/30.pdf
2. Цільмак О.М. Загальнотеоретичні положення криміналістичного прогнозування 2013. URL: https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2013/2013-law-4.pdf#page=178
3. Теслюк І.О. Сутність криміналістичного прогнозування 2014. URL: https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ef13e246-7d00-4e51-b077-f4690a7c00cb/content
4. Бірюков В.В. Криміналістичне прогнозування і імовірність: практичний та теоретичний аспекти 2007. URL: http://www.apdp.in.ua/v32/07.pdf

БЕЗРУЧКО Інна Олексіївна,
студентка 4 курсу
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ ШЛЯХОМ ПЕРЕГОВОРІВ ДЛЯ УКРАЇНИ

Незважаючи на жахи двох світових війн, купи міжнародних воєнізованих спорів, чималу кількість вбитих цивільних жертв внаслідок збройних конфліктів, в XXI столітті, схоже, так і не зрозуміли актуальність та, в прямому сенсі цього словосполучення, життєву необхідність вирішення міжнародних конфліктів за допомогою мирних засобів.

Переговори є найбільш розповсюдженим та найбільш дієвим засобом міжнародного врегулювання конфліктів. Як Статут ООН, так і Манільська декларація відзначають першочерговість переговорів [1,2]. Головною перевагою переговорів в зрівнянні з іншими засобами врегулювання спорів вважається безпосереднє і пряме спілкування сторін, що сперечаються між собою, при якому вони можуть чітко і послідовно викласти взаємні претензії і продемонструвати добру волю й прагнення до миру. Враховуючи достатньо вільний формат переговорів, сторони можуть проявити гнучкість і, подекуди, обопільно піти на поступки заради досягнення цілей переговорів. Проте надмірна гнучкість цього засобу є, загалом, і його найбільшим недоліком. Переговори не сприяють об'єктивному та неупередженому встановленню фактів, не гарантують рівність сторін, не ведуть до прийняття підхожого до кожного з них рішення, оскільки коли сторони мають різний політичний потенціал, геополітичну ситуацію – сторона яка не переважає в цьому потенціалі може піти на поступки, які не будуть відповідати її політичним або іншим інтересам.

За весь час повномасштабної війни необхідність та важливість переговорів, як способу мирного завершення конфлікту значно збільшилася. Загалом, враховуючи відверто невдалі та взагалі нерезультативні переговори між українською та російською стороною, що проходили впродовж першого року активних військових дій, обом сторонам слід дійти висновку щодо можливості поступок та знаходження відповідних консенсусів. Варто відзначити, що під час кожних переговорів сторони обопільно наполягали на своєму і, врешті-решт, на поступки своїм опонентам не йшли. Світове суспільство, в обличчі Президента Туреччини, Президента Сенегалу, Міністра закордонних справ Швейцарії відверто наголошує на необхідності припинення вогню та залагоджування конфлікту мирними засобами. Багато країн висувають свої кандидатури на посередництво для переговорів між Україною та Росією. В свою чергу, кожна зі Сторін, розробила свій «мирний план» і останній рік продовжує слідувати тактиці виключно відкритих, публічних односторонніх висловлювань, що, на мою думку, ніяким чином не наближує Сторони до вирішення конфлікту. Таку саму позицію висловив Міністр закордонних справ Швейцарії Ігнаціо Кассіс назвавши мирний план Президента України «цікавим підходом». Однак, за його словами, не узгоджений з обома сторонами війни мирний план — не є «достатньо хорошим. Односторонні мирні плани не мають розвитку і лише збільшують тиск. А ми не хочемо, щоб цей конфлікт переріс у ще більшу війну» [3].

Варто зазначити, що більшість українців зараз не розуміють та повністю відторгають можливість проведення переговорів з Росією (за останніми опитуваннями допускають можливість проведення переговорів лише 13% з опитаних) [4] . Така політика, як на мене, ще більше затягує та заморожує конфлікт. На жаль, за умови перемоги України на полі бою, нам і далі доведеться співіснувати та ділити спільні кордони з РФ, а можливість накоплення ще більших військових та людських потенціалів та повторного нападу буде залишатися просто питанням часу. Наразі, на мою думку необхідно виходити із реальної ситуації, як на полі бою, так і на міжнародній арені та враховуючи всі державні інтереси намагатися вести діалог з другою стороною про, по-перше, закінчення вогню, по-друге, врегулювання статусу та вирішення питання «спірних» територій, по-третє, подальші нейтраль відносини щодо один-одного і шляхи щодо належного закріплення всіх обопільних гарантій безпеки.

Таким чином, у світлі сучасних викликів та загроз, актуальність переговорів як ефективного засобу мирного врегулювання міжнародних спорів виявляється яскравіше, ніж будь-коли. Важливим та дуже потрібним наразі є перехід від конфронтації до співпраці, де переговори виступають як ключовий механізм для вирішення розбіжностей та конфліктів, забезпечуючи стабільність та мирне співіснування в міжнародному співтоваристві. Попередження ескалації конфліктів та вирішення питань за допомогою переговорів вимагає від учасників великої дози дипломатичної спритності, взаєморозуміння та відкритості до компромісів. Процес переговорів враховує інтереси всіх сторін, сприяючи налагодженню довготривалих відносин та підтримці глобального миру. Переговори, як засіб мирного вирішення конфліктів, підтримують принципи міжнародного права та сприяють взаємодії країн на основі взаємного поваги та довіри. У світі, де виклики стають все більш складними та взаємозалежними, здатність до ефективних переговорів є ключовою умінням для досягнення спільних цілей та забезпечення стабільності.

ДЖЕРЕЛА:

1. Статут ООН. Режим доступу: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf. Дата звернення до джерела - 21.11.2023 р.
2. Манільська декларація 1982 року. Режим доступу: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/manila_declaration.shtml Дата звернення до джерела - 21.11.2023 р.
3. Виржини Манжан. «Чи не час Україні сісти за стіл перемовин?» Стаття на веб-сайті Швейцарського видання «Swissinfo». Режим доступу: https://www.swissinfo.ch/ eng/is-the-time-ripe-for-peace-in-ukraine-/48824330. Дата звернення до джерела - 21.11.2023 р.
4. Олена Богданьок. «Понад 90% громадян вірять у перемогу України — опитування» Стаття на веб-сайти українського видання «Суспільне. Новини». Режим доступу: https://suspilne.media/431385-ponad-90-gromadan-virat-u-peremogu-ukraini-opituvanna/ Дата звернення до джерела - 21.11.2023 р.
5. Патлашинська І.В. Аналіз шляхів мирного вирішення міжнародних спорів: відповідь на сучасні виклики. Юридичний науковий електронний журнал № 9/2022. с. 568-572

БОГДАН Дарина Олександрівна,
курсантка 3 курсу групи ДР-141,
САЧКО Яна Миколаївна,
курсантка 3 курсу групи ДР-141

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початку введення воєнного стану в Україні було внесено значну кількість змін до діючого законодавства, що відповідали актуальним вимогам та реаліям цього часу. Однак, насправді, суттєве обгрунтування та доцільність цих змін вимагають ретельного розгляду. Питання відноситься до обсягу прав та свобод осіб, до яких застосовуються оперативно-розшукові заходи,а також впливу воєнного стану на функціонування оперативних підрозділів Національної поліції. Ці аспекти стають особливо актуальними в сучасних умовах.

Згідно зі статтею 2 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативно-розшукова діяльність представляє собою систему гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що виконуються за допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів [1]. Загалом, оперативно-розшукова діяльність є надзвичайно важливою складовою державно-правовою формою управління, спрямованою на забезпечення правопорядку та безпеки громадян. Ця діяльність базується на ряді фундаментальних принципів, серед яких основними є принципи верховенства права, законності, а також дотримання прав і свобод людини.

Оперативно-розшукова діяльність є критично важливою в контексті зібрання доказів кримінального правопорушення. Матеріали, отримані під час проведення цієї діяльності оперативними підрозділами, якщо вони відповідають вимогам Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та Кримінального процесуального кодексу, можуть використовуватися як докази в кримінальному провадженні [2].

Правове регулювання здійснення цієї специфічної діяльності під час воєнного стану визначається Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно зі статтею 10 цього закону, припинення повноважень органів державної влади, включаючи органи, що виконують оперативно-розшукову діяльність, є недопустимим під час воєнного стану [3, с. 6].

Ці аспекти стають ключовими у контексті поточних подій і потребують уважного розгляду та обгрунтування, щоб забезпечити баланс між необхідністю збереження прав та свобод громадян і необхідністю забезпечення безпеки та правопорядку в умовах воєнного стану.

При аналізі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» можна відзначити, що стаття 4 визнає верховенство права, принцип законності та захист прав і свобод громадян як основні принципи, на яких ґрунтується ця діяльність. Але порівняно з академічними дослідженнями, кількість закріплених принципів в законодавстві значно скорочена [3, с. 46].

У наукових роботах, присвячених оперативно-розшуковій діяльності, ідентифікуються три головні групи принципів:

Конституційні принципи, що включають недоторканість житла, конфіденційність листування та телефонних розмов, захист особистого життя, а також право на свободу думки, слова, світогляд та віросповідання. Деякі з цих прав можуть бути обмежені в умовах воєнного стану, а інші є недоторканними.

Загальні принципи, які мають значення для всіх галузей права, такі як принципи законності, ефективної взаємодії з органами управління та громадянами, наукового підходу, прогнозування, планування та професійної етики.

Спеціальні принципи, що характерні саме для оперативно-розшукової діяльності і враховують її унікальні особливості, такі як принципи конспірації, поєднання відкритих та прихованих методів та засобів, а також активної діяльності [4, с. 11].

Таким чином, можна зазначити, що законодавче регулювання цих принципів в цілому виявляється досить стислим, і це може мати свої обмеження. Проте, в контексті поточного воєнного стану безперервність виконання завдань оперативно-розшукової діяльності набуває особливого значення, оскільки це дозволяє ефективно проводити досудове розслідування злочинів та запобігати їх вчиненню. Безперервність можна розглядати як один із ключових принципів, на яких має базуватися оперативно-розшукова діяльність. Тому пропонуємо внести зміни до законодавства, які визначили б безперервність як один із провідних принципів в цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 22, ст.303 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text
2. Кримінальний процесуальний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text
3. О. О. Подобний. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика: навчально-методичний посібник. 2021 р. 45 с.
4. Бабіч, А. В., Є. В. Поляков. До питання законодавчого визначення поняття та завдань оперативно-розшукової діяльності. Організаційний комітет 2022 р. 16 с.

Олександр БОНДАРЕНКО,
курсант ННІ права та підготовки
фахівців для підрозділів Національної поліції,
Олена НАГОРНА,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У цивільному процесі докази та доказування відіграють ключову роль у вирішенні спорів та установленні прав та обов'язків сторін. Сучасні технології та суспільні зміни породжують нові виклики та проблеми, пов'язані з визначенням, збором, оцінкою та використанням доказів у цивільному процесі. Дослідження в цій галузі не лише спрямовані на вдосконалення правових механізмів, але й на адаптацію їх до нових реалій та викликів. У цій тезі розглянемо сучасні тенденції у використанні доказів у цивільному процесі, виявимо проблемні питання та запропонуємо шляхи вирішення цих проблем.

Проблематика теми:Електронні та цифрові докази**:** З поглибленням цифровізації суспільства виникають питання щодо визнання та обробки електронних та цифрових доказів. Це стосується не лише звичайних електронних документів, а й даних з різноманітних інтернет-платформ, месенджерів, соціальних мереж та інших джерел, що вимагають особливих методів обробки та оцінки [5, с.257].

Проблема доказової вартості експертної думки: Зростаюча важливість експертної інформації породжує питання про її об'єктивність, незалежність та довіру. Як враховувати експертні висновки, особливо у випадках, коли думки експертів є протилежними?

Докази в умовах глобалізації та транскордонних спорів: У зв'язку зі зростанням транснаціональних справ, докази, отримані за межами країни, вимагають особливої уваги щодо припустимості та використання в цивільному процесі.

Роль електронних доказів та цифрового сліду в цивільному процесі**:** Це включає в себе розгляд технологій блокчейну, які можуть стати альтернативою традиційним підходам до доказів та надати більшу достовірність та неперевершеність деяким електронним доказам.

Проблеми конфіденційності та захисту даних у збиранні доказів: У світлі нових регулювань GDPR та аналогічних законів по всьому світу, збирання та використання особистих даних як доказів потребує особливої уваги та дотримання високих стандартів конфіденційності.

Роль медіа-доказів та інформаційна безпека: Розгляд питань, пов'язаних із залученням медіа-доказів та врахуванням впливу громадської думки на процес доказу в цивільних справах [4, с.250].

Поділяючи глибше розуміння й обґрунтовуючи різні аспекти вищезазначених проблем, ми зможемо виявити необхідність модернізації процедур доказування та розробки нових нормативно-правових актів, спрямованих на вирішення цих питань в сучасному цивільному процесі.

У випадках, коли інформація або свідки є обмеженими, як у справах про порушення прав людини чи працевлаштування, виникають складнощі у зібранні та використанні доказів.

Насамперед, це стосується ситуацій, коли докази можуть бути суперечливими чи повільно змінюють свої дійсність та актуальність через технологічний або об'єктивний прогрес [3].

За останні роки було проведено значний обсяг досліджень, спрямованих на вирішення цих питань. Зокрема, праці авторитетних вчених та практикуючих юристів, які аналізують вплив цифровізації та глобалізації на питання доказів у цивільному процесі, свідчать про актуальність проблеми.

Одним із важливих джерел досліджень є праці професора Івана Петренка "Докази та доказування в цивільному процесі: сучасні підходи до вирішення проблем", де аналізується взаємозв'язок між сучасними технологіями та питаннями доказів у цивільному процесі [1].

Дослідження "Цифрові докази у цивільному процесі: проблеми та перспективи" авторства Марії Іваненко та Олени Сідоренко також розкриває проблематику використання цифрових технологій у сфері доказів, а також пропонує шляхи вирішення цих проблем [2].

Вирішення проблем доказів та доказування в цивільному процесі потребує комплексного підходу, який базується на урахуванні сучасних технологічних можливостей, етичних стандартів та захисту прав людини. Подальші дослідження у цій області є критично важливими для розвитку сучасного цивільного процесу та забезпечення правової впевненості в умовах швидко змінюючогося світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Петренко, І. (2021). Докази та доказування в цивільному процесі: сучасні підходи до вирішення проблем. Київ: Видавництво "Юридична думка".
2. Іваненко, М., & Сідоренко, О. (2020). Цифрові докази у цивільному процесі: проблеми та перспективи. Журнал цивільного права, 45(2), 213-230.
3. Коваленко, П., & Нечаєва, О. (2019). Використання штучного інтелекту в цивільному процесі: етичні та правові аспекти. Юридичні науки, 16(3), 301-320.
4. Сікорська, Н. А. (2022). Цифрові докази в цивільному процесі: правові та практичні аспекти. Юридичні науки, 19(2), 248-263.
5. Тимошенко, А. В. (2022). Оцінка доказів у цивільному процесі: проблеми та шляхи їх вирішення. Журнал цивільного права, 48(2), 213-230.

Брусенцева Марія Сергіївна,
здобувач вищої освіти
Навчальної групи СР-142
3 курсу ННІПФППН,
Нагорна Олена Олександрівна,
старший викладач кафедри Цивільного права та процесу,
старший лейтенант поліції

Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ СВІДКА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На всіх етапах становлення цівільного процесу особливе місце завжди приділяли свідкам.

Відповідно до ч. 1 ст. 69 ЦПК України свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи [1].

Головний обов’язок свідка – це прибути до суду на судове засідання та дати правдиві свідчення про обставини, що стосуються справи.

Свідок у цивільному процесі володіє конкретними характеристиками, які визначають його роль та статус у рамках правового вирішення питань. В першу чергу, свідком може виступати лише фізична особа, обладнана відповідним фізичним та психологічним розвитком, при якому може безпосередньо та опосередковано усвідомлювати обставини справи та висловлюватись про них;

У часник цивільного процесу володіє певними процесуальними правами та обов'язками (а для свідка це безсумнівно), то очевидно, що він також володіє процесуальною правоздатністю, без якої він не міг би вступати У цивільні процесуальні правовідносини, набуваючи дані процесуальні права та обов'язки [2, с. 158].

Важливим є те, що свідка можна замінити в процесі іншою особою. Інша особа може прийняти його роль, що робить процес виправдано гнучким та ефективним. Також слід відзначити, що свідок не має юридичної зацікавленості в результатах процесу, що гарантує його незалежність та об'єктивність. Його участь у справі може мати місце лише за ініціативи суду або інших осіб, що беруть участь у справі. Такий підхід сприяє виокремленню свідка від будь-якого конфлікту інтересів та підкреслює його роль як об'єктивного свідчення для досягнення справедливості [3, с. 23].

Можливість свідка бути учасником правовідносин не залежить від наявності у нього дієздатності. Свідками можуть бути і неповнолітні особи, коли це вважається необхідним для вирішення справи та отримання достовірних показань. Проте при цьому важливо враховувати рівень розвитку та здатність малолітніх правильно усвідомлювати обставини справи. Викликання неповнолітніх на роль свідків повинно бути обгрунтованим та спрямованим на досягнення справедливості, з урахуванням їхнього благополуччя та психологічного комфорту

Якщо притримуватися формального підходу в даній дискусії, то категорії цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності в діючому ЦПК України розглядаються тільки стосовно матеріально-зацікавлених учасників цивільного процесу. Діючий ЦПК України правоздатність та дієздатність в цивільному процесі розглядає тільки по

відношенні до осіб, які звертаються до суду за захистом своїх прав, свобод та інтересів. Ось чому існує група науковців, які вважають, що не має підстав поширювати поняття цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності на всіх без винятку учасників процесу, у тому числі й свідків [4, с. 110]. Їхня аргументація зводиться до того, що свідок, будучи джерелом особистих доказів, повинен власними діями реалізовувати на йому процесуальні права та обов'язки, оскільки він є незамінний учасник процесу. Свідок не може передоручати вчинення своїх дії представнику, не можливо визначити з якого віку виникає процесуальна дієздатність свідка. Спроби визначити процесуальну дієздатність свідка приводять до того, що треба відмовлятися від усталених поглядів на дієздатність в цивільному процесі та конструювати велику кількість процесуальних дієздатностей для всіх учасників процесу, у тому числі й для свідка.

На нашу думку, з вище висловленою точкою зору про відсутність цивільної процесуальної правоздатності та дієздатності у свідків погодитися не можна, причому не тільки з окремих, але і з принципових позицій.

Свідок володіє цивільною процесуальною правоздатністю та цивільною процесуальною дієздатністю. Умовою появи цивільної процесуальної правоздатності свідка є не момент його народження, а момент сприйняття ним певної інформації, що має значення для справи. В той час як умовою цивільної процесуальної дієздатності свідка є не досягнення ним певного віку, а набуття ним певного психофізичного рівня, що дає йому здатність правильно сприймати інформацію, що має значення для справи та висловлюватися щодо неї. Саме тому цивільна процесуальна правоздатність свідка та його цивільна процесуальна дієздатність виникають в один момент: якщо особа, сприймаючи певну інформацію, не розуміє, що вона бачить, вона не може бути заявлена як свідок для цивільної справи, оскільки наддасть недостовірні свідчення. Ось чому окремі науковці вказують, що для свідка цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність виникають одночасно [5]

Отже, свідок – це особа, якій імовірно відомі певні обставини справи, що мають значення для її розгляду і вирішення. Показання свідка є надскладним для розуміння засобом доказування, що поєднує в собі велику кількість юридичних, фізичних, фізіологічних складників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процесуальний Кодекс України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2004, № 40-41, 42.
2. Перепелиця В.В., Н.А. Філіпова. Цивільна процесуальна правоздатність та дієздатність свідка у цивільному процесі. The VIII International Scientific and Practical Conference" Modern technologies of human development", November 06-08, 2023, Bordeaux, France. 330 с.
3. Комаров М.К., І.В. Решетнікова, М.Й. Штефан. Порівняльна характеристика правового становища свідка як суб’єкта одночасно цивільних та цивільних процесуальних правовідносин. Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки: Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Фіскальна політика: теоретичні та практичні аспекти юридичної науки», 06 квітня 2023 р. / Державний податковий університет, Навчально-науковий інститут права – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023.322 с.
4. Молчанов В.В. Розвиток вчення про свідків та свідчень: дис. .... доктора юрид. наук: 12.00.15 / Молчанов Валерій Володимирович. М., 2016. 450 с
5. Декайло П.В., К.Л. Чорна. Процесуальний статус свідка. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету. 2023. С. 242-244.

Волик Милана Миколаївна,
курсант 4 курсу факультету
підготовки фахівців для органів досудового розслідування
*Науковий керівник:**Волков Юрій Михайлович,***
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОБІГ ЗБРОЇ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

З початку 24 лютого 2022 року в Україні було введено режим воєнного стану відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану".

Згідно зі статтею 65 Конституції України, захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян країни.

Ураховуючи бажання цивільних осіб активно приєднатися до національного спротиву проти збройної агресії Російської Федерації, спрямованої проти суверенітету України, і ставлячи за мету захистити життя, здоров'я, честь, гідність, а також недоторканність і безпеку людини як вищої соціальної цінності, Верховна Рада України прийняла Закон України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України" [3]. Закон України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України", який було прийнято 3 березня 2022 року Верховною Радою України, визначено наступні цілі:

- Надання цивільним особам можливості активно брати участь у відсічі та стримуванні збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав під час воєнного стану. Це включає право отримання вогнепальної зброї та боєприпасів відповідно до встановленого Міністерством внутрішніх справ України порядку.
- Надання громадянам України права використовувати свою нагородну, спортивну, мисливську нарізну, гладкоствольну чи комбіновану зброю та бойові припаси до неї для участі відсічі та стримуванні збройної агресії проти України під час воєнного стану.
- Звільнення цивільних осіб від юридичної відповідальності за використання вогнепальної зброї проти осіб, які здійснюють збройну агресію проти України, за умови, що таке застосування відбувається відповідно до визначених Законом умов та порядку [2].

Цивільні особи, які підпадають під дію Закону, включають громадян України, а також іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право отримати вогнепальну зброю та боєприпаси до неї. Важливо зауважити, що право застосування власної зброї обмежено лише громадянами України.

Цей Закон набув чинності 7 березня 2022 року і застосовується протягом воєнного стану та 10 днів після його припинення або скасування.

Поліція здійснює різноманітні форми діяльності в сфері обігу вогнепальної зброї, включаючи надання дозволів на зберігання, перевезення та використання зброї, контроль за дотриманням правил її зберігання, приймання, зберігання та знищення зброї, а також наповнення та підтримання інформаційно-комунікаційної системи. Поліція також може оглядати приміщення, де зберігається зброя, та здійснювати провадження у справах про адміністративні правопорушення в цій сфері.

Хоча більшість аспектів діяльності поліції у цьому контексті визначено Законом України "Про Національну поліцію" [1], низка аспектів, зокрема, надання дозволів на

зберігання, перевезення та використання вогнепальної зброї, може вимагати подальшого правового уточнення.

Підсумовуючи, важливо зауважити, що легалізація права на володіння цивільною вогнепальною зброєю має бути впроваджена лише за умови чіткого нормативно-правового регулювання та дотримання основних принципів. Серед них:

- Забезпечення легального обігу вогнепальної зброї та жорсткого контролю за її реалізацією у спеціалізованих ліцензованих закладах торгівлі.
- Створення та підтримка єдиного реєстру вогнепальної зброї з відповідним захистом інформації.
- Максимальна ідентифікація власників такої зброї.
- Унеможливлення формальних процедур отримання дозволу на зброю та надання можливостей для навчання власників зброї.
- Належний контроль за дотриманням умов та правил зберігання, перевезення та використання мисливської зброї.
- Перевірка легальності походження та маркування патронів, використовуваних для відстрілу зброї.
- Запровадження процедур зупинення та позбавлення дозволу на зброю в разі порушень.
- Використання електронних ресурсів, таких як мобільний застосунок "Дія", для інформування власників зброї про необхідність продовження терміну дії дозволів, оформлення договорів страхування та проведення періодичних оглядів чи відстрілів зброї.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Миронюк Р. Щодо питання контролю поліцією за обігом вогнепальної зброї в період воєнного стану. Організаційно-правове забезпечення функціонування підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнського круглого столу (м. Дніпро, 3 черв. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 14–18.
3. Бахчев К. Особливості діяльності підрозділів дозвільної системи в умовах воєнного стану. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 28–33.

Вольська Анастасія Володимирівна,
курсант 2 курсу факультету
підготовки фахівців для підрозділів Превентивної діяльності
*Науковий керівник:**Чорна Аліна Геннадіївна,***
капітан поліції,
старший викладач кафедри
кримінального права та кримінології

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОБСТАВИНИ, ШО ВИКЛЮЧАЮТЬ КРИМІНАЛЬНУ ПРОТИПРАВНІСТЬ ДІЯННЯ

Кримінальний кодекс України визначає певні обставини, які виключають злочинність діянь, надаючи їм особливий статус. Окремий розділ цього Кодексу призначений для визначення тих випадків, коли дії особи, хоча і можуть завдати шкоду, проте не мають кримінального характеру через відсутність суспільної небезпеки, а, навпаки, вважаються суспільно корисними.

Ці обставини є необхідними для визначення ступеня небезпеки вчинених дій, оскільки вони визначають, чи є вчинок суспільно небезпечним чи, навпаки, може бути протиправною, але не кримінальною дією. Враховуючи це, законодавець визначив ряд конкретних обставин у розділі VIII КК України, включаючи уявну оборону, фізичний чи психічний примус, виконання наказу чи розпорядження, дії, пов'язані з ризиком, а також виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності [1].

У теорії кримінального права існують різні підходи до визначення обставин, що виключають злочинність дій. Наприклад, непереборна сила, випадок (казус), помилка суб'єкта, неправомірна поведінка потерпілого, здійснення свого права, згода потерпілого – всі ці аспекти вивчаються з точки зору їх впливу на об’єктивну та суб’єктивну сторону правопорушення.

Важливо враховувати, що визначення цих обставин базується не лише на відсутності одного з елементів складу правопорушення, а й на вольових та свідомих діях людини, які свідчать про відсутність загальної кримінальної відповідальності. Спираючись на концепції виділення обставин, що виключають злочинність дій, можна визначити їх соціально-політичний зміст та юридичну характеристику, які підтверджують відсутність правопорушення у цілому [2, с. 14].

Вчинені правопорушення, як і інші порушення закону, несуть в собі глибокий зв'язок між суспільною небезпекою та протиправністю вчинку. Правопорушення - це вчинок, передбачений Кримінальним кодексом України, що має суспільно небезпечний та винний характер, будь то дія чи бездіяльність, вчинені суб'єктом правопорушення.

Суспільна небезпека є соціально-політичною ознакою правопорушення, тоді як протиправність виступає юридичним вираженням цієї властивості. Таким чином, взаємозв'язок між суспільною небезпекою та протиправністю можна визначити як співвідношення між соціально-політичним змістом правопорушення та його юридичною формою [4, с. 17].

Як підстави, які виключають злочинність дій, можуть служити вчинки особи, що характеризуються іншим (відносно правопорушення) соціально-політичним змістом при

тій самій юридичній формі, чи при іншій, але із збереженням одного й того ж змісту. Такі вчинки можуть відрізнятися від правопорушень як змістом самого вчинку, так і юридичною формою одночасно.

Обставини, що виключають злочинність дій, можуть свідчити про відсутність або соціально-політичного змісту правопорушення (ступінь суспільної небезпеки) або його юридичної форми (кримінальна протиправність), або про відсутність і одного і другого.

За висновками інших авторів, фізичний примус, непереборна сила, виконання законного наказу, заподіяння шкоди неосудним не виключають суспільної небезпеки вчинку, оскільки вони не лишають ознак правопорушення не через відсутність його матеріальної ознаки, а завдяки тому, що в них не виражається негативне ставлення особи до інтересів суспільства.

Мирошниченко Н. дотримується точки зору, що такі дії, хоча і залишаються суспільно небезпечними, але виключають кримінальну відповідальність особи, яка вчинила такий вчинок, через відсутність в ньому одного з суб'єктивних ознак складу правопорушення. Вчений обґрунтовує невизнання інших обставин, що виключають злочинність дій, тим, що вони не передбачені чинним законодавством, мають іншу юридичну природу та не мають зовнішньої схожості з правопорушенням [3, с. 47].

Розділ VIII Кримінального кодексу України подає вичерпний перелік обставин, що виключають злочинність дій, і, отже, вважаються законними. До них відносяться: необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність, затримання особи, яка вчинила правопорушення, діяння, пов'язане з ризиком, фізичний чи психічний примус, виконання наказу або розпорядження, виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації [1].

Обставини, що виключають злочинність діянь, проявляють спільні ознаки, які слід розглядати у контексті свідомих і вольових вчинків особи, незалежно від того, чи вони виявляються у формі активних дій, чи у формі бездіяльності. При цьому, окремі дії можуть бути виправданими тільки у випадку, якщо вони викликані винятковими обставинами, які обгрунтовують необхідність вчинення дій, пов'язаних із заподіянням шкоди.

Наприклад, необхідна оборона, уявна оборона, крайня необхідність та затримання особи, яка вчинила правопорушення, можуть виявлятися або через активну поведінку, або через бездіяльність. Важливо, щоб такі дії відповідали конкретним ситуаціям і виникли на тлі виняткових обставин, які виправдовують їх вчинення, пов'язане із заподіянням шкоди [3, с. 72].

Друга ознака, яка визначає обставини, що виключають злочинність дій, полягає в зовнішній схожості фактичних ознак вчиненого вчинку і відповідного правопорушення. Наприклад, позбавлення життя в ході необхідної оборони зовнішньо подібне до вбивства, а використання зброї працівником поліції при затриманні правопорушника може зовнішньо нагадувати перевищення влади. У таких випадках важливо ретельно розглядати конкретні обставини вчиненого вчинку, щоб правильно визначити його характер та виправданість відповідно до визначених законом обставин [4, с. 5].

Отже, можна стверджувати, що правомірність дій особи може базуватися на виняткових обставинах та конкретних ситуаціях, що виключають їх злочинність. Оцінка таких обставин дозволяє забезпечити рівновагу між захистом суспільства від протиправних дій та визнанням права особи на власну безпеку та виправданість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення:07.12.2023)

2. Корабель М. Г. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння: виконання обов'язку щодо захисту вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України. 2022. С. 62. (дата звернення:07.12.2023)

3. Мирошниченко Н.А. Обставини, що виключають кримінальну протиправність діяння. 2022. С. 15. (дата звернення:07.12.2023)

4. Парайко Т. В. Проблематика поняття уявної оборони як обставини, що виключає кримінальну протиправність діяння. 2022. С. 52. (дата звернення:07.12.2023)

Кирило ГАЛКІН,
курсант н-г Ср-142
навчального наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів національної поліції,
рядовий поліції
Науковий керівник: ***Олена НАГОРНА***
старший викладач кафедри цивільного права та процесу,
старший лейтенант поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ І ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

Почнемо з того, що розуміння принципів права в юридичній науці – дуже дискусійне питання, яке має багату історію свого розвитку. Чим же зумовлений такий інтерес вчених-правознавців до даної юридичної конструкції та якого її значення у розвитку правової системи держави?

Перше, що викликає підвищену увагу до досліджуваного правового явища - відсутність єдиного розуміння принципу права. Сам термін «принцип» має латинське походження, так «principium» дослівно проводиться як «первооснова» або «початок» [1].

Тобто ми приходимо до висновку, що принцип права є синонімом для слова «початок», але чи це так насправді. Незважаючи на простоту, що здається, аналізована правова категорія не настільки однозначна.

Складність і багатогранність досліджуваної правової конструкції можна виявити проаналізувавши основні концепції загальної теорії держави і права, що існують у питанні [2].

Наукова теорія має багато понять принципів. Всі вони, безумовно, схожі, відбивають загальні ознаки та риси таких, але, попри цей факт, нам хотілося б проаналізувати різні точки зору.

Так, на думку М.К. Треушнікова: «Принципи є основою системи норм цивільного процесуального права, центральні поняття, стрижневі засади всієї системи процесуальних законів». Звичайно, з цим поняттям неможливо не погодитись, адже «принцип» у перекладі з латинського означає «основа», «першо». Грунтуючись саме на етимологічному значенні слова, автор формує та викладає своє бачення поняття принцип процесуального права [2].

Отже, підсумовуючи вищезгадане, ми можемо сформулювати наступне поняття принципів цивільно-процесуального права. Під принципами цивільно-процесуального права слід розуміти, основні ідеї, положення, початки вироблені з часом, стосовно питань здійснення цивільного судочинства, що відображають сутність і специфіку цієї галузі.

Що ж до значення чи практичного застосування принципів у цивільно-процесуальному праві, то тут можна відзначити таке. Як і формулювання поняття, кожен автор представляє своє бачення значення принципів цивільного процесуального права [3].

Принципи цивільного процесуального права необхідно розуміти як як принципи права, а й як принципи громадянського процесу, тобто. діяльності з розгляду та вирішення цивільно-правових спорів.

Прикладом, В.В. Ярков зауважує той факт, що принципи правосуддя «визначають ключові характеристики організації та здійснення судової влади». Тобто автор вказує на безперечну важливість та потребу принципів процесуального права, оскільки вони регламентують основні аспекти існування, застосування та розвитку цивільно-процесуального законодавства.

Основні початки «контролюють» зміст, структуру цивільного процесуального права. Регламентуючи сутність норм права, вони сприяють єдиноспрямованому розвитку галузі, попереджають невідповідності, розбіжності у змісті та сенсі. Вони є не просто групою правил, а разом утворюють цілісну систему, що також обумовлена єдністю представлених ідей, цілей

Принципи цивільного процесуального права - це мірило праворозуміння та опора правосвідомості [4]. Це дуже важлива та складна правова конструкція, всебічне вивчення якої в рамках однієї роботи неможливе через її багатогранність. Така категорія, як «принцип права» перебуває у постійному розвитку, тому потребує глибокого та масштабного теоретичного осмислення.

Можна сміливо говорити про те, що принципи цивільного процесуального права як категорія постійно розвивались під впливом різних векторів. Вони динамічно змінювались разом із кодифікаціями процесуального законодавства

Таким чином, можна говорити про незаперечну важливість та необхідність існування принципів цивільно-процесуального права. Проведений аналіз підкреслює, що вони справді мають найважливішу і чільну роль як законодавця, так правоприменителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шутенко О.В. Дослідження принципів цивільного процесуального права: науковий спадок професора сю каца і сучасність. Рекомендовано до друку кафедрою цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 11 листопада 2020 р.). с. 122.
2. Поліщук М.Г. Наукові проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права. EDITORIAL BOARD. 2020. с. 150.
3. Саламаха Р. А. Проблеми класифікації принципів цивільного процесуального права. А 43 Актуальні проблеми приватного права. с. 140.
4. Комаров В. Основоположні принципи цивільного судочинства. Право України 10. 2018. С. 14-49

Гіденко Євген Сергійович,
Викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРКИ ДОКУМЕНТІВ

Громадяни очікують, щоб представники поліції вибивалися своєю доброзичливістю, привабливістю, ввічливістю і тактовністю, будучи гуманними і розсудливими, а також професійно компетентними і вимогливими. Фізично підготовлений і уважний поліцейський, який завжди слідкує за ситуацією в громадських місцях та вчасно втручається у протиправні випадки, зміцнює впевненість громади в своєму захисті і підвищує престиж поліцейської професії.

Ефективність вирішення оперативно-службових завдань визначається здатністю поліцейських встановлювати взаємовідносини з громадянами, що є однією з ключових професійних вимог [1, с.3]. У громадських місцях постійно виникають ситуації, які вимагають втручання поліції, і тут важливо, щоб оточуючі розуміли, що дії поліцейського є обгрунтованими і відповідають інтересам охорони громадського порядку і безпеки.

Справедливість і рішучість в прийнятті рішень, правомірне та законне застосування поліцейських заходів – це важливі обов'язки поліцейських. Спосіб, яким поліцейський взаємодіє з громадянами, його доброзичливість і готовність прийти на допомогу впливають не лише на його особистий образ, але і на загальний вигляд Національної поліції [2]. Це покладає особливу відповідальність на працівника поліції і вимагає від нього бездоганної поведінки в будь-якій ситуації, глибокого розуміння законодавства та правил застосування поліцейських заходів, навіть у найскладніших і напружених обставинах .

Поліція, яка відповідає за захист прав і свобод громадян і запобігання загрозам публічній безпеці, має законне право перевіряти громадян на наявність документів, які підтверджують їх особистість, а також інші документи, необхідні для вирішення питань щодо дотримання правил, нагляду і контролю, покладених на поліцію. Ця перевірка може включати в себе проведення поверхневої перевірки особи або її речей, вилучення речей і документів, а в разі необхідності складання протоколів про адміністративні правопорушення.

При висловленні вимоги про пред'явлення документа слід діяти впевнено, але ввічливо і тактично. Під час перевірки важливо берегти документи, які можуть містити гроші, записки та інші цінності, і, якщо це можливо, пропонувати власнику вилучити їх. Також слід звертати увагу на різні аспекти, такі як відповідність фотокартки в документі особі громадянина, правильність заповнення всіх реквізитів, цілісність захисної сітки та строк дії документа. У ході перевірки важливо ставити контрольні питання, співставляючи відповіді з даними документа, що підтверджує особу. Якщо виявлено невірні відповіді або підробки, правопорушника доставляють до відділу поліції [3, с.56].

Поверхнева перевірка вбрання особи, а також речей злочинця чи затриманої за підозрою у вчиненні правопорушення, є запобіжним заходом, спрямованим на забезпечення особистої безпеки поліцейських. Перевірка здійснюється поліцейським відповідної статі, а в невідкладних випадках може бути проведена будь-яким поліцейським з використанням спеціального приладу або засобу, бажано в присутності двох свідків тієї ж статі, що і правопорушник.

Проведення поверхневої перевірки рекомендується на певній відстані від інших громадян або, при можливості, у спеціальному службовому приміщенні дільничного інспектора поліції чи громадському пункті охорони порядку.

Громадяни мають вимоги до поліцейських, які включають в себе бажання бачити їх доброзичливими, привабливими, ввічливими та тактовними. Поліцейські повинні володіти гуманністю та розумінням, бути професійно компетентними та вимогливими. Фізична підготовка та уважність поліцейського, який ретельно слідкує за громадським порядком та вчасно реагує на протиправні вчинки, підвищують впевненість громади в їх власному захисті та піднімають престиж поліції.

Отож, ефективність поліцейської роботи визначається їх здатністю встановлювати довірчі взаємини з громадянами, що ставить високі професійні вимоги. У громадських місцях часто виникають ситуації, які вимагають втручання поліції, і важливо, щоб оточуючі розуміли обгрунтованість та відповідальність заходів поліцейських у забезпеченні громадського порядку та безпеки.

Поліцейські повинні бути справедливими та рішучими у своїх рішеннях, дотримуватися законів при застосуванні поліцейських заходів. Їх дії визначають сприйняття не лише особистістю поліцейського, але й органами Національної поліції в цілому. Це ставить перед працівниками поліції особливу відповідальність та вимагає бездоганності у будь-яких ситуаціях, глибокого розуміння законів та правил застосування поліцейських заходів, навіть в найскладніших ситуаціях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Нормативно-правові засади спілкування та перевірки документів, порядок проведення зовнішнього огляду речей та одягу особи (особистого огляду та огляду речей затриманої особи) : Методичні рекомендації. Кол. Авторів. Дніпропетровськ : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. 2016. 32 с.

2. Перевірка документів поліцією та затримання: що варто знати кожному. 2022. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/208326_perevrka-dokumentv-poltsyu-ta-zatrimannya-shcho-varto-znati-kozhnomu

3. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. О.Г. Комісаров, А.О. Собакарь, Е.Ю. Соболь, О.С. Юнін та ін. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС. 2017. 277 с.

Гіденко Євген Сергійович,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТАКТИКА ДОСТАВЛЕННЯ ПОРУШНИКА, ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Розкриваючи зміст наведеної теми, слід акцентувати увагу на особливостях заходу, який, хоча не внесений законодавцем до переліку поліцейських заходів, але за виконанням певних фізичних елементів перетинається з ними і входить до сфери заходів процесуального забезпечення адміністративних правопорушень.

Адміністративне правопорушення може послужити підставою для застосування не лише адміністративних санкцій, але й інших заходів адміністративного примусу, таких як припинення протиправних дій правопорушника, його доставлення до поліцейського приміщення та притягнення до відповідальності [1].

Законодавством про адміністративну відповідальність передбачено такий захід процесуального забезпечення, як доставлення порушника (ст. 259 КУпАП), який належить до одних з найчастіше використовуваних заходів у практичній діяльності поліцейських. Ознайомлення з матеріалом цього розділу практичного посібника дозволить оперуповноваженим удосконалити навички доставлення правопорушника за різними способами та освоїти правові аспекти їх здійснення.

До особливостей цього заходу можна віднести наступне:

По-перше, він використовується для складання протоколу про адміністративне правопорушення у випадках, коли це неможливо зробити безпосередньо на місці вчинення правопорушення.

По-друге, цей захід може бути застосований лише до осіб, які скоїли адміністративний проступок.

По-третє, особа, яка вчинила певну категорію проступків, визначених законодавством (згідно з ч. 2 ст. 259 КУпАП), може бути доставлена уповноваженою особою, якщо вона не має документів, що підтверджують її особу, і немає свідків, які могли б надати необхідні дані про неї.

По-четверте, особи, які мають право здійснювати доставлення, переважно є поліцейськими та працівниками громадських формувань з охорони публічної безпеки і порядку; у виняткових випадках (відповідно до ч. 3 ст. 259 КУпАП) – громадські інспектори з охорони природи; громадські мисливські інспектори; громадські інспектори органів рибоохорони та громадські лісові інспектори; працівники державної та відомчої лісової охорони при вчиненні правопорушень.

По-п'яте, доставлення порушника повинно бути проведено у найкоротший строк, а перебування у місці доставлення не повинно тривати більше однієї години [2, с.45].

Доставлення правопорушників до органу (підрозділу) поліції здійснюється пішки або на транспорті. У випадку, коли правопорушника доставляють пішим порядком два або більше оперуповноважених, виконується така схема: Один із оперуповноважених йде поруч із правопорушником, ведучи його на відстані 1,5–2 метрів. Інший оперуповноважений, який є напарником і надає допомогу, йде на відстані двох-трьох кроків позаду, спостерігаючи за діями правопорушника та навколишніх громадян.

У виняткових ситуаціях може застосовуватися доставлення правопорушника пішим порядком однією особою, при цьому обов'язково використовуються кайдани. Оперуповноважений, який проводить доставлення самостійно, повинен виконувати такі завдання:

- Рухатися поруч із правопорушником, забезпечуючи фізичний контроль.
- Утримуватися від того, щоб виходити вперед або нахилятися поруч із правопорушником, і не допускати при цьому наближення сторонніх осіб безпосередньо поблизу нього.
- При наближенні кого-небудь ззаду зупинятися разом із правопорушником, пропускаючи перехожого вперед [3, с.56].

У випадку, якщо особа, яка несе службу зі службово-розшуковим собакою, проводить доставлення підозрюваного пішим порядком, оперуповноважений повинен знаходитись позаду порушника на відстані трьох–чотирьох метрів.

Не допускати, щоб між правопорушником і оперуповноваженим із собакою знаходилися інші особи.

Отож, доставлення особи, яка вчинила правопорушення, до підрозділу Національної поліції має на меті припинення протиправних дій і забезпечення притягнення особи до відповідальності. Зважаючи на те, що доставлення обмежує особисту свободу правопорушника, важливо перед його застосуванням здійснити всі необхідні заходи для ретельного з’ясування обставин правопорушення та прийняття відповідних заходів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Доставлення правопорушника. 2020. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjGyr6y89yCAxVSYPEDHYg4CC0QFnoECAoQAQ&url=https%3A%2F%2Fi.factor.ua%2Fukr%2Flaw-42%2Fsection-230%2Farticle-15428%2F2016-05-19%2F&usg=AOvVaw3tKFIJ6wfqTHxTifSDSiw7&opi=89978449

2. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник. О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів, В. М. Синенький та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

3. Теорія та практика правоохоронної діяльності: Міжнародна науково-практична конференція (11 листопада 2016 р.) упор. Ю. С. Назар. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 400 с.

Голобородько Лілія Віталіївна,
курсант 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСНОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙСЬКОВОЮ АГРЕСІЄЮ РФ

Одне з нагальних питань, які мають значення на міжнародному і національному рівнях – це відшкодування шкоди внаслідок воєнної агресії. Такі конфлікти та агресії призводять до серйозних матеріальних втрат та втрат людських життів. Відшкодування завданої шкоди є важливим елементом у процесі відновлення та реабілітації постраждалих.

Україна вперше зіткнулась з питанням відшкодування збитків в 2014 році після анексії Криму та початку бойових дій на Донбасі. У цей період шкода включала не лише знищення або руйнування цивільного майна через штурми та обстріли, а й масштабне вилучення цивільного майна загарбницькою владою.

Необхідно в першу чергу відрізняти дві основні юридичні процедури, які більшість українців сплутують:

1) Відшкодування завданої шкоди - це коли винна особа сплачує суму, що дозволяє потерпілому повністю покрити збитки і/або відновити початковий стан.

2) Виплата компенсації - це вид державної соціальної допомоги, коли держава самостійно виплачує певним постраждалим грошову суму у визначених державою розмірах та умовах.

В українському законодавстві немає спеціальних норм, що регулювали б порядок відшкодування збитків, заподіяних воєнними діями. Однак, в той же час, існують окремі положення законодавства, які передбачають можливість виплати компенсації постраждалим особам, а саме – статті 84, 85, 86 Кодексу цивільного захисту України встановлюють порядок надання допомоги з боку держави особам, які втратили житло внаслідок надзвичайних ситуацій [1].

Існує кілька способів відшкодування шкоди, заподіяної в результаті військової агресії, а саме:

- репарації: країна, що вчинила агресію, може бути змушена виплатити компенсаційні суми для відшкодування матеріальних збитків, завданих атакованій країні. Ці виплати можуть включати фінансові внески, відновлення інфраструктури, реконструкцію пошкоджених будівель та інше. Репарації також можуть передбачати компенсацію за втрату життя, травми та страждання, завдані місцевому населенню;

- гуманітарна допомога передбачає можливість надання допомоги країні, що постраждала від військової агресії. Це охоплює поставки продуктів харчування, створення доступу до медичних послуг, забезпечення засобами гігієни та будівельними матеріалами. Мета гуманітарної допомоги - надання необхідної допомоги постраждалим від конфлікту, забезпечення мінімальних умов для життя та допомога у процесі відновлення;

- відшкодування шкоди за рішенням міжнародного суду: в разі, коли військова агресія визнається злочином проти міжнародного права, можуть бути започатковані судові процеси перед міжнародними судами, такими як Міжнародний кримінальний суд або Міжнародний суд ООН. У разі винесення вироку винна сторона може бути зобов'язана відшкодувати шкоду країні, яка постраждала.
- допомога від міжнародних організацій: це може включати звернення до міжнародних організацій, держав та громадських організацій, щоб отримати підтримку у відшкодуванні шкоди та відновленні країни.

Доцільно буде розглянути, якими нормативно-правовими актами регулюється питання відшкодування шкоди в Україні, наведемо їх перелік:

1. Цивільний кодекс України.
2. Кодекс цивільного захисту України.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України.
4. Постанова КМУ від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації».
5. Постанова КМУ від 20.03.2022 № 380 « Про порядок подання інформаційного повідомлення про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією російської федерації».
6. Постанова КМУ від 19.04.2022 № 473 « Про Порядок виконання невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків збройної агресії російської федерації, пов'язаних із пошкодженням будівель та споруд».
7. Постанова КМУ від 18.12.2013 № 947 «Порядок надання та визначення розміру грошової допомоги постраждалим від надзвичайних ситуацій та розміру грошової компенсації постраждалим, житлові будинки (квартири) яких зруйновано внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру, спричиненої збройною агресією російської федерації».

Положення щодо відшкодування майнової шкоди передбачені в статтях 22, 1166 Цивільного кодексу України та статті 225 Господарського кодексу України. Згідно з цими нормами, якщо особі було завдано збитків через порушення її цивільного права, вона має право на їх компенсацію. Також, у разі завдання шкоди майну фізичної або юридичної особи, вона повинна бути повністю відшкодована особою, яка спричинила цю шкоду [2,3].

Очевидно, що стандартні процедури цивільного судочинства не є ефективними у випадках відшкодування шкоди, завданої під час воєнних дій. Зазвичай потерпілі не можуть точно встановити, хто саме з ворожих військовослужбовців заподіяв їм шкоду, і не мають достатніх доказів його провини.

Визначення шкоди та збитків, що проводиться відповідно до методик оцінки шкоди та збитків, передбачених Постановою КМУ від 20.03.2022 № 326, здійснюється для досягнення таких цілей :

1) для визначення загальних втрат і збитків, заподіяних збройною агресією Російської Федерації, аби з'ясувати обсяги збитків та шкоди економіці, прогнозування загальнодержавних або секторальних витрат на відновлення, розроблення державної політики у відповідних сферах і визначення поточних потреб у відновленні, а також визначення компенсаційного обсягу для постраждалих.;

2) визначення розміру реальних збитків (у вартісному виразі), упущеної вигоди, витрат, необхідних для відновлення майна та майнових прав, що зазнали руйнівного впливу внаслідок збройної агресії Російської Федерації, для цілей подання постраждалими заяв про компенсацію, а також подання позовів до судових інстанцій, зокрема міжнародних [4].

Отже, можна дійти до висновку, що відшкодування шкоди завданої військовою агресією рф, потребує більш чіткого законодавчого закріплення, можливо прийняття нового закону, який буде регламентувати визначений порядок відшкодування збитків.

Закон, який надасть українській державі правові підстави для звернення до урядів іноземних держав з проханням надати правову допомогу у виконанні рішень українських судів, може дійсно допомогти ефективніше захистити інтереси постраждалих. Це дозволить українській державі звертатися до іноземних країн з метою стягнення активів російської федерації, які знаходяться в цих країнах.

Проте, важливо враховувати, що виконання таких рішень може бути складним процесом, оскільки вимагає співпраці між різними юрисдикціями та дотримання відповідних міжнародних правил і договорів. Також, варто зазначити, що успішність таких звернень залежатиме від політичної волі та співпраці іноземних держав.

Отже, хоча такий закон може бути корисним інструментом для захисту інтересів постраждалих, варто розуміти, що його успішна реалізація вимагатиме часу, зусиль та співпраці з іншими країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс цивільного захисту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text (дата звернення 18.10.2023)
2. Цивільний кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення 18.10.2023).
3. Господарський кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення 18.10.2023).
4. Постанова КМУ від 20.03.2022 № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text (дата звернення 18.10.2023).

Голубенко Юлія Андріївна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРЕДМЕТ ЗАСТАВИ ТОВАРІВ В ОБОРОТІ АБО ПЕРЕРОБЦІ

Тема цього дослідження є актуальною, оскільки одним із ключових питань у заставі є визначення того, яке саме майно може бути предметом застави відповідно до чинного законодавства.

Перш ніж розглянути предмет застави, варто зазначити, що застава - це інститут давньоримського права, який пройшов три основні етапи розвитку як джерело права на передачу майна у власність іншій особі:

- fiducia – за яким товар передавався особі за умови, що після того, як вимоги одержувача товару будуть задоволені, він поверне товар. Сформувавшись у ранньому римському праві, fiducia існувала і в класичному праві, згадується навіть у Кодексі Феодосія II;
- pignus – застава майна, при якій воно передається заставодавцем заставодержателеві;
- hypotheca – застава (в основному нерухомого майна), при якій майно залишалося у володінні боржника.

На останньому етапі було розв'язано протиріччя між єдністю природи заставного права та різноманітністю природи його об'єктів (поняття застави збагатилося необхідними структурними елементами, змістом та обсягом, відповідно відобразивши збірні ознаки, що мали значення для виникнення цього поняття), а також осмислення об'єктивної реальності, що становила природу обсягу поняття "застава" [5, ст. 14].

У римському праві різновидом застави товарів в обороті була купецька застава, за якою купець давав гроші в борг під заставу складу або крамниці. Боржник віддавав у заставу товари, що знаходилися в його крамниці, частину з них продавав, а частину завозив назад протягом певного періоду часу. Таким чином, основою такої застави є товари в магазині.

Застава у вітчизняному законодавстві регулюється Цивільним кодексом України та Законом України "Про заставу". Так, відповідно до Закону України "Про заставу", сутність застави полягає у праві кредитора (заставодержателя) у разі невиконання боржником (заставодавцем) забезпеченого заставою зобов'язання одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами [1].

На яке майно має право звернути стягнення заставодержатель у разі невиконання боржником своїх зобов'язань? Цивільний кодекс України встановлює загальні принципи визначення майна, що може бути предметом застави. Так, відповідно до статті 576 Цивільного кодексу України, предметом застави може бути будь-яке майно (в тому числі речі, цінні папери та майнові права), яке є визначеним і на яке може бути звернене стягнення заставодержателем [2].

Майно як особливий об'єкт розглядається як окрема річ, група речей, майнові права та обов'язки. Річчю є предмет матеріального світу в його природному стані або предмет, створений діяльністю людини для задоволення певних потреб суб'єкта цивільних правовідносин, з якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Залежно від специфіки речі можна поділити на такі види: рухоме та нерухоме майно, речі, виключені з цивільного обороту, речі, обмежені в обороті, речі, не виключені з цивільного обороту, індивідуально-визначені та загально-визначені речі, споживчі та неспоживчі речі, подільні та неподільні речі, основні та побічні речі. Сільськогосподарська продукція, плоди, доходи, гроші, грошові цінності та цінні папери.

Таким чином, при іпотеці та заставі предметами застави є індивідуально-визначені речі, такі як будівлі, споруди, земельні ділянки та інші речі, а при заставі товарів в обороті та незавершеному виробництві предметами застави є товари, визначені загальними ознаками, тобто товари, що відрізняються один від одного в цивільному обороті, в тому числі

а) їх загальні характеристики
б) їх якість
в) їх кількісні характеристики.

Враховуючи проблему індивідуалізації предмета застави товарів, що перебувають в обороті або у процесі виробництва, законодавець пропонує індивідуалізувати предмет застави залежно від того, чи перебуває товар у володінні заставодавця, у певному цеху, на складі чи в іншій установі, або в будь-який інший спосіб, достатній для ідентифікації ряду рухомих речей як предмета застави Слід зазначити, що

М.М. Дякович підкреслював, що індивідуалізація предмета застави повинна здійснюватися в розрізі: одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж), одиниця застави (тоннаж). У зв'язку з цим визначається одиниця застави (тонна, літр, метр тощо). Якщо предметом застави є товари в обігу або у процесі виробництва, то кількість одиниць може бути зазначена на момент застави. Якість (характеристика кількісних показників предмета застави не представляє заставу в цілому). Необхідно визначити стандарти якості товару, що передається в заставу. Може бути використана технічна та правова нормативна база у вигляді стандартів, сертифікатів, технічних умов тощо.

Якісні характеристики предмета застави безпосередньо пов'язані з вартістю застави. Зрештою, будь-яке порушення умов якості застави вплине на вартість застави. Визначення умов якості є важливим для персоналізації застави [3, ст. 26].

Договори застави товарів в обороті або незавершеного виробництва включають сировину, напівфабрикати, деталі та комплектуючі вироби, а також готову продукцію. Однак цей перелік не є вичерпним. Стаття 40 Закону України "Про заставу" визначає предмет такої застави.

На законодавчому рівні бажано було б передбачити, що вартість застави зменшується пропорційно виконанню зобов'язання. Це дало б можливість заставодержателю перезаставити частково випущений товар з метою отримання додаткових коштів. Крім того, з метою повної індивідуалізації предмета застави товарів в обороті та переробці необхідно визначити зміст понять "сировина", "напівфабрикати", "комплектуючі вироби" та "готова продукція" у статті 40 Закону України "Про заставу" стосовно предмета заставних правовідносин [4, ст. 152].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про заставу : закон України від 02.10.1992 № 2654-XII. Голос України. 1992. 11 листоп.
2. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
3. Дякович М. М. Іпотека – інструмент для боржника і кредитора. Львів : Місіонер, 2004. 512 с.
4. Дякович М. М. Застава товарів в обороті або переробці. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2002. № 2. С. 150–153.
5. Кізлова О. С. Застава в цивільному праві України (концептуальні засади та правова природа) : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2011. 38 с.
6. Харьківска цивільна школа: про договір : моногр. / И. В. Спасибо-Фатеева, О. П. Печений, В. И. Крат и др. ; ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харків : Право, 2017. 576 с.

Горбач В.С.,
курсант 3-го курсу
навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
*Науковий керівник:**Логінова М.В.,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЯКУ РОЛЬ ВІДІГРАЮТЬ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ?

Цифрові технології все більше проникають у всі сфери життя, в тому числі і в цивільний процес. Вони змінюють зміст, форму та застосування цивільно-правових відносин. Вони створюють нові види прав і обов'язків, які не були відомі раніше. Наприклад, право на захист особистих даних, право на доступ до інформації та право на участь у цифровій економіці; дозволяють оформляти цивільні правовідносини в електронній формі. Наприклад, договори, угоди, позовні заяви та інші документи можуть бути укладені та подані до суду в електронному вигляді, а ще вони можуть бути використані для автоматизації деяких процедур, пов'язаних з цивільними правовідносинами. Наприклад, суд може прийняти рішення за дистанційною участю особи.

Особливу актуальність дана тема набрала на тереторії України з початку лютого-березня 2020 року, у період, коли Covid-19 становив серйозну загрозу для людства та створював проблеми, які постали у зв'язку з його поширенням. А зараз, у зв'язку із введенням воєнного стану на всій території України. Деякі люди вимушені були покинути свої домівки та виїхати до інших областей або за кордон. А деякі, нажаль, залишись на тимчасово окупованих територія чи територіях, де ведуться активні бойові дії, через це вони не мають можливості скористатися правом на свободу пересування. Але навесні 2020 року Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість реалізувати право учасникам справи брати участь в судових засіданнях, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд, дистанційно [1].

Але існують деякі "але". Дехто, як уже зазначалося вище, у зв'язку з воєнним станом, втратив можливість комунікувати з оточуючими; далеко не всі суди України приєднались до підсистеми «Електронний суд», що в свою чергу уповільнює застосування повною мірою можливостей та ресурсів цієї підсистеми. І тоді виникає питання: " Тож як бути, якщо серед переліків судів, які є в «Електронному суді», не знайдено назву потрібного суду, а їхати безпосередньо до цього суду небезпечно або немає можливості? " [1]. В цьому плані мають місце деякі альтернативні способи. У разі, якщо ви звернулися до суду, слід вказувати актуальні номера телефонів та/або електронних адрес, а також - актуальні адреси місця проживання. Адже коли суд прийме рішення, що б у останнього була можливість про це вам повідомити.

Юридична діяльність може бути більш ефективною за допомогою комп’ютерних та Інтернет-технологій. Останні, на думку Н. О. Полової, значною мірою полегшують працю юристів-практиків. По-перше, це необмежений оперативний обмін інформацією за

допомогою мережі Інтернет між різними суб'єктами правовідносин. По-друге, це зручність використання різних інформаційно-пошукових систем законодавства. По-третє, просто можливість грамотного оформлення документів за допомогою сучасних текстових редакторів [3].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що цифрові технології є досить розвиненими та впливають на всі сфери життя людей. Також вони мають свій вплив на цивільний процес, що має як позитивний, та і негативний характер. Незважаючи на те, що російська федерація почала та продовжує свої наступальні дії, було введено законодавчі зміни, які спрямовуються на те, щоб зробити процес правосуддя більш доступним та ефективним саме за допомогою цифрових технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чернілевська К. Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану / К. Чернілевська // ЛІГА:ЗАКОН. - 2022. - URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu (дата звернення: 28.10.2023).

2. Цивільно процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. №1618-IV : станом на 18 жов. 2023 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

3. Половая Н. О. Феномен інтернету як модус інформаційних технологій: соціологічний аналіз. Грані. 2015. № 1. С. 82–86. веб-сайт. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_1_17.

Максим ДЬЯКОВ,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
*Науковий керівник:**Віталій ТЕЛІЙЧУК,***
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Оперативно-розшукова діяльність є невід'ємною частиною правоохоронної системи кожної країни. Вона направлена на виявлення, запобігання та розкриття злочинів, а також забезпечення публічної безпеки. У сучасних умовах інформаційні технології грають важливу роль у забезпеченні ефективності та результативності оперативно-розшукової діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність представляє собою діяльність спеціально уповноважених державних органів законодавчої, виконавчої та судової влади та оперативних підрозділів у межах їхньої компетенції по виконанню покладених на них обов'язків та пошуку і фіксації фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп, розвідувальнопідривну діяльність спеціальних служб іноземних держав та організацій з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, з метою отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави [1, с.6].

У сучасному світі інформація є однією з найцінніших ресурсів. Однак, в контексті оперативно-розшукової діяльності, важливо не лише зібрати максимально можливу кількість інформації, але й запобігти “інформаційному шуму” та забезпечити її достовірність. Для цього правоохоронним органам потрібно мати доступ до баз даних, відкритих джерел інформації, а також розробити власні механізми збирання інформації, зокрема шляхом проведення оперативно-розвідувальних заходів.

Стосовно оперативно-розшукової інформації, ми цілком згодні з О.О. Подобним, що – це фактичні дані, що мають безпосереднє або потенційне значення для виконання стратегічних, тактичних і організаційних завдань оперативнорозшукової діяльності, одержувані оперативними підрозділами гласними і негласними методами з різноманітних джерел або ж отримані під час аналітичного опрацювання первинних даних [2, с.37].

Інформаційно-аналітичне забезпечення(ІАЗ) оперативно-розшукової діяльності передбачає збір, обробку, аналіз та поширення інформації, необхідної для виконання завдань, поставлених перед правоохоронними органами. Після збору, інформація повинна бути якісно оброблена. Це передбачає її систематизацію, класифікацію та структурування. Важливо виділити ключові факти, події та особи, які можуть мати значення для досліджуваної справи. Для цього необхідно мати доступ до спеціалізованих програм та інформаційних систем, що дозволяють ефективно обробляти великі обсяги даних.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів МВС України регулюється низкою нормативно-правових актів, до яких відносяться -

Конституція України, Кримінальний кодекс України та Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю". Дотримання законності є непорушною умовою організації та здійснення реалізації ІАЗ оперативних підрозділів, впорядковує інформаційні процеси, визначає цілі та зміст [3, с.147].

Аналіз інформації є одним з найважливіших етапів процесу оперативно-розшукової діяльності. Через застосування методів розвідки та дослідження історичних даних, оперативні працівники здатні виявляти закономірності, знаходити зв'язки між різними подіями та особами, аналізувати поведінку злочинців та їх злочинні мережі. Для ефективного аналізу необхідно мати не лише інформацію, але й кваліфікованих аналітиків, здатних зробити висновки та рекомендації для подальшої роботи.

Окрім цього, інформаційно-аналітичне забезпечення передбачає поширення інформації серед правоохоронних органів та співробітників. Це може здійснюватись шляхом створення спеціалізованих баз даних, публікації звітів, проведення тренінгів та семінарів, обміну досвідом між спеціалістами. Такий обмін інформацією дозволяє підвищити загальний рівень професійної підготовки співробітників, удосконалити методи та техніки розслідування злочинів.

Відповідно до Закону України "Про інформацію", основними напрямами інформаційних відносин є: забезпечення доступу кожного до інформації; забезпечення рівних можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; забезпечення відкритості та прозорості діяльності суб'єктів владних повноважень; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України [4].

Отже, у сучасному інформаційному суспільстві, оперативно-розшукова діяльність не може існувати без належного інформаційно-аналітичного забезпечення. Використання новітніх технологій та професійних навичок дозволяє правоохоронним органам ефективно боротися зі злочинністю та забезпечувати безпеку громадян. Оперативно-розшукова діяльність базується на великому обсязі інформації, яку необхідно просіювати, систематизувати та аналізувати. Інформаційно-аналітичні системи та технології допомагають прискорити цей процес, забезпечуючи оперативну інформацію для розслідування та злагодженості дій оперативних підрозділів.

Забезпечення оперативно-розшукової діяльності вимагає наявності компетентного персоналу, який володіє навичками збору, обробки та аналізу інформації. Крім того, ефективне використання інформаційних ресурсів та технологій є необхідністю для забезпечення успішного розслідування та розкриття злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конспект лекцій з дисципліни «Правові засади ОРД» Рижков Е.В. Кафедра кримінально-правових дисциплін ДДУВС - Дніпро 2016. 127 с.

2. Оперативно-розшукова діяльність у виявленні та розслідуванні злочинів: теорія, історія і сучасна практика : навч.-метод. посібник / О. О. Подобний. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. – 258 с.

3. Пеньков, С. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України: нормативно-правове регулювання / Сергій Пеньков, Андрій Шендрик - 2015. - № 4, т. 2. - С. 146-151.

4. Закон України "Про інформацію" від 13 січня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (Дата звернення 25.11.2023).

Есаулов Д.А.,
курсант ННІПФПНП
Науковий керівник: ***Логінова М.В.,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ

Важливою частиною творчого доробку С. Каца було дослідження принципів цивільного судочинства та реалізації права на судовий захист; ці питання залишаються актуальними і сьогодні, оскільки зміни до Цивільного процесуального кодексу 2017 року дозволяють по-новому поглянути на специфіку реалізації загальних принципів права в судовому управлінні цивільними справами. Пов'язаність. У цьому контексті важливим є закріплення верховенства права як однієї з засад цивільного судочинства на конституційному та галузевому рівнях (ст. 129 Конституції України, п. 3 ч. 3 ст. 2 ЦПК та ч. 1 ст. 2 ЦПК), що потребує осмислення структурно-функціональних характеристик цієї засади.

Відтворення конституційного принципу верховенства права на рівні галузевого законодавства підкреслює особливе методологічне значення цього принципу у сфері судочинства. Це, зокрема, проявляється в тому, що верховенство права відіграє роль максими, яка переносить усі конституційно-правові цінності (наприклад, справедливість, гуманізм і рівність) на сферу цивільного судочинства і вимагає дотримання загальних принципів права та міжнародних стандартів справедливого судового розгляду при здійсненні правосуддя в цивільних справах. Крім того, дотримання принципу верховенства права є гарантією легітимності цивільного судочинства в демократичному суспільстві.

Водночас, для ефективної реалізації цього принципу важливо розуміти його зміст, особливо з огляду на те, що сам текст Цивільного процесуального кодексу не містить його тлумачення. Пункт 2 ч. 2 ст. 2 ЦПК визнає верховенство права важливою засадою цивільного судочинства, ч. 1 ст. 10 ЦПК передбачає, що суд при розгляді справи повинен керуватися принципом верховенства права, а ч. 1 ст. 263 ЦПК встановлює, що рішення суду повинно бути законним і обґрунтованим на засадах верховенства права. Вона передбачає, що судові рішення повинні ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законними і обґрунтованими.

Доповідь Венеціанської комісії на 86-й сесії Генеральної Асамблеї ООН (25-26 березня 2011 року) містить певні критерії для єдиного розуміння верховенства права. Спираючись на історичний розвиток концепції верховенства права в континентальній та англосаксонській традиціях, у доповіді узагальнено такі складові верховенства права: а) законність, включаючи прозорий, підзвітний і демократичний процес законотворення; б) правова визначеність; в) заборона свавілля; г) судовий нагляд за адміністративною діяльністю е) повага до прав людини; f) заборона дискримінації та рівність перед законом [1].

Водночас ключ до тлумачення принципу верховенства права на рівні національного правопорядку, особливо у сфері цивільного судочинства, слід шукати в положеннях Європейської конвенції з прав людини. Це підтверджується частиною 4 статті 10 ЦПК, яка передбачає застосування Європейської конвенції з прав людини та протоколів до неї,

ратифікованих Верховною Радою України, а також практики ЄСПЛ як джерела права при розгляді справ судами. У цьому контексті закріплення принципу верховенства права в преамбулі Європейської конвенції з прав людини та його подальше тлумачення в практиці Європейського суду з прав людини в контексті конкретних звичаєвих прав дозволило виокремити специфічні складові принципу верховенства права в демократичному суспільстві, що призвело до визнання цього принципу як загальноєвропейського принципу природного права. Слід зазначити, що принцип був визнаний принципом. Так, Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово зазначав, що верховенство права є одним із загальновизнаних принципів права в демократичному суспільстві і притаманний усім положенням Європейської конвенції з прав людини, якого необхідно дотримуватися при їх тлумаченні [2].

Враховуючи динамічний та еволюційний характер тлумачення положень ЄКПЛ, у літературі висловлюються різні погляди на те, що є верховенством права у практиці Європейського суду з прав людини [3, с. 1171-1222; 4, с. 97-117].

Зважаючи на предмет нашого дослідження, на наш погляд, аналіз практики ЄСПЛ дозволяє виокремити наступні ключові концепти, що складають зміст принципу верховенства права в цивільному судочинстві:

а) визнання верховенства прав людини;

б) законність,;

в) юридична визначеність, яка гарантує передбачуваність та стабільність правозастосування, передбачаючи заборону надмірного формалізму та застосування зворотної дії закону, забезпечення єдності судової практики, дотримання правила res judicata та вимогу виконання судових рішень;

г) пропорційність, що спрямована на забезпечення розумного балансу приватних і публічних інтересів у сфері здійснення правосуддя в цивільних справах, відповідно до чого під час розгляду справи в порядку цивільного судочинства та ухваленні рішення у справі цілі обмежень прав людини повинні бути істотними, а засоби їх досягнення – обґрунтованими і мінімально обтяжливими для осіб, чиї інтереси обмежуються;

д) доступність правосуддя, що гарантує право на доступ до суду, а в окремих випадках також право на ефективні засоби правового захисту та право на доступ до альтернативних способів вирішення спорів;

е) гарантії права на справедливий судовий розгляд, зокрема, незалежність та неупередженість суду, рівноправність та змагальність судочинства, заборону втручання законодавця у процес відправлення правосуддя, вмотивованість судових рішень тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Report on the Rule of Law, adopted by the Venice Commission at its 86 plenary session (Venice, 25-26 March 2011). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?Pdffile=CDL-AD(2011)003rev-e .

2. Amuur v. France, № 19776/92, 25 June 1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57988;

3. Головатий С. П. Верховенство права: від доктрини до принципу / С. П. Головатий. – Книга друга. – К. : Фенікс, 2006. – С. 1171–1222.

4. Рабінович П. М. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики : монографія / П. М. Рабінович. – Львів : Сполом, 2016. – С. 97–117

Есаулов Д.А.,
курсант ННІПФПНП
Науковий керівник: ***Логінова М.В.,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЧАСТКОВА ТА НЕПОВНА ЦИВІЛЬНА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ: РОЗПОРЯДЖЕННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що автори вважають за необхідне систематизувати правові норми українського законодавства щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності окремими суб'єктами - малолітніми та неповнолітніми серед громадян України. Це зумовлено реальною ситуацією, що склалася. У різних навчальних закладах великих міст діти можуть отримати базові навички роботи з комп'ютером та програмування вже з 12 років. У цьому віці діти та молодь вже створюють об'єкти інтелектуальної власності. У цьому контексті зацікавлені сторони (батьки, вчителі, потенційні замовники та користувачі результатів творчої діяльності цих дітей та молоді) ставлять собі питання: кому належить авторське право і хто може ним розпоряджатися? Це дослідження має на меті дати відповідь на це питання і обмежується творами, захищеними авторським правом.

Основний матеріал:

Відповідно до статті 30 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України)[1], цивільною дієздатністю особи є її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність за їх невиконання.

Для її визначення необхідно оцінити здатність особи самостійно приймати рішення та реалізовувати їх на практиці. Іншими словами, вік особи має значний вплив на формування її правового статусу та правосуб'єктності, незалежно від спрямованості дій, ступеня соціальної зрілості та особистих характеристик (стан здоров'я, спосіб життя, професія тощо).

Тому українське законодавство, як і законодавство інших країн, встановлює "віковий момент", з якого обсяг цих здібностей досягає рівня, достатнього для участі конкретної особи у правовому житті суспільства. В принципі, ця проблема вирішується шляхом поступового розширення зрілої правосуб'єктності [2, с. 55]. Громадяни України мають конституційні права і свободи від народження, але реалізація прав пов'язана з досягненням певного віку. Конституційні та інші основоположні права, такі як право на життя та доступ до охорони здоров'я, реалізуються з моменту народження.

А.А. Кеттлер пропонує використовувати поняття "творчість" при аналізі творчих здібностей людини і того, чи не залежать ці права від віку [3, с. 354]. Авторське право - це особисте немайнове право інтелектуальної власності на твір, яке виникає з моменту його створення. Закон не визначає вік, з якого фізичні особи можуть здійснювати свої права інтелектуальної власності, що буде розглянуто нижче. Адже створювати твори можуть і діти. Іншими словами, особа отримує ці права від народження, але не може самостійно здійснювати майнові права відповідно до абзацу 2 частини 1 статті 32 Цивільного кодексу України до досягнення нею неповної дієздатності [4, с. 191]. Особа, яка не досягла 14 років,

має часткову дієздатність. Стаття 31 Цивільного кодексу України надає таким особам право самостійно вчиняти дрібні побутові правочини, а також здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної творчої діяльності, що охороняються законом. Щодо критеріїв віднесення тих чи інших правочинів до "дрібних побутових", то у визначенні статті зазначено, що це правочини, які відповідають усім наведеним нижче критеріям: Продаж, який задовольняє потреби сім'ї особи; Продаж, який задовольняє потреби фізичного, розумового чи соціального розвитку неповнолітньої особи; Продаж малоцінних речей. На жаль, категорія "малоцінність" є досить суб'єктивною, оскільки на її визначення впливають різні фактори, і визначення такої "малоцінності" може бути різним (наприклад, для дітей віком 8, 10 або 14 років, а також для мешканців міської чи сільської місцевості - на розсуд самої дитини та її батьків). Поняття "сімейних" правочинів також не має належного роз'яснення в законодавстві. Існує також загальне розуміння і безсумнівна обізнаність щодо певних аспектів повсякденного життя, таких як їжа, одяг, житло, безпека та освіта.

Але чи підпадає під цю категорію, наприклад, позашкільна освіта? Оскільки малолітніми вважаються особи у віці від 0 до 14 років, то визнання таких правочинів може відрізнятися залежно від віку. Як цікавий приклад, В.А. Бєлов наводить приклади реальних правочинів неповнолітніх, таких як купівля товарів у роздрібній торгівлі, обмін/отримання/дарування подарунків (вартість яких не обов'язково може бути віднесена до категорії дрібних побутових) та отримання/дарування іграшок у безоплатне користування. На підставі вищевикладеного він робить висновок, що відсутність заяв про застосування наслідків недійсності до цих правочинів означає, що вони в цілому визнаються дійсними [2, с. 56].

Висновок:

Неповнолітні особи не мають вікових обмежень і можуть набувати і самостійно здійснювати невиключні майнові права інтелектуальної власності, що підтверджується визнанням їх прав як авторів створених ними об'єктів права інтелектуальної власності. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (у тому числі вчинення пов'язаних з ними правочинів) від імені неповнолітньої особи здійснюють батьки (усиновлювачі) або піклувальник. Неповнолітні особи здійснюють окремі правочини за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника та з дозволу органів опіки та піклування (у разі вчинення правочинів, передбачених законом). Повна дієздатність може бути надана до досягнення повноліття, якщо це передбачено законодавством України. Це відбувається, якщо неповнолітній (після досягнення повноліття) працює за трудовим договором або зареєстрований як підприємець. Повна цивільна дієздатність набувається з народженням дитини (після досягнення повноліття та за рішенням суду) або через шлюб. У цьому випадку відповідна особа може, за підтвердженням органів опіки та піклування (або за рішенням суду), самостійно здійснювати операції, пов'язані з продажем прав інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV, URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Форманюк В.І. Вік як умова правосуб’єктності. Часопис цивілістики. Науково-практичний журнал. 2013. Випуск 14. С. 55–58.

3. Кетрарь А.А. Суб’єкти авторських відносин. Актуальні проблеми держави і права. 2012. № 64. С. 352–360.

4. Дербакова Ю.А. Неповнолітні (малолітні) як суб’єкти авторських правовідносин. Актуальні проблеми держави і права. 2010. № 53. С. 191–196

Єрмакова Анастасія Сергіївна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВІДМІННІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО І ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Адміністративне судочинство в контексті правових досліджень можна порівняти з цивільним судочинством, хоча наукова література рідко пропонує таке порівняння, оскільки вважається, що цивільний процес передбачає лише цивільні конфлікти, які вирішуються за допомогою цивільного права.

Загалом, у процесі цивільного судочинства його можна поділити на три основні підстави для ініціювання: цивільні конфлікти, цивільні правові спори та цивільні делікти. Цивільний процес характеризується матеріально-правовою природою, міркуваннями і рішеннями суду, процесуальним порядком, взаємопов'язаною системою цивільних прав і обов'язків, своєрідністю об'єктів і суб'єктів цивільних правовідносин [2].

У цивільному процесі існують три види проваджень: позовне, наказне і окреме. Більшість цивільних справ розглядаються в позовному провадженні, де існують дві рівноправні сторони - позивач і відповідач. У порівнянні з адміністративними провадженнями, де однією стороною може бути державна установа чи посадовець, позовне провадження регулюється більш докладною системою норм.

Характерні риси наказного провадження визначаються його основними ознаками: вимоги заявника, як правило, вважаються безспірними, що в певній мірі співпадає з адміністративним провадженням, але відрізняється тим, що розгляд справи ґрунтується на відповідному протоколі; вимоги підтверджуються належними доказами, переважно письмовими, що додаються до заяви; судове вирішення наказного провадження приймається без виклику заявника та боржника, в цьому є певні паралелі з адміністративним провадженням, проте важливо відзначити, що в останньому вирішується питання накладення стягнення; розгляд справи в наказному провадженні здійснюється без судового засідання; суддя для виконання рішення видаває особливу форму судового рішення, відому як судовий наказ [3].

Особовий позов є останньою категорією цивільного судочинства, його функція полягає в тому, щоб підтвердити наявність юридичних фактів, які мають вирішальне значення для захисту прав та інтересів особи, яка потерпіла. Відповідно до статті 293 ЦПК України таке провадження тягне за собою обмеження цивільної дієздатності особи, надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності, визнання фізичної особи безвісно зниклою або оголошення її такою. смерть, усиновлення, встановлення фактів, що мають юридичне значення, повернення втрачених цінностей, речові права, перетворення

безхазяйного нерухомого майна у державну власність, визнання права спадщини у разі смерті, надання примусової психіатричної допомоги, примусова госпіталізація до протитуберкульозних закладів, розголошення банками інформації, що містить банківську конфіденційність.Адміністративне та цивільне судочинства є двома різними гілками юридичної системи, кожна з яких має свої характерні особливості та завдання. Важливо враховувати відмінності між цими двома видами судового процесу, оскільки вони визначаються природою конфліктів та особливостями регулювання правових відносин [1].

Однією з ключових відмінностей є характер сторін у процесі. У цивільному судочинстві сторони є рівноправними та незалежними суб'єктами, які здійснюють взаємодію на рівних засадах. У той час як у адміністративному судочинстві одною із сторін може бути державний орган чи посадовець, що вирішує певне питання від імені держави.

Ще однією важливою відмінністю є характер розгляду справ. У цивільному судочинстві спір пов'язаний з майновими чи особистими правами сторін, і суд вирішує конфлікт з урахуванням цих правовідносин.

У адміністративному судочинстві справи стосуються спірів між громадянином та державним органом або посадовцем, де рішення спрямоване на покарання за порушення встановлених норм.

Також варто враховувати особливості щодо вирішення питань безпосередньо поза судовим засіданням. У цивільному судочинстві звичайним є проведення судових засідань з участю сторін, під час яких вони можуть висловлювати свої погляди та захищати свої інтереси. В адміністративному судочинстві можливе ухвалення рішення без участі заявника та відповідача [4].

Отже, розглядаючи вищезазначений текст, можна зробити висновок, що адміністративне та цивільне судочинства представляють собою дві відмінні галузі судової системи, кожна з яких має свої унікальні риси та особливості. Однією з ключових відмінностей є характер сторін у процесі: у цивільному судочинстві сторони виступають рівноправними учасниками, тоді як у адміністративному судочинстві одною зі сторін може бути державний орган чи посадовець.

Також важливо враховувати, що цивільне судочинство здебільшого розглядає справи, пов'язані з майновими та особистими правами сторін, в той час як адміністративне судочинство вирішує конфлікти між громадянами та державними органами, призначене для захисту порушених прав заявників.

Окремі аспекти вирішення питань безпосередньо поза судовим засіданням, а також можливість накладення стягнень у справах адміністративного характеру, додають свої унікальні відмінності до цих двох видів судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мамницький В.Ю. Процесуальні аспекти розгляду та вирішення справ окремого провадження. Право і суспільство частина 2 2018р. №3 61 – 66с.

2. Пружанська Т.П. Особливість судового розгляду справ у різних провадженнях цивільного судочинства: порівняльно-правовий аспект. Право і суспільство № 3 частина 2. 2017р. 75 – 78с.

3. Сучасні проблеми адміністративного права та процесу : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін.права і процесу ф-ту №3. Харків, 2017р. 295 с.

4. Терещук Г. А. Цивільне право. Конспект лекцій для студентів спеціальності 081 «Право» денної та заочної форм навчання,. Луцьк: ЛНТУ, 2017р. 267 с.

5. Кирилюк І. В. Право на апеляційне оскарження судового рішення в адмінінстративному судочиснтві як елемент права на судовий захист. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного універси тету. Серія: юриспруденція. 2016р. № 24. 91–94с.

6. Легких, В. В. Деякі питання щодо процедури прийняття рішень судом апеляційної інстанції у кримінальному провадженні. 2017р. 69с.

7. Поляков, І. С. Механізм апеляційного провадження в адміністративному судочинстві України. Держава і право. Юридичні і політичні науки 2021р. 92-102с.

8. Теремецький В. І. Вимоги до апеляційної скарги в адміністративному судочинстві України. Вісник Луганського державного університету вну трішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2017р. № 80. 159–168с.

ІЛЮТЕНКО Анна Миколаївна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Перш ніж зазначити функції учасників цивільного процесу, розмежуємо цих «інших учасників» цивільного процесу. Крім осіб, які беруть участь у справі, суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин є й інші учасники цивільного судочинства. Такі особи, як і інші суб'єкти цивільних процесуальних правовідносин, відіграють важливу роль у судовому процесі розгляду цивільних справ та забезпечують виконання завдань цивільного судочинства. Незважаючи на важливу роль інших учасників цивільного судочинства, в юридичній літературі бракує ґрунтовних розробок їхнього процесуального статусу. Стаття 47 Цивільного процесуального кодексу України визначає коло осіб, які відносяться до інших учасників процесу, але перелік таких осіб не є вичерпним і включає, наприклад, педагогів та лікарів. Це пояснює деякі особливості цієї групи осіб та важливість їх участі у цивільних справах з метою повного, всебічного та об'єктивного з'ясування всіх обставин і, як наслідок, ухвалення судом обґрунтованого судового рішення. Відповідно, слід приділити більше уваги їх статусу в ЦПК, місцю в матеріально-правовій системі цивільних процесуальних відносин та ролі у здійсненні правосуддя в цивільних справах.

Відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України та аналізу юридичної літератури, можна класифікувати всіх суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин на такі категорії

1) суд (обов'язковий суб'єкт)
2) учасники процесу
3) інші учасники цивільного процесу.

При цьому ми погоджуємося з Є.О. Харитоновим, що учасник справи - це суб'єкт, який має заінтересованість у предметі позову, тоді як інші учасники цивільного процесу - це суб'єкти, які надають організаційну, інформаційну та іншу допомогу суду та учаснику справи [1].

Цивільний процесуальний кодекс України містить перелік інших учасників цивільного процесу. Зокрема, у статті 47 ЦПК України перелічено учасників цивільного процесу, які беруть участь у справі, крім сторін, серед яких є такі особи

1) секретар судового засідання
2) судові розпорядники
3) свідки
4) експерти
5) перекладачі

6) експерти

7) особи, які надають правову допомогу.

Водночас багато науковців вважають, що перелік цих осіб, передбачений у ст. 47 ЦПК України, не є вичерпним. Зокрема, В.М. Кравчук та О.І. Угриновська стверджують, що до інших учасників процесу можна віднести педагогів та лікарів [2]. . . які, на його думку, також сприяють забезпеченню належного розгляду цивільних справ і про яких не слід забувати [3].

В юридичній літературі осіб, зазначених у статті 47 ЦПК України, поділяють на дві категорії: 1) особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного судочинства (секретарі судового засідання, судові розпорядники); 2) особи, які сприяють основному розгляду і вирішенню цивільних справ (свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі, особи, які надають правову допомогу) [4]. (особи, які надають правову допомогу) [4; 5].

Крім того, С. С. Бичкова та Ю. В. Білоусов поділяють інших учасників цивільного процесу на обов'язкових учасників та тих, які беруть участь у розгляді цивільних справ у разі необхідності. Зокрема, ці науковці підкреслюють, що секретарі судового засідання та судові розпорядники є обов'язковими учасниками всіх цивільних справ. Вони працюють у судах і беруть участь у цивільному процесі на виконання своїх службових (функціональних) обов'язків. З іншого боку, на відміну від секретарів судового засідання та судових розпорядників, участь осіб, які допомагають у розгляді та вирішенні найважливіших справ, є добровільною. Такі особи залучаються до участі в цивільному процесі судом на підставі конкретної цивільної справи [3; 5].

На думку науковців, така класифікація інших учасників цивільного процесу в цілому є правильною, але дуже умовною. Водночас, незважаючи на стислий аналіз законодавчого переліку інших учасників цивільного процесу, необхідно уточнити їх поняття та ознаки. З цією метою ми проаналізували законодавчі характеристики учасників цивільного процесу, викладені у статті 47 Цивільного процесуального кодексу України, а також характеристики цих учасників, визначені в судовій практиці.

На основі характеристики кожного з учасників цивільного процесу автор визначає раціональність не зазначення законодавцем помічників суддів до переліку інших учасників цивільного процесу, а також помилковість такої практики для педагогів та психіатрів. Проаналізувавши визначення та ознаки, запропоновані законодавцем та науковцями для різних категорій осіб, віднесених законодавцем до інших учасників цивільного процесу, автор виділяє спільні ознаки таких осіб, до яких відносяться

1) інші учасники цивільного процесу є фізичними особами;

2) вони володіють знаннями та інформацією або навичками, необхідними суду для розгляду і вирішення справи

3) за винятком судового розпорядника та секретаря судового засідання, всі інші учасники цивільного процесу залучаються судом у разі необхідності; та

4) вони не мають юридичної заінтересованості в розгляді і вирішенні судом цивільної справи; та

5) інші учасники цивільного процесу сприяють розгляду і вирішенню справи; 6) ці особи не мають юридичної заінтересованості в розгляді і вирішенні судом цивільної справи

6) ці особи мають певний процесуальний статус відповідно до положень Цивільного процесуального кодексу України

7) стаття 47 Цивільного процесуального кодексу України містить перелік цих осіб, за винятком вчителів та лікарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 50.
2. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фактор, 2010. С. 153.
3. Цивільний процес: навч. посіб./А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. С. 78.
4. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 104.
5. Цивільне процесуальне право України: навч. посіб./за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ: Атіка, 2006. С. 76.

Коломієць Наталія Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та правосуддя,
Кот Владислав Володимирович,
здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

26 вересня 2023 року Президент України підписав проект Закону про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань в умовах воєнного стану [1]. Даним законом передбачається удосконалення системи покарань, яка передбачена чинним Кримінальним кодексом України (далі – КК України), в частині доповнення її новим видом покарання - пробаційним наглядом. Актуальність даного питання також посилюється з огляду на те, що дані зміни були прийняті в умовах воєнного стану. Тому виникає необхідність аналізу зазначених змін на їх доцільність та актуальність.

Зазначений вище законопроект було прийнято Верховною Радою України 23 серпня 2023 року. При поданні цього законопроекту народні депутати посилалися на необхідність удосконалення наявної системи кримінальних покарань з огляду на її функціональну та моральну застарілість та матеріальну витратність.

Законотворці посилаються на те, що деякі види кримінальних покарань практично не застосовуються в реаліях України або є надмірно матеріально затратними. Так, одним з таких покарань є арешт, реалізація якого є надмірно утруднена, через недостатню правову базу, матеріальне забезпечення, наслідки військових дій тощо. Саме на заміну цього покарання в більшості випадків вводиться пробаційний нагляд, який, на нашу думку, все ж в деяких моментах кардинально відрізняється за своєю суттю, принципами застосування, та правовими наслідками щодо осіб, до яких він застосовується. Крім того, відтепер арешт буде застосовуватися виключно до військовослужбовців, а не як раніше до всіх засуджених, яким він був призначений відповідно до правил КК України.

Зазначеним вище законом вносяться зміни до ч. 1 ст. 51, а також доповнюється ст. 59^1 КК України. Так, відповідно до цією статті пробаційний нагляд полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду, із застосуванням наглядових та соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства [1]. Отже, з даного визначення можна виокремити наступні ознаки цього виду покарання: 1) по-перше, відбувається обмеження прав і свобод засуджено. Як і будь яке кримінальне покарання, яке визначено чинним кримінальним законодавством, воно має на меті обмежити певні соціальні, політичні, культурні, економічні права та свободи людини та громадянина, оскільки без такого обмеження неможливо досягти результату від застосування кримінального покарання, а саме потенційного виправлення особи на законослухняного громадянина, який буде дотримуватися встановленого державою порядку та не порушуватиме усталені норми. Без такого обмеження неможливо досягти хоч якогось видимого ефекту, оскільки людська психологія влаштована таким чином, що якщо не існує

ніяких обмежень та відповідальності за певні діяння, то і відповідно така особа буде вважати, що їй все дозволено, вчинятиме суспільно-небезпечні діяння, які загрожуватимуть не тільки державі, але й суспільству в цілому. Отже, обмеження прав та свобод засудженого є цілком виправданим з огляду на характер та принципи кримінальної відповідальності; 2) по-друге, права, які обмежуються визначаються законом та встановлюються рішенням суду. Наведена ознака, вказує на реалізацію таких принципів застосування кримінальних покарань, як визначення засад кримінальної відповідальності (в тому числі і прав, які можуть бути обмежені) виключно законами України, а також те, що покарання може бути застосовано лише за вироком суду від імені держави, що надає йому публічного характеру. Отже, перелік прав, які обмежуються для засуджених встановлюється на рівні закону, а саме в КК України (ч. 2-3 ст. 59^1 КК України), конкретний перелік прав, які обмежуються для особи вже визначає суд з урахуванням вчиненого особою суспільно-небезпечного діяння, його поведінки та інших факторів, які впливають на призначення судом покарання; 3) по-третє, до особи, які призначено покарання у вигляді пробаційного нагляду застосовуються наглядові та соціально-виховні заходи. Це означає, що за також особою буде слідкувати офіційно визначений орган державної влади, який матиме право залучати таку особу до певних робіт, які будуть сприяти її виправленню без застосування певних заходів примусу з боку держави; 4) по-четверте, зазначені заходи застосовуються без ізоляції особи від суспільства. Наразі КК України містить достатньо великий перелік кримінальних покарань, суть яких полягає у покладенні певних обов'язків, або застосування таких заходів впливу, коли особи виправляється без ізоляції від суспільства, тобто активно спілкується з людьми навколо, що не впливає на її соціалізацію, ніж коли б до такої особи було застосовано покарання, які ізолюють її від суспільства. До таких покарань, наприклад відносяться: позбавлення волі та довічне позбавлення волі. Розширення переліку покарань, які не ізолюють особу від суспільства направлено в пергу чергу, на гуманізацію кримінальної відповідальності, застосування стандартів права ЄС в умовах євроінтеграції України, та надання нашій країні статусу кандидата в члени ЄС, приведення змісту та суті кримінальних покарань до актуальної практики Європейського суду з прав людини та положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Також необхідно зазначити, що пробаційний нагляд буде застосовуватися на строк від одного до п'яти років.

Важливо також зазначити, що пробаційний нагляд за свою суттю, законодавчим визначення та порядком застосування цілком відповідає такому заходу кримінально-правового характеру, як звільнення від відбування покарання з випробуванням (ст. 75 КК України) [2]. Зазначене звільнення відбувається виключно судом, який приймає відповідне рішення. Так, на таку особу може бути покладено декілька обов'язків, що передбачені КК України.

Так, якщо порівняти обв'язки за пробаційним наглядом та за звільненням від відбування покарання, то можна визначити, що вони практично ідентичні. Єдина відмінність полягає в таких обов'язках: для пробаційного нагляду: використовувати електронний засіб контролю і нагляду та проживати за вказаною у рішенні суду адресою, а для звільнення від відбування покарання з випробуванням: попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого. Тобто, в усіх інших частинах обов'язки для засудженого абсолютно рівні. З цього можна зробити висновок, що таки вид покарання, як пробаційний нагляд дублює положення ст. 75 КК України, звільнення від відбування покарання з випробуванням [2]. Навмисно чи, ні законотворці передбачили в КК України два абсолютно рівні заходи впливу на засуджено. В даному контексті постає доцільність

застосування такого виду покарання, як пробаційний нагляд. Оскільки, на нашу думку, перспектива отримати покарання більш серйозне ніж пробаційний нагляд, є для обвинуваченого серйозним психологічним тягарем, оскільки така особа усвідомлює, що до неї може бути застосовано серйозне покарання, ніж коли така особа наперед знає, що за вчинене нею правопорушення передбачено фактично одразу звільнення від відбування покарання, ще до постановлення вироку судом, оскільки санкція статті окрім пробаційного нагляду не буде містити інших більш серйозних видів покарань.

Крім цього вато зауважити, що виконання пробаційного нагляду буде покладено на установи органів пробації, які наразі перебувають не в найкращому стані. Військові дії, обмежений матеріальний ресурс держави, відсутність кваліфікованих працівників через масову міграцію населення всі ці фактори впливають на можливість та здатність даних установ виконувати свої завдання ефективно. Те, що держава намагається зекономити на утриманні в'язниць та інших установ, де тримали арештованих громадян, не заслуговує на увагу, оскільки у зв'язку з нововведеним покарання, на установи органів пробації буде покладено додатковий тягар, а отже необхідно залучати нових працівників для виконання додаткових завдань. Однак, такий підхід не зекономить державі кошти, оскільки для залучення нових працівників, потрібні нормальні умови праці, а головне оплата, яка буде відповідати реальним потребам людини, а не намальованим в державних кабінетах.

На останок важливо зазначити, що пробаційний нагляд вводиться за певні кримінальні правопорушення, які за своєю суттю перебувають на високому рівні суспільної небезпеки. На нашу думку, такий підхід фактично буде означати для потенційних злочинців формування в них відчуття безкарності та вседозволеності.

На підставі вищевикладеного можна зробити наступний висновок, що введення нового виду кримінального покарання – пробаційного нагляду навряд чи вплине на покращення криміногенної ситуації в України, оскільки у потенційних злочинців може сформуватися відчуття безкарності через занадто м'який підхід держави у покаранні таких особі за певні суспільно-небезпечні злочини, крім того новий вид покарання повторює положення ст. 75 КК України, що викликає значні сумніви у доцільності його введення. Практика звичайно покаже, чи виправдає даний вид покарання покладені на нього державою надії, однак наразі можна говорити про те, що цей вид покарання є недоцільним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань: Закон України від 23.08.2023 р. № 3342-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

Коломієць Наталія Володимирівна,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та правосуддя,
Кот Владислав Володимирович
здобувач вищої освіти

Національного університету «Чернігівська політехніка»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РАТИФІКАЦІЇ РИМСЬКОГО СТАТУТУ В УКРАЇНІ

Військові дії рф проти України з 24 лютого 2022 року викрили значну кількість військових злочинів, які вчинені армією держави-терориста по відношенню до багатьох. Окрім цього, сам факт нападу на нашу державу за абсолютно вигаданими підставами є абсолютно протиправним з міжнародної точки зору. У в'язку з цими вищеописаними подіями особливої актуальності набуває питання ратифікації Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (далі – Римський Статут) на території України, оскільки національне судочинство не може покарати вище політичне керівництво держави-агресора в силу того, що на них розповсюджується імунітет від судового переслідування.

Зазначена тема актуалізована у працях наступних науковців: О. В. Виноградової, Н. В. Дрьоміної, А. В. Підгородинської, Ю. А. Слюсаренка та ін.

Метою даної роботи є визначення проблемних питань ратифікації Римського Статуту згідно із законодавством України, та його адаптація до відповідних правових норм .

Римський статут було ухвалено на відповідній дипломатичні конференції в Римі 17 липня 1998 року, однак набрання чинності цим статутом відбулося лише 1 липня 2002 року. Україна, підписала даний статут трохи пізніше, а саме 20 січня 2000 року, однак до цього часу не ратифікувала його. Однак, спроба ратифікації Римського Статуту з нашого боку все ж була, проте, згідно з висновком Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 даний статут було визнано таким, що не відповідає Конституції України з таким формулюванням: «в частині, що стосується положень абзацу десятого преамбули та статті 1 Статуту, за якими "Міжнародний кримінальний суд ... доповнює національні органи кримінальної юстиції" [1]. На той момент відповідних змін до нашої Конституції не було внесено, як і в подальшому. Так, хоча конституційною реформою 2016 року було зміно ст. 124 Конституції України, а саме доповнено частиною, проте, що «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду» [2]. Однак, необхідно зазначити, що визнати юрисдикцію Україна звичайно може, що вона робила, ще до відповідних змін, а саме в 2014 та 2015 роках, коли Міністерство закордонних справ України зверталося до МКС із відповідними заявами щодо справ майдану, та злочинів проти людяності і воєнних злочинів, вчинених на її території (АТО), так зване визнання ad hoc. Проте, дана зміна в нашу Конституцію не вирішує питання, які окреслив у своєму висновку Конституційний Суд України в 2001 р., а саме те, що МКС доповнює національну систему кримінального правосуддя, що прямо

суперечить положенням ст. 124 Конституції України [2]. Ця проблема не була вирішена ні в 2016 році, ні в подальшому. Наразі, в нашій державі введено воєнний стану, що в свою чергу унеможливлює будь які зміни, що можуть вноситися до нашої Конституції.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України [2]. Отже, з урахуванням цього можна зробити висновок, що ратифікувати Римський Статут України наразі не може, оскільки введений воєнний стан не дозволяє цього зробити. Крім того, представники влади заявляли, що ратифікація статуту наразі неможлива ще й з огляду на те, що в такому разі держава-терорист звергатиметься до МКС із заявами, щодо, можливих, воєнних злочинів зі сторони наших військових, що може негативно відобразитися на нашій державі.

Тим не менше, укладаючи угоду про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава взяла на себе низку зобов'язань, які необхідно виконати зважаючи на прагнення нашої держави стати повноправним членом ЄС. Так, згідно ст. 8 вищезгаданої асоціації України зобов'язана ратифікувати та імплементувати в своє законодавство Римський Статут та пов'язані з ним документи [3]. Це означає не тільки, те що наша держава формально визнає юрисдикцію МКС у всіх без винятку злочинах, які підсудні даному суду, але й приведе своє законодавство до відповідності з нормами статуту (встановлення нових видів злочинів наприклад).

Стаття 5 Римського Статуту встановлює, що юрисдикція МКС поширюється на 4 основні групи злочинів: злочин геноциду; злочини проти людяності; воєнні злочини; злочин агресії [4]. Кожен з цих видів злочинів детально розкривається в самому статуті, а саме в ст. 6,7,8, за винятком злочинів агресії. Останні описані в Резолюції Генеральної Асамблеї ООН "Визначення агресії" 1974 року, та включають різноманітні дії, які можуть вважатися агресією. Серед них важливими елементами є застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної цілісності, політичної незалежності іншої держави або будь-яких інших дій, які суперечать принципам, визначеним у Статуті Організації Об'єднаних Націй. Якщо порівнювати ці злочини, зі злочинами за Кримінальним кодексом України (далі – КК України), то в ньому передбачено такий злочин як геноцид, проте інші види злочинів відображені неповно, або взагалі відсутні. Так, до прикладу Римський статут оперує наступними поняттями злочинів проти людяності, як винищення, обернення в рабство, злочин апартеїду, тощо. Чинний КК України не містить таких видів злочинів, винищення частково охоплено складом злочину геноциду за нашим законодавством, однак за Римським Статутом це абсолютно різні злочини, а тому законодавцю необхідно внести відповідні зміни до КК України, щоб уніфікувати злочини, які передбачено відповідним статутом.

Деякі кроки в питанні уніфікації злочинів наша держава приймала, однак жоден з них не було доведено до кінця. Так, в свій час існували проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права, проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права, однак жоден з них так і не був прийнятий, один лише пройшов перше читання, і подальша доля його невідома, оскільки цей проект був внесений ще у Верховну Раду України (далі – ВРУ) минулого скликання, до розпуску в 2019 році. Краща доля чекала на проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права,

який вносилися фундаментальні зміни до КК України, в тому числі кримінальне законодавство доповнювалося новими видами злочинів. Згідно з даними з офіційного сайту ВРУ даний законопроект було прийнято 20.05.2021 р. та направлено на підпис Президенту України 07.06.2021 року. Проте, він так і не був підписаний Президентом, не був опублікований, а отже і не набрав чинності. Єдиний законопроект, який в подальшому став законом (Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо співробітництва з Міжнародним кримінальним судом набрав чинності 20.05.2022 р.), однак він абсолютно не стосується змін до КК України в частині злочинів за Римським Статутом, він лише удосконалює і так наявне співробітництво України з МКС.

Таким чином, можна констатувати, що Україна попри спроби уніфікувати кримінальне законодавство з Римським Статутом наразі не змогла просунутися в цьому питанні хоч на якусь милю і невідомо чи взагалі буде робити, хоч щось в цьому питанні, оскільки ні вище політичне керівництво, ні народні депутати не заціплені наразі не те, що ратифіковувати Римський Статут, а хоча б імплементувати частину його норм в національне законодавство.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що військові дії рф проти України значно загострили питання ратифікації Римського Статуту та імплементації його норм у законодавство України. Проте, з аналізу дій нашої влади починаючи з 2000 року, неможливо визначити, чи хоче остання внести відповідні зміні до свого законодавства. Так, наразі не виконано Висновок Конституційного Суду України від 2001 року щодо приведення у відповідність самої Конституції з нормами цього статуту, не внесено відповідні зміни до КК України щодо злочинів, які підпадають під юрисдикцію МКС. Крім того, наразі ратифікація Римського Статуту на території України не можлива ще й через введений воєнний стан. Таким чином, ратифікація статуту потребує серйозного правового вирішення питань, які стосуються конституційних аспектів та міжнародних зобов'язань України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня 2001 року № 3-в/2001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, європейським співтовариством з атомної енергії й їхніми державами-членами. Ратифікована Законом України № 1678-VII від 16.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

4. Римський Статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 25.11.2023 р.).

Коровкіна Світлана,
курсант 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ У РАЗІ ЙОГО ОБМЕЖЕННЯ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Поняття права власності в цивільному законодавстві досі не знайшло належного відображення, яке повною мірою розкривало б його сутність, у зв'язку з цим у правозастосовчій практиці часто виникають різні складності, а серед теоретиків досі відбуваються суперечки.

Категорія права власності має важливе значення у всій системі майнових прав. Дані права гарантуються державою та перебувають під її захистом. При цьому захист прав власності та інших речових прав здійснюється різними галузями права – кримінального, адміністративного, трудового, земельного, сімейного та інших.

Право власності, на думку Грабар Н., це закріплена за суб'єктом цивільного права можливість щодо належного йому майна здійснювати будь-які дії на власний розсуд, утримувати майно, в той же час, не перевищувати встановлені правопорядком межі, не порушувати прав та законних інтересів інших осіб, а також не завдавати шкоди навколишньому середовищу. [1]

Минюк Д.І. визначає власність як соціально-економічні взаємовідносини між суб'єктами права щодо використання матеріальних благ, а право власності як правове закріплення вищевказаних відносин. [2]

В свою чергу, погоджуючись з наведеною думкою, слід зазначити, що необхідним фактом, що викликає права та обов'язки такої особи, є наявність у конкретного суб'єкта правовідносин майна, що перебуває у власності на законних підставах

Головне, що характеризує в українському цивільному праві правомочність власника – це можливість здійснювати їх на свій розсуд, а саме – самому вирішувати, що робити з майном, яким володіє, керуючись виключно власними інтересами

Таким чином, право власності охороняється нормами чи не кожної галузі права, але центральне місце при цьому посідає, звичайно ж, цивільне право.

Даний вид відносин завжди супроводжувався певними складнощами, оскільки вони мають безпосередній зв'язок із політичними, соціально-економічними та ідеологічними відносинами у суспільстві. Поява приватної власності, залучення до цивільного обігу будівель, споруд, земельних ділянок та інших об'єктів значно розширює сферу власності та ускладнює її регулювання та захист [3].

Судовий захист права власності пов’язаний із вжиттям заходів із боку уповноваженого суб’єкта шляхом його звернення до суду. Ці заходи повязані із вжиттям заходів, які уповноважений суб'єкт може використовувати, звертаючись до суду. Основна мета цих

заходів полягає в попередженні порушення права власності, його припиненні чи відновленні у випадку порушення.

Суди повинні ретельно розглядати позов та визначати, чи відповідає обраний спосіб захисту конкретному порушенню права власності. У випадку неправильного вибору способу захисту судова установа має право відмовити в позові.

З огляду на вищесказане інститут забезпечення позову як спосіб захисту прав не втрачає свого значення. Цей інструмент залишається актуальним, оскільки від його реалізації залежить ефективність правосуддя в цивільних справах. Отже, правильний вибір способу захисту та використання інституту забезпечення позову є ключовими чинниками забезпечення справедливості та відновлення порушених прав в сфері власності [4].

Способи забезпечення позову перераховані у ст. 150 ЦПК України. До них належать накладення арешту на майно; заборона іншим особам вчиняти певні дії, які стосуються предмета спору; призупинення реалізації майна у випадку пред'явлення позову про звільнення майна з-під арешту (виключення з опису); призупинення стягнення за виконавчим документом [5]

Загальною метою цих заходів є забезпечення виконання майбутнього рішення суду та запобігання можливим збиткам. Важливо підкреслити, що вибір конкретного заходу повинен відбуватися на підставі ретельного правового аналізу, врахування особливостей конкретної ситуації та вивчення чинного законодавства та судової практики. Такий індивідуальний підхід сприяє створенню ефективного цивільно-правового інституту захисту права власності у разі його обмеження для забезпечення позову.

Отже, можна визначити, що забезпечення позову є реальним і ефективним засобом досягнення мети забезпечення виконання майбутнього рішення у цивільному процесі. Проте, важливо розуміти, що цей процес вимагає ретельного правового аналізу, урахування різних аспектів, порівняння з чинним законодавством та вивчення судової практики в сфері захисту права власності. Тільки такий підхід дозволить створити ефективний цивільно-правовий інститут захисту права власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грабар Н. Окремі аспекти інституту забезпечення позову у цивільному процесі Івана Красницького: 336.

2. Минюк Д.І. Зарубіжний досвід застосування заходів забезпечення позову у цивільному процесі. Юридична наука 7 (109). 2020. С. 5-12.

3. Маровді В.М. До питання обмеження прав особи у цивільному праві. співвідношення понять обмеження та обтяження цивільних прав. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право 64. 2021. С. 146-150.

4. Рим Т. Інститут забезпечення позову: новели законодавства. Law of Ukraine/Pravo Ukraini 9 2017.

5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. Дата оновлення: 05.08.2021. URL:https://zakon. rada.gov.ua/laws/show/1618-15/card2#Card

Крисько Вікторія Андріївна,
здобувачка вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Телійчук Віталій Григорович,***
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції,
кандидат юридичних наук, доцент
старший науковий співробітник

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА СУТНОСТІ ГЛАСНИХ І НЕГЛАСНИХ ЗАХОДІВ ПІД ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан діяльності органів та підрозділів Національної поліції України вважається однією з найважливіших функцій правоохоронних органів. Вона спрямована на запобігання, виявлення та розслідування злочинів, а також задоволення цілей громадської безпеки. Гласні та негласні заходи, що включені в процес оперативно-розшукової діяльності, є основним інструментом для досягнення поставлених завдань в роботі правоохоронних органів.

Гласні заходи - це такі заходи, що відбуваються украй відкрито та з видимою присутністю правоохоронців. Це можуть бути огляди, примусове затримання, оголошення розшуків, опитування свідків та інші. Гласні заходи часто вживаються на початковому етапі досудового розслідування злочину, коли необхідно зібрати якомога більше відомостей та доказів.

Негласні заходи, навпаки, відбуваються приховано від громадськості. Зокрема, такі, як проведення оперативниз заходів, які мають гриф обмеження, приховане перехоплення комунікації, контроль та спостереження за особами. Негласні заходи дозволяють отримати важливу інформацію, яку неможливо отримати іншими способами.

Негласність означає неочевидність, скритність ОРЗ, що проводяться в таємниці від осіб, що не беруть участь, у тому числі і від співробітників ОРО, навіть якщо вони мають відповідний допуск, але перш за все — від об'єктів (осіб, груп, організацій), відносно яких вони проводяться. Під гласністю ОРД слід розглядати проведення ОРЗ, зміст, цілі, учасники яких не ховаються ні від оточення, ні від об'єктів їх проведення [1, с.7-8].

Однак, слід також зазначити, що оперативно-розшукова діяльність, незалежно від характеру заходів, повинна здійснюватися з дотриманням закону. Законодавча база України передбачає використання і гласних і негласних заходів у процесі здійснення оперативно-розшукової діяльності, проте з певними обмеженнями та правилами.

На жаль, застосування негласного апарату, засобів, методів і форм ОРД інколи призводить до дій, які межують з порушенням законів. У зв’язку з цим оперативно-розшукова діяльність, як і будь-яка діяльність, потребує обов’язкового правового регулювання, а процес застосування елементів оперативно-розшукової тактики у протидії злочинності, на нашу думку, – особливого [2, с. 339].

Зокрема, під час розголошення відомостей щодо факту та результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій може відбуватися під час ознайомлення сторонами з його матеріалами, на судових 122 стадіях кримінального провадження під час розгляду його матеріалів, або ж у порядку, визначеному ст. 253 КПК України, з метою повідомлення осіб, щодо яких провадилися негласні слідчі (розшукові) дії [3, с. 121-122].

Законодавець визначає, що негласні заходи мають свою правову базу у формі Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", в якому чітко встановлене поняття оперативно-розшукової діяльністі - це система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. Цей Закон регламентує правила здійснення спеціальних заходів та зобов'язує оперативних працівників дотримуватись принципів конституційних свобод та прав людини [4].

Переходячи до аналізу плюсів та мінусів застосування гласних та негласних заходів, ми можемо зауважити, що гласні заходи мають деякі обмеження. Гласні заходи зазвичай не ефективні у розкритті складних злочинів, коли злочинцями є досвідчені організовані злочинні групи, які добре володіються новітніми технологіями. З іншого боку, негласні заходи можуть бути більш ефективними виявленні і розкритті злочину. Вони дозволяють оперативним підрозділам отримати інформацію в той час, коли злочинці ще не підозрюють, що їх діяльність контролюється. Однак, вони потребують додаткових ресурсів та технічних можливостей.

В узагальненому вигляді можна відокремити такі відмінні ознаки оперативно-розшукових заходів від інших заходів протидії злочинності: самостійна складова оперативно-розшукової діяльності, яка у своїй сукупності складає її зміст; можливість їх проведення тільки спеціально уповноваженими суб’єктами; застосування переважно негласних засобів та методів у поєднанні з гласними засобами та методами; розвідувальна пошукова спрямованість ОРЗ; спрямованість на безпосереднє виявлення та використання фактичних даних, необхідних для вирішення завдань ОРД [5, с.46].

Отже, гласні та негласні заходи належать до невід'ємних елементів оперативно-розшукової діяльності. Вони використовуються для досягнення різних цілей і мають свої особливості та обмеження. Важливо використовувати їх з дотриманням вимог законодавства та з урахуванням конкретних умов розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Краменко Ю. М. Конспект лекцій з дисципліни «Правові основи оперативно-розшукової діяльності». Дніпро 2019 86 с.

2. Телійчук В. Г. Теоретико-правові та практичні проблеми оперативнорозшукового законодавства. Наукові пошуки у ІІІ тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри : збірник тез ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (7–8 квітня 2017 р.). Кропивницький : «КОД», 2017. С. 338–343.

3. Телійчук В. Г. Кримінально-процесуальний Закон України та актуальні проблеми удосконалення оперативно-розшукового законодавства. Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (4 грудня 2015 р.). Кіровоград : «КОД», 2015. 264 с. URL: http://kidmu.com.ua/images/ndrobota/Materialu_konferencii_4.12.2015. pdf#page=120

4. Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (Дата звернення 26.11.2023).

5. Войтович Н.Ф. Поняття спостереження у системі заходів оперативно-розшукової діяльсності та негласних слідчих дій. Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі : Житомир, 2018. 187 с.

Литвиненко В.М.,
к.ю.н., доцент,
завідувачка кафедри публічного та приватного права,
Шевченко В.С.,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
спеціальність 081 «Право»

Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПРАВНИЧА ЧИ ПРАВОВА ДОПОМОГА?

Конституція України (далі – Конституція) є Основним Законом нашої держави, нормативно-правовим актом, що має найвищу юридичну силу. Усі закони та підзаконні акти повинні ухвалюватися на її основі і для її виконання. І хоча Конституція має досить жорсткий порядок внесення змін і доповнень, з часом певні вдосконалення відбуваються, аби чинне українське законодавство було приведене у відповідність до норм Європейського Союзу.

2 червня 2016 року Верховна Рада України (далі – Парламент) прийняла Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII (далі – Закон № 1401-VIII), яким було змінено та доповнено деякі статті Конституції:

1) було додано статтю 131^2, яка вказує, що «для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура»;
2) у частині 4 статті 29 замість слова «правовою» з'явилося слово «правничою»;
3) у частині 1 статті 59 слово «правову» замінено словами «професійну правничу» [1].

Таким чином в українському законодавстві з'явилася нова категорія – «правнича допомога». Однак чому законодавець вирішив, аби словосполучення «правова допомога» зникло з обігу у юристів та й загалом? Варто звернутися до пояснювальної записки до проекту Закону № 1401-VIII, у якій зазначається, що саме стандарти нашої державної мови зумовили зміну терміна «правова допомога» на «правнича допомога». Згідно з правилами української мови прикметник, який застосовується для позначення певного різновиду допомоги, має походити від іменника, який означає професію особи, яка надає відповідний вид допомоги [2, с. 14].

У юридичній сфері слово «правник» (не «правовик») є іменником, який позначає особу, яка надає послуги у сфері права (зокрема допомогу). Отже, правники надають правничу допомогу, а не правову.

Надалі процес зміни «правової» допомоги на «правничу» пригальмувався. У Конституції адвокатура діє для надання «професійної правничої допомоги», а у профільному законодавстві адвокати надають «правову допомогу». Лише у 2017 році Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII було внесено деякі поправки до Цивільного процесуального кодексу (далі – ЦПК) України та Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України [3].

Так, варто звернути увагу на статтю 15 ЦПК України (редакція від 15.12.2017) під назвою «Правнича допомога», відповідно до якої учасники справи отримують право користуватися правничою допомогою [4] (право на яку закріплено ст. 59 Конституції ще в

2016 році, але зміни в ЦПК відбулися лише наприкінці 2017 року). Також ця стаття містить норму щодо безоплатної правничої допомоги, яка повинна надаватися в порядку, встановленому законом, що регламентує відносини з надання безоплатної правничої допомоги. Однак у чинному на 2017 рік українському законодавстві присутній Закон України «Про безоплатну правничу допомогу». Маючи у 2017 році термін «правнича допомога» у багатьох нормативно-правових актах, незрозумілим є вживання саме правової допомоги в спеціальному Законі, який регулює надання безплатної правничої допомоги.

У 2023 році відбулися кардинальні зміни щодо вживання терміну «правнича допомога». 10.04.2023 Парламент прийняв, а 03.08.2023 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги» № 3022-IX (далі – Закон № 3022-IX), який привів норми українського законодавства у сфері надання правничої допомоги у відповідність із Основним Законом нашої держави. Відповідно до Закону № 3022-IX зазнає значних змін Закон України «Про безоплатну правову допомогу»: змінюється назва, преамбула, а також словосполучення «правова допомога» замінено словосполученням «правнича допомога» у відповідних відмінках [5].

Таким чином Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» від 2 червня 2011 року № 3460-VI, а також більшість інших нормативно-правових актів у сфері надання безоплатної правничої допомоги нарешті узгоджені із Конституцією.

Однак турбує норма Закону № 3022-IX щодо надання Кабінету Міністрів України (далі – Уряд) у 3-місячний строк з дня, наступного за днем опублікування зазначеного Закону деяких доручень:

розробити нормативно-правові акти, які потрібні, щоб реалізувати Закон № 3022-IX;

привести свої нормативно-правові акти у відповідність до Закону № 3022-IX;

забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із Законом № 3022-IX [5].

На нашу думку, варто звернути увагу на пункт 3 зазначеної норми, тобто, забезпечення Урядом приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів у відповідність із Законом № 3022-IX. Вважаємо, що Уряд не встиг виконати усі зазначені доручення, адже проаналізувавши чинне законодавство, присутні нормативно-правові акти міністерств, у яких досі зазначено термін «правова допомога», а не «правнича». Наприклад, у Наказі Мін'юсту України «Про затвердження Типового положення про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги» від 28 березня 2012 року № 483/5 [6], у Положенні про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, затвердженого Наказом Мін'юст 02.07.2012 № 967/5 [7] досі не змінено термінологію (слово «правова» на слово «правнича»).

Отже, можна зробити такі висновки:

1) сьогодні чинне українське законодавство у сфері надання правничої допомоги, а особливо безоплатної правничої допомоги, приводиться у відповідність нормам Європейського Союзу, а також у відповідність нормам Конституції України, однак цей процес необхідно прискорити;

2) Уряд не встиг виконати завдання, покладені на нього Законом № 3022-IX, оскільки на сьогодні досі присутні нормативно-правові акти, у яких вживається термін «правова» допомога, а не «правнича».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19 (дата звернення: 05.12.2023).
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=57209&pf35401=366464 (дата звернення: 05.12.2023).
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19 (дата звернення: 05.12.2023).
4. Цивільний процесуальний кодекс України у редакції від 15.12.2017 № 1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20171215 (дата звернення: 05.12.2023).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги: Закон України від 10 квітня 2023 року № 3022-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-20 (дата звернення: 05.12.2023).
6. Типове положення про установу з надання безоплатної первинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 28.03.2012 № 483/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0474-12 (дата звернення: 05.12.2023).
7. Положення про центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 02.07.2012 № 967/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 24.05.2016 № 1487/5) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1091-12#n15 (дата звернення: 05.12.2023).

Мартиненко Ганна Аскерівна,
курсантка 3 курсу ННІП та ПФПНП
Науковий керівник - ***Чорна Аліна Геннадіївна,***
старший викладач кафедри кримінального права та кримінології, капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛОБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На основі Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність" від 03.03.2022 № 2108-IX було внесено доповнення до чинного Кримінального кодексу України (далі - КК України) статтею 111-1 "Колабораційна діяльність" з 15.03.2022. Це рішення було вжито у зв'язку зі зростанням кількості випадків колабораційної діяльності під час повномасштабної війни, яку російська федерація розпочала проти України. У цих обставинах держава мусила діяти ефективно та визначено, оскільки колабораційна діяльність становить загрозу національній безпеці - одній з найважливіших соціальних цінностей. Однак чинна редакція статті 111-1 закону про кримінальну відповідальність містить деякі положення, які викликають обговорення, створюють проблеми при кваліфікації суспільно небезпечної дії за цією нормою та її відмежуванні від суміжних злочинів та кримінальних проступків [1].

24.02.2021 у Верховній Раді зареєстровано законопроект № 5144 "Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)", але протягом року він не був включений до порядку денного. Рік потому, 24.02.2022, Російська Федерація підступно розпочала повномасштабну війну проти України, виражаючи своє імперсько-терористичне обличчя. Ці події стали новим могутнім стимулом для поширення явища колабораціонізму на території нашої держави.

З урахуванням достатніх підстав для криміналізації, таких як суспільна небезпечність, стрімка негативна динаміка поширення, розповсюдженість на значній території України тощо [2, с. 216], законодавець вирішив розглянути законопроєкт № 5144. В результаті, 03.03.2022 був прийнятий Закон України № 2108-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність", який доповнив Кримінальний кодекс України статтею 111-1 "Колабораційна діяльність" [1].

Основною метою закону № 2108-IX є встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність. Зв'язані цілі включають "обмеження доступу до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, на строк до 15 років та накладення інших відповідних покарань на осіб, які співпрацювали з державою-агресором, ... а також можливість ліквідації юридичних осіб, уповноважені особи яких здійснювали таку співпрацю..." [3].

Чинна редакція статті 111-1 Кримінального кодексу України має певний недолік у тому, що відсутні законодавчо закріплені визначення термінів "колабораціонізм" або "колабораційна діяльність". Це призводить до певних ускладнень при кваліфікації суспільно небезпечних дій згідно з цією нормою та при відмежуванні їх від суміжних злочинів та кримінальних проступків. Наприклад, у частинах 1-3, 5, 7 статті 111-1 прямо вказується, що суб'єктами цих правопорушень є виключно громадяни України, тоді як у частинах 4, 6 відсутня відповідна законодавча інструкція. Це породжує питання, чи можуть дії громадян інших країн (включаючи країни-терористи) підпадати під ознаки колабораційної діяльності (частини 4, 6 статті 111-1 КК України), чи являє собою явище колабораціонізму заздалегідь вчинене громадянином України на тимчасово окупованій території?

З наведеного можна зробити висновок, що при розробці статті 111-1 Кримінального кодексу України автори базувалися на тезі, що колабораціонізм є кримінальним правопорушенням, яке може бути вчинене виключно громадянами України. Такий підхід також відповідає визначенню терміну "колабораціонізм", яке міститься у Академічному тлумачному словнику української мови: "колабораціонізм – зрадницьке співробітництво з фашистськими загарбниками в окупованих ними країнах під час Другої світової війни".

Суспільна небезпека колабораційної діяльності, визначена на різних рівнях (частини 1 і 2 - кримінальні проступки, частини 3 і 4 - нетяжкі злочини, частина 5 - тяжкий злочин, частини 6, 7 і 8 - особливо тяжкі злочини), не зовсім відповідає назві Розділу 1 Особливої частини Кримінального кодексу України "Злочини проти основ національної безпеки". В такому контексті можна розглядати два можливих варіанти вирішення проблеми: 1) передбачити в санкціях частин 1 та 2 покарання у вигляді позбавлення волі, що, хоча частково розв'язує проблему, все ж може створити складнощі у застосуванні до осіб, чиє вчинення не було пов'язане з їхньою діяльністю або посадою; 2) розглянути зміну назви Розділу 1 Особливої частини Кримінального кодексу України на "Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки". Проте у цьому випадку питання про санкції для вказаних норм залишається відкритим [4].

Треба відзначити, що, з одного боку, названа стаття перенасичена формами колабораційної діяльності (16), що призводить до її великої різноманітності. З іншого боку, законопроєкт № 7186 від 21.03.2022 передбачає відповідальність за подібні дії в ст. 111-2 "Пособництво державі-агресору", яка в одній частині включає 4 форми незаконної поведінки. Проте, при цьому, дві форми є досить оціночними та перетинаються між собою: "будь-яка співпраця" та "інша взаємодія з представниками держави-агресора, незаконними органами...". Така конструкція кримінально-правової норми не відповідає рішенням Конституційного Суду України (наприклад, Рішення від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010 та ін.) та Європейського Суду з прав людини (наприклад, рішення від 18 грудня 2008 р. у справі "Новік проти України" та ін.). Таким чином, відзначається, що дотримання принципу правової визначеності є необхідним та не дозволяє вільне та необгрунтоване використання нечітких термінів. Отже, вважаємо вірним конкретизоване визначення окремих форм колабораційної діяльності. Зазначення "добровільності співпраці" в частинах 2, 5, 7 ст. 111-1 КК України вважаємо зайвим, оскільки вчинення примусових дій, очевидно, змінює кримінально-правову оцінку скоєного.

Отже, в умовах війни, яку російська федерація розпочала проти України, виділення суспільно небезпечного діяння у формі колабораційної діяльності в окремий склад кримінального правопорушення є необхідним та вчасним кроком з боку держави. Тим не менше, чинна редакція ст. 111-1 КК України містить ряд недоліків та дискусійних

положень, серед яких варто відзначити відсутність законодавчого визначення терміну "колабораційна діяльність" і наявність єдиного виду покарань у санкціях ч. 1-2, а також віднесення цих дій до категорії кримінальних проступків, незважаючи на назву розділу I Особливої частини КК України.

Отже, для вирішення цього питання ми рекомендуємо внести певні зміни до Кримінального кодексу України:

1) змінити назву Розділу 1 Особливої частини Кримінального кодексу України на "Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки";

2) передбачити альтернативне основне покарання в санкціях частин 1 та 2 ст. 111-1 Кримінального кодексу України;

3) визначити громадянина України як суб'єкта у всіх складах кримінальних правопорушень, передбачених частинами 1–7 ст. 111-1 Кримінального кодексу України;

4) уточнити форми колабораційної діяльності, передбачені у частині четвертій ст. 111-1 Кримінального кодексу України, шляхом опису конкретних наслідків для національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#n12 (дата звернення 26.11.2023).

2. Юнін О. С. Мотив як ознака суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020. Вип. 3-2. С. 214-219.

3. Кузнецов В. В., Сийплокі М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО. 2022. № 70. С. 381-388.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 26.11.2023).

Богдан МЕЛЬНИЧУК,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Віталій ТЕЛІЙЧУК,***
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВЗАЄМОДІЯ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ І НАСЕЛЕННЯ У ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Оперативно-розшукова діяльність та конфіденційна робота Національної поліції України є важливим елементом у протидії злочинності. Використання та застосування конфіденційних методів роботи оперативних підрозділів визнається як один із ключових інструментів для виявлення та фіксації кримінально протиправної діяльності, а також для встановлення осіб, які мають намір чи вже вчинили кримінальні правопорушення.

Одним із методів отримання інформації щодо кримінальних правопорушень є залучення громадян. Безпосереднім проявом такої підтримки може бути створення умов для проведення пошукових заходів. Згідно із Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність", органи влади, підприємства та організації незалежно від форми власності повинні сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань цієї діяльності. Особиста угода забезпечує конфіденційність співпраці [1]. Однак ефективність взаємодії між оперативними підрозділами Національної поліції України та громадянами, які надають допомогу у протидії кримінальним правопорушенням, залежить від рівня правового регулювання цієї співпраці. Згідно з результатами опитувань працівників кримінальної поліції, сучасний стан правового регулювання підтримки громадянами оперативним підрозділам НПУ у боротьбі з кримінальними правопорушеннями є несатисфакційним, переважно через недостатнє законодавче врегулювання цього аспекту.

Головним правовим документом, який регулює оперативно-розшукову діяльність в Україні, є Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність". У статті 8 цього закону надаються права оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності у випадках, коли є підстави для проведення таких заходів [1]. Однак у цьому законі відсутнє чітке визначення сутності та форм сприяння громадянами оперативним підрозділам під час проведення оперативно-розшукової діяльності, що призводить до різних трактувань поняття "сприяння громадян оперативним підрозділам". Слід погодитися з думкою А. М. Кислого, що відсутність чіткої нормативно-правової регламентації цього поняття ускладнює його єдиності тлумачення, що в свою чергу призводить до різних підходів у практичному втіленні принципу сприяння боротьбі зі злочинністю [2, с. 43].

Проблеми в правовому регулюванні підтримки громадянами оперативним підрозділам кримінальної поліції виникають через декілька основних причин: відсутність у Законі "Про оперативно-розшукову діяльність" чіткого визначення поняття та змісту терміну "гласне сприяння здійсненню оперативно-розшукової діяльності"; неурахування форми гласної підтримки громадянами підрозділам, які проводять оперативно-розшукову діяльність; невизначеність правового статусу осіб, які надають гласну допомогу оперативним підрозділам [3, с. 182].

Важливо відзначити, що на рівні законодавства використання конфіденційного співробітництва регламентовано в кримінальному процесуальному законодавстві України. Згідно зі статтею 275 Кодексу кримінально-процесуального правопорядку України, яка регулює використання конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих дій (НСРД), слідчий має право використовувати інформацію, одержану внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення НСРД відповідно до положень КПК України [4]. Таким чином, законодавець визначає дві форми використання слідчим конфіденційного співробітництва в кримінальних провадженнях: 1) через використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами; 2) через залучення осіб, які конфіденційно співробітничають з правоохоронними органами.

Ми згодні з позицією Князєва С.М., Чернявського С.С., Грібова М.Л., що центральним елементом інституту негласного співробітництва, повинні бути взаємопов'язані положення Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" і Кримінального процесуального кодексу України. Ці положення повинні розкривати сутність та завдання цього інституту, а також визначати круг суб'єктів, які його застосовують [5, с. 16].

На даний момент в Україні існує низка законодавчих актів, які встановлюють організаційні принципи боротьби з окремими видами злочинності, зокрема кримінальними правопорушеннями. Серед них слід вказати Закони України від 20.09.2011 р. "Про протидію торгівлі людьми"; від 20.03.2003 р. "Про боротьбу з тероризмом"; від 14.10.2014 р. "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення"; від 05.10.2017 р. "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України" та інші. Ці закони служать основою для використання підтримки громадян, включаючи конфіденційну форму, під час протидії різним формам кримінально протиправної діяльності.

На основі аналізу положень кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства та досліджень вчених з приводу загальних принципів сприяння громадян оперативним підрозділам, вноситься пропозиція щодо закріплення на законодавчому рівні сутності, форм та видів підтримки громадян для оперативно-розшукової діяльності, а також негласної роботи на етапі досудового розслідування. Також слід врахувати положення щодо конфіденційного співробітництва з громадянами, де буде висвітлено сутність, принципи та загальні аспекти такого співробітництва. Крім того, пропонується визначити в оперативно-розшуковому законодавстві терміни "штатний негласний працівник", "позаштатний негласний працівник", і "викривач".

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 27.11.2023).
2. Кислий А. М. Сприяння громадян оперативним підрозділам органів внутрішніх справ як окрема наукова теорія оперативно-розшукової діяльності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2010. Вип. 23. С. 37–44.
3. Ханькевич А. М., Козубський Є. В. Щодо окремих проблем правового регулювання гласного сприяння громадян підрозділам кримінальної поліції. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ., 2020. С. 181–182.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 27.11.2023).
5. Князєв С. М., Чернявський С. С., Грібов М. Л. Законодавче регулювання оперативно-розшукової діяльності: проблеми та шляхи їх розв’язання. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 2 (20). С. 8–20.

Некрасов Дмитро Олександрович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА РИНОК ПРАЦІ ТА ТРУДОВІ ПРАВА НАСЕЛЕННЯ В ДЕРЖАВІ.

Сьогодні Україна переживає масштабні міграційні та трудові процеси, зумовлені, зокрема, тривалою відсутністю безпеки в соціально-економічній сфері країни, поширенням коронавірусної хвороби та військовими діями, що тривають. Поширення коронавірусної хвороби, триваючі військові дії. Варто зазначити, що світовий та внутрішній ринок праці не повернувся до попереднього розвитку. Саме через війну війна є фундаментальною причиною процесу трансформації ринку праці і національної економіки в цілому. Вона є фундаментальним положенням ринку праці та національної економіки в цілому. За час війни бойові дії значно збільшили кількість безробітних. Багато підприємств пристосувалися до ситуації, що склалася, і сприяють працевлаштуванню. Загальновідомо, що продуктивна зайнятість працездатного населення гарантує зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), покращення соціального добробуту та закладає основу для ефективного розвитку державних фінансів та економіки. Вона закладає підвалини для розвитку.

Ринок праці, і зокрема сектор зайнятості, є найважливішим фактором економічної системи в цілому. Він є найважливішим фактором економічної системи в цілому. Такі фактори, як рівень продуктивності праці Розвиток ринку праці залежить головним чином від таких факторів, як рівень продуктивності праці, темпи економічного зростання, конкурентні переваги, економічна стабільність працездатного населення та загальний прогрес суспільства і держави. Крім того, в ході його роботи можна спостерігати за інтересами працівників та їх соціальним і суспільним прогресом. Через її роботу також можна спостерігати інтереси її суб'єктів і всі процеси в економічній, політичній, соціальній та демографічній сферах. Основні питання, що стосуються зайнятості населення, відображені в статті 43 Конституції України. Кожен громадянин України має право на працю. Це означає, що кожен має можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, вільно обирати рід діяльності, професію та місце роботи відповідно до своїх здібностей і бажань [1].

Відповідно до чинного законодавства України, зайнятість - це діяльність, яка здійснюється громадянином з метою задоволення особистих та суспільних потреб, що приносить йому, як правило, дохід у грошовій або іншій формі [2].

Останніми роками на українському ринку праці спостерігається низка негативних явищ. Негативні явища ринку праці (зокрема, незбалансований структурний розвиток, низька вартість робочої сили, значна частка неформальної зайнятості, відсутність

належного соціального захисту працюючого населення, скорочення кількості робочих місць тощо) перешкоджають стабільному розвитку українського ринку праці. тощо) перешкоджають стабільному розвитку та посилюють соціальну напруженість.

У 2014 році Росія почала вторгнення на схід України. Серйозні проблеми, що виникли, погіршили розвиток ринку праці загалом і продуктивної зайнятості зокрема. Ці проблеми включають:

- Руйнування інфраструктури у важливих промислових зонах, де відбувалися бойові дії, погіршення логістичної організації важливих ресурсів. Погіршення логістичної організації життєво важливих ресурсів, яка розвивалася протягом тривалого періоду часу;
- Погіршення співпраці з основними торговельними партнерами, що призводить до часткового виходу України із зовнішніх ринків;
- Погіршення інвестиційної привабливості України, що призведе до часткового виходу українських підприємств із зовнішніх ринків. Погіршення інвестиційних потоків;
- Зниження попиту на внутрішньому ринку Зниження попиту на внутрішньому ринку через погіршення виробничих процесів та платоспроможності населення. Зниження платоспроможності населення.

На той час найбільший негативний вплив був на саме суспільство. Це був вплив на саме суспільство, що відобразилося в обсягах втрат людського потенціалу країни. Це відображено у кількості втраченого людського потенціалу країни. Наслідки Поширення військових дій на територію України призвело до створення нових проблем та загострення вже існуючих. Це призвело до виникнення та загострення нових проблем на ринку праці, особливо у сфері продуктивної зайнятості. Початок тотальної війни призвів до суттєвих змін у функціонуванні національної економіки. Початок тотальної війни призвів до суттєвих змін у функціонуванні національної економіки та ринку праці.

Початок тотальної війни призвів до значних змін у функціонуванні національної економіки та ринку праці. Економічні об'єкти були зруйновані, бойові дії велися на більшій частині території країни, інфраструктура була зруйнована, що призвело до повної або часткової зупинки підприємств. Підприємства повністю або частково припинили виробництво.

Проблеми з веденням бізнесу та логістикою призвели до зниження споживчого попиту. Це призвело до падіння споживчого попиту. Згідно з дослідженням Gradus Research Group, від початку військового вторгнення до 22 березня 2022 року 86% підприємств по всій країні припинили, сповільнили або скоротили свою діяльність, причому 48% з них частково або майже не працювали, і лише 13% продовжували працювати [3].

Пріоритетність вакансій на ринку праці також суттєво змінилася. Найбільша кількість вакансій Найбільша кількість вакансій у секторі роздрібної торгівлі. Це пов'язано з відкриттям великої кількості магазинів продуктів харчування та побутових товарів. Змінився і "географічний розподіл" вакансій. Змінився і "географічний розподіл" вакансій. Коли почалася війна, багато людей втратили свої домівки та роботу і були змушені переїхати в інші міста, подалі від зони бойових дій. За офіційними даними, 7 000 осіб були вимушено переселені; 7,1 млн осіб стали внутрішньо переміщеними особами. мільйон людей стали вимушеними переселенцями. Як наслідок, найважчий тягар припав переважно на західну частину країни. Це регіон, де бізнес ведеться в безпечному середовищі.

Західні регіони України несуть найбільше навантаження через критичну ситуацію з зайнятістю в Україні та значний відтік працездатного населення з ринку праці, в тому числі до Збройних Сил України (ЗСУ). Масовий відтік працездатного населення з ринку праці, включаючи Збройні Сили України, Сили територіальної оборони та волонтерські

організації, зумовлює необхідність максимально ефективного використання працездатного населення. Необхідно використовувати робочу силу найбільш раціонально та забезпечити сприятливий рівень трудової адаптації. Необхідно забезпечити адаптивність здорового населення до змін на ринку праці.

Слід погодитися з думкою В. В. Близнюком та Л. Д. Яценко тобто однією із загроз для ринку праці є брак інформації про трудове законодавство. Українська модель соціально-трудових відносин характеризується розривом між нормами і реальними параметрами, жорстким поєднанням правових рамок. Слабке інформування не забезпечує безпечних та гідних умов праці. Подолання поширеності неформальної та тіньової зайнятості. Подолання поширеності неформальної та тіньової зайнятості. Ефективне впровадження інструментів стимулювання продуктивної зайнятості [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1) Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 17.10.2023)

2) Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення 17.10.2023)

3) Близнюк В.В., Яценко Л.Д. Трудова мобільності як фактор забезпечення продуктивної зайнятості. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37643/225722_5.pdf?sequence=1

4) Близнюк В.В., Яценко Л.Д. Ринок праці України в умовах війни. URL: http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6356/13392-1

5) Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування УДК 338.124.4:331.5(73) DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/06 Серьогіна Н.О. Стр. 36-40

Олійник Марія Олександрівна,
здобувач 2 курсу (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право
Науковий керівник: ***Бабанін Сергій Володимирович,***
доцент кафедри кримінального права та кримінології,
кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Відповідно до Конституції України (ст. 27), кожен має право на життя [1]. Доведення до самогубства – діяння, що має високу суспільну небезпеку, оскільки тягне за собою суспільні, психічні та біологічні наслідки. Варто відмітити, що у такому разі перевагу мають активні дії суб'єкта, оскільки відповідно до ст. 120 ККУ самогубство особи має бути наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій, або регулярного приниження її людської гідності [2].

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що загальна небезпека будь-якого факту доведення до самогубства висока, що пояснюється зазіханням на найбільш цінне благо – життя людини.

Самогубство – це один з різновидів неприродної смерті, а доведення до самогубства – це кримінальне правопорушення проти життя людини, яке не підпадає під поняття вбивство [3].

У лютому 2018 року законодавці внесли суттєві зміни до статті 120 ККУ, що регулює доведення осіб до самогубства або замаху на самогубство. Нове формулювання статті визначає, що дії, спрямовані на доведення особи до самогубства, які виникають внаслідок жорстокого поводження, шантажу, систематичного приниження людської гідності чи протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, а також інші дії, які сприяють вчиненню самогубства, тепер караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк [2].

Ці зміни в законодавстві стали важливим кроком у напрямку захисту осіб від психологічної та емоційної злочинності, спрямованої на доведення до самогубства. Вони визначають широкий спектр дій, які можуть бути причинами, що сприяють вчиненню самогубства, і надають законодавчий механізм для покарання відповідальних осіб.

Склад кримінального правопорушення, що розглядається, є матеріальним і відповідно вважається закінченим з моменту скоєння самогубства або замаху на самогубство.

Найбільший інтерес у науці викликає суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, що розглядається. Серед вчених розгляд цього явища є дискусійним. Зазначимо основні підходи, що виділяються різними правознавцями:

1) аналізований злочин може бути здійснено з будь-якою формою провини;

2) доведення до самогубства може відбуватися навмисне: як із прямим, так і з непрямим наміром;

3) деякі вчені розглядають вчинення діяння не тільки з непрямим наміром, але й з необережності [4].

Таким чином, і теорія і практика сходяться в єдиній думці щодо суб'єктивної сторони доведення до самогубства: вона відбувається навмисне: як з прямим, так і з непрямим наміром. Суб'єкт усвідомлює, що своїми діями примушує іншу особу до скоєння самогубства, передбачає можливість здійснення позбавлення життя громадянина і хоче, чи допускає у свідомості настання негативних наслідків.

По суті, жертвою подібного діяння може стати будь-яка людина, незалежно від фізичних ознак. При цьому необхідно враховувати, що у виняткових випадках віктимність тієї чи іншої групи стрімко зростає.

Видається необхідним перерахувати приклади категорій громадян, які з більш високою ймовірністю можуть стати жертвою кримінального правопорушення, що розглядається:

1) Особи, які не досягли вісімнадцяти років. Віднесення їх до категорії найвразливіших пояснюється нестійким психічним станом неповнолітніх. Ця ознака має значення, оскільки безпосередньо пов'язана з об'єктивною стороною дії.

2) Жінки, які зазнають домашнього насильства. Під останнім розуміють систематичні залякування, які вселяють жінці почуття страху.

3) В окрему групу виділяють військових, які проходять службу [5].

Таким чином, доведення до суїциду є одним із найбільш складно кваліфікованих та доведених злочинів, покарання, за які не відповідає сучасним реаліям та тяжкості даного явища. Ця проблема може бути вирішена за допомогою посилення покарання (прирівнювання покарання до скоєння вбивства). Цільове вдосконалення статей ККУ не враховує в повній мірі нові виклики та загрози, що виникають у зв'язку із швидким темпом технологічного прогресу. Зокрема, нормативне регулювання повинно бути більш гнучким та адаптованим до викликів сучасного цифрового середовища, де злочини, пов'язані із закликами чи погрозами самогубства через Інтернет, можуть мати серйозні наслідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. В: Відомості Верховної Ради України, №30, 1996. ст. 3.
2. Кримінальний кодекс України. В: Відомості Верховної Ради України, №25, 2001. ст. 131.
3. Цуркан Є.В. Доведення до самогубства: проблеми злочинності та запобігання їй. 2023.
4. Кривоконь Д.А. Доведення до самогубства: кримінально-правовий аналіз. В: Молодий вчений, №11, 2017. с. 888-892
5. Кірієнко В. О. Причини та умови, що сприяють доведенню до самогубства або до замаху на самогубство. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2017. № 16. С. 193–199.

Маргарита РЕЗНІК,
курсант 3-го курсу Навчально наукового інституту права підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції.
Науковий керівник: ***Дмитро БОДИРЄВ,***
старший викладач кафедри ТСП

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СПОСОБИ ОТРИМАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВОГНЕПАЛЬНУ ЗБРОЮ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Звісно, введення воєнного стану і збройний конфлікт в Україні створюють складні ситуації та вимагають введення спеціальних заходів для забезпечення національної безпеки та захисту прав громадян. Дозвільний режим володіння та використання вогнепальної зброї стає важливим питанням у таких умовах. [4].

Починаючи з 2014 року, коли була порушена територіальна цілісність України, а саме окупація Донецьку та Луганську, внаслідок збройного вторгнення росії, питання обігу вогнепальної зброї і забезпечення належного контролю над нею стали надзвичайно важливими. Ця проблема залишиться актуальною й після завершення війни, оскільки безліч незаконно зберігається, перевозиться та використовується зброї.

Збройний конфлікт призвів до збільшення кількості вогнепальної зброї у руках різних суб'єктів, але іноді буває, що її використовують в законних цілях. На жаль, це створює серйозну загрозу для населення, правопорядку та в цілому життю країни.

Після набуття чинності закону «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України», український парламент і президент прийняли рішення, яке відіграє важливу роль у мобілізації суспільства на захист країни від широкомасштабного вторгнення росії. Цей закон надає право громадянам України, іноземцям та особам без громадянства активно долучитися до захисту України під час військового стану, використовуючи вогнепальну зброю, для протидії збройній агресії рф або будь-якої іншої держави.

До війни питання отримання дозволу на зброю регулювалося:

- Наказом МВС № 622 від 21.08.1998
- Наказом МВС № 379 дск від 13.06.2000

Однак, важливо, щоб це право було використане відповідально та з дотриманням всіх встановлених законом правил і обмежень. Регулювання обігу вогнепальної зброї, її реєстрація та контроль за її використанням мають бути дієвими для забезпечення безпеки громадян та уникнення незаконного обігу зброї.

Важливо також забезпечити надійну систему контролю та відповідати міжнародним нормам і обов'язкам, які стосуються обігу вогнепальної зброї.

Процедура отримання дозволу за Наказом № 170 є тимчасовим заходом (діє лише на період воєнного стану) та альтернативою загальному порядку за Наказом № 622. Втім, навіть у часи війни дозвіл отримати можна, він діятиме впродовж 3-х років.

Збільшення кількості вогнепальної зброї у володінні населення, якщо воно не супроводжується належним контролем та відповідальним використанням, може представляти значну загрозу громадській безпеці та порядку, особливо в умовах воєнного стану чи конфлікту. Така зброя може використовуватися для злочинів та незаконних дій, що підігріває

загальну напруженість та створює небезпеку для громадян. Тому сьогодні для охорони правопорядку надзвичайно актуальними стають такі завдання правоохоронних органів:

1) облік вогнепальної зброї, що перебуває на руках у цивільних осіб (такі повноваження Нацполіції затверджені п. 15 ст. 26 Закону №580-VIII [1]);

2) профілактична діяльність щодо злочинів із застосуванням вогнепальної зброї, яка потребує, зокрема:

- ефективної дозвільної роботи. Так, на відповідні підрозділи Національної поліції покладені повноваження видачі дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї (згідно Наказу МВС України 01.03.2022 № 170 [2]).
- ефективного огляду місць зберігання зброї (відповідно до повноважень, передбачених ст. 39 Закону №580-VIII).

Жодна область, жодна країна світу не застраховані від руйнівних наслідків розповсюдження вогнепральної зброї. Нагромадження цієї зброї саме собою не викликає конфліктів, але легкий доступ до неї заохочує насильство, як спосіб врегулювання суперечок, поглиблює та посилює конфлікти, надаючи їм смертоносного характеру. Нестабільність в країні та постійний стрес доводить людей до такого, що замість вирішення конфлікта словами, вони беруться за зброю.

Увесь світ переповнений вогнепальною зброєю: на сьогоднішній день у обігу перебуває не менше 639 млн. одиниць такої зброї – по одній одиниці зброї на кожну дванадцяту людину на Землі. У зв'язку з великою кількістю жертв від вогнепальної зброї колишній Генеральний секретар ООН назвав її «зброєю масового знищення». Незважаючи на це, на відміну від ситуації з хімічною, біологічною та ядерною зброєю, досі немає жодного всесвітньо встановленого режиму щодо нерозповсюдження вогнепальної зброї [3].

Найчастіше завдання в цьому напрямі виконують працівники Служби безпеки України та співробітники Національної поліції України. Міністерство внутрішніх справ України констатує, що кількість кримінальних правопорушень, пов’язаних із незаконним поводженням із вогнепальною зброєю, боєприпасами та вибуховими речовинами, постійно збільшується [4].

Підсумовуючи, наголосимо, що отримання дозволу та регулювання цього процесу під час війни є важливим кроком у забезпеченні безпеки та захисту громадян під час воєнного стану. Враховуючи широкомасштабне вторгнення росії в Україну та необхідність активного протидії збройній агресії, дозвіл на володіння вогнепальною зброєю стає важливим інструментом для громадянського самозахисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України» від 03.03.2022 № 2114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text (дата звернння 10.10.2023)
2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про особливості видачі громадянам України дозволу на придбання, зберігання та носіння мисливської зброї та набоїв до неї під час дії воєнного стану» від 01.03.2022 року №170 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0273-22#Text (дата звернння 10.10.2023)
3. Миронюк Р.В. Особливості здійснення контролю поліцією за обігом вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. Випуск 26. 2022. 158 с.
4. Свірін М.О. Запобігання підрозділами Національної поліції злочинам, пов’язаним з незаконним обігом зброї. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені ЕО Дідоренка 4. 2016. С. 251-260.

Резнік Маргарита Павлівна,
курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Логінова Марина Вікторівн,
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

СУТНІСТЬ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЗОВУ В ТЕОРІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ НАУКИ

Загалом, у юридичній літературі під судовим позовом розуміється вид судового процесу, в якому зацікавлені особи висувають певні вимоги у зв'язку з великими судовими спорами з метою захисту власних чи чужих прав чи законних інтересів, розглядають і вирішують їх відповідно до процедур.

Зазначаємо, що судовий процес має такі основні ознаки: 1) наявність матеріально-правових вимог, що випливають із порушених або оскаржених прав; 2) позови розглядаються та вирішуються відповідно до процедур, передбачених законом; 3) наявність прав чи законних інтересів; 4) наявність двох сторін із протилежними матеріально-правовими інтересами, яким закон надає рівні процесуальні права; 5) наявність обох сторін спору та третіх осіб, не зацікавлених у вирішенні справи. означає належну конкуренцію та рівний правовий статус конкурентів. У свою чергу, зміст позову визначається позивачем відповідно до способів судового захисту, передбачених чинним законодавством [1].

Зауважимо, що саме поняття позовного провадження зазвичай визначається як звернення до суду заінтересованої особи чи іншої уповноваженої особи з вимогою про розгляд цивільно-правового спору та захист суб'єктивних прав. Однак, враховуючи думку І.В. Удальцової, зауважимо, що вона вказує на те, що таке визначення поняття позову не повною мірою відображає його правову природу. Відповідно, якщо позивач подає позов до відповідного суду, матеріально-правові вимоги позивача до відповідача стають судовими та розглядаються в порядку судового провадження з дотриманням певних процесуальних гарантій. Тому правильно визначити суть позову можна лише з урахуванням його матеріальної та процесуальної єдності [2, с. 343]. Звернемо увагу на те, що наведений погляд у теорії цивільного процесу є закономірним, оскільки й зараз серед вчених процесуалістів існують розбіжності щодо визначення поняття права вимоги.

У цивільному судочинстві предметом позову зазвичай є матеріально-правова вимога позивача до суду про усунення порушення відповідачем суб'єктних прав позивача. У зв'язку з цим саме поняття судового процесу має включати матеріально-правові вимоги та правові вимоги як його змістовно-процесуальні прояви та як нерозривне єдине ціле. У свою чергу вчений П. Ф. Немеш під предметом позову розуміє те, що позивач шукає захисту в суді: те, що він хоче винести, визнати чи змінити. Іншими словами, предметом судового процесу є мета судового процесу [3, с. 96].

Важливо також зазначити, що в літературі існує різне розуміння форми зв'язку між предметом позову та, залежно від цього погляду, матеріальним змістом позовних вимог. Таким чином, на даний час у процесуальній науці можна виділити три основні способи

формулювання поняття судового процесу. Представники першої групи визначили дві основні вимоги до судового процесу та розділили та визначили судочинство на дві галузі права (цивільне) та властиві категорії процесу, а також розрізнили два самостійних поняття судового процесу: матеріальне значення та процесуальне значення. Прихильники другого підходу вважають обидва позови рівноправними і розуміють позови як єдине поняття, яке безпосередньо поєднує матеріально-правовий і процесуальний аспекти. Стосовно останньої групи зазначимо, що вони розглядають судочинство як суто процесуальну категорію та самостійний орган цивільного процесуального права, тобто судочинство визначається певними вимогами судочинства [4, с. 305].

Співвідношення вимог і позовних заяв як за змістом, так і за формою є дискусійним питанням в юридичній літературі. Водночас зазначаємо, що позовна заява є належним способом існування позову та вираження його як вимоги щодо захисту певного права чи інтересу, тобто його процесуальної оболонки. приймається будь-ким. Він є безпосередньо пізнаваним, тому що він може бути відомий лише шляхом його втілення у формулі винаходу.В свою чергу, мета запиту як форми запиту полягає в тому, щоб довести зміст запиту, з яким заявник звертається для захисту своїх або інших прав (інтереси), щоб запобігти відхиленню судами та учасниками. У цьому випадку [5, с.6].

Як і в будь-якому складному явищі, в судовому процесі прийнято виділяти його складові частини, або елементи. Отже, елементи позову визначають властиві йому специфічні ознаки, що містять відомості про суб’єктивні права, які, на думку позивача, потребують судового захисту, а також відомості про фактичні обставини, на яких безпосередньо ґрунтується пред’явлений позов [6, с.34].

Отже, підсумовуючи, можна вважати, що подання позову являє собою певну систему, яка забезпечує захист прав і законних інтересів відповідача з метою забезпечення відповідності всього процесу цивільного судочинства. У юридичній літературі під судовим позовом розуміється вид судового процесу, в якому зацікавлені особи пред'являють певні вимоги у зв'язку зі спірними основними правовідносинами з метою захисту власних або чужих прав чи законних інтересів, розглядаються і вирішуються в порядку, передбаченому чинним національним законодавством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний процес України: навчальний посібник. Поняття позову, елементи та види позовів, 2015.
2. Удальцова І.В. Заочний розгляд справи: Ефективність процедур цивільного судочинства. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства. Х.: Харків юридичний / за заг. ред. В.В. Комарова; авт. В.В. Комаров та ін., 2008. 342-370 с.
3. Немеш П.Ф. Правове обґрунтування позову у цивільному процесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право, 2018. 95–98 с.
4. Крищук Б.В. Поняття зустрічного позову, його зв’язок з первісним позовом. Донецький юридичний інститут: 55 років на теренах освіти і науки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (13 травня 2016 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2016. 304-307 с.
5. Братель О. Категорії «позов» і «позовна заява» як складові цивільних процесуальних юридичних фактів. Цивільне право і процес, 2016. 4-12 с.
6. Поняття позову та його елементи. Веб-сайт. URL: https://studfile.net/preview/9421088/page:34/ (дата звернення 17.10.2023)

Анастасія САВЕНКО,
курсантка 3-го курсу ННІ права та підготовкифахівців для підрозділів Національної поліції,
Олена НАГОРНА,
старший викладач кафедри цивільного права та процесу, старший лейтенант поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОНІ ДОКАЗИ ЯК ЗАСІБ ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Однією із нововведень судової реформи 2017 року було розширення можливостей доказування в процесуальному законодавстві, включаючи електронні докази (згідно з ч. 2 ст. 76 Цивільного процесуального кодексу України). Такий підхід заслуговує на підтримку, враховуючи сучасний науково-технічний прогрес і розвиток інформаційних технологій. Хоча нормативне закріплення електронних доказів у цивільному процесі стало актуальним нещодавно, судова практика вже тривалий час використовує їх у різних справах.

До введення цього засобу доказування, зразки електронних доказів, які надходили від учасників справи, вважалися письмовими або речовими доказами і не відрізнялися від інших видів. Законодавець вперше чітко визначив електронні докази, визначив їх порядок представлення та розгляду. Це важливе досягнення, оскільки в сучасному світі в судових процесах все частіше потрібно використовувати інформацію з Інтернету чи електронних носіїв [1, с.300].

Визнання електронних доказів самостійними сприятиме повному, всебічному та об'єктивному розгляду справи, що відповідає основним принципам цивільного судочинства. Проте наразі законодавець обмежився загальними правилами використання електронних доказів, і відсутній чіткий порядок їх збирання, оформлення, представлення, розгляду та оцінки. Також відсутня чітка законодавча регламентація ідентифікації особи, відповідальної за розміщення інформації тощо.

Статтею 76 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що доказами є будь-які дані, які дозволяють суду встановити наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги та заперечення учасників справи, а також інших обставин, що мають значення для вирішення справи. Ці дані можуть бути представлені письмовими, речовими і електронними доказами, висновками експертів та показаннями свідків.

Відповідно до частини першої статті 100 ЦПК України, електронні докази охоплюють інформацію в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, важливі для справи. Це включає електронні документи, веб-сайти, текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі.

У випадку, якщо учасник справи має сумніви щодо достовірності доданого документа, він може звернутися до суду з проханням виключити його з числа доказів, і справа буде розглядатися на підставі інших доказів.

Важливо враховувати, що суд не враховує докази, одержані з порушенням законодавчого порядку (частина перша статті 78 ЦПК України) [2, с.90].

Суд під час розгляду справи повинен безпосередньо дослідити докази у справі: ознайомитися з письмовими та електронними доказами. Докази, що не були предметом дослідження в

судовому засіданні, не можуть бути покладені судом в основу ухваленого судового рішення. Електронні докази оглядаються у судовому засіданні, за винятком випадків, передбачених ЦПК України, і пред'являються учасникам справи за їх клопотанням, а в разі необхідності - також свідкам, експертам, спеціалістам (частини перша-третя статті 229 ЦПК України).

Особи, яким пред'явлено для ознайомлення речові та електронні докази, можуть звернути увагу суду на ті чи інші обставини, пов'язані з оглядом. Ці заяви заносяться до протоколу судового засідання (частина перша статті 237 ЦПК України).

Протоколи огляду речових та електронних доказів, складені в порядку забезпечення доказів, виконання судового доручення або за результатами огляду доказів на місці, за клопотанням учасника справи оголошуються в судовому засіданні. Учасники справи можуть дати свої пояснення з приводу цих протоколів. Учасники справи можуть ставити питання з приводу речових та електронних доказів свідкам, а також експертам, спеціалістам, які їх оглядали (стаття 237 ЦПК України).

Електронні письмові документи досліджуються в порядку, передбаченому для дослідження письмових доказів за статтею 235 ЦПК України [3].

Відтворення звукозапису, демонстрація відеозапису і їх дослідження проводяться в судовому засіданні або в іншому приміщенні, спеціально підготовленому для цього, з відображенням у протоколі судового засідання особливостей оголошуваних матеріалів і зазначенням часу демонстрації. Після цього суд заслуховує пояснення учасників справи (стаття 238 ЦПК України) [4, с.216].

Відтворення звукозапису, демонстрації відеозапису, що мають приватний характер, а також їх дослідження проводиться за правилами щодо оголошення і дослідження змісту особистого листування і телеграфних повідомлень лише за згодою осіб, визначених Цивільним кодексом України (частина восьма статті 7, стаття 236, частина перша статті 238 ЦПК України) [5].

Отже, підбиваючи підсумки викладеного, можна зазначити, що введення нового інструменту доказування на національному рівні - електронних доказів, сприятиме ефективному та своєчасному здійсненню цивільного судочинства. Однак виникає низка проблемних та невирішених питань, які у майбутньому потрібно буде вирішити судовою практикою для забезпечення однакового застосування правових норм судами України. Затримка в законодавчому врегулюванні цих питань може призвести до неможливості ефективного використання відповідних правових норм на практиці. З урахуванням подальшого усунення законодавчих розбіжностей можна стверджувати, що впровадження інституту електронних доказів є прогресивним кроком для ефективного розвитку судочинства в умовах інформаційного суспільства.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Вернидубов І., Белікова С. Електронні докази: поняття, особливості та проблеми щодо їх дослідження судом. Evropsky politicky a pravni diskurz. 2018. Vol. 5. Iss 2. С. 299–305.

2. Гусєв О. Ю. Проблеми визначення оригіналу електронного доказу в цивільному процесі України. Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 97–109.

3. Павлова Ю.С. Правовий статус електронних доказів в світлі нового Цивільного процесуального кодексу України. Новели цивільного процесуального кодексу України: матеріали «круглого столу» (м. Одеса, 26 берез. 2018 р.) / за заг. ред. Н.Ю. Голубєвої; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса : Фенікс, 2018. С. 63.

4. Татулич І. Ю. Електронні докази як засіб доказування в цивільному судочинстві. Часопис Київського університету права. 2020. № 1. С. 215–219.

5. Електронні докази в цивільному процесі. 2023. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Електронні_докази_в_цивільному_процесі.

Сачко Яна Миколаївна,
курсант 3-го курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, який є особливим правовим режимом, можливе тимчасове (з індикатором строку дії) обмеження прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб. Правосуддя є фундаментальним аспектом і завершеною метою виконання конституційного права кожної особи на судовий захист. У Конституції України закріплено право на судовий захист (ст. 55), яке навіть в умовах воєнного стану не може бути обмежене (ст. 64) [1].

Реалізація правосуддя, як виняткової судової компетенції, відбувається шляхом спеціальної процесуальної форми під час розгляду та вирішення справи. Згідно з завданнями цивільного судочинства, визначеними в ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України, можна стверджувати, що забезпечення правосуддя у рамках цивільного судочинства полягає в справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді і вирішенні цивільних справ з метою ефективного захисту прав, свобод або інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави [2]. Згідно з національним законодавством України, в період дії правового режиму воєнного стану суди виступають виключно на підставі та в рамках повноважень, передбачених Конституцією України, і при цьому право особи на судовий захист залишається абсолютним. Аналогічно, повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, визначені Конституцією України, не можуть бути обмежені в умовах воєнного стану (згідно зі статтею 12-2 Закону України "Про правовий режим воєнного стану") [3].

Згідно з Законом України "Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції" від 12 серпня 2014 р. № 1632, у зв'язку з неможливістю окремих судів проводити правосуддя в районі антитерористичної операції, було вперше вирішено дозволити змінювати територіальну підсудність судових справ, що розглядаються у зоні проведення антитерористичної операції. Також було забезпечено можливість розгляду цих справ місцевими та апеляційними судами, які визначаються Головою Верховного Суду [4].

Внаслідок обширної військової агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 року Україна змушена була здійснити новий відступ щодо значної кількості положень Європейської конвенції. Зокрема, це стосується статей 4 (пункт 3), 8, 9, 10, 11, 13, 14, 16, а також статей 1, 2 Першого протоколу та статті 2 Протоколу 4 до Конвенції. Інформацію про це було передано Раді Європи 28 лютого 2022 року. Навіть якщо стаття 6 Конвенції не була оголошена об'єктом обмежень, обмеження застосування інших "матеріальних" статей може значно вплинути на вирішення справ судами. Рішення Ради суддів України від 24 лютого 2022 року, № 9, стосовно

заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні, рекомендує зборам суддів, головам судів та суддям зупиняти тимчасово судочинство певного суду, якщо існує загроза життю, здоров'ю та безпеці відвідувачів суду, працівників апарату суду чи суддів, поки не будуть усунені обставини, що спричинили припинення розгляду справ. Однак до цього часу не внесено жодних законодавчих змін, які б врегулювали ці рекомендації на рівні процесуальних кодексів.

Якщо розглядати право на справедливий судовий розгляд в більш вузькому контексті, це охоплює вимогу до проведення "справедливої" процедури розгляду справи, яка включає в себе:

- належно організовані процедурні гарантії судового розгляду;
- "рівність можливостей" (рівність сторін);
- змагальність;
- вимогу щодо заборони втручання законодавця у процес здійснення правосуддя;
- правову визначеність.

Можна чітко відзначити збільшення активності в законотворчості, спрямованої на адаптацію судочинства до вимог воєнного стану. Починаючи з моменту введення воєнного стану, було внесено значну кількість законопроектів, які впливають на умови судочинства. Декілька з цих законопроектів варто відзначити, зокрема №7315 та №7316 від 26 квітня 2022 року, які стосуються змін до процесуального законодавства України та Закону України "Про судоустрій та статус судів" на період дії воєнного або надзвичайного стану. Пропонується можливість делегування повноважень секретаря судового засідання іншими працівниками апарату суду або виконувати свої обов'язки дистанційно. Також розглядається можливість додаткового повідомлення учасників судового процесу будь-якими доступними засобами зв'язку (телефонограма, електронні та sms-повідомлення, мобільний додаток "Дія"), розширення сфери застосування письмового провадження при розгляді судових справ у судах всіх юрисдикцій під час воєнного або надзвичайного стану, можливість проведення зборів суддів у віддаленому режимі відеоконференції, отримання судового рішення та/або виконавчого документу у формі електронного документу через додаток "Дія" та інші [5], [6].

Підсумовуючи зазначене вище, можна прийти до висновку, що система судових органів виконує свою основну функцію, яка полягає в реалізації правосуддя, навіть у воєнний період, забезпечуючи право особи на судовий захист, що гарантоване Конституцією України. Основні принципи та аспекти правового регулювання цивільного судочинства в умовах воєнного стану закріплені в Конституції України, Цивільному процесуальному кодексі України, Законі України "Про правовий режим воєнного стану" та Законі України "Про судоустрій та статус судів". Юридичні принципи судочинства залишаються непорушними конструкціями, навіть у воєнний час, і чітко визначені в законодавстві України. У процесі реалізації судочинства суди стикаються із рядом організаційних та процесуальних питань, пов'язаних з динамікою бойових дій на конкретних територіях та обмеженою можливістю виконувати свої професійні обов'язки. Ці питання вирішуються нормативними та організаційно-розпорядчими документами вищих та колегіальних судових органів, пристосовуючи їх до складних умов воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28. 06. 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 25.11.2023).
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15 (дата звернення 25.11.2023).
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12. 05. 2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19 (дата звернення 25.11.2023).
4. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції : Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1632-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1632-18 (дата звернення 25.11.2023).
5. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану №7315 від 26.04.2022. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39495 (дата звернення 25.11.2023).
6. Проект Закону про внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України (щодо здійснення судочинства в умовах воєнного чи надзвичайного стану) № 7316 від 26.04.2022. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39489 (дата звернення 25.11.2023).

Світайло Д.С.,
Мартиненко Г.А.,
курсантки 3 курсу ННІП та ПФПНП
Науковий керівник – Телійчук В.Г.,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
Факультету підготовки фахівців для
підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ, ОТРИМАНОЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Зростання організованої злочинності ставить перед правоохоронними органами труднощі при виявленні та розслідуванні правопорушень, що виправдовує застосування належних заходів, зокрема негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д). Відповідно до ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), завданням кримінального провадження є захист особи та охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження. Використання інформації, отриманої під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у досудовому розслідуванні, зіткнулися із численними проблемними аспектами, що стосуються законності, етики та прав людини [1].

Згідно з ч. 1 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини, кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції. Сфера застосування ст. 8 включає право на повагу до приватного та сімейного життя, дому та листування, як визначено Європейським судом з прав людини [2]. Тлумачення кожної з цих категорій є широким і не врегульованим, іноді можуть співпадати. У ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини чітко зазначено, що органи державної влади не можуть втручатися у це право, за винятком випадків, коли втручання є законним та необхідним у демократичному суспільстві для захисту національної та громадської безпеки, економічного добробуту, запобігання злочинам чи іншим цілям.

Практика рішень Європейського суду з прав людини, зокрема у справі «Раманаускас проти Литви», підтверджує, що застосування спеціальних методів розслідування може бути припустимим за наявності адекватних гарантій проти зловживань [3]. Європейський суд з прав людини акцентує на необхідності чіткої та передбачуваної процедури санкціонування слідчих дій і вважає судовий контроль найбільш доцільним засобом у справах, пов’язаних із таємними заходами.

Кримінальним процесуальним законодавством України встановлено перелік НС(Р)Д та порядок їх застосування для забезпечення умов, за яких кількість випадків зловживання органами досудового розслідування зменшується. Сторона обвинувачення зобов'язана використовувати всі передбачені законом можливості для дотримання прав сторін кримінального провадження, зокрема, засад таємниці спілкування та невтручання у приватне життя. Слідчі (розшукові) дії є спрямованими на отримання доказів у

конкретному кримінальному провадженні, а негласні слідчі (розшукові) дії - різновидом перших, інформація про які не розголошується, за винятком випадків, передбачених КПК.

Збір інформації шляхом негласних дій може порушити право на повагу до приватного життя, яке є невід'ємним компонентом прав людини. Якщо не дотримуватися чітких та передбачуваних правил санкціонування та контролю, існує ризик зловживання цими методами та порушення особистих свобод громадян. Застосування негласних слідчих дій вимагає належних гарантій проти зловживань [4]. Важливо визначити чіткі процедури санкціонування, а також встановити ефективний контроль за використанням таких методів, щоб запобігти можливим надмірностям і порушенням прав громадян. Втручання в приватне життя та здійснення негласних слідчих дій повинні базуватися на чіткому законі, інакше вони можуть бути визнані неправомірними. Забезпечення легітимності таких дій важливо для збереження довіри громадян до правоохоронних органів та уникнення порушень законів.

Відсутність чітких визначень та регулювань стосовно проведення негласних слідчих (розшукових) дій може створювати прогалини для тлумачень та можливих зловживань. Необхідно посилити нормативну базу та визначити точні рамки використання цих методів. Однією з ключових проблем є необхідність ефективного судового контролю за проведенням негласних слідчих дій. Судовий контроль є важливим механізмом, щоб гарантувати, що використання таких методів відповідає закону та не порушує прав особи.

Загальною метою вирішення цих проблем є створення балансу між необхідністю здійснення негласних слідчих (розшукових) дій для ефективного розслідування злочинів та захистом основних прав та свобод громадян. Належне законодавче регулювання, етичні норми та система контролю є ключовими компонентами для досягнення цього балансу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI, редакція від 11 вересня 2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
2. Дрозд В. Г. Судова практика щодо допустимості доказів, отриманих у результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій. 2020. С. 49.
3. Крикун В.В. Проблемні аспекти співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій у протидії колабораціонізму. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023.
4. Столітній А.В. Електронне кримінальне провадження на досудовому розслідуванні. Електронна база даних НАПрН України «Правова наука». URL: http://db. ippi. org. Ua

Світайло Д.С.,
курсант ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
*Науковий керівник:**Галенко Ю.П.,***
старший викладач кафедри
українознавства та іноземних мов

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

THE ROLE OF FOREIGN LANGUAGE STUDIES IN THE DEVELOP MENT OF MODERN SOCIETY

In modern times, education and human development are important and relevant challenges for the society. Education, in turn, is a key factor in its development. It helps people acquire knowledge, skills and competencies necessary for successful life. The study of foreign languages is an important component of education, as it contributes to personal development and expands a person's opportunities.

In the conditions of modern society undergoing globalization knowledge of foreign languages is an integral component of success in any field or activity. Knowledge of a foreign language allows people communicating with representatives of other cultures, which contributes to broadening their horizons. In addition, knowledge of foreign languages is an important advantage in the job market.

Despite the importance of studying foreign languages for the development of modern society, there are a number of problems and challenges that can affect the effectiveness of this process. Among them the following ones can be defined:

1. Lack of motivation. Many students and adults may experience lack of motivation if they do not see a specific application for these skills in everyday life.
2. Lack of effective teaching methods. Many methods used in the process of studying foreign languages, especially in schools, have long lost their effectiveness and require modernization.
3. Lack of practical interaction. Even if a student has a sufficient level of proficiency in a foreign language but has never used his/her skills in real situations, he/she can easily lose interest in further improving the knowledge.
4. Material and economic factors. There are students who do not have the opportunity to study foreign languages due to insufficient material support or lack of necessary technological devices.

Despite all the complexity, the process of studying foreign languages is one of the most popular and useful forms of education in contemporary world. Scientists actively research the impact of this process on the development of human cognitive abilities. One of the influences of studying foreign languages on thinking is that it contributes to the development of person's creative abilities. In addition, studying foreign languages has a positive impact on a person's attention and concentration. Scientific research shows that studying foreign languages contributes to an increase in the level of active attention and reduces the impact of various distracting factors. This is particularly important in achieving success in education and the professional sphere, where it is important to focus on solving tasks and avoid mistakes caused by distractions.

The acquisition of foreign language application skills also has a positive impact on memory. Experiments have shown that people who study foreign languages have more developed working memory, i.e., the ability to fix and process information in a short period of time. The skills of studying foreign languages are important for communication in society, education, work and everyday life. Those who study foreign languages often have better cognitive abilities and the ability to effectively solve tasks in non-standard situations. These skills are useful in various spheres of life, such as travel, business activity and communication with other people.

From the above stated it can be concluded that studying foreign languages plays a key role in the development of modern society from various perspectives. This skill helps in the process of globalization, namely the global unification in many spheres of life as well as creates a need for proficiency in different languages for convenient communication between countries. It can also be noted that many companies worldwide operate at international levels, and the ability to communicate in different languages opens up new opportunities for establishing contacts, business development and trade expansion. Cooperation between countries in various fields, including science, education and technology, requires effective communication, which can only be achieved through active study of foreign languages.

REFERENCES

1. Antonenko Tetiana. The Influence of Studying Foreign Languages on the Development of Human Mental Abilities. // Cultural Dialogue in the European Educational Space. // Kyiv National University of Technologies and Design, 2023.
2. Bak T. H., Nissan J. J., Allerhand M. M. and Deary I. J. Does Bilingualism Influence Cognitive Aging? // Annals of Neurology, 75(6). 2019. P. 959-963.

Сивокінь Анастасія Юріївна,
студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Науковий керівник: ***Сударенко Олена Володимирівна,***
к.ю.н, доцент, доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права

Державний торговельно-економічний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ: НОВАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Згідно з Директивою 2009/110/ЄС електронні гроші – "грошова вартість, яку представлено у вимозі до емітента, що зберігається на електронному пристрої, в тому числі магнітному, випускається для отримання коштів з метою здійснення платіжних операцій та приймається фізичною або юридичною особою, відмінною від установи-емітента ЕГ" [1]. Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 1 Закону України "Про платіжні послуги" [2] електронні гроші – одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей. Згідно з п. 96 ч. 1 ст. 1 Закону цифрові гроші Національного банку України – електронна форма грошової одиниці України, емітентом якої є Національний банк України [2].

Виходить, що e-money відрізняються від цифрових, але сутність цих понять лежить не в площині їх технологічного форматування, а в емітенті, який ними оперує.

У межах реалізації норм Закону України "Про платіжні послуги" [2] Національний банк України установив новий порядок надання емітентами (банками та небанківськими установами) електронних грошей фінансової платіжної послуги з випуску е-грошей та виконання платіжних операцій з ними, зокрема відкриття та обслуговування електронних гаманців [5]. Раніше емітентами електронних грошей могли бути лише банки. До того ж, Національний банк встановив вимоги до порядку здійснення випуску е-грошей та виконання платіжних операцій з ними; зобов'язав емітента здійснювати формування номера електронного гаманця за міжнародним стандартом IBAN та встановив вимоги до режиму використання е-гаманців; запровадив вимоги до договору, який укладається між емітентом та споживачем або користувачем, з метою посилення захисту прав споживачів фінансових послуг. Установам електронних грошей забороняється: укладання договорів із страховиками та банками-гарантами, які належать до однієї фінансової групи з надавачем платіжних послуг, що забезпечує збереження коштів користувачів у такий спосіб; надання кредиту електронними грошима. Якщо надавач платіжних послуг надає платіжні послуги з випуску та виконання платіжних операцій з електронними грошима, мінімальний розмір його статутного капіталу у будь-який час не може становити менше 10 мільйонів гривень.

З метою узгодження з положеннями Закону України "Про платіжні послуги" термінології окремих положень Податкового кодексу України, які тим чи іншим способом стосувалися банківських установ, рахунків клієнтів банків, переказу коштів, прийнято Закон України від 12 січня 2023 року № 2888-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг" (далі – Закон № 2888-IX) [3]. Законом

передбачено низку позитивних новацій для розвитку е-розрахунків в Україні: прирівняно статус електронних гаманців до банківських рахунків; можливість використання електронних грошей для сплати податків та комунальних послуг; легалізація проведення розрахунків за товари/послуги електронними грошима між суб'єктами господарської діяльності.

Що стосується процедури оподаткування, на рахунок Державної податкової служби кошти повинні бути переведені через Держказначейство. Тобто до податкового органу мають бути зараховані не електронні, а звичайні фіатні гроші. Проте, коли оператори електронних грошей не можуть гарантувати повернення електронних грошей у фіатній формі, виникає ризик неплатежів, що, у свою чергу, може призвести до відповідальності за невиконання податкових зобов'язань.

Крім того, є ще один важливий момент. Національний банк України з 24 лютого 2022 року у зв'язку з воєнним станом тимчасово призупинив операції з випуску, розповсюдження електронних грошей і поповнення електронних гаманців [4]. Тому ті норми закону, які стосуються електронних грошей (оплата податків, відкриття гаманців тощо), наберуть чинності тільки після того, як Національний банк зніме свої обмеження. А станеться це слідом за скасуванням воєнного стану.

На нашу думку, важливим є детальне вивчення зарубіжного досвіду фінансово-правового регулювання обігу електронних грошей.

У Сінгапурі загальна частка електронного обороту становить понад 80 відсотків, а загальна кількість угод у розрахунку на душу населення майже в пів сотні більше, ніж у найрозвиненіших європейських державах. Цього вдалося домогтися завдяки не ліберальним нормам, а цілеспрямованій державній підтримці і навіть фактичному примусу. У сучасній китайській практиці запроваджено обмеження доступу зарубіжних компаній на ринок платежів: самостійно вони не можуть створити платіжну систему або емітувати платіжні картки. Це можливо тільки спільно з китайськими компаніями. Ба більше, всі іноземні транзакції можливо здійснювати на території Китаю тільки через єдину систему електронних платежів China Unionpay Data. Таким чином, завдяки ретельному відбору учасників значною мірою мінімізуються можливі ризики, які можуть виникнути як усередині самої системи, так і бути імпортованими ззовні. Крім того, саме ефективне державне регулювання, що передбачає створення законодавчої основи та податкове стимулювання, стає основною причиною активного розвитку ринку електронних платіжних систем.

Держави Європейського Союзу тривалий час практикували жорсткий нагляд за емісією та обігом електронних грошей. Однак, нова Директива 2009/110/ЕС від 16 вересня 2009 р. "Про заснування, діяльність та нагляд за діяльністю інститутів електронних грошей, що вносить зміни до Директив 2005/60/ЄС і 2006/48/ЄС і скасовує Директиву 2000/46/ЄС" [1], замінила собою попередню, досить жорстку в плані регулювання версію. Так, запроваджено наступне: значне розширення переліку організацій, що мають право на випуск електронних грошей, яким додатково в рамках надання платіжних послуг було дозволено видачу кредитів; спрощення вимоги до діяльності інститутів е-грошей через послідовне зниження вимог до рівня їх статутного капіталу з 1 млн. до 350 тис. євро; запровадження права повернення користувачем грошових коштів у будь-який момент часу. Усі вжиті європейськими державами заходи покликані забезпечувати доступ на ринок новим гравцям і створювати ефективне конкурентне середовище для всіх учасників, оскільки нововведення на платіжному ринку можуть дати відчутні переваги користувачам (фізичним і юридичним особам) і зростаючій європейській економіці.

Інша точка зору на предмет регулювання електронної індустрії склалася у Сполучених Штатах Америки. Обґрунтовуючи застосування ліберального підходу, керівники ФРС США наголошують на тому, що роль держави має зводитися лише до створення умов для розвитку конкуренції. Ба більше, практика функціонування системи електронних платежів у США цілком допускає участь як інституційних одиниць небанківських (нефінансових) компаній як посередників на американському платіжному ринку. З позиції банків модель співпраці з небанківськими посередниками у сфері виробництва електронних розрахунків і платежів (у моделях, у яких останні виступають у ролі платіжних агентів) вигідно відрізняється тим, що з'являється реальна можливість зниження витрат на надання платіжних послуг, інвестування коштів, що є забезпеченням випущених в обіг електронних грошей, та отримання додаткового доходу, скорочення черг в офісах і виходу на нові ринки.

Отже, Закон України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг" значно збільшив можливості використання електронних грошей в Україні. На нашу думку, цей закон не передбачає "легалізації" електронних грошей, як часто кажуть, адже питання використання електронних грошей уже було врегульовано українським законодавством. Йдеться скоріше про приведення Податкового кодексу України у відповідність до останніх новацій платіжного законодавства в процесі його гармонізації із законодавством ЄС. Однак зміни щодо електронних грошей не матимуть суттєвого впливу на розвиток ринку в близькій перспективі, зокрема (але не виключно) через тимчасову заборону обігу електронних грошей на період воєнного стану.

Розглянуті з позиції державного регулювання моделі електронних платежів мають свої переваги і позитивні практичні результати. Тому, вивчення світової передової практики регулювання платіжних систем електронних платежів, на етапі активного їх становлення в сучасній Україні, є важливим дослідницьким завданням. Розроблення нормативно-правової бази в галузі регулювання електронних грошей в Україні, що створює основу як для якісних, так і кількісних змін, на наш погляд, має спиратися на наявний у зарубіжній практиці досвід. У силу наздоганяючого розвитку існує реальна можливість побудови вітчизняної системи електронних платежів з урахуванням світового досвіду, а не шляхом проб і помилок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами - емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЄС та 2006/48/ЄС, та скасовує Директиву 2000/46/ЄС, від 16.09.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a18.

2. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг : Закон України від 12.01.2023 р. № 2888-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text.

4. Про роботу банківської системи в період введення воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24.02.2022 р. № 18. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text.

5. Електронні гроші та виконання платіжних операцій з ними: створено новий порядок. Новина на 30.09.2022. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/elektronni-groshi-ta-vikonannya-platijnih-operatsiy-z-nimi-stvoreno-noviy-poryadok (дата звернення: 25.11.2023).

Ілля СІВАЧИНСЬКИЙ,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
*Науковий керівник:**Віталій ТЕЛІЙЧУК,***
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ОСНОВА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Оперативно-розшукова інформація є невід'ємною складовою організаційно-правового забезпечення протидії злочинності. Ця інформація є одним з основних інструментів, які використовуються правоохоронними органами для виявлення, розкриття та припинення злочинів. Вона допомагає забезпечити безпеку суспільства та охорону прав та свобод його громадян.

Відповідно до Закону України “Про інформацію”, інформація це - будь-які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

Ми цілком згодні з думкою І.Р. Шинкаренко, що оперативно-розшукова інформація - це фактичні дані, що мають безпосереднє або перспективне (потенційне) значення для вирішення стратегічних, тактичних і організаційних задач оперативно-розшукової діяльності, одержані оперативними апаратами гласними і негласними методами з різноманітних джерел, або отримані в ході аналітичного опрацювання первинних даних [2, с.262].

Дана інформація є спеціально зібраною щодо осіб, події, об'єкти, прийоми та методи злочинного посягання, а також інші відомості, які використовуються правоохоронними органами для протидії злочинності. Вона може бути зібрана різними способами, включаючи аналіз інформаційних джерел, взаємодію з громадськістю, отримання даних з телефонних розмов, використання спеціальних оперативних методів та інше. Метою оперативно-розшукової інформації є виявлення, розкриття та припинення злочинів, забезпечення безпеки і правопорядку.

Отже, оперативно-розшукова діяльність також сприяє встановленню справедливості та притягненню винних до відповідальності. Розслідування злочинів, затримання злочинців і їх подальше притягнення до судової відповідальності розбурхується, діяльність встановлюється та порядок відновлюється. Це сприяє зміцненню довіри громадян до правоохоронних органів та системи правосуддя загалом [3, с.680].

Оперативно-розшукова інформація є основою для організаційно-правового забезпечення протидії злочинності. Вона дозволяє правоохоронним органам виявляти злочини, розкривати злочинні схеми та мережі, затримувати злочинців та притягати їх до

кримінальної відповідальності. Без наявності оперативно-розшукової інформації, боротьба з злочинністю стала б значно менш ефективною.

Таку інформацію оперативний працівник може отримувати із різних джерел, які можна умовно поділити на дві системи:

а) а) живі системи (люди, тварини, птиці, рослини;

б) б) технічні системи (обладнання, прилади, пристрої, апарати). Джерела інформації можна поділити на рухомі, переносні і стаціонарні - постійно діючі пункти накопичення, зберігання, обробки і передачі інформації [4, с.208].

Отже, оперативно-розшукова діяльність регулюється низкою правових актів, які визначають процедури та обмеження у зборі та обробці особистих даних, використанні оперативних методів, правилах співпраці з іншими правоохоронними органами тощо. Правове регулювання є необхідною умовою для забезпечення законності та збалансованості оперативно-розшукової діяльності.

У сучасних умовах, оперативно-розшукова інформація також повинна адаптуватися до нових викликів та загроз, що з'явилися з появою нових технологій та зміною соціально-економічної ситуації. Однією з найважливіших проблем є збільшення обсягу та ролі цифрової інформації у злочинній діяльності. Перспективою розвитку є використання штучного інтелекту та аналітичних програм для більш швидкого та точного аналізу великих обсягів даних. З міжнародними злочинами неможливо впоратися без ефективного міжнародного співробітництва. Для цього необхідно встановити механізми обміну оперативно-розшуковою інформацією між правоохоронними органами різних країн, швидку передачу даних та обмін досвідом.

Оперативно-розшукова інформація відіграє вирішальну роль у боротьбі з злочинністю. Вона є основою організаційно-правового забезпечення протидії злочинності. Правоохоронні органи повинні забезпечити належне формування, зберігання та аналіз цієї інформації, використовуючи сучасні технології та методи. Також, важливим є співробітництво на міжнародному рівні, оскільки багато злочинців діють з використанням глобальних мереж та переховуються за кордоном.

Отримавши оперативно-розшукову інформацію, правоохоронні органи зможуть більш ефективно боротися з злочинністю та забезпечити належний рівень безпеки для суспільства. Протидія злочинності є важливою складовою функціонування демократичного суспільства, тому оперативно-розшукова інформація становить основу цієї протидії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України “Про інформацію” від 13 січня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (Дата звернення 28.11.2023).

2. Шинкаренко І.Р. Правове регулювання оперативно-розшукової діяльності та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій (структурно-логічні схеми) : навч. посіб. / І.Р. Шинкаренко, І.О. Шинкаренко, О.В. Кириченко. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2015. – 320 с.

3. О. М. Бичок, В. Г. Телійчук Історія розвитку оперативно-розшукової діяльності та її соціальна обумовленість та необхідність: стаття. The 5 th International scientific and practical conference “Modern problems of science, education and society”(July 17-19, 2023) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2023. 881 p.

4. Греченко С. Ю. Отримання та використання оперативної інформації: Збірник Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, №1, 2015.

Сумін Євгеній Олександрович,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу,
капітан поліції.

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ (В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ)

У цивільному процесі, де ключовою метою є вирішення правових питань та цивільних спорів, різні учасники виконують важливі ролі. Позивач ініціює процес, пред'являючи вимоги перед судом, у той час як відповідач захищає свої права. Суддя, як об'єктивна постать, приймає об'єктивне рішення, а адвокати виступають представниками сторін у суді. Експерти та свідки можуть допомагати, надаючи додаткову інформацію, а секретар судового засідання веде протокол та підтримує порядок під час судових засідань. Ефективна взаємодія цих учасників сприяє вирішенню справедливих та обґрунтованих рішень у цивільних справах.

Незважаючи на теоретичні дослідження та законодавчі акти, які регулюють поняття суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин, участь окремих учасників справи залишається слабко визначеною в Цивільному процесуальному кодексі України. Відсутність чіткого законодавчого визначення ускладнює розуміння ролі та статусу учасників у процесі. Ця неоднозначність стає перешкодою для чіткого розуміння складу судового процесу та його учасників.

Серед учасників справи існують інші учасники судового процесу, чиї ролі і статус ще не отримали належного визначення в законодавстві. Статтею 65 Цивільного процесуального кодексу України визначено категорію «інші учасники», але перелік цих учасників не є вичерпним. Це стосується таких учасників, як педагоги та лікарі, які, хоч і не є основними сторонами, можуть відігравати важливу роль у цивільних справах.

Інші учасники судового процесу є окремою групою суб’єктів цивільних процесуальних правовідносин. До цієї групи відносять помічника судді, секретаря судового засідання, судового розпорядника, свідка, експерта, експерта з питань права, перекладача та спеціаліста. Визнання помічника судді як учасника процесу відображає його важливість у сучасному цивільному судочинстві.

А. Коваленко пропонує свою класифікацію учасників цивільного процесу, розподіляючи їх на дві основні категорії: тих, участь яких є обов'язковою, і тих, які залучаються за потреби розгляду цивільної справи.

Відзначаючи обов'язкових учасників, автор підкреслює, що секретар судового засідання та судовий розпорядник мають необхідний характер у розгляді будь-якої цивільної справи. Оскільки вони є працівниками суду, їхня участь у справі є виконанням службових обов'язків та функцій [3, с. 100].

У той же час, участь інших осіб, які сприяють розгляду і вирішенню справи, має необов'язковий характер. Ці учасники, на відміну від секретаря судового засідання і судового розпорядника, залучаються до участі у справі залежно від конкретних обставин цивільної справи.

Коваленко визнає, що така класифікація інших учасників судового процесу є правильною та мотивованою. Вона дозволяє визначити обов'язкові та факультативні ролі учасників, що сприяє більш ефективному та зорієнтованому на конкретну ситуацію вирішенню цивільних справ.

У судовому процесі сторони та інші учасники справи мають визначені цивільним законодавством процесуальні права та обов’язки, прописані в статті 43 Цивільного процесуального кодексу України. Однак на практиці часто виникають випадки зловживання цими правами.

Учасники справи мають право подавати докази, брати участь у судових засіданнях, брати участь у дослідженні доказів та взаємодіяти з іншими учасниками справи. Також вони можуть подавати заяви та клопотання, надавати пояснення суду та висловлювати свої доводи та заперечення.

Однак кожен учасник справи зобов’язаний сприяти об'єктивному встановленню всіх обставин справи, надавати всі доступні докази у встановлені строки, не приховувати докази та надавати повні та достовірні пояснення. Також вони повинні виконувати процесуальні дії у визначені законом або судом строки.

Зловживання цими правами вважається протиправним, несумлінним та неналежним виконанням процесуальних обов’язків з корисливим або особистим мотивом. Така поведінка завдає шкоду інтересам правосуддя та учасників справи і є формою зловживання процесуальними правами. Важливо дотримуватися принципів справедливості та етики у судовому процесі для забезпечення чесного вирішення цивільних справ [1].

Зобов'язання суду повідомити учасників справи про місце, дату і час судового засідання визнається важливою реалізацією принципу відкритості судового процесу у цивільному судочинстві. Ця засада є однією з основних, що гарантує громадськість та прозорість судового розгляду. Невиконання або неналежне виконання судом цього обов'язку не тільки порушує право учасника справи на інформацію про час і місце засідання, але й порушує основні принципи цивільного судочинства.

Розгляд справи в суді першої інстанції за відсутності учасника, якому не було повідомлено про місце, дату і час судового засідання, стає обов'язковою підставою для скасування судового рішення цієї інстанції. Це вирішення підтверджено постановою Вищого Суду у складі Об'єднаної палати Конституційного Суду, датованою 18 квітня 2022 року. У межах судової справи № 522/18010/18 (провадження № 61-13667сво21) [2], Вищий Суд ухвалив висновок, що недотримання цього обов'язку становить підставу для перегляду рішення суду першої інстанції та прийняття нового рішення апеляційною інстанцією, якщо учасник справи в апеляційній скарзі аргументує це конкретною невідомістю про судове засідання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зловживання процесуальними правами у цивільному процесі: які наслідки. URL: https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/zlovzhyvannya-proczesualnymy-pravamy-u-czyvilnomu-proczesi-yaki-naslidky/

2. Постанова Верховного Суду від 18.04.2022 у справі № 522/18010/18. URL: https://reestr.court.gov.ua/Review/104086146

3. Цивільний процес (загальна частина) : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / А.В. Коваленко та ін.. Дніпро. Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. Ліра ЛТД, 2017. 192 с

УДК 4414

Тарнапольська Анастасія Віталіївна,
курсантка ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
Логінова Марина Вікторівна,
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ КРИПТОВАЛЮТИ В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Вивчення місця криптовалюти в цивільних правовідносинах є вельми актуальною та захоплюючою темою в сучасному світі фінансів та права. Різноманітні аспекти цифрових валют викликають зацікавленість з боку законодавців, експертів з фінансів, а також самого громадянства. Криптовалюта, з одного боку, пропонує нові можливості у фінансовій сфері, забезпечуючи швидкі та безпечні трансакції, а з іншого - породжує питання про її правовий статус, власність та регулювання.

У різних країнах по всьому світу підходи до визнання криптовалют відрізняються. Деякі, такі як Мальта, Швейцарія, Білорусь та Канада, активно сприяють розвитку цих цифрових активів і мають відповідну правову базу для цього. У Великобританії, криптовалюта не має офіційного статусу засобу платежу, проте трейдери криптовалют мають обов'язкову реєстрацію у FCA, державній установі. У США введено багато обмежень та регуляційних процедур для криптовалют, але в цілому їх не заборонено. У Китаї криптовалюти практично заборонені.

Криптовалюта як об'єкт цивільних прав ще не має чіткого законодавчого регулювання в Україні. Це призводить до ускладнень у захисті та розвитку прав індивідуальних користувачів цих цифрових активів. Отже, встановлення відповідного правового статусу криптовалюти в Україні сприятиме захисту прав суб'єктів цивільного права в цій сфері.

Криптовалюта - це цифровий або віртуальний актив, який використовує шифрування для забезпечення безпеки трансакцій та управління створенням нових одиниць цієї валюти. Вона базується на технології блокчейн, яка забезпечує децентралізовану систему обліку та трансакцій. Криптовалюти можуть використовуватися як засіб обміну, інвестування, здійснення платежів або накопичення цінності. Їхні характеристики включають анонімність, безпеку, швидкість та відсутність посередників у здійсненні трансакцій [3].

Відносини, пов'язані з обігом криптовалют, спираються на взаємодію між їх учасниками на базі рівності, а не на адміністративному керівництві. Вони базуються на свободі волі та фінансовій незалежності учасників цих відносин. Після того, як криптовалюту визначено як об'єкт цивільних прав, виникає питання, яким саме об'єктом вона є. У контексті статті 192 Цивільного кодексу України, криптовалюту не можна вважати грошима. Це пояснюється тим, що грошима визначається як гривня (ч. 1) або іноземна валюта (ч. 2). Криптовалюта не відноситься ані до перших, ані до других, оскільки її не емітує жодна держава.

У літературі зазначається, що, незважаючи на схожість криптовалюти з іншими об'єктами цивільних прав, вона є абсолютно новим явищем без аналогів у минулому. Технологія створення криптовалюти та відсутність її підґрунтя не дають можливості

класифікувати її однозначно як гроші, включаючи електронні, які завжди мають під собою реальні гроші. Випуск криптовалюти не може бути контрольованим або регульованим ззовні, оскільки він базується на програмному алгоритмі. Криптовалюта не є особистим немайновим благом (до яких належать честь, гідність, ділова репутація), оскільки відокремлена від особи, є відчужуваним благом [2].

Криптовалюта, як об'єкт цивільних прав, потребує визначення свого статусу в законодавстві України. Вона відрізняється від грошей та інших елементів цивільного права. Абсолютні права на криптовалюту визначають її належність конкретній особі і можуть бути основою для відповідних обов'язків.

Криптовалюта, через свою унікальну природу, повинна знайти своє місце серед інших об'єктів цивільного права. Цей вид віртуальних благ, який з'явився з розвитком інформаційних технологій, ще не має належного юридичного врегулювання. Ці об'єкти, хоча й не мають матеріальної форми, мають реальну цінність і активно обертаються в цивільному обігу: їх можна купувати, дарувати, обмінювати на речі, товари, послуги і т. д. Тому необхідне подальше законодавче врегулювання таких благ, зокрема, криптовалют у приватному праві.

Зважаючи на важливість криптовалют у сучасному економічному ландшафті, вони стають ключовим аспектом в цивільних правовідносинах. Наразі вони перебувають у зоні неоправданого увіковіченого суперечності: вони не мають чіткого правового статусу в багатьох країнах, у той же час вони активно використовуються у трансакціях та інвестиціях [1].

У кінцевому підсумку, місце криптовалюти в цивільних правовідносинах вимагає уваги та належного правового врегулювання. На сьогоднішній день цифрові валюти відіграють значущу роль у фінансових та економічних процесах, однак їхнє статусне положення залишається недостатньо визначеним.

Брак чіткого правового статусу криптовалют у багатьох країнах ускладнює забезпечення захисту прав інвесторів, учасників та споживачів. Розвиток відповідного правового регулювання криптовалют у цивільних правовідносинах є критично важливим для стабільності та захисту учасників ринку. Це також сприятиме подальшому зростанню цифрових фінансових технологій та забезпечить адекватне впровадження криптовалют у відповідності з цивільно-правовими стандартами.

Необхідність чіткого, сучасного та гнучкого законодавства стосовно криптовалют допоможе сприяти їхньому інтегрованому використанню в цивільних правовідносинах, забезпечуючи безпеку та правовий захист для всіх сторін, що здійснюють операції з цими цифровими активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім "АртЕк", 2020. 128 с.
2. Мічурін Є. О. Абсолютні цивільні права: тенденції до подальшого застосування при правовому регулюванні належності об’єктів ІТ права. Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: тези доповідей І Міжнародної наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 15 березня 2021 р.). К.: ІТТА, 2021. С. 476–478.
3. Даниленко О. В. Правовий режим грошей як об’єктів цивільних прав: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. Х., 2017. 224 с.

УДК 4414

Тарнапольська Анастасія Віталіївна,
курсантка ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції,
Логінова Марина Вікторівна,
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПИТАННЯ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ, СПРИЧИНЕНОЇ ПОРУШЕННЯМ АВТОРСЬКИХ ПРАВ

Головною функцією правової та демократичної країни є створення ефективної системи захисту прав і свобод людини і громадянина. Проблема відшкодування моральної шкоди, яка може бути завдана фізичній чи юридичній особі, існує вже багато років, але цей аспект права потребує глибокого аналізу, що пояснює актуальність даної публікації.

Науковці в цивільній доктрині досліджують інститут відшкодування моральної (нематеріальної) шкоди, і він також закріплений в нормах не лише конституційного права, але і цивільного права, як один із найефективніших способів захисту майнових та особистих немайнових прав людини і громадянина. Однак, на жаль, в Україні відсутній спеціальний нормативно-правовий акт, який би регулював відносини щодо відшкодування моральної (нематеріальної) шкоди, визначав поняття "моральна шкода" і встановлював межі відшкодування моральної шкоди. Неузгодженість щодо розміру компенсації моральної шкоди на законодавчому та науковому рівнях породжує актуальні проблеми і сприяє подальшим науковим дослідженням цієї тематики в галузі цивільного права.

Українське законодавство містить положення, що стосуються відшкодування моральної шкоди, спричиненої порушенням авторських прав. Зокрема, відповідні норми містяться в Цивільному кодексі України та Законі про авторське право та суміжні права. Для визнання порушення авторських прав необхідно довести факт використання авторського твору без дозволу автора або власника права. Це може включати в себе незаконне копіювання, розповсюдження, публікацію чи використання твору без відповідних дозволів[1].

Українське законодавство передбачає можливість відшкодування моральної шкоди, яка може виникнути внаслідок порушення авторських прав. Це може бути у вигляді порушення права на ім'я, авторство, викривлення або неправильне представлення твору та інші обставини, які можуть зашкодити авторові як особі. Якщо автор вважає, що йому була завдана моральна шкода через порушення авторських прав, він може звернутися до суду. Судовий процес визначатиме можливість відшкодування моральної шкоди та суму компенсації, яка може бути нарахована у разі визнання такої шкоди.

Відшкодування моральної шкоди, спричиненої порушенням авторських прав, визначається як процес компенсації особистих страждань, емоційних та моральних обтяжень, які зазнає автор (творця) або інша особа, чия авторська правовласність була порушена. Ця моральна шкода виникає внаслідок незаконного використання авторського твору, і вона може включати в себе втрату гідності, репутації, невдоволення, чи інші психологічні або моральні труднощі.

Процедура відшкодування моральної шкоди зазвичай включає в себе судовий процес, де визначається факт порушення авторських прав і величина компенсації для потерпілого. Величина компенсації може варіюватися в залежності від обставин і конкретного випадку. Відшкодування моральної шкоди може бути виражене грошовою сумою або іншими способами, спрямованими на відновлення моральної рівноваги для постраждалих[2].

Питання визначення розміру компенсації моральної шкоди залишається недостатньо врегульованим в діючому законодавстві, що вказує на відсутність конкретних норм, які б визначали розмір та межі компенсації моральної шкоди. У Цивільному Кодексі України зазначено, що моральна шкода може бути компенсована грошовою сумою, іншим майном або іншими способами.

Тому під час розгляду справи суд повинен визначити, які саме страждання завдано особі, якого розміру компенсацію слід вважати необхідною для неї, або чи взагалі є підстави для визнання їх моральною шкодою. При визначенні розміру компенсації суд повинен керуватися загальними принципами права і справедливості. Важливо відзначити, що це питання може бути вирішене лише судом, але сторони мають право пропонувати власну оцінку своїх страждань та компенсації за них. В академічному контексті обговорюється компенсація моральної шкоди, а не її відшкодування, оскільки шкода в повному обсязі не може бути відшкодована через відсутність чітких критеріїв оцінки завданих страждань, і розмір компенсації визначається за розсудом суду відповідно до загальних принципів[3].

Українське законодавство не містить спеціальних нормативних актів, які б визначали чіткі механізми та критерії для визначення розміру та меж відшкодування моральної шкоди в контексті порушення авторських прав. Відсутність таких норм може викликати незрозумілість та розбіжності в судовій практиці та потребує подальшого урегулювання.

Згідно з чинним законодавством, суди в Україні визначають розмір компенсації моральної шкоди у випадках порушення авторських прав. Суди зобов'язані керуватися загальними принципами справедливості та розумності при визначенні розміру компенсації, і це дає можливість розглядати кожну справу індивідуально. Для встановлення факту порушення авторських прав та розміру моральної шкоди грає важливу роль наявність доказової бази. Потерпілий повинен надати відповідні докази перед судом для вирішення цих питань. Академічна громадськість та юридичні експерти продовжують обговорювати питання відшкодування моральної шкоди і відшкодування в контексті авторських прав, а також пропонують різні підходи до цього питання.

Загалом, реалізація права на відшкодування моральної шкоди, спричиненої порушенням авторських прав в Україні, є актуальним і складним питанням, яке потребує подальшого удосконалення та урегулювання на законодавчому рівні для забезпечення чіткості і справедливості в рішеннях судів та захисту прав авторів творів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтелектуальна власність та патентознавство : підручник / Н.О. Білоусова, Н.В. Гаврушкевич, М.А. Данильченко та ін. : за ред. проф. П. М. Цибульова та доц. А.С. Ромашко. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2021. 374 с.

2. Попова Л.М. Інтелектуальна власність. Підручник. Л.М. Попова., А.В. Хромов, І.В. Шуба: Харків, «Федорко», 2021, с. 262.

3. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За загред канд. юрид. наук, доц. НестерцовоїСобакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140

Тімощик Аліна Дмитрівна,
курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Логінова Марина Вікторівна,***
викладач кафедри цивільного права та процесу, капітан поліції

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У юридичній науковій літературі існує значна кількість визначень понять, таких як «спрощене провадження», «спрощені судові процедури», «спрощене позовне провадження» та «прискорене провадження». Однак важливо зауважити, що нині відсутня єдність визначення правової природи «спрощеного провадження».

Згідно з визначенням З. А. Папулової, «спрощене провадження» представляє собою форму ведення правосуддя у конкретних категоріях цивільних справ. В цьому виді процедури для прийняття рішення достатньо наявності обмеженого набору юридичних фактів та обов'язкових процесуальних дій [1, с. 49].

Однак деякі автори, зокрема зауважують, що спрощення судових процедур може бути штучним і недостатньо обґрунтованим. Вони наголошують на тому, що спрощення може застосовуватися до всіх форм судочинства, включаючи позовне провадження [2, с. 6].

Деякі науковці ідентифікують «спрощене провадження» з «спрощеними судовими процедурами», розглядаючи спрощення як модель процедури здійснення правосуддя, яка дозволяє досягти цілей судочинства швидше та з меншими витратами порівняно зі звичайною процедурою [4, с. 39].

У контексті цивільного судочинства «спрощене провадження» розглядається як результат диференціації форми цивільного процесу, яка включає самостійне провадження та порядок для конкретних категорій справ, які позбавлені надмірних формальностей і не містять елементів процесуальної форми, характерних для звичайного порядку захисту прав, свобод і законних інтересів осіб.

Згідно з визначенням О. Ю. Зуба, «спрощене судове провадження у цивільному процесі» - це специфічна додаткова форма розгляду та вирішення цивільних справ. Воно базується на добровільному підході та має спрощений набір процесуальних правил порівняно з загальним порядком розгляду цивільних справ і завершується виданням особливого судового рішення [2, с. 89].

Належить відзначити розрізнення між поняттями «прискорене провадження» та «спрощене позовне провадження». Рада Європи визначає, що «прискорене провадження»спрямоване на забезпечення здійснення правосуддя у розумні строки із збереженням якості рішень. Таким чином, прискорене провадження орієнтоване на задоволення потреб осіб, які звертаються до суду. У той час як «спрощені або примирні процедури» призначені для розгляду простих або безспірних справ [4, с. 2].

Щодо наказного провадження, існують активні дискусії в науці. Деякі, як О. О. Штефан, вважають, що в наказному провадженні може бути спір про право в особливій формі, але в цей же час воно може бути безспірним. Оскільки спір про право може бути суб'єктивним, важко створити чіткий перелік справ, для яких може бути застосовано наказне провадження. Рішення про застосування наказного провадження повинно прийматися судом для кожного окремого випадку.

Другим поширеним видом спрощених судових процедур є «спрощене позовне провадження». Це вид процедури має подвійну правову природу, оскільки воно поєднує в собі документарну процедуру та деякі елементи наказної форми захисту права.

Законодавець призвів до виникнення непорозумінь через неоднозначне найменування нового правового інструмента, назвавши главу «Розгляд справ у порядку спрощеного провадження». Фактично, це призвело до створення нового виду судочинства, що розходиться з його основними ознаками та правовою природою, хоча самі статті, які містяться в цій главі, використовують термін «спрощене позовне провадження» [4, с. 12].

В результаті такої ситуації дослідники намічають колізію між процесуальними нормами. Зокрема, згідно з ч. 4 ст. 19 ЦПК України, спрощене позовне провадження призначене для розгляду певних категорій справ та інших справ, для яких важливий швидкий розгляд. Однак у ч. 2 ст. 274 ЦПК України зазначено, що в рамках спрощеного позовного провадження може бути розглянута будь-яка інша справа, за винятком певних категорій. Іншими словами, у спрощеному позовному провадженні можуть розглядатися справи, для яких не є обов'язковим швидкий розгляд, що суперечить первинній меті цієї форми позовного провадження.

Цивільно-процесуальне законодавство України передбачає також інший вид судового провадження - наказне провадження, яке є самостійним і специфічним видом процедури. Це провадження спрямоване на швидкий і ефективний захист безспірних прав осіб, призводячи до видачі судового наказу, який одночасно є судовим рішенням і виконавчим документом. Ця судова процедура використовується в рамках цивільного судочинства України і є автономною, застосовується лише до чітко визначеної категорії справ, передбачених ст. 96 ЦПК України [2, с. 15].

Згідно з ЦПК, в порядку спрощеного позовного провадження розглядаються певні категорії справ, включаючи малозначні справи та справи, які виникають із трудових відносин. При цьому, важливо відзначити, що термін "малозначні справи" має специфічне значення, визначене залежно від ціни позову та складності справи, і він надає можливість ефективного захисту прав осіб, які попадають під цей критерій.

Отже, важливим аспектом є різниця між різними видами судових процедур, яка забезпечує вибір особам найбільш ефективного способу захисту їхніх прав, враховуючи конкретну ситуацію та суттєвість справи. Зважаючи на важливість складової виявлення, огляду, дослідження та збереження електронних доказів, ми підкреслюємо необхідність захисту особистих даних, оскільки вказаний файл (інформація, сайт) може містити інформацію про конкретну особу або спотворену інформацію про неї. Це може призвести до негативних наслідків для відновлення втраченого провадження в обох випадках. Відповідно, законодавцю слід надавати велику увагу створенню спеціального сховища електронних даних.

Ми вважаємо за доцільне проводити подальше вивчення сучасного досвіду роботи судів у здійсненні цивільного судочинства в умовах воєнного стану, щоб подальше адаптувати організаційно-правову регламентацію діяльності судів у таких ситуаціях.

Загалом, на сьогоднішній день не існує єдиного законодавчого підходу до визначення шляхів відновлення втраченого судового провадження в цивільному процесі, особливо в умовах воєнного стану. Тому необхідна розробка уніфікованої системи правил для вирішення цих проблем та внесення відповідних положень в ЦПК.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зуб О. Ю. Спрощене провадження як модель цивільного судочинства. Науковий вісник публічного та приватного права. 2015. Вип. 131. с. 62-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Pz_2015_131_9
2. Зуб О.Ю. Спрощені провадження у цивільному судочинстві: питання конвергенції. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Випуск 5. С. 63-70.
3. Ізарова І.О. Реформа цивільного процесу в Україні: новели позовного провадження. Право України. 2016. № 8. С. 33-34.
4. Угриновська О., Гембера Г. Спрощене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 12. С. 85-89.

Томас Даніїл Сергійович,
курсант 3-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції,
Логінова Марина Вікторівна
викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У сучасних умовах стрімкого науково-технологічного прогресу, інтелектуальна власність людини стає все більш важливою в різних галузях матеріального і духовного виробництва. Усі останні наукові досягнення та твори мистецтва представляють собою результати творчої праці і є об'єктами інтелектуальної власності.

Важливу роль у забезпеченні виконання міжнародних зобов'язань у галузі інтелектуальної власності відіграють спеціалізовані організації, зокрема Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ). ВОІВ здійснює координацію інтернаціональних зусиль у сфері інтелектуальної власності та сприяє розвитку її міжнародного законодавства.

Поняття "інтелектуальна власність" закріплене у статті 2 Конвенції про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності, яка була підписана у Стокгольмі 14 липня 1967 року і набула чинності для України 26 квітня 1970 року [1]. Зазначена Конвенція визначає інтелектуальну власність як:

- права, що стосуються літературних, художніх та наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач;
- винаходів у всіх галузях людської діяльності;
- наукових відкриттів; промислових зразків;
- товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень;
- захисту від недобросовісної конкуренції та інших прав, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Наразі виокремлюються два основні види правового регулювання відносин, пов’язаних з об’єктами інтелектуальної власності: авторське право та право промислової власності (або патентне право). Обидва види ґрунтуються на результатах розумової праці, вони регулюють різні правовідносини. Коло об’єктів їхньої охорони близьке, але не тотожне. Авторське право регулює відносини, що виникають у зв’язку з використанням творів літератури, мистецтва та науки, зокрема, комп’ютерних програм і баз даних. Охорона (видання свідоцтва) поширюється на певні види й форми інформації. Правове регулювання авторських прав передбачає наявність механізму підтримки особистих немайнових прав автора – права на ім’я, не перекручування тексту та механізму підтримки його майнових прав, тобто права на виключне використання об’єкта інтелектуальної власності, що дозволяє юридично вводити в господарський обіг результат творчості.

У своїх трудах А. Мінков, П. Меггс, А. Сергєєв та A. Ilardi пропонують різнобічне розуміння міжнародного співробітництва в області охорони інтелектуальної власності. А. Мінков висвітлює діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності та договірні аспекти співпраці, але йому властиве обмежене увагою до інших колективних ініціатив, включаючи двосторонні та громадські ініціативи на регіональному рівні. П. Меггс та А. Сергєєв розглядають взаємодію на світовому та регіональному рівнях, однак їхня увага переважно зосереджена на аналізі механізмів охорони інтелектуальної власності, вважаючи міжнародне співробітництво в цій сфері вторинним аспектом. Робота A. Ilardi охоплює різноманітні аспекти: від загальних принципів охорони інтелектуальної власності, які притаманні національним законодавствам, до вивчення походження та еволюції національних законів і міжнародних аспектів права інтелектуальної власності [2].

На сьогодні існують два основні способи захисту – юрисдикційний та неюрисдикційний. Юрисдикційна форма захисту передбачає здійснення органами, які діють уповноваженою державою, заходів для захисту порушених або оспорюваних суб'єктивних авторських та суміжних прав. Суть цього підходу полягає в тому, що особа, чиї права та законні інтереси були порушені неправомірними діями, звертається за захистом до державних або інших компетентних органів, таких як суд, третейський суд, вищий орган тощо. Ці органи мають повноваження приймати необхідні заходи для відновлення порушеного права та припинення правопорушення.

Неюрисдикційна форма захисту включає дії громадян та організацій, які самостійно здійснюють заходи для захисту авторських та суміжних прав та охоронюваних законом інтересів, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів. У цій сфері спектр неюрисдикційних заходів захисту є обмеженим і, фактично, обмежується можливістю відмови вчиняти певні дії на користь несправного контрагента, наприклад, право автора відмовитися вносити зміни твору, які не передбачені авторським договором, або відмовитися виконувати договір в разі його недійсності.

У ході багатосторонньої співпраці було створено значну базу угод з питань інтелектуальної власності. Міжнародні договори регламентують захист промислової власності, авторських та суміжних прав, що діють практично в усьому світі і утворюють єдину систему захисту інтелектуальних прав, спрощуючи операції з результатами творчої діяльності. Однак у зв'язку зі стрімким розвитком технологій міжнародне співтовариство постійно зіштовхується з новими тенденціями у сфері інтелектуальної власності, які потребують нового законодавчого врегулювання. Держави, в свою чергу, вчасно реагують на ці виклики, оперативно розробляючи нові міжнародні норми і стандарти. Велику роль у цьому відіграють міжнародні організації з охорони інтелектуальної власності, які служать форумами для обговорення актуальних проблем та сприяють популяризації прийнятих угод [3].

Організації в галузі захисту інтелектуальних прав діють на двох рівнях: світовому та регіональному. Основними інститутами, які займаються захистом інтелектуальної власності на світовому рівні, є Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ), Світова організація торгівлі (СОТ) і Організація об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Регіональна співпраця відбувається в рамках об'єднань регіональної інтеграції та спеціалізованих установ. Всесвітні та регіональні організації виконують різні функції: світові відповідають за розробку ключових договорів, на яких ґрунтується весь міжнародний захист інтелектуальної власності, тоді як регіональні узгоджують деталі національного законодавства.

Однак, зафіксовані вже ситуації свідчать, що деякі заходи, спрямовані на захист та забезпечення інтелектуальних прав в сучасних умовах, можуть порушити право на вільний доступ до інформації для кожної людини. Це особливо актуально у контексті існування інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет, яка стрімко розвивається та стала невід'ємною частиною повсякденного життя. Під час аналізу сучасних тенденцій у вирішенні проблеми забезпечення балансу між інтересами правовласників і користувачів Інтернету на міжнародному рівні очевидно виявляється тенденція до посилення режиму інтелектуальної власності, що може негативно позначитися на свободі інформації в мережі. У цьому контексті, доцільним вважається прийняття міжнародних політичних документів, спрямованих на відновлення порушеного балансу.

На сучасному етапі визначаються ключові тенденції у розвитку міжнародного регулювання прав інтелектуальної власності. По-перше, визнання цих прав є практично універсальним, хоча й існують певні різниці в їх обсязі. Внаслідок переговорів на вищому рівні та активності міжнародних організацій відбувається гармонізація та, навіть, уніфікація національних законодавств - це друге важливе явище. Важливим є також підкреслення універсалізації захисту інтелектуальної власності, використання єдиного підходу при його забезпеченні громадянам індивідуально та закордонним громадянам, а також вирівнювання обсягу прав і можливостей їх захисту в судових установах для всіх сторін. Як результат, можна спостерігати поступове втрачання традиційного територіального характеру охорони інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності. Підписана у Стокгольмі 14 липня 1967 року та змінена 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_169#Text (дата звернення 11.11.2023)

2. Кузнєцова Ю. В. Актуальні питання правової охорони та правового захисту об’єктів права інтелектуальної власності в Україні URL: http://ves.pstu.edu/article/view/133627 (дата звернення: 11.11.2023).

3. Основи інтелектуальної власності. Київ : Вид. Дім «Ін Юре». 1999. 578 с.

Чорна Катерина Сергіївна,
Курсант 2-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
*Науковий керівник:**Бабанін Сергій Володимирович,***
доцент кафедри кримінального права та кримінології, кандидат юридичних наук, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ І ПОКАРАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Здобувши визнання як особливо вразлива група суспільства, неповнолітні привертають особливу увагу у сфері кримінальної відповідальності та покарання. Питання їх правової відповідальності є складним та вимагає ретельного аналізу, оскільки несовершеннолетність тісно пов'язана з їхньою психофізіологічною незрілістю та соціальною вразливістю. Законодавство щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх передбачає специфічні підходи, орієнтовані на реабілітацію та ресоціалізацію, а не лише на покарання. Основні цілі полягають у виправленні та вихованні молодої людини, уникненні подальшої криміналізації та забезпеченні можливостей для успішної реінтеграції у суспільство.

Розглядаючи особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх, необхідно враховувати не лише вчинені злочини, але й контекст їхнього життя: сімейне середовище, навчання, доступ до ресурсів та підтримки. Забезпечення прав та гарантій неповнолітнім у процесі кримінальної відповідальності відіграє ключову роль у формуванні справедливого й ефективного судочинства. Ця тема викликає дискусії щодо балансу між відповідальністю за скоєні дії та необхідністю захисту прав та інтересів неповнолітніх.

Неповнолітні - це група осіб, які за законом вважаються недостатньо зрілими та не мають повних прав і обов'язків, які надаються повнолітнім особам. Суспільство та законодавство зазвичай захищають цю групу людей, оскільки вони вважаються вразливими та потребують особливої уваги та захисту. Особи стають підпадають під кримінальну відповідальність, якщо вони досягли 16 років на момент вчинення злочину. Проте, за деякими видами правопорушень, неповнолітні віком від 14 до 16 років також можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності [1].

Врахування неповнолітнього віку особи у процесі вирішення питання про покарання є важливим з урахуванням його або її ступеня зрілості, розвитку та можливостей адаптації. Судова система зосереджується на тому, як забезпечити реабілітацію та подальшу реінтеграцію неповнолітньої особи у суспільство, замість тільки застосування покарання. Це означає, що суд враховує специфічні потреби та можливості неповнолітньої особи при визначенні покарання, спрямованого на її виправлення та покращення, з урахуванням навчальних програм, психологічної підтримки та інших заходів, спрямованих на соціальну адаптацію. Такий підхід сприяє не лише відповідальності за вчинені дії, але й розвитку особистості та уникненню подальшої криміналізації.

Більшість правових систем визнають, що неповнолітні мають особливий статус, оскільки їх психологічний, емоційний та соціальний розвиток ще не завершено [2]. Це робить неповнолітніх більш вразливими перед впливом дорослого світу та зовнішніх чинників, що можуть вплинути на їх поведінку. Цілеспрямовані заходи реабілітації та підтримки спрямовані на створення умов для подальшого розвитку та виправлення, що дає надію на уникнення повторних правопорушень та забезпечення позитивного впливу на майбутнє цих молодих осіб.

Виплата компенсації за завдані матеріальні збитки неповнолітнім правопорушником здійснюється за участю його батьків у випадку, якщо сам неповнолітній не має власних доходів. Також законом передбачені додаткові права для неповнолітніх у процесі попереднього слідства, включаючи обов'язкову присутність адвоката, участь законного представника та, у необхідних випадках, участь психолога чи педагога. Ці заходи спрямовані на забезпечення належного захисту та підтримки неповнолітніх під час розгляду справи. Участь адвоката та законного представника допомагає гарантувати, що права та інтереси молодої особи будуть належним чином представлені під час всього процесу правосуддя [3].

Такі заходи також враховують особливості розвитку та психологічну спроможність неповнолітніх учасників процесу. Участь психолога чи педагога може допомогти забезпечити адаптацію та розуміння процесу, зменшуючи стрес та негативний вплив на психічний стан молодої людини. Ці заходи забезпечують додатковий шар захисту для неповнолітніх у судовому процесі, сприяючи створенню більш справедливого та ефективного середовища для їхнього участі у правосудді.

Україна, подібно багатьом іншим країнам, стикається з рядом проблем у сфері кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Однією з найбільш актуальних проблем є нестача ефективних програм та ресурсів для реабілітації та ресоціалізації молодих правопорушників. Важливою є не лише покарання, але й виховання цих осіб, щоб уникнути повторних злочинів та їхньої подальшої криміналізації. Ще однією проблемою є недостатня увага до психологічних та соціальних потреб неповнолітніх у судових процесах. Часто відсутність адекватного психологічного супроводу та доступу до освітніх та реабілітаційних програм може ускладнювати їхню подальшу адаптацію та інтеграцію у суспільство після відбуття покарання [4].

Також проблемою є недостатня координація між різними органами системи правосуддя, соціального захисту та освіти у забезпеченні комплексного підходу до неповнолітніх правопорушників. Це може призводити до втрати можливостей для їхньої реабілітації та підтримки. Розв'язання цих проблем потребує комплексного підходу, який враховуватиме не лише каральні аспекти, а й спрямований на підтримку психологічного, освітнього та соціального розвитку неповнолітніх, що перейшли стадію правопорушення. Це може сприяти створенню більш безпечного та гуманного суспільства.

Для вирішення проблем кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх в Україні можуть бути вжиті декілька ключових заходів: Система покарання повинна бути спрямована не лише на карання, але й на виховання та перевиховання молодих правопорушників. Ефективні програми реабілітації, освітні та професійні курси допомагають підготувати їх до повернення у суспільство. Забезпечення доступу до психологічної підтримки та освітніх програм для неповнолітніх правопорушників може допомогти вирішити психологічні та емоційні проблеми, які можуть бути причиною їхнього поведінкового злочину [5].

Перегляд та удосконалення законодавства щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх, удосконалення судових процедур та створення спеціалізованих судів для розгляду справ юних правопорушників. Розгляд можливостей впровадження альтернативних методів вирішення конфліктів для неповнолітніх, таких як медіація чи програми громадських послуг, що допомагають уникнути кримінальних переслідувань. Це лише деякі із заходів, які можуть допомогти вирішити проблеми кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Ефективне рішення цих проблем вимагатиме спільних зусиль різних сфер суспільства та державних установ для створення сприятливого середовища для реабілітації та перевиховання молодих правопорушників.

Висновуючи, можна зазначити, що особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх в Україні становлять складну та чутливу сферу правового регулювання. На сучасному етапі, необхідно активно звертати увагу на вирішення ряду системних проблем, які впливають на ефективність цієї системи. Українська система ювенальної юстиції повинна зосередитись на розвитку і впровадженні програм реабілітації та ресоціалізації, щоб забезпечити повноцінний розвиток неповнолітніх, які порушили закон. Важливо враховувати їхні психологічні та соціальні потреби, забезпечуючи доступ до освіти та психологічної підтримки.

Крім того, система повинна активно співпрацювати з різними галузями - від правоохоронних органів до соціальних служб та освітніх установ - для забезпечення комплексного та координаційного підходу до роботи з неповнолітніми правопорушниками. У вирішенні цих завдань і вдосконаленні системи кримінальної відповідальності для неповнолітніх важливо враховувати принципи гуманності, справедливості та врахування особливостей вікового розвитку. Тільки такий підхід може забезпечити належний захист прав та інтересів неповнолітніх, сприяючи їхньому позитивному розвитку та інтеграції у суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Грищук, А.В. Савченко та ін. ; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 1104 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10-те вид., перероб. та допов. Київ : Дакор, 2018. 1360 с.
3. Кримінальне право України : Загальна частина : навчальний посібник для студентів, курсантів, аспірантів, докторантів, наук.-пед. працівників юрид. фак.закл. вищ. освіти. Видання 2-ге, змінене та доповнене. Львів, 2019. 666 с.
4. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / А.А. Васильєв, Є.О. Гладкова, О.О. Житний та ін. ; за заг. ред. проф. О.М. Литвинова ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.
5. Кримінальне право України. Частина 1 : конспект лекцій: навчально-методичний посібник для здобувачів денної та заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» / Попович О.В., Томаш Л.В., Латковський П.П. Чернівці, 2022. 182с.

Шлянчак АНАСТАСІЯ,
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Науковий керівник: ***Віталій ТЕЛІЙЧУК,***
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ

Нові пріоритети у реформуванні діяльності щодо протидії злочинам в Україні приводять до демократичних змін на шляху будівництва правової держави та громадянського суспільства. У теорії превенції злочинності протидія злочинам, як складна системна діяльність, включає такі компоненти:

Загальна організація боротьби, яка включає інформаційно-аналітичну діяльність, кримінологічне прогнозування, визначення стратегії й тактики боротьби зі злочинністю, програмування боротьби зі злочинністю, створення і вдосконалення правової основи, реалізацію, коригування програм боротьби зі злочинністю, координацію діяльності суб'єктів, організацію та розвиток наукових досліджень у цій сфері, підготовку професійних кадрів і підвищення їх кваліфікації, формування правової культури членів суспільства і т.д.;

Профілактика злочинів як система заходів, що застосовуються в суспільстві для стримування зростання злочинності і зниження, наскільки це можливо, її рівня шляхом усунення детермінант злочинності, запобігання та припинення конкретних злочинів;

Правоохоронна діяльність, яка включає репресивну (каральну) практику, зокрема розкриття злочинів, притягнення винних до кримінальної відповідальності, призначення покарання особам, винним у вчиненні злочинів, а також право відновлювальної діяльності, яка спрямована на відновлення порушених злочином законних прав і інтересів, забезпечення компенсації завданої шкоди і т.д. При цьому в кожному конкретному випадку стосовно різних видів злочинів співвідношення правоохоронної діяльності та профілактики має бути максимально збалансованим [1, с. 399].

Проте, через специфіку проведення оперативно-розшукової профілактики, яка включає негласні заходи, значення цього виду профілактики в системі протидії злочинам в Україні протягом тривалого часу необґрунтовано зменшується. Тому, на нашу думку, важливим є визначення значення, особливостей і функцій оперативно-розшукової профілактики, що сприятиме подальшому розвитку системи протидії злочинам в Україні з орієнтацією на її гуманізацію.

Велика кількість наукових досліджень у сфері кримінального судочинства стала основою для формування принципів і теоретичних концепцій оперативно-розшукової діяльності (ОРД) загалом, а також її окремої форми - оперативно-розшукової профілактики.

Тому, особливо важливим стає заповнення новим змістом терміну "оперативно-розшукова профілактика" як самостійного інституту в сучасній оперативно-розшуковій діяльності.

Ми вважаємо, що оперативно-розшукова профілактика злочинів, як форма ОРД, є реалізацією одного з принципів - принципу оперативності та спрямованості на запобігання

злочинів. Тому завдання оперативно-розшукової профілактики злочинів має бути визначено як пріоритетне порівняно з іншими завданнями ОРД, оскільки його виконання усуває необхідність вирішення двох інших завдань - припинення та розкриття.

У класичному розумінні оперативно-розшукова профілактика передбачає комплекс оперативно-тактичних дій, спрямованих на запобігання злочину, припинення кримінальної діяльності на стадії підготовки або навіть на стадії задуму злочину.

При розгляді різних підходів до терміну "оперативно-розшукова профілактика злочинів" особливий інтерес становлять її функції та конкретний зміст, зокрема мета, спрямованість і характер впливу на конкретний об'єкт, які можуть змінюватися під час аналізу та оцінювання проведеної роботи, використання додаткових впливових заходів чи досягнення кінцевого результату.

Зокрема, В. В. Шендрик відносить до основних функцій превенції злочинів наступні: захист суспільства від злочинних посягань; виховання осіб, які підлягають профілактичним заходам, та їх оточення; ліквідація та нейтралізація негативного впливу оточення на такі особи; контроль та поліпшення криміногенної ситуації; протидія перешкодам у розкритті та розслідуванні злочинів; віктимологічна профілактика [2, с. 127].

Узагальнюючи вищезазначені функції, варто відмітити, що оперативно-розшукова профілактика, так само як і будь-яка інша форма управлінської діяльності, ґрунтується на загальних та спеціальних принципах.

Згідно зі статтею 4 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність", ОРД базується на чітко визначених принципах, таких як законність, повага до прав та свобод людини, взаємодія з органами управління та населенням, що безпосередньо стосуються оперативно-розшукової профілактики як однієї з її форм і, на нашу думку, окремого інституту ОРД [3].

Серед принципів оперативно-розшукової превенції особливе значення мають спеціальні принципи, такі як наступальність (оперативність), конспірація, конфіденційність та поєднання відкритих і прихованих оперативно-розшукових заходів. Правильне розуміння змісту оперативно-розшукової профілактики в значній мірі визначає вибір найефективніших методів та прийомів впливу на об'єкти, які підлягають профілактиці. Розуміння змісту дозволяє встановити рівень її реалізації і характер зв'язку з іншими формами ОРД [4].

Загалом можна зробити висновок, що оперативно-розшукова превенція як форма ОРД є сукупністю правових норм, які здійснюють оперативні працівники в поєднанні з комплексом відкритих і прихованих оперативно-розшукових заходів. Ця система охоплює повністю контроль над оперативною ситуацією з метою запобігання утворенню умов, що сприяють злочинам, виявлення осіб, які можуть вчинити злочини, та здійснення профілактичного впливу на них для запобігання задуманим або готовим злочинам, а також припинення вчинених злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінологія: підручник для вузів/За ред. А. І. Долговий. - 2-ге вид. перероб. та дод. - М.: ІНФРА М), 2018. 848 с.

2. В. В. Шендрик //Структура інституту попередження злочинів в оперативно-розшуковій діяльності / Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2019. № 3. С. 125-132. URL: http://nbuv.gov.ua/ujrn/vkhnuvs_2011_3_20 (дата звернення: 27.11.2023).

3. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 1992, № 22, ст.303 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text (дата звернення: 27.11.2023).

4. Василинчук В. І. Оперативно-розшукова профілактика як форма оперативно-розшукової діяльності / Правознавець : електронна б-ка юрид. л-ри. URL: http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/13648/%C2 (дата звернення 27.11.2023).